This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

613
K 75 8

LIBER DE RATIONE VICTVS IN SINGVLIS FEBRIBVS

secundùm Hippoc. Brudo Lusitano autore ad Anglos.

VERTE PAGELLAM CONTENTORUM series sese offerret.

ὃ βλάπτει, αὐτὰρ τὸ ναυτίλλοντας ἐγείρει

VENETIIS, M. D. XLIIII.

T SINGVLA *que in hoc cõ tinentur opuſculo facile inueniri poſ ſint in libros tres hanc de victu ſpecu lationem partiti ſumus in primo de forma victus loquemur. In ſecunda de quantitate & qualitate victus & de numero & ho ra adminiſtrationis agemus. In tertio ſingulis febribus conuenientem victum inueſtigabimus cui adiecta eſt victus ratio ſecundum ſymptomatum naturam.*

PRIMÆ PARTIS.

Cap. i.

Diſceptationem continet, an craſſo victu alendi ſint acute febricitantes. Vt arbitratus eſt petrona.

Cap. ij.

Quod tenui victu alendi ſunt acute febricitantes iuxta rationalium medicorum ſententiam.

Cap. iij.

Oſtendit quid per craſſum, tenuem, exacte tenuem, tenuiſſimum, vltimo tenuiſſimum, victum Hip. intelligat.

Cap. iiij.

Oſtendit qualiter ſint intelligendę craſſi, ſymetri, & tenuis victus notiones quas Gal. primo apho. aſſignauit.

Cap. v.

Locum citat Galeni à quo oſtenditur qualiter intelligẽda ſit tenuis victus ratio κατὰ λεπτὴν.

Cap. vi.

An victus forma à robore virtutis & à diſtantia ſta

tus ſumenda ſit.

Cap. vij.

Rationes eorum qui à conſtitutione morbi, & à robore virtutis, victus formam ſumendam eſſe opinantur.

Cap. viij.

Quod in multis locis Hip. ſecundæ poſitioni conſentit in inueſtigatione formæ victus.

Cap. ix.

Non ſatis eſſe ad rectam formæ victus inuentionem, virtutis robur, & morbi conſtitutionem conſiderare, ſed ijs præcognitionem ſtatus adiungendam eſſe.

Cap. x.

Iuxta ſtatus diſtantiam, ſingulis morborum acutorum conuenientem elicere victus formam docet.

Cap. xi.

An medico liceat quatuor dierum abſtinentiam febrici tantibus aliquando conſulere.

Cap. xij.

Virtutis imbecillitas præſens, & quæ in poſterum futura erit, à quibus ſit cognoſcenda.

Cap. xiij.

Quonam ſigno diſcernatur morbus qui ad quartum terminari debeat.

Cap. xiiij.

Acuti morbi quo maxime deprehēdantur ſigno, & quę nam ſit acutarum febrium leuiſſima, & quem habeat terminum.

Cap. xv.

A quibus ſignis, morbum ad ſeptimum & ad vndeci-

mum terminandum fore ſciamus.

Cap. xvi.

Parum referre ad rectam formæ victus inuentionem, an terminus diebus intermedijs accidat.

Cap. xvij.

Quæ nam febres intra quartum, & quæ intra ſeptimũ, vndecimum, & quartumdecimum terminentur.

Cap. xviij.

An à ſtatu vel à criſe vel à termino vniuſcuiuſq; morbi quem à ſymptomatibus ſumẽdum diximus victus ratio ſumenda ſit.

Cap. xix.

Tempora morborum tripliciter diſtingui.

Cap. xx.

Quottupliciter ab Hip. criſis nomen accipiatur & tres eſſe ſymptomatum primas cauſas.

Cap. xxi.

De qua ſtatus acceptione intelligendus ſit aphoriſmus contemplari igitur oportet ægrotantem ſi ſufficiat cũ victu ad ſtatum ægritudinis &c.

Cap. xxij.

Quod in ijs ſymptomatibus quæ morbum inſequuntur cum ad maximam perueniunt magnitudinem ſtatum eſſe intelligere oportet.

Cap. xxiij.

Quod cum duo ſint quæ incremento ſymptomatum finem imponant, nempe vltimum reſiſtentiæ naturæ, & perfectæ morbi coctiones, terminum non à coctione ſed à robore virtutis & ſymptomatum magnitudine

accipiendum fore oſtendit. A' quibus vltimum reſiſtentiæ accipitur naturæ.

Cap. xxiiij.

Quod primus Hip. poſt aſſiduas obſeruationes iuxta ſymptomatum differentias in ſingulis morbis terminos hoc eſt vltimum reſiſtentiæ naturæ diffiniuit.

Cap. xxv.

Statum à quo victus formam inueſtigandam docuit Hip. in apho. contemplari igitur oportet &c. terminũ eſſe ad quem vſque laborantis virtus morbi acumẽ citra aliquam quatuor criſium ferre poſſit.

Cap. xxvi.

Quod victus ratio conualituris pariter & morituris adhibenda ſit.

Cap. xxvij.

Quod duæ aliæ ſint morborum conſtitutiones quæ victus rationem valde diſſimilem à iam dicta expoſcãt.

Cap. xxviij.

In morbis ijs qui ab initio ſtatim florent & vigent non à diſtantia ſtatus, ſed à coctione morbi victus rationem ſumendam eſſe oſtendit.

Cap. xxix.

Quottupliciter virtus vrgeat & ſigna per quæ virtutem maxime, multum, & parum vrgentem dignoſcere poſſimus.

Cap. xxx.

Quottupliciter morbus vrgeat.

Cap. xxxi.

Continet tabellam qua facile quiuis in ſingulis morbis

conuenientem victus formam inuenire possit.

LIBRI SECVNDI.

Cap. i.

A' *quibus quantitas victus sumatur.*

Cap. ij.

An melius sit ad id quod magis est accedere quàm ad minus vbi a' iusto modo sit abscedendum.

Cap. iij.

An *forma victus seruanda sit a' morbi initio ad statum vsque & quantitas mutanda an econtra.*

Cap. iiij.

A' *quibus numerus oblationis cibi sumatur.*

Cap. v.

A' *quibus sumatur qualis victus febricitãtibus sit exhibendus.*

Cap. vi.

An *victus, affectum & eius causam respicere debeat.*

Cap. vij.

An *victus opponi debeat intemperiei simili gradu contrariæ qualitatis.*

Cap. viij.

A' *tribus qualitas victus sumitur.*

Cap. ix.

A' *quibus sumitur quando exhibere cibum febricitantibus debeamus.*

Cap. x.

Eorum *quæ de ptisana Hip. scripsit nonnulla sunt alijs*

cibarijs cõmunia & aliqua ptiſanæ peculiaria

Cap. xi.

Vbi mulſa vbi oximelite vtendum ſit.

Cap. xij.

A' quibus ratio potus qui ægrotantibus miniſtrandus ſit ſumatur.

Cap. xiij.

Quod luſitani medici & hiſpani methodum Hip. in ad miniſtratione victus non inſequantur.

Cap. xiiij.

Minoratiuam euacuationem quæ per pharmacum ſit non eſſe ſemper adminiſtrandam in initiis febrium putridarum.

Cap. xv.

Qui inter initia morborum, tenui magis victu vtuntur, cum que prope ſtatum peruentum eſt ſolidiori, in dã num ægrotantium grauiter peccant.

Cap. xvi.

Victus rationem quam medici Angli obſeruant præceptis artis medicæ magis conſentire.

Cap. xvij.

Anglis ægrotantibus non eſſe tenuem victum offerendũ ſumpta indicatione à conſuetudine regione & cœli temperie.

Cap. xviij.

Anglos vicioſis aut ſemicorruptis humoribus abundare non crudis.

Cap. xix.

Aegrotantibus Anglis tenuem victum ob id miniſtrare

vt redundantes in eorum ventriculis humores absumantur errorem esse.

LIBRI TERTII.

Cap. i.
Cauſo legitimo quis victus competat.
Cap. ij.
Cauſo notho ſeu ſpurio conueniens victus qui ſit.
Cap. iij.
Quid Hip. per attractorias intelligat ſorbitiones.
Cap. iiij.
Victus quos recentiores medici tradidere, cauſo nō conuenire oſtendit.
Cap. v.
Quis victus ſynochis febribus competat.
Cap. vi.
Inconuenientes eſſe victus ſynochis, quos recentiores medici tradunt.
Cap. vij.
Victum tertianæ continuæ conuenientem inquirit.
Cap. viij.
Cibum ex refrigerantibus herbis ante morbi coctionem in continuis febribus non conuenire.
Cap. ix.
Quis victus continuæ à flegmate conueniat.
Cap. x.
Latica febris quem expoſcat victum.

Cap. xi.

Exquisitæ tertianæ conuenientem victum inuestigat.

Cap. xii.

Disceptatio an recte consuluerint arabes medici in tertiana pura à cibis in quibus est caro abstinendũ esse.

Cap. xiii.

Febri à pituita dulci & salsa quis victus conueniat.

Cap. xiiii.

Crassiorem victum exposcere tertianam quàm quottidianam contra recentiores medicos.

Cap. xv.

An in febre phlegmatica procedendum est tenui victu ad septimũ vsq; ut arbitrati sunt antiquiores arabũ.

Cap. xvi.

Febri quartanæ quis victus competat.

Cap. xvii.

Qua specie quartanæ tenui sit utendum victu ad uigesimum vsque diem.

Cap. xviii.

Rationem inquirit quare diuersis cibariis prauæ substantiæ aliquando sanentur ij qui quartana febre laborant, occasionesque singulorum remediorum signis docet cognoscere.

Cap. xix.

Pestilenti febri conuenientem victum inuestigat.

Cap. xx.

An allia conueniant in pestilenti constitutione gratia præseruationis & curationis.

Cap. xxi.
Victum inquirit colliquantibus febribus conuenientē.
Cap. xxii.
Victum inueſtigat qui morbillis & uariolis competat.
Cap. xxiii.
An uſus ſalitorum piſcium in uariolis ſit ſecundum rationem.
Cap. xxiiii.
Victum conuenientem hemitriteo docet.
Cap. xxv.
Febri in qua exteriora frigent & interiora calent & econtra quis conueniat victus.
Cap. xxvi.
Quando a ſymptomatibus ſumenda ſit victus ratio.
Cap. xxvii.
In vigilis conuenientem victum inueſtigat.
Cap. xxviii.
Victum docet qui ſitienti infirmo conuenit.
Cap. xxix.
Ad inducendam appetentiam que conueniant cibaria
Cap. xxx.
Qui ad ſedandam tuſſim proſint victus.
Cap. xxxi.
Ad obſtructionem iocineris & lienis quæ competāt cibaria.
Cap. xxxii.
In fluxu ventris quæ victus ratio ſit obſeruanda.

FINIS.

AD LECTOREM.

ERRATA *& quæcunque incuria typographi omiſſa ſunt numeraturus candide lector, volui te primum admonere peculiare eſſe autori infiniti uis abſolutis loco indicatiui crebro vti. Quorum ſingula ad indicatiuum reducito aut ſubintelligito conſtat aut manifeſtum eſt. Vt cum in initio ait, varias eſſe apud medicos opiniones, variæ ſunt, aut varias eſſe conſtat, intelligere oportet.*

1	*fol.1 pag.1*	*lin.*	*geneneris pro generis*
1	*fol.2 pag.5*	*lin.*	*indebita pro in debita*
2	*fol.1 pag.1*	*lin.*	*concedendum pro accedendum*
2	*fol.1 pag.26*	*lin.*	*quiſque pro quoſque*
3	*fol.1 pag.4*	*lin.*	*inuictus pro in victus*
5	*fol.2 pag.3*	*lin.*	*inchoantem pro inchoante*
7	*fol.1 pag.25*	*lin.*	*in ſignis pro inſignis*
10	*fol.2 pag.13*	*lin.*	*cuius ſignũ eſt pro ſcies ſignũ eſſe*
11	*fol.2 pag.26*	*lin.*	*ſimilem pro ſimilis*
12	*fol.1 pag.23*	*lin.*	*aqua pro à qua*
12	*fol.2 pag.7*	*lin.*	*efferas pro afferendum*
14	*fol.1 pag.20*	*lin.*	*atqui pro nunquid*
14	*fol.2 pag.23*	*lin.*	*cum ægrotans pro ęgrotanti cum*
15	*fol.1 pag.4*	*lin.*	*iudicat pro iudico*
15	*fol.1 pag.27*	*lin.*	*cibum ut pro cibum offerre ut*
16	*fol.1 pag.27*	*lin.*	*enuem pro tenuem*
19	*fol.2 pag.7*	*lin.*	*clariſſimo defecit accepi*
21	*fol.1.pag.3*	*lin.*	*victus pro virtus*
in eadem		8 *lin.*	*didiſcimus pro didicimus*

ERRATA

in eadem 18 lin. pidaurum pro epidaurum
35 fol.1 pag.10 lin. febri pro in febre
in eadem 11 lin. tenui ſorbitione pro tenuem ſorbitionem
in eadem 13 lin. illum pro ægrum
36 fol.1 pag. 6 lin. virtus pro virtutis
40 fol.1 pag.19 lin. putrefactionem defecit fiunt
41 fol.1 pag. 3 lin. coctionem pro coctione
in eadem 12 lin. tanſi pro acſi
43 fol.1 pag. 5 lin. mediocri ſuperfluit
46 fol.1 pag.14 lin. ſumi pro ſumeretur
51 fol.2 pag. 2 lin. dictare pro dietare
in eadem 15 lin. morbi defecit initia
56 fol.1 pag.21 lin. auctata pro aucta
57 fol.1 pag.22 lin. ab eodem defecit præceptum ſit
65 fol.1 pag.26 lin. conſuetudinis pro conſuetudini
in eadem ijs pro quis
65 fol.2 pag.25 lin. natura & ætas pro naturam & ætatem
66 fol.2 pag.15 lin. nolumus pro volumus
67 fol.1 pag.28 lin. refrangentem pro refrigentem
67 fol.2 pag.11 lin. receſſum pro receſſus
67 fol.2.pag.14 lin. id pro hæc
68 fol.1 pag. 3 lin. hanc pro hæc
68 fol.1 pag. 4 lin. neceſſariam pro neceſſaria eſt
68 fol.1 pag.24 lin. videbatur pro ledebatur
69 fol.1 pag.13 lin. refranguntur pro reprimuntur
70 fol.2 pag.14 lin. facile pro facili
71 fol.1.pag. 2 lin. facile pro facilius

ERRATA

81 fol.1 pag. 9 lin. imbecillem pro imbecille
in eadem 16 lin. laborat pro laborantibus
in eadem 26 lin. ſalubrius defecit ijs
in eadē 2. pag. 18 lin. ſalubris pro ſalubre
in eadem 22 lin. medius pro media
82 fol.1 pag. 1 lin. deferunt pro defert
83 fol.1 pag 2 lin. conceſſiſſe pro conceſſit
86 fol.1 pag. 13 lin. ſcriptis defecit ſuis
88 fol.1 pag. 27 lin. eſt pro eſſe
89 fol.1 pag. 6. lin. poſt vocant defecit obſeruent
89 fol.2 pag. 19 lin. die pro dies
98 fol.2 pag. 8 lin. ſubſtites pro ſuperſtites
102 fol.1. pag. 26. lin. ē pro et exhibito pro exhibeto
105 fol.2 pag. 21 lin. rhus pro rhoēm
106 fol.1 pag. 5 lin. hæc dico pro hæc ſunt
108 fol.1 pag. 23 lin. ſemiſſem pro ſemis
110 fol.1 pag. 6 lin. ſemiſſem pro ſemis
110 fol.2 pag. 15 lin. refrangendo pro refrigendo
112 fol.1 pag. 19 lin. præcipimus pro percipimus
119 fol.2. pag. 6 lin. conuerſio pro conuerſo
133 fol.2. pag. 7 lin. limonum pro limonj
in eadem 11 lin. limonum pro limonj
136 fol.2 pag. 29 lin. alia pro aliam
144 fol.2. pag. 2 lin. ſit pro ſit.
157 fol.1 pag. 14 lin. ſuccus pro ſuctus
161 fol.2 pag. 2 lin. altera pro alteram
in eadem 6 lin. altera pro alteram
162 fol.1. pag. 7 lin. nulla pro vlla

CLARISSIMO VIRO

D. BRVDO LVSITANO MEDICO EXCELLENTISSIMO VENETIIS S.

ILIBRVM *tuum de ratione uictus iam abſoluiſti, & apud nos eum imprimi placet, dabis huic tabellioni, curabimus ſumma fide, ac diligentia, vt egregijs charateribus, elegante charta, ſine vllis mẽdis in publicum exeat, ita vt te nunquam pœniteat librum noſtro prælo cõmiſiſſe. Exemplaria quot quot voles tibi dono mittemus, & ſine mora æditionem maturabimus. Et ſi quid aliud petieris tuo nomine libẽter præſtabimus. Sin hoc tempore abſolutus non eſt, fac vt ſaltem intra tres menſes ad vmbilicum perducatur. Tunc ad nos commode mitti poterit per mercatores, qui* Franc Foraiam *petunt, qua de re ex domino* Vincẽtio bibliopola *ad ſignum* Eraſmi Reterodami *certior fieri poteſt, vel ex domino* Arlenio *noſtro. Hęc ad te cum meo tum typographi noſtri* Chriſtophori Froſcoueri *nomine ſcribere volui. Meo quidem, quoniam librum adeò doctum & vtilem cito ac be-*

ne publicari cupio, quod commodius atque in vrbe noſtra fieri vix poteſt. Typographi autem, quoniam ille meis conſiliis uti ſolet, in excudendis libris quos vendibiles fore exiſtimem. Vale mi Brude colendiſſime atque per grammataphorum iſtum, ſi librum non mittes in præſentia, ſaltem an, & quando ſit nobis expectandus reſcribito. Tiguri, quæ vrbs heluetiorũ eſt primaria.

Tibi deditiſſimus conradus heſnerus medicus.

BRVDI LVSITANI

DIONYSII MEDICI FILII

DE VICTV FEBRICITANTIVM. SECVNDVM MENTEM HYP. AD ANGLOS.

CVM OMNIS GENERIS *affectus qui homini accidere possunt, via triplici soluantur, pharmaco, manuali operatione, & debita victus administratione. Partem eam quę de pharmacis agit quando & qualia exhiberi debeant plurimi græcorum loculenter tractarunt, disertissime quidem Galenus multis in locis vtranque disseruit. Eam vero quæ rectam victus administrationem docet, calamo ideo dignam nostro iudicauimus, quia qui speculationem generatim tractarunt rationali methodo, cum ad particularia peruentum est hoc est ad singulas morborum species, deficere videntur ab eo quod res exigit. Nam & illa animaduersione digna sunt an ab ijs quæ in vniuersum dicta sunt amplectantur, aut extra sint. Et horum sin*

gula diuiſione non carent. Qui autem eam in particularibus tractarunt, vt medici recentiores in artificioſe quidem & ſubinde à vera deuiantes methodo, multa tradiderunt, quæ ægrotantibus minus ſalubria ſunt. Rei præterea difficultas medicorum noſtri temporis opinionum varietas, indebita victus adminiſtratione, dictorum Hyp. obſcuritas, effecere, vt id quod à perſpicua & completa doctrina deeſt, apponam. Atque eo maxime quod medicæ artis pars quæ victus rationem docet reliquis duabus potior ſit & magis neceſſaria. Illę enim morbum & eius cauſas, hæc corporis facultates præcipue reſpicit. Reliquæ duæ niſi hæc adſit conſiſtere non valent. At ſola victus ratione ſcimus multos à morbis liberatos quottidie, & plures eſſent profectò, ſi medici quauis occaſione pharmacorum auxilium non imploraſſent. Quot enim ſunt qui ſolo competenti victu citra vllum diſcrimen ab affectibus liberari poſſent, qui præter rem pharmacis contunduntur. Iis adde ſi in quauis illarum error contingat quantum ſit exitialis, in acutis præſertim morbis, in quibus noxę grauiores eſſe ſolent. Vt ſcite à Galeno in ſecundo de ratione victus ſcriptum eſt in hæc verba. Si enim hominis naturam nō noueris, metus eſt ne plus iuſto vacues, vel nullo pacto vacuationem moueas, aut ſi moueris non tamen ſufficienter euacues. Quæ omnia magnas in morbis acutis pariunt offenſas. Quapropter cum in arte medica vltra arteficialem coniecturam quam græci τέκμαρσιν dicunt, certitudo alia non ſit, caute agendum ſemperque ad id vbi errores minus di-

ſcriminis afferunt magis concedendum. Nec in acutis duntaxat morbis maximam vim habet victus ratio ſed in diuturnis. Quod enim medicaminibus obtinere medicus non potuit id conueniens victus, temporis longitudine efficit. Cuius argumentum eſt medicos eos quos incuratos demittunt, conuenientis victus obſeruare rationem tanquam vltimum auxilium a quo ſuperſit ſpes tandem conſulere. Quod autem in acutis admodum ſit neceſſaria hæc ſpeculatio ratio indicat. Nam ſi minus nutrias naturæ vires adimis, ſin magis, morbo fomenta miniſtras, vtrunque autem medicus prudens dabit operam vt vitet. Nam vt à Gal. ſcriptum eſt in ſecundo de ratione victus in morbis acutis verum inquit ſi in ventrem abſorptus fuerit cibus quod redundat ſuperfluit que ſi alias multo magis in acutis tolere eſt difficile. Præterea in eodem quod plus eſt, inquit excuperat que noxas interdum inemendabiles facit. Eodē Præterea libro ipſe Hyp. neque ſanè calumniam effugere poteſt inquit, qui ægre valentem exuaſorum inanitione non cognoſcit torquet que dicta, periculum ſiquidem aliquod affert erratum hoc ſed longe minus quàm alterum & riſu dignum magis. Cum hæc igitur ſpeculatio admodum ſit febricitantibus neceſſaria, magnique ſit momenti in morbis acutis, cernens noſtra ætate hāc partem artis à medicis velut incultam & neglectam & quiſque citra rationalem methodum ſuum inſequi modum Hyp. dogmata poſt tergua mittentes tanquam inutilia & quæ ad artis opera adduci non poſſint, Viſum eſt mihi de ratione victus librum hunc compone-

re, vt in eo mentem Hyp. & Gal. aperte oſtendamus. Et quantum facile ſit ſecundum eorum doctrinam febricitantibus victus adminiſtrationem debitam ratiocinare. Singulis poſtea febrium ſpetiebus conuenientem victum perſcribemus. Poſtremo ſecundū naturam ſymptomatum victus formam immutabimus. Vnum ergo prius admonentes ad rem feſtinabimus, Hyp. & Gal. dictis fidem dari poſtulamus reliquorum vero græcorum tum arabum quantam ratio & veterum autoritas cōceſſerit. illud quoq; admonere oportet modum quem obſeruabo in adducendis aliorum medicorum opinionibus citabo propijs nominibus eos qui recte ſenſerint qui opinione mea à vero deuiauerint innominatos demittam. Neminem volo ſua defraudare gloria præcipue eo quod & ego ipſe facile in ijs labi poſſum, vnde iure mihi quemadmodum & ego feci. Nam in hoc Hyp. in libro de arte inſequor qui ita ſcribit malis autem verbis aliorum inuenta vituperare ars non eſt.

Dionyſius medicus & Brudo eius filius interlocutores.

B. Abunde à medicis hodie diſceptatum eſt de epythematum impoſitione. In re alia non video inter medicos citius conuenire ac in debita victus adminiſtratione. Quod argumētum eſt rectam exhibendi victus rationē aut adeo manifeſtā eſſe, vt nullus ſuperſit dubitationi locus, aut adeo difficilem vt ſupra omnem ſit diſputationem. Aut ideo quod ab ijs quos in victus exhibitione committunt erroribus parum poſſe ægrotantes lædi iu-

dicant. Dio. In vtraque artis medicæ parte tũ quæ de pharmacis tum ea quæ manuali agit operatione secundum antiquorum dogmata medici agere conantur. Sola inuictus ratione non aliter quàm si intra portum nauigarent nauticum directorium demittunt. Cum tamen res aliter habeat. Nam si antiquis aliqua sit adhibenda fides, vni præcipue Hyp. Scripta quæ posteris reliquit haud qualescunque sed insignes maxime noxas incurrere acute ægrotantes ab incompetenti victu, & intempestiue exhibito aperte ostendunt. Quantæ autem huic vires sint si recte administretur in roboranda natura declarat ieiunantium ad quascunque leuiusculas obeundas actiones formidolosa imbecillitas. B. Pater optime da quæso vt tecum de hac re sermonem habeam. Nam ocium huic speculationi opportunum rigida præbet hiems. Ardet animus ab ijs quibus non paucis implicitus est nodis explicari. Scio te annos quadraginta peruigili lectione græcorum & arabum volumina euoluisse, ita vt recentiorum nullum præter miseris quorum calamus dignus sit nomine. Hoc temporis interuallo incessanter ægrotantium gemitibus assidens inusitata diligentia præstantissimi apud occidentalissimos hoïum medici nomen, consecutus fueris. Nec me fugit te dicere solitum ingenuum artificem esse qui sciat quæ cæteri, & cæteros lateant. Hic vnus instar multorum est. D. Gaudeo quod in hanc speculationem procliuem studio ardenti te sentiã. Ego vero quod mea dedit scire ætas libenter tibi aperiam. Id enim iam diu decreueram vt id quod in arte

medica longo vſu, aut humano generi commodum, aut noxium inueneram, in te ipſo ad obliuionem ſenj vt Pla to ait, velut commentarios mihi reponerem. Simul vt mihi ad manus cum morte iam decertanti tertius à patre meo ſuccedas medico apud prin cipes biſpanorum viros præclaro.

Ita vt per te artis medicæ peritia noſtrę domui iam familiaris inhabi= tet.

Nam nodus triplex non facile ſolui= tur vt hœbreorum ſa= pienti placuit.

DISCEPTATIO AN CRASSVS victus acute febricitantibus conueniat.

CAP. I.

CIRCA Victus administrationem varias esse apud medicos opiniones. Fuerunt qui crasso semper victu qui buscunque in morbis alendos ægrotantes opinati fuerint vt olim rome pe trona cuius meminit Gal. in proœmio libri de ratione victus in acutis. Sunt qui semper tenui. Sunt qui in primis ægritudinis diebus magis crasso deinde magis tenui. Sunt & qui contra censeant. Cum ijs qui primum obseruant modum, vt pote qui rem attigisse rationibus propijs magis videntur sermonem habebimus. Et vt disceptatio recte procedat, præmittere oportet crassi, tenuis, & symetri victus, notiones, vt constent id de quo disputatio est. Est quidem vires augere potens alimentum quod plenum aut crassum vocatur, à græcis ἄδρα dicitur. Conseruans vero quod symetrum existit. Quod vero comminuit tenue, λεπτὸν δ' ἀυτῶν græci nuncupant. Has amethodico confessas habere volumus. Insuper & illud raro accidere, vt robur corporis ægrotatiū maius reddere quàm acceperimus studeamus. Magna ex parte properandum esse in longis morbis vires seruare, in acutis parum debilitatas conseruare. Concessa hæc omnia sunt à Gal. in eo tenues & Aphō. pri.

exquiſiti victus. Ex quibus aperte oſtenditur, ægrotâ-
tibus ſymetrum, tenuem, aut tenuiſſimum, conuenire vi-
ctum, eum vero qui craſſus dicitur, ſolum ſanis conce-
dendum corporibus, ſecundum rationalium medico-
rum dogmata. Eorum vero qui cõtra ſentiũt nempe qui
buſcũque in morbis craſſo victu, qui vires augeat vten
dum eſſe, rationes audire oportet. In omni morbo ob
naturæ robur ſequi euaſionem ſæpius, ob imbecillita-
tem vero, in mortis diſcrimen laborantes deuenire. Ci-
bo & potu cum natura vires aſſumat talem iccirco ac
tantum indulgendum, vt laborantis naturam roborare
valeat. Id cum craſſus ſolum victus præſtet, quibuſ-
cunque in morbis miniſtrandum fore. Præterea aut vir
tus corpis morbo ſupior eſt, aut æqualis, aut inferior.
Q uænam ſpes ſupereſt tenui aut ſymetro vtenti vi-
ctu, dum natura ab initio morbo eſt imbecillior, cũ ho-
rum neuter vires naturæ augeat. At poſſe ex ijs ali-
quot craſſo liberari victu, experientia eorum qui peſti-
lenti febre detinentur, qua nulla alia exitioſior eſt, eo-
ſtat. Cum qua duellum ſi cõmittat natura, vt plurimũ
Aphõr 2. ſuccũbit. Vt aſſeruit Gal. in expoſitione illius quibuſ-
cunque criſis ſit, ab ea tamen multos à medicis deſtitu
tos ſanatos eſſe, quos vulgus ipſa natura edoctũ, craſ-
ſo victu nutriuerit. Ita vt nonnulli rationalium medico
rum id aduertentes, craſſo victu eos reficere qui pe-
ſtilentia detinentur iubeant. Vt celſus qui vinum cali
dum ac meratius dare iubet, & omnia glutinoſa inter
quæ carnem generis eiuſdem. Auicena etiam ſummus
inter arabes medicus confeſſus fuerit, qui ex ijs viriliter

gunt & violenter comedunt euadunt. Neque id præ-
ter rationem eſt, nam quæ antea inualidæ vires erant,
traſſi victus ope, firmiores euadunt. Nullos autem
tenui aut ſymetro poſſe liberari docet rationalium me-
dicorum ſollicitudo, in cognoſcendis ijs morbis qui cor
poris vires ſuperant, vt ab eis medici illæſo honore cõ
feſtim diſcedant. Ob quam cauſam Hyp. *rationalium me-* In primo p̃
dicorum princeps ſcripſit, cognoſcere inquit oportet, dictionum.
horum affectuum naturas, quantum ſupra vires ſunt
corporum. Tenues ergo victus, & qui tenuiſſimi di-
cuntur, ſolum ijs miniſtrandos morbis fore methodice
fateberis, in quibus natura ab initio morbo ſuperior
eſt. Quod Gal. confeſſus eſt, cum de victus forma
ſecundum Hyppocrat. *mentem ageret, nempe vbi te-*
nui, aut tenuiſſimo vtendum eſſet, admonet eum
victum in ijs duntaxat morbis miniſtrandum, qui
ad ſalutem terminantur, minime in ijs qui ad mortem.
Cuius verba ita habent ſecundum veram verſionem, Aphõ. 1.
non enim diſtrahere naturam oportet ad aliam nouam
coctionem, cum eo tempore humorum morbum efficien-
tium coctioni fortiter vaccet, & ſit paulo poſt ipſos eui-
ctura. Sic à nobis oſtenſum eſt in tractatione de criſi-
bus, ſecundum illos ſcilicet morbos ſermone omni pro-
cedente, in quibus omnino dieta & curatione vtimur.
Sunt autem in quibus vigorem excipit declinatio, nam
in quibus mors poſt vigorem ſequitur, ea ſolum artis
parte quæ prædicit vtemur, prænuntiantes quod futu-
rum eſt, vt abſque culpa ſimus futuri euentus. In ſolis
ergo morbis qui ad ſalutem ſunt terminandi tenui, aut

tenuiſſimo vtendum eſſe victu, aperte ſupra dicta Gal. verba declarant. Sed dicat methodicus oportet, vnde medicus acuto morbo inchoãtem euaſurum ægrum certo ſciet, vt illi tenuem, inſtituat victum, aut tenuiſſimũ, aut horum neutrũ ſi moriturum. Cum in arte medica futuri euentus nulla certa habeatur ſcientia, neceſſe eſt vt aliquando eos qui liberandi ſunt præter medicorum opinionem, craſſo alamus victu, & non raro eos qui extremum inſperato clauſuri ſunt diem tenui. Craſſo ergo victu medicorum iuditio morituri, ſanabuntur, tenui eorundem opinione conualituri, interibunt. Quod fateri cogeris ſi optimorum medicorum iuditio, quibus non raro præter opinionem tales euentus accidunt, quic quam certitudinis tribuas. Si neceſſitatem ſalutis aut mortis ſupra dicta Gal. verba ſupponere dicas, nihili eſt profecto Hyp. apud eos qui conualeſcent neceſſario aut morientur, nihil intereſt ſi craſſo aut tenui hos alas victu comparandæ ſalutis gratia. At ſi forte methodicus cedat certa ſcientia nihil haberi, eſſe tamen in arte medica artificialem coniecturam quam græci τεκμηριον dicunt, qua eorum quæ ſunt aut erunt cognitio habetur. Hac inſtructus medicus conjciens ab initio ægritudinis corporis laborantis virtutem morbo ſuperiorem, ægrum conualiturum ſperabit tenuemque victum prout morbo acumen contigerit inſtituet. Quod ſi inferiorem moriturum. Quare nec tenuem nec tenuiſſimum huic miniſtrabit, ſola prædictione contentus diſcedet. Attamen cum coniecturale ſignum non neceſſariorum ſit, neque impoſſibilium aliter habere, non to-

let quod ſupra obiectum eſt. Præcipue cum Hyp. ipſe acutorum morborum pronunciationes non omnino certas eſſe nec ſalutis nec mortis ſcripſerit. Præterea eſto ab initio acuti morbi virtutem ſuperiorem certo conijcias, tenuem adhibebis victum methodice, ſed cum talis ob tenuitatem vires minuat, vt ſupra oſtenſum eſt de mente Gal. fieri poſſe, vt tenui illo victu moriatur ille, craſſo vero ſeruetur. Nam ſi ponas virtutis ſupra morbum exceſſum tantillum, vt ſoli vincendo morbo & eius obſiſtere incurſibus virtus ſufficiat. Apud quem vigorem ſola habita morbi ratione minori exceſſu ſuper ſit morbo ſuperior quàm ſit id quod tenuis victus virium exoluit. Hunc ſi tenui victu qui quantum ex ſe eſt vires exoluat, ab initio alas, putas ne apud ſtatum ſuperiorem futurum, an potius inferiorem. Ego quidem non peruenturum ad ſtatum ſi vltra dies ſeptem prorogetur opinor. At ſi ſymetro victu qui quantum ex ſe eſt vires ſeruat, quo ſolum in chronicis morbis vtendum fore rationalium medicorum ſecta imperat, hunc nutrias, non ne euadet. Nam ratione ſymetri victus nullum patiuntur vires detrimentum. Quod ſi cibum qui vires naturæ addat miniſtres multo fortiorem hunc quo vis morbi tempore quàm ſymetro victu efficies. Sed forſan ad hæc methodicus victum tenuem virtutem et ſi imbecilliorem quantumcunque reddat, morbum breuiorem efficere. Nam natura cibi tenuis coctioni parum incumbens diutius materiæ morbi vacabit, vnde citius fieri coctiones minus que morbi ſymptomata & labores naturæ robur exoluentes durare. Vn

de et ſi magis tenui victu exoluatur quàm ſymetro aut craſſo, quia tamen minori, exoluitur tempore, minus damni natura feret acuto morbo laborantis, extenui victu quàm ſymetro aut craſſo, ſi virtutis tenorem in ſtatu cum tenui victu conferas, ad eandem cum ſymetro aut craſſo apud vigorem. Hæc methodicus reſpondens arbitratur iuſta tenuitatem aut craſſitiem victus citius aut tardius futuras coctiones, quare & diſtantiam ſtatus longiorem & breuiorem iuſta cibi craſſioris aut magis tenuis exhibitionem fieri poſſe putabit. Cum Gal. libro de criſibus primo, et in lib. de quattuor morbi tẽporibus, & in ſecundo de rõne victus, in expoſitione illius conjcere autem oportet & robur &c. ſtatum eſſe cum maxime conficiuntur coctiones oſtendat. Quod ſi ita vt opinatur res haberet, grauiter peccaſſet Gal. rationalis methodi autor ab Hyp. ſecundus, cum victus formam pœnes diſtantiam ſtatus ſummendam nobis præcipiat, ſi pro victus ratione longior & breuior fieri poſſet. Nam eo modo rectius eſſet ſtatus diſtantiam ex forma victus conjcere quàm contrarium. Sed pone rurſus acute febricitantis vires morbo ſuperiores morbum'que ad ſeptimum terminandum, tenui hunc nutries victu qui vires minuit, nempe hydromelite aut ptiſane cremore aut huiuſmodi tenui ſorbitiun cula, ſeptima die vt pote qua morbi vigor futurus ſit ægrotantem omnimoda ſeruabis inedia. Age nunc ſanum hominem æque robuſtum ac ægrotans erat, ſimili victu ad ſeptimum ſeruato, totáque ea die incibatum hominem conuenias veſperaſcente die ſeptima qualem il-

lum fore putas. An ſi prima die miliaria ſex pedeſtri itinere peragebat, citra manifeſtum incommodum quot die ſeptima putas poſſe agere. Quilibet ſanè mentis an tria poſſit dubitabit. Idem de ſaltu, curſu, ponderis eleuatione in ſumma in omni cona tu multum ab ea deficiet meta, quam prima die attingebat. Sed in naturalibus actionibus idem iuditium. Nam ſi die ſeptima dimidium cibi quem ante diem primam facile digerebat offeras, grauato ventriculo lædetur. Quanto vitalis facultas fiet imbecillior declarant languidi pulſus integra die ieiunantium. Cum ergo ſano homini ſola illius victus ratione omnium trium virtutum tam ſenſibilis accidat imbecillitas, quanto plus læſionis & detrimenti virium ex tali victu ęgrotantes ferent arbitraris. Quod ſi hæſitas, roga huius ſectę principes Hyp. & Gal. cum ſcribunt detrimenta minus ſanos quàm ægros afficere. Præterea languentes à repentina victus mutatione lædi magis quàm ſanos, ſed adhuc eos magis qui acutis infeſtantur morbis. Item in eodem permutatio victus ſi ſanis moleſta eſt languentibus moleſtior erit. Cum ergo hominem ſanum ſi tenui illo victu ad ſeptimum nutrias, manifeſte eius vires minui videmus, multo magis id ægrotanti accidet, ita vt manifeſto exceſſu imbecilliores fiant ex illo victu. Oſtenſa eſt cauſa vna in ſignis diminutionis virium. Sed age morbum & eius ſymptomata earum quantum abſumant ſeptem dierum interuallo conſideremus. Profecto ſi mens humana ab experientia edocta vt trutina horum admittitur, iudicabit labores acuti morbi vires poſſe diebus ſe

Secundo ratione victus.

ptem insigniter imbecilliores reddere. Vna enim die patiente homine ephimeram febrem, die sequenti sensibiliter imbecillior est quàm ante febris inuasionem. A virtutis igitur robore duo sunt quæ insigniter detrahunt & præter modum absumunt, nempe tenuis victus & morbus. Quod si morbo vires accrescere ad statum vsq; iusta Hyp. sententiam intelligas circa principia & fines &c. colliges, non quencunq; excessum naturæ supra morbum, satis esse ad euasionem. Pone exempli causa morbum & eius symptomata quartã virium partem absumpsisse. Tenuem victũ sextam, morbi vires tertiam superaddant, si prima die virtus duplo erat ad morbum excessu superior, die septima eodem erit imbecillior vna octaua. Quare illa victus ratione morietur ille cuius virtus prima die erat morbo bis fortior. Quã si hos respectus nempe quartam, sextam, & tertiam, vt incertos nihil certi ostendere dicas, vere, nam exempli causa adducta sunt, vt manifestum fiat, plures eorum qui ab initio morbo erant viribus superiores, posse ex ea victus ratione interire. Multoque excessu opus esse vt illo victu quis euadat. quod si ijs quæ à fide dignis medicis & philosophis scripta sunt in reductione effectuum agẽtium naturalium ad numeros, aliqua fides sit adhibenda, quibus ostendere nituntur ab effectu insensibili ad eundem cum manifeste sentitur duplam esse geometricam rationem, minori quàm par erat ratione supra dictos respectus me dimisisse scies. Maximũ ergo malum est eo vti victu quo plures qui alioquin seruari poterant intereant. quod si sermonem ad eos qui à

morbi initio pari certant robore conuertamus. Horum nullum intelliges tenui victu posse euadere ratione mon strante cum morbi vires ad statum vsque validiores fiant vt ab Hyp. scriptum est, corporis autem virtus imbecillior. Qui ergo ab initio pari cum morbo robo re certabant paulopost eodem futuros imbecilliores. Nisi igitur id quod morbus & eius symptomata viriũ absumunt, crassi victus ope rependas, mors certa se= quetur. Quod si dicat methodicus præter victũ tenuẽ esse medicis remedia quibus morbi causam abscindũt, vt missione sanguinis & purgatione ijs siquidem eua= cuationibus humorem morbum efficientem educunt. Vnde et si pari robore ab initio natura cum morbo cer tet ob causæ morbi euacuationem bona acuminis morbi pars tolitur, & multo superior natura redditur cu= ius causa euadet infirmus. Sic in anglia olim lusitano contigisse, laborabat pleuritide cunque morbo ingraue scente delirare cœpisset omniáque indeterius abirent tertio facta fuit sanguinis missio, multúmque eductum est, confestim omnia mitiora fuere, melior pulsus & vri na, cessauit delirium screauit sanatus est. Videbatur tamen ante sanguinis missionem virtus morbo inuali= dior. Sint hæc vtvis methodice, hac tua ratione vt mul toties huiusmodi posses salubres euacuationes moliri, citra magnum virium incommodum, melius egisses si crasso victu qui vires ægrotantis augeat vsus eisses, q̃ tenui, à quo vires imbecilliores effectæ, plures euacua tiones citra magnum vitæ discrimen non ferunt. Insu= per si euacuationes pro votis succedant non oberit an=

In primo Aphõ.

te euacuationem naturam cibo roborasse crassiusculo. Neq; quicquam si id agas post modum die vna interposita lædes. A fœlici nanque euacuatione roborare naturam vt potentius quod reliquum est coquat & expellat, oportet. Quod si econtra accidat vt non raro usu venire quottidie cernimus intempestiuas à medicis euacuationes easdemque infelices & cũ magno viriũ ægrotantis incommodo fieri, tenui hos indigere victu iudicas qui vires adhuc imbecilliores reddat, aneo magis qui aliquod imbecillæ naturæ solamen afferat, vt eas quas euacuatione deiecit vires medicus cibo roboret. Nec hoc ipsi rationales negabunt, nempe si in euacuatione erratum sit, melius esse crassiori quàm tenui magis vsum fuisse victu, nam enunciationem à qua illa ostenditur vt veram admittent, vt pote ab Hyp. concessam & Galeno, nempe ægrotantes ab ijs aut quæ ipsi commiserint, aut sponte aut modo quocunq; acciderint peccatis, minus lædi, crassiori victu si vsi fuerint, quàm tenui. A sanorum experientia ad ægrotantes id deducens Hyp. Sano enim homini si aliquid præter consuetudinem accidat, vt exempli causa longam pedestri itinere peragat viam, aut venere nimia vsus sit præter cõsuetudinem, aut solis æstum diutius passus fuerit, aut alius quicunque error accidat, magis lædetur si tenui victu ante vsus fuerit quam crasse. Et hoc est quod Hyp. dixit propterea sanis fallaces sunt valde tenues & exquisiti victus quoniam peccantia difficilius ferũt. In quo apho. non agit ille de peccato quod in exhibendo victu committitur vtrum maius sit in tenuis exhibi-

tione

tione an crassioris, vt perperam plurimi intelligunt, sed de quibuscunque agit peccatis modo quocunque euenientibus quæ magis eum lædere ægrotantem ait, qui tenui quam qui crassiori vsus fuerit victu. Et vt certo scias hanc fuisse Hypp. mentem non ab re fuerit græcum Gal. contextum adducere qui idem de Hyp. sentit. Cum ita ait ἀμείνων δὲ ἡ προτέρα γραφὴ περὶ λαμβάνει γὰρ καὶ ταύτην καὶ γενικώτερον ποιεῖται τὸν λόγον. ὑπὲρ ἁπάσης ἁμαρτίας ἐκδιδάσκουσα τῆς ἀκουσίως τε καὶ ἑκουσίως συμπιπτούσης, τοῖς νοσοῦσιν, ὡς εἶναι τὸν λόγον τοιοῦτον ὅτι ἂν ἁμάρτημα συμπέσῃ τοῖς λεπτῶς οὕτω διαιτωμένοις σφαλερώτερον τοῦτο καθίσταται παρόσον ἥτε δύναμις ἄῤῥωστος ὑπὸ τῆς τοιαύτης διαίτης, γέγονεν ἥτε ἐπ' αὐτὴν μετάβασις ἀήθης. μαρτυρεῖ δὲ τῇ προειρημένῃ γραφῇ καὶ τὰ περὶ τῶν ὑγιαινόντων εἰρημένα σφαλερὰς γὰρ ἐπ' αὐτῶν ἔφη τὰς λεπτὰς διαίτας ὑπάρχειν ὅτι τὰ ἁμαρτανόμενα χαλεπώτερον φέρουσιν οὐκ ὅτι διὰ τὸ λεπτὸν τῆς διαίτης ἁμαρτάνειν ἀναγκάζονται &c. Hoc est melior prior scriptura complectitur enim & hanc & generaliorem facit sermonē, de omni peccato docens voluntarie aut in voluntarie contingente ægrotantibus, vt talis sit sermo. Quod si peccatum accidat sic tenuiter dietatis periculosius illud est, quantum virtus imbecillis à tali diæta fuerit, & quantum transitus ad ipsam insuetus fuerit. Confirmant dictam scripturam quæ de sanis dicta sunt quibus periculosas tenues diætas existere dicit, quoniam peccata difficillius ferunt. Non quod

propter tenuitatem diætæ peccare cogantur. Sentisne ex vltimis Gal. verbis non agere Hyp. de ijs quę à tenui victu accidunt peccatis, ſed de quibuſcunque voluntarie aut in voluntarie contigentibus, quæ magis lædere aſſerit eos qui tenui victu vſi fuerint, quàm qui craſſiori. Cunque non raro accidat ægrotantes ex intempeſtiuis lædi euacuationibus, id eſſe agendum & ad id accedendum, vnde damna & errores minus diſcriminis afferant. Id fiet ſi craſſiori vtemur victu. Cum autem non ſolum in euacuationibus ſed in alijs non paucis quottidie ægrotantes delinquant, aut ſua ſponte, aut aſſiſtentium cauſa, & non raro ab ipſis medicis, accedet iam dictis non parui momenti ratio oſtendens craſſi victus non ſpernendam ægrotantibus commoditatem, nempe minus lædi ab erroribus. Quandoquidem peccata euacuationis ſi cum tenui victu coniungantur, methodo quidem ſed irrationali egrotantem in mortem deferunt. Nam vt in prouerbio apud byſpanos eſt, caput cito tondent plures manus. Fateri igitur cogeris methodice cum in euacuatione erratum ſit, minus mali ægrotantes pati ſi craſſiori, quàm ſi tenui magis victu vſi fuerint. Quod ſi pro votis euacuatio ſuccedat non eſt quod tenui vtaris. Nam ſi à naturalibus ad eas quæ ab arte fiunt euacuationibus validū eſt ar-
1. Aphō. gumentum vt tradidit Hyp. manifeſtum erit ſi quanto maior fuerit expurgatio, tanto magis ad iudicationem vſque dare oportet vt ille ſcripſit, idem obſeruandum
Primo de tōne victus. fore in ea quam medicus feliciter molitur euacuatione. Quare committendum non eſt vt ea fiducia tenui vta-

ris victu, vt id imbecillitatis quod ex eius vſu natura incurrit noxij humoris euacuatione rependas. Sed his omiſſis mentem ad eos qui inſuetum nauigant æquor conuerte cum eorum turbantur corpora, quorum qui cibo et potui non parcunt minus conturbari certum eſt, nam facilius & minori cum moleſtia euomunt, vnde citius ab affectu liberantur. Qui vero magis abſtinent contrarium eis euenire diligentiores nautæ affirmant, Age experiamur alias cauſas, pone duos omnia quibus ſint paria ad ſolis æſtum nimis incaleſcentem, alter tenui victu, alter craſſiori vſus ſit ab ante heſterna die, vter eorum magis affectur putas, ego quidem periculū huius rei iam in me ipſo faciens ſenſi minus me ſolis calore cum craſſiori vſus fueram cibo, quàm tenui affectum fuiſſe. Idem ijs accidit qui alta niue iter peragunt. Quare ſi quis hęc alta mente reuoluat, aperte colliget, verum id eſſe in cuiuſcunque cauſæ impreſſione minus fore obnoxium qui craſſiori victu vſus fuerit, multo autem magis qui tenui. Quare cum ita res habeat magnum afferet ægrotantibus craſſus victus commodum. Nam cum in morborum conſideratione duplex ſit medico ſcopus, alter ad id quod factum eſt, alter vero ad id quod futurum, id curat medicus qđ iam eſt, id præcauet quod nondum eſt, hoc que eſt, quod alijs verbis medici dicunt, cum morbus & cauſa ſimul coincidunt, curationem mixtam eſſe, ex ea artis parte quę curat, & ex ea quæ præcauet, prophilaticæ græce dicitur. Cum ergo præcipua intentio medici deficiente eo quod vrget, ad id ſit quod futurum eſt, danda eſt opera vt eo

diſponamus modo ægrotantem vt minus eius quod futurum eſt recipiat. Oſtendi autem ſupra craſſum victum corpus ſic diſponere vt minus quarum vis cauſarum impreſſionem percipiat. Quare ægrotãtibus omnibus miniſtrandum eſſe, vt ab eo quod futurum eſt minus afficiantur. quod ſi febricitantem conſideres qui tenui victu vſus fuerit, calorem acriorem ad intima corporis penetrantem morbique labores moleſtius ferentem, contra qui craſſiori, minus à febrili calore moleſtari, facilius autem ſymptomata & labores ferre, magis vero morbi & eius cauſæ impreſſioni obſiſtere, validius bonos chimos ne putredinem concipiant manutenere. Cuius ſignum eſt cauſarum nõ naturalium actiones minus eos qui craſſo vſi fuerint victu præmere. Quod ſi ruſticos operarios nautas & id hominum genus in mentem reuoces, cum ab acutis corripiuntur morbis, non ptiſana, non aqua mulſa, non oximelite euadere, ſed valenti cibo & potu, ſola ea differentia quod ſubtiliori modo parant, ob coctionis facilitatẽ, id ita eẽ ſcies, cũ ob id periclitari magis ruſticos q̃ ciues non videamus, qui tenui victu vtuntur, quinimo ruſticos facilius & citius à morbis liberari. Vt Venetijs ruſticæ duplici laboranti tertiana contigit. Cunque accedens medicus aquam hordei & iuſculum pulli frigidis herbis temperatum conſuleret, illa annuente abyt. Sequenti die accedens & nihil eorum quæ iuſſerat factum accepiſſet, ægre ferens diſceſſit, nihil boni ruſticæ futurũ ſperans, quam duobus poſt diebus in domo amici offendit gloriantem ſe ſuo conſilio & non medici ſerua-

tam. Sed heus tu methodice cum virtus ægrotantis nimis imbecillis eſt, non ne eam cibo & potu roborare conaris vel ipſo morbi vigore vt Gal. tradit. An non putas melius craſſiori victu corpus antea nutriſſe, vt hora maxime commotionis abſque cibo permanere potuiſſet, ob id quia natura ad inſignem deueniente imbecillitate non facile cibo noxa corrigitur. Niſi enim ipſa natura circa cibum elaborauerit cibus per ſe non digeretur, nec vires naturæ miniſtrabit, nam oportet vt ab ipſa natura principium ſui adiumenti habeatur, quæ cum valde imbecillis eſt tantillum non valet cibum coquere nec digerere. Quare conſultius ageretur craſſiori ante corpus victu nutrire vt minus in huiuſmodi imbecillitates incidat natura. Dictæ ſunt nonnullę rationes ob quas in morbis craſſo vti debeamus victu qui vires laborantis augeat, nullamque legitimam methodicus rationem oſtendet quod tenui qui vires ęgrotantis minuat vti oporteat. Methodicus forſan pro ratione Galenum adducit ita dicentem, nam ſi craſſo vteremur cibo, adderemus in morbum, cuius verba ſic habent, nam ſi eas tales quales acceperimus properemus in iſtis ſeruare vel etiam augere, ſemper adderemus in morbum. Vnde aperte oſtendit non ſolum victu craſſe ſed & ſymetro ſi vtamur augere nos ſemper in morbum. Hæc quidē Verba methodicus pro ſe citans putat obtinuiſſe. Et ſi hoc tibi prędem, vt in hac re Galenum vt iudicem admittam, poſſem tamen methodice arte tuū in præſenti deuiare tellum. Nam male citaſti Gal. in eo verbo ſemper, illud ad ſequentem dictionem adderemus referens.

Aphō. 1.

Aphō. 2.

Et talem facis sensum quod si inacutis vires seruare properemus, vel etiam augere, semper adderemus in morbum. Cum aliter habeant græca exemplaria nempe εἰ γὰρ ἤτοι φυλάττειν αὐτὴν οἵαν παρελάβομεν ἐν τούτοις ἢ προσαύξειν ἀεὶ σπεύδοιμεν αὐξήσομεν τὴν νόσον hoc est si enim seruare ipsam, scilicet virtutem qualem acceperimus in ijs scilicet acutis vel augere semper properaremus, addemus in morbū. Vnde non damnat Gal. in acutis simpliciter virium additionem, sed illud maxime ne semper properemus addere eas cibo, innuens in statu & apud ipsum si cibo vires addere coneris errorem esse. Sed age methodice hæc demittens uolo tecum in hoc duello ea vti animi liberalitate qua cum aiace vsum fuisse hectora refert Homerus. Crasso victu qui vires augeat ideo vtendum non esse ais, ne addamus in morbum, unde quęso hæc fiet additio, aut quia cibus in morbi materiam conuertitur, aut quia eo temporis interuallo quo natura cibo præparando vaccat à morbi coctione cessans cā est vt diutius duret affectus, aut qa affectū maiorē reddimus, aut quia in priorē causam addimus, ab oībus hisce modis morbum sumere posse incrementum certum est. Age nunc an in ratione cibi crassi qui vires augeat aliqua dictarum insit occasionum cōsideremus. Cibum porrò in morbi materiam conuerti duplici de causa contingere aut quia similem in qualitate aut substantia aut quia à natura non commode apparatur, vnde corruptioni disponitur, non apparatur aut ob multitudinem immodicam aut crassitiem. Proinde fieri potest

vt ægrotantibus cibum offeramus qui vires augeat, qui nec qualitate nec ſubſtantia humori peccanti ſimiletur, ſed & eius mediocrem exhibere poſſumus quantitatem qui quàm minime difficilis ſit coctionis ſed admodum leuis. Verum ob dictam cauſam conuincitur petrona carnes aſſas acute ægrotantibus miniſtrans, quæ cum difficilis ſint coctionis & haud commode à natura præparentur cauſa eſt vt diutius immorantes in laborantium ventriculis corrumpantur, vnde in morbi materiam tandem conuertuntur. Quod ad morbi durationem ſpectat, neceſſarium non eſſe vt quicunque cibus vires ægrotãtis augens multũ expoſcat ad eius coctionẽ tempus. Nam alica inter craſſa ab ipſo Gal. commumeratur cibaria, & tamen breui admodum coquitur. Simile habent oua ſorbilia, & vinum quod citiſſime quidem coquitur & multum vires iuuat, præcipue naturales & vitales. Affectum intenſiorem efficimus vt ſi iocinere aut liene obſtructione laborantibus dulcia cibaria miniſtremus, & quæ facile particulis hæreant. Et ſi liquefacientibus febribus aquam mulſam exhibeamus. Quod nec hoc craſſum cibum qui vires augeat committetur neceſſario, manifeſtum eſt. An poſtrema participat occaſione tentemus. Priorem dico cauſam pororum obſtructionem aqua putredo ortum habet, hanc à multitudine humorum intra venas aut ab eorum craſſitie aut lentore aut à duobus aut ſimul ab omnibus prouenire Gal. autor eſt. Cum autem obſtructiones ſunt aut ſuſpitio eſt ne fiant, cauendum eſſe eum cibum qui plectoriam efficiat exhibere. Victus autem

1. Aphor.

In libri & methodo medendi.

qui vires auget omnino hac non caret crimine, nam vires augere non posset nisi maior eius pars in sanguinem conuertatur. Ob solam igitur pororum obstructionem crassus victus suspectus esse videtur. Sed cum in omnibus acutis morbis non ad sint obstructiones nec dispositio à qua iusta earum detur suspitio. Non esse ob id quod singulare est, vniuersale efferas perceptum, nempe omnibus in acutis tenui esse vtendum victu. Sed age methodice cum febris acuta cum obstructione adest, quo vteris remedio vt hominem in sanitatem vindices. profectò si Gal. in libris de methodo medendi & in libro de plenitudine consentis, & toti rationalium medicorum scholæ, sanguinis missione, nisi qui prohibeant adsint, dices. Nam febrem tolere non posses nisi prius obstructionibus liberandis intendas, quorum causa euacuationem molimur & si plectoria non adsit, sola melioris transpirationis gratia, vt ab eodē discimus. Nam stante eadem pororum raritate post humorum imminutionem liberiores fieri inspirationes & expirationes cōtingit. Tu igitur methodice sanguinem mittis hac sola de causa vt liberiores fiant transpirationes, ego hac ipsa quam tu, & vt post euacuationem crasso cibo qui vires augeat vti secure & citra læsionem possim. Sentis ne pluribus in morbis acutis crasso victu illico citra aliquam præparationem vtendum esse, in ijs vero quibus obstructiones coniunguntur quæ morbi materiam fouent aut suspitio est ne fiant corpus fore præparandum ante crassi victus exhibitionem. Nec hanc præparationem solus huius gratia molior. Nam & tu & ra-

tionales quicunque illam tanquam remedium ad ſana-
tionem vulgare amplectimini. Solum vnum eſt quod
inter nos ſeparat quod vos id agitis vt morbum oppu-
gnatis ego vero ob id ipſum, & vt laborantem naturam
citra læſionem roborare poſſim. An non tibi methodice
ſubijt in mente ſimile eſſe illud Hyppocratis cum de cor
poribus athletarum ſermonem faceret, quem oribaſius
de omni craſſo & obeſo intelligendum monet, horum
igitur inquit cauſa bonam habitudinem ſoluere confert,
non tarde vt rurſus principium nutritionis accipiat
corpus. Nullam igitur validam perpetuam aſſignabis
rationem quod tenui victu qui ægrotantis vires minuat
et imbecilliores reddat in acutis vtidebeas. Nõne Hyp.
præceptum eſt cum aliquod ſignum prorritatorium aut
euacuatorium affuerit vel in hypocundrio, craſſiori vi-
ctu vtendum eſſe. Vbi Gal. communi prorritationis no
mine comprehendiſſe omnia Hyp. quæ quo vis modo vir
tutem ad imbecillitatem agunt ſcribit, ut morſus quem
aeris humor in inteſtinis aut ventriculo parit, præte-
rea vigilia, ira, meror, lũbrici, elmynthes, qui ab inteſti
nis ad ventrem vſq; aſcẽdunt, & pruritus cutis & par
tis alicuius qui nocte oboriatur, & plurima alia quæ
ſub euacuatorio comprehenduntur ſigno, & ſub hypo-
cundrio. Cum ergo omnibus his ob id quod virtutem
infirmiorem reddere nata ſunt, craſſiori victu obſta-
re præceptum vobis eſt, id diligenter præcauentibus
ne corporis laborantis natura multum imbecilis fiat,
conſulto tenui victu vti, quo ægrotant. um corpora ad
inſignem ducuntur imbecillitatem præter rationem eſſe

2. de ratiõe victus.

videtur. Q. uinimmo nisi mihi certo ostendas cómodum quod à tenui victu acute ægrotantibus euenit, maius esse uirium incommodo, insanam esse temeritatem iudico, eo uti cuius damnum manifestum est, ad iumentum uero rationi haud peruiũ est. Q. uod si methodicus adhæc. Nihil igitur obstabit quo minus in acutis uinum concedamus quod uires insigniter roborat & breui coctionem recipit, nec in morbi materiam aptum esse ut conuertatur, nec affectum augebit si tenue fuerit & aquosum, sed nec hoc obstructionibus læsioni erit, nam omnes promouere euacuationes asserit Gal. in libris de methodo medendi. Vere quidem si ægrotans assuetus sit, non esse quod inter dicatur uinum tenue & aquosum. Nam quam æstimas esse dispositionem methodice cui maxime aduersum sit uinum, forsan febri acute cum ingenti capitis dolore & mentis læsione, hac constitutione uinum omnino prohibendum esse credideris. In ea ipsa tamen dispositione ante dictum uinum si uestrum concessisse Hyp. audias, an ne mutabis sententiam & rectius post hac ægrotantibus consules, & saluberrimum esse iudicabis, naturæ uires modo quo possis augere. præcipue ubi citra effatu dignum incommodum id efficere possis. Hyp. igitur ita scribit cum uero in huiusmodi morbis fortem capitis grauitatem uel mentis læsionem suspicatus fueris, à uino penitus est abstinendum, aquam que tunc dare oportet uel uinum aquosum flauum que & prorsus inodorum, atque ab ipsius potione aquæ exiguum super bibendum. Nam hoc modo uini potentia caput, mentem que minus tentabit. Vali-

8. de methodo.

In 3. de rõne victus.

dum ex dictis Hyp. ſummi poteſt argumentum, in omni morbi conſtitutione aſſueto ægrotanti aquoſum vinum à rationali medico concedi poſſe, vt in pleuritide affectu quamuis maxime crudo exiſtente, vt habetur ab eodem vbi ita ſcribit. Et ſi morbus ficcior, quàm vt quiſpiam exiſtimet fuerit, non multum dare oportet, ſed ante ſorbitionem vel mulſam vel vinum vtrum magis auxiliaturum putaueris propinare cõuenit. An non percipis ante dictæ conſtitutioni vinum & ſi tenue & aquoſum noxa non vacare, cuius cauſa Hyp. exiguum aquæ ſuper bibendum præcipit. Commodum tamen quod ab eo incorroboranda natura ſequitur, maius eſſe ſuſpicandum ideo eſſe, quia alioquin non conceſſiſſet Hyp. ſtantibus forti capitis grauitate & mentis læſione. Hucuſque illius rationes qui craſſo ſemper victu hoc eſt qui vires laborantis augeat in quibuſcunque morbis vtendum eſſe opinatur. Qui vero in acutis, tenuem qui vires minuat miniſtrandum fore contendunt ſic breuiter ratiocinantur. In 1. de rõne victus.

CAP. II.

AT qui paroxiſmo ſæuiente inquieto febricitanti præigneo calore æſtuanti pedes & brachia huc & illuc iactanti ſitim linguę que ariditatem ægre ferenti, cibum offeremus, an paroxiſmi inclinationẽ expectabimus. Nullus profectò qui mẽtis ſit compos ęgro tanti paroxiſmo ita ſæuiente cibum miniſtrabit. Proinde cum plures ſint morbi quos recentiores perperacutos vocant, qui ab initio ad morbi manifeſtam inclinationem ſimiles labores prædictis & plures & vehemen-

tiores afferunt, nec intermiſſionem habent, cibum ne iis qui vires augere valeat an qui minuat miniſtrabimus. Ego quidem tantum abeſt vt craſſo victu qui vires augeat ſic laborantem nutriam, vt omnimoda inedia hominem ad morbi inclinationem ſeruare opus eſſe credi derim. Quæ in ſententia Hyp. & Gal. eſſe certum eſt. Nec præter rationem nam ſi illud verum eſt quantumcunque quis ſæuiente paroxiſmo ediderit nocumento eſſe, vnde monſtrante experientia aſſeruit Hyp. apponere læſionem eſſe, quod cum in periodica febre in qua errores minus periculi afferunt hoc facere ob timorem læſionis veremur, cauſatius profectò in peracutis cibum non eſſe offerendum in quibus certum eſt citra magnam læſionem miniſtrari non poſſe. Nam ſi in ventrem abſorptus fuerit cibus quod redũdat ſuperfluit. & ſi alias multo magis in acutis tolere eſt difficile vt ſcripſit Gal. Præterea cum inflamatio in aliqua parte excitatur ab humoris efluxu ſiue phlegmone aut eriſipelas ſit, non aduertiſti nullum cibum quantumcunque leuiſſimum fluxione durante laborantes citra læſionem poſſe ſumere, quando quidem à cibo dolores & fluxus inſigniter creſcunt. Cũque hæc ita ſe habeant nunquam inducar vt rationibus mihi perſuadeas cum ægrotans vel ab ipſa morbi vehementia vel ab aliquo dolore minis moleſtatur craſſum cibum offerre ex vſu eſſe. Quinimmo cum Hyp. ſentio in primo de victu acutorum vbi ita ſcribit poſtea ſi dolor vel periculum aliquod comparuerit ſorbitionem dare oportet neq; multam neque craſſam ſed poſt ſeptimum vel nonum ſi va

2. lib. de ratione victus in illo cibor añ adiectio ni.

lidus ſit. Vbi igitur morbus ſtatim ab initio maxima affert ſymptomata omnimoda inedia ægrum ſeruare ad morbi inclinationem ſi virtus ſufficiat, rectius eſſe iudicat, quàm cibum offerre qui citra inſignem læſionem tali morbi conſtitutione exhiberi non poteſt. In qua ſententia Hyp. eſſe cũ ita ſcribit, ciborum autem adiectioni intendendum multo minus ſubtrahere vero ſæpenumero expedit cum æger ſufficere poſſit donec morbus matureſcat. In reliquis ab hac vehementia de generantibus morbis tenuem aut tenuiſſimum concedendum eſſe victum, tutiusque eſſe in ijs ad magis tenuem a iuſto ab errando accedere, quam ad craſſiorem. quod valida ratione oſtenditur. Pone morbo acuto laborare Socratem eſt ne aliquis cibus qui morbo & naturæ Socratis & cæteris exacte conueniat, dicatur ille medius, omnia cibaria quæ illo tenuiora ſunt haud quaquam conuenient propter virium diminutionem quæcunque illo craſſiora incommoda ſunt propter morbi additionem. Sed cum acuti morbi vt plurimum iuuenibus aut conſiſtentibus accidant quorum vires maxime tunc vigent, manifeſtum eſt quod in ijs magis vrgebit morbus quàm virtutis imbecillitas. Addere modo in id quod vrget periculoſius cum ſit quàm in id quod non vrget aut minus vrget, manifeſtum eſt in acutis deterius eſſe & magis periculoſum craſſiorem cibum vt pote qui in morbum vrgentem addit, quàm magis tenuẽ qui virtutem cuius imbecillitas non vrget exoluat.

In 2. de rõne victus

CAP. III.

QVid de iis ſentiam in præſenti breuiter oſtendam, id quod maxime in artis operibus poſt longam conſiderationem magis probauerim. Eam enim eſſe artis vtilitatem, inuenire ea quæ ægris conducibiliora ſunt. Nunc mihi præbete aures de ratione victus vobis aliqua dicturo, quæ animos veſtros componant, qua quidem in re vnum inſequor Hypp. cuius ſcripta vltra humanam eruditionem quid præſtant, huic acceptum fero quæ de victus ratione vobis dixero. Sed prius dubitationem ſoluere expediet. Craſſum victū, tenuem, tenuiſſimum, primus Hyp. dixit in Apho. Quid tamen per hæc nomina intelligat ex libris de ratione victus elici poteſt, apertius tamen in libro de Priſca medicina, vbi ita ſcribit. Qui vero medicinam excogitauerunt inuenerunt ve, ſententiam opinionem ve habuerunt quam illi de quibus prius dixeramus, primum quidem arbitror ex eorundem ciborum copia quid ſub traxerunt & pro multis pauca fecerunt & dederunt. Cunque hoc illis ſatis non videretur non enim languentibus hæc æquo modo proderant, ſed erant nonnulli qui ſic haberent vti ne exiguos quidem cibos ſuperare poſſent, hos itaque putarūt imbecillioris cuiuſdam rei egere. Propterea ſorbitiones inuenerunt paulum quid firmioris & robuſtæ materiæ multa aqua cōmiſcentes, quod inerat validum mixtione & coctura ſub trahebant minuebant'que, quicunque vero nec ſorbitiones poterant ſuperare eos ad pocula deducebant, hæc'que vſu & copia obſeruādo quod mo

dice ac æquo quodāmodo haberet, nec pluſquam opor
teret, nec minus, nec meratius, nec dilutius, nec ſerius,
propinabant. Hoc autem probe ſcire oportet, quibus
ſorbitiones in morbis non conferunt, & conſiderare
nam cum fecerint febres irritantur, & creſcunt dolo=
res, clarumque fit quod propinatur & infertur, mor=
bo quidem nutrimentum & incrementum eſſe, corpo=
ri vero tabem malum & exitium. Quibus autem ſic
habentibus ſiccus cibus panis placenta puls mazaue et
ſi puſillum datur, decuplo magis malū creſcit quàm ſi
ſorbitio, nullam aliam ob cauſam niſi cibi vehementia
quæ ad malum quo quis afficitur non facit. Nam cui
ſorbere cōfert comedere vero minime, hic ſi pluſculum
aſſumat magis afficitur, cuius lāguoris cauſa huc refe=
ratur. Nā quæ validæ materiæ ſunt maxime & aper=
tiſſime ſanum lædunt, nedum languentem. Hucuſque
Hyp. aut theſalus eius filius. In quibus verbis triplicem
deſignauit victum, nempe quæ comeduntur, ſorben=
tur, & bibuntur, nempe craſſum tenuem & tenuiſſi=
mum. In apho. quartum addidit nempe vltimo tenuiſſi=
mum quem recte Gal. omnimodam cibi & potus abſti=
nentiam interpretatus eſt. Vt ipſe aperte ſecundo de
victu acutorum oſtendit. Ita vt totus victus quadrifa=
riam diuidatur nempe in ea quæ comeduntur, ſorben=
tur, & bibuntur, & in omnimodam cibi et potus abſti
nentiam. Verum ſi ea quæ ſorbentur bifariam partia=
ris nempe in craſſam & tenuem ſorbitionem, habebis
differentias in quas omnes Hyp. victū partitus eſt. Ve
rum quattuor ex iis ſunt quæ acute ægrotantibus con=

ueniunt nempe crassa sorbitio, tenuis, pocula, & omnimoda abstinentia, quorum meminit Hyp. in libris de ratione victus in acutis. Crassæ sorbitionis in primo, cum de eo victu agit quem hordei substantia præstat duplicem ab eo sorbitionem parans, nempe crassam & tenuem, illam absolute ptisanam aut totam vocat ptisanam aut hordeaceam, & est quæ post integram hordei coctionem non collatur, hanc cremorem siue succum ptisane nuncupat, & est succus qui post collaturam remanet. Vt scriptum est à Gal. primo de ratione victus in expositione illius talia autem parte plurima prosunt ijs &c. Ea ergo quæ comeduntur crassum, sorbitiones crasse vt tota ptisana tenuem, tenuis sorbitio vt ptisane cremor exacte tenuem, potus vt melicratum tenuissimum, omnimoda abstinentia vltimo tenuissimũ victum

Aphõ. 1. *constituũt. His omnibus cõsentire Gal. scito in eo apho. tenues & certe diætæ ab eo loco nunc sufficit tantum dicere ad finem. Quo in loco nicolai versio ita habet nunc vero tantum dixisse sufficiat quod in omnibus morbis quibus maximus vigor & iudicatio primis quattuor diebus futura sit modo natura sit fortior, integrã inediam seruare debemus. In quibus vero nõ vltra primam septimanam protrahuntur forti existente natura solo vtendum est melicrato, solus autem & hic ipse victus tenuissimus esset nõ tamen in extremo &c. Græcus tamen cõtextus duo verba addit hoc modo νυὶ δὲ ἀρ κεὶ τόγε τοσοῦτον εἰπεῖν ὡς ἐφ' ὧν μὲν ἂν νοσημάτων ἡ ἀκμὴ καὶ ἡ κρίσις ἐν τῇ πρώτῃ μέλλει γένεσθαι τεῖτάδι τῆς δυνάμεως ἰσχυρᾶς ὑπαρχούσης ἐνδιὰ σιτίκα*

σιτίαν παντελοῦς τούτους φυλάξομεν ὅπερ ἐστὶν ἐσχάτως λεπτοτάτης διαίτης &c. hoc est nunc vero tantum sufficiat dixisse, nempe in quibus morbis vigor & crisis in primis quattuor diebus futura sit, virtute forti existente, in abstinentia omnimoda hos seruabimus. Quod quidem est vltimum tenuissimi victus. In quibus vero non vltra primam septimanam, forti existente virtute sufficiat melicrato solo vti. Tenuissimus sit hic solus victus, non tamen in vltimo. Ex quibus verbis & ex ijs quæ ad finem Apho. scribit, aperte ostendit per crassum, tenuem, exacte tenuem, tenuissimum, et vltimo tenuissimum victum, intellexisse id, quod supra diximus. Horum quinque victuum generum meminit Hyp. in libris de ratione victus in acutis.

CAP. IIII.

GAl. hyppocratica diuisione nō contentus, quę ciborum diuersas formas respicit. Eorundem pœnes virium dispositionem variam, quam cibaria diuersa inducunt, aliam denuo diuisionem super addidit. Omnem cibum in crassum symetrum & tenuem diuidens. Vires augere valēs altmentū, crassum dicēs, Seruare, symetrum. Tenuem, minuere. Quæ qualiter sunt intelligenda verba, dicere opus est. Nam si crassi symetri & tenuis notiones quas assignauit Gal. respectu virium sanitatis tempore intelligas, nullus vtique symeter victus ægrotantibus daretur, nam satis manifestum est nulli contingere ægrotanti quantumcunque crassis vtatur cibarijs æque robustum in ægritudine seruari ac fuerat ante morbi inuasionem. Quod si ad tempus ægritudi- Aphōr. 1.

nis referas tenuis non datur, nam præter omnimodam abſtinentiam & aquam frigidam, quem nam aſſignabis victum qui ex ſui ratione vires ægrotantis imminuat. Ego quidem nullum eſſe victum quantũcunque tenuem qui vires, acuto morbo ægrotantis, non augeat exiſtimo. Nam ſi ptiſanam dicas, audias Gal. in primo de victu acutorum in expoſitione illius at ſi os madeſcat vbi ita de ptiſana ſentit. Ergo qui probe expurgantur inquit, his ptiſanam dare oportet, non vt virtutem modo roboret, verum quoq; & his quæ per tuſſes ex pulmone fiũt humidorum expuitionibus opem ferant. In quo quidem contextu ſic habet ioannis vaſſei verſio. Sed apertius græcus contextus id quod propoſuimus oſtendit, nã propoſitionem affirmatiuam facit, in hunc modum. Dare igitur oportet probe expurgatis ptiſanam, cauſa roborandi virtutem &c. Audiſti ptiſanam virtutem roborare poſſe. Idem de mulſa ab eodem intelliges tertio de ratione victus in expoſitione illius vini autem et mellis &c. Vbi copioſiorẽ ex mulſa nutritionẽ aſſerit, quã ex vino. Idẽ apertius oſtendit in expoſitione illius damnata autẽ propterea &c. Non ob id ergo tenuem dixiſſe victum putandum eſt quod ægrotantis vires minuat. Craſſi igitur victus, ſymetri, & tenuis rationes, ſanis ferendas eſſe, vt craſſum eum victum dicas, qui ſani corporis vires augere poſſit. Symetrum qui eiuſdem vires ſeruare. Tenuem eum qui ſani corporis vires haud quaquam ſeruare valeat. Hunc acute ægrotantibus conuenire ſcribit. In chronicis vero morbis vires eſſe ſeruandas ſymetro victu, hoc eſt talem eſſe victum offerẽdum

qui laborantis cum ſanus erat vires ſeruare poſſet. Tenuem igitur qui ſano ſocrati vires ſeruare non poterat acuta febre ægrotanti & iam imbecilliori effecto ſi miniſtres eaſdem augebit. Nam non aliter quam ſi in ingenti pira vt ignem eadem ſerues magnitudine, certa lignorum multitudine opus eſt. Quod ſi eundem augere, maiori. Finge nunc ignem aut ob aquæ effuſionem, aut ob quodcunque ſit imminutum, minori profecto lignorum congerie ſeruabis, & augebis. Conſimiliter hominum corpora, cum proſpera fruuntur valitudine craſſo cibo & multo indigent vt virium robur ſeruetur, aut augeatur. Cum ob morbos virtus corporis imbecillis eſt affecta ſubtiliori cibo & eius minori copia et ſeruari & augeri poſſunt. Quare mirum non eſt ſi à mellicrato, vino, oximelite, & ſimilibus vires acute ægrotantium augeantur. Cuius euidens præſtant argumentum viatores & operarij. Cum integra die à cibo & potu abſtinuere, hos veſpere vix corporis onus ſubſtinere poſſe. His tunc temporis mellis & aquæ parum ſi porrigas, alacriores eos ad opus reddes. Hoc ita eſſe, oſtendit Ionatham Saulis hæbreorum regis filius, qui vires neſumpſit, id mellis guſtans quod extremæ virgæ inhæſit. Non eſt igitur quod acuto morbo laborantis vires, mellierato augeri non poſſe credamus. Cum ergo in artis operibus id verum eſſe probemus, nempe cibū & ſi tenuiſſimum acute ægrotantis vires augere poſſe, nullus vtiq; tenuis dabitur cibus, ſed omnis craſſus erit, ſi craſſi & tenuis rationes ad ægritudinis tempus & non ſanitatis referas. Sed non ab re fuerit verba Gal. in

præsenti græce adducere quandoquidem de ijs contentio est vt sciatis quantum dictis conueniant. λεπτὴ δὲ δι' ὀλύγων ἐδεσμάτων ἢ δι' ὀλιγοτρόφων οἷον περ καὶ ὁ τῆς πτισάνης ἐστὶ χύλος ὅρος δὲ αὐτῆς ἡ τῆς δυνάμεως ἐστὶ καθαίρεσις ἧς πέρ ἕνεκα καὶ τρέφομεν ἀεὶ μὲν οὖν τῶν ὑγιαινόντων ἀεὶ χρὴ τὴν ῥώμην τῆς δυνάμεως φυλάττειν ἢ παράξειν ταῖς τροφαῖς οὐ καθαιρεῖν καὶ εἰ ἢ ἂν ἡ μὲν παράξουσα τροφὴ ἁδρὰ ἡ δὲ φυλάττουσα σύμετρος ἡ δὲ καθαιρούσα λεπτὴ *hoc est tenuis victus per pauca edulia vel per ea quæ parum nutriunt, quale est ptisane succus, terminus ipsius, virtutis est imminutio. Cuius causa nutrimus. In sanis igitur semper oportet robur virtutis seruare, vel augere alimentis, non minuere, & statim clausula non finita ita ait ijs quæ de sanis dixerat sequentia annectens. Et sit quidē augens alimentum crassum, seruans vero symetrum, imminuēs tenue, hoc inquit fugere oportet semper, subintellige in chronicis, aliorum vtro magis indgeant præsentia ipso vti. In ægrotantibus raro contingit virtutem fortiorem quàm acceperimus operari. Dixit raro ethicos & marasmo confectos excipiens, quorum virtutem laboramus singulis diebus robustiorem efficere alimentorum successiuo incremento. Damus operam vt in pluribus seruare in chronicis, mensurate quidem imminutam conseruare in acutis, si enim seruare ipsam qualem acceperimus in ijs, vel augere semper properaremus, addemus in morbum. Ex quibus verbis colligitur in chronicis dandam esse operam vt cibo & potu id virium quod à morbo absumitur.*

quoad fieri poſſit reponamus. In acutis vero id non dari. Satisque eſſe ſi partem detrimenti virium, tenuis victus ope reſarciamus. Maiorem & modo minorem prout nobis virtutem poſſe ſufficere viſum fuerit. Et hoc eſt quod dixit menſurate quidem imminutam conſeruare in acutis. Ea ergo quæ comeduntur craſſum victum conſtituunt, ob id quod eo victu ſanorum corpora ſeruantur & augentur, ſorbitiones vero tenuem, nam vires ſanorum ab iis ſeruari non poſſe ſi eis ſolũmodo vtantur. Pocula tenuiſſimum, maximum ſiquidem virium detrimentum patientur ſana corpora, aliquot diebus ab iis ſolummodo alimoniam ſuſcipientia.

CAP. V.

ALiter tenuis victus ratio intelligatur, prout Gal. expoſuit in eo loco damnata autem propterea &c. Vbi ibecillitare & nullo pacto nutrire & parũ nutrire non idem eſſe ait. Diminuunt inquit vires, ſanguinis eruptio, deiectio ſuperflua, ſudor immodicus, & per accidens cibi abſtinentia, hæc vere imbecillitare dicuntur. At quæ nullo pacto nutriunt vt aqua eã imbecillitare nec roborare vires quiſpiam vere dixerit, niſi id per accidens contingat. Tertio ſunt loco quæ exigue nutriunt, & potuiſſet quidem ſi quis ſolis ipſis vſus fuerit, mori, non equidem quia vires diminuunt, ſed quia non ſufficienter roborant. Ex his eſt mulſa, nam ſi quis diebus quattuor cibo priuatus interire poſſit, his mulſe vſu, non quintam modo diem, verum quoque & ſextam attinget. Ex iis elicitur verbis quod cum in apho. dixit detenui loquens victu, n d

3. de ratiõe victus.

λεπτὴ καθαιροῦσα, hoc est imminuens tenuis, nō quia vere vires imminuat dixit, sed quia non sufficienter roborat. Danda est ergo opera vt ægrotantis vires cibo tantisper augeamus, quatenus id citra manifestam læsionem fieri possit. Longa didici consideratione quod postea à Dionysio medico patre meo, viro apud lusitanos clarissimo, ægrotantibus quibuscunque saluberrimum esse, medicum id agere vt virtutem citra morbi aut eius durationis additionem, roboret. Qua de causa inuente sunt ab antiquis sorbitiones & pocula acutis morbis victus idonei, qui sanè ægrotantis vires citra noxam augeant, & facile ab imbecilli superentur natura. Quorum vnum aut altero prout morbi cōstitutio est vtūtur.

CAP. VI.

HIs ita determinatis methodum de recto febricitantibus ministrando victu, īcipiā breuiori & faciliori quam possim via. Quinque habet victus debita administratio cōsiderationes, nempe victus formæ, quā græci διαίτης σχῆμα vocant, deinde quantitatis, qualitatis, numeri, & horæ, horum singula in vestiganda fore à medico qui victum ægrotantibus conuenientem ministraturus sit. Victus forma à virtutis robore & status distantia sumitur, vt scribitur libro Apho. Vt si longe fuerit morbi status symetro vtemur victu, quod si prope tenui, tenuissimo vero, si propissime, quod si iam affuerit, vltimo tenuissimo. Ad hæc virtus corporis cōsideranda est, an talem victus speciem ferat, quam status distantia præscripserit. Verum in hoc negotio primum quærere oportet, an recte à distantia

ſtatus & à virtutis robore, victus formam inquirere oporteat. An potius cum virtute, morbi diſpoſitionem conſiderandam eſſe, vt recte victum ægrotantibus diſſinire poſſimus. Rationales medici qui Hyp. inſequuntur à virtutis robore & à diſtantia ſtatus victus formam inueſtigandam ideo eſſe opinantur, quod ſola corporis virtus ſit, quæ cibum pro ſui cuſtodia indiget. Nam vt vitale robur ſeruemus, ideo cibũ ægrotantibus exhibemus. Vt ſcripſit Gal. in expoſitione illius poſtea ſi dolor &c. Virtus igitur pro ſui cuſtodia eum cibum indicat quo maxime ſeruari poſſit. Morbus autem talem diffinit, vt eo ad vigorem, ſolum ſufficere poſſit ægrotans. Nam apud hunc, morborum iudicia ad ſalutem aut ad mortem fiunt. Eo vſque igitur virtutem ſeruare cibo oportet. Craſſiorem vero exhibere quo vltra durare queat, damno erit, nam morbum augebimus. Nam ſi morboſam affectionem nullo pacto offenderet alimonia, nos virtuti ſoli attendentes, ægros vt ſanos aleremus. Sed quia ſæpius noxam vti oſtendimus affert, ob id morbi affectionem non tanquam cibi indicatricem, ſed tanquam prohibitricem contemplamur, vt Gal. prudenter citato loco ſcripſit. Virtus ergo pro ſui cuſtodia omnem cibum indicat, quem apparare poſſit, ab hoc morbus omnem abſcindit, quo vltra vigorem durare queat ægrotans. Id tunc conijcimus, cum eo ſubtiliori ſcimus ad ſtatum durare poſſe. Quare ſi ad vigorem vſque ſufficere poſſe ægrotantem exiſtimemus ſolo victu per pocula, ſorbitiones non dabimus. Sed nec ea quæ comeduntur, id'que ob morbi rationem vt

In 1. de rõ ne victus.

ſcite ab Hyp. ſcriptum eſt in hęc verba. Poſtea ſi dolor quiſpiam vel periculum comparuerit, ſorbitionem dare oportet, neque multam neque craſſam ſed poſt ſeptimum aut nonum ſi validus ſit. Audis Hyp. ſorbitione ſuperſedere ad ſeptimum aut nonum vſque, cum in eis iudicationem futuram ſperamus, vbi æger citra ſorbitionem eo uſque poſſit ſufficere. In cuius expoſitione Gal. ita ſcribit. Cum igitur virtus ad morbi vſque iudicationem ſine pti ſane ſorbitione ſuffecerit, oximeli & aqua mulſa ſatis ſunt &c. Ex quibus manifeſtum eſt vi ctum eum eligendum fore, quo cum corporis virtus ſufficiat & eo ſubtiliori non. An non ne id ab eodē loco citato colligimus, vbi ita ait. At ſi iudicationē ſeptima die citius futuram ſperaueris vt verbi gratia vel quarta vel quinta ægros ſane multos ſufficere citra pti ſane ſorbitionem poſſe comperies, quod ſi ad ſeptimam vſq; protrahatur paucos omnino. Q. Qui igitur citra pti ſanam ſufficere poſſunt, ijs oximeli & aquam mulſam exhibere docuit. Q. Qui vero non, pti ſanam. Q. Uinimmo ſi abſq; cibo & potu ad iudicationem vſque durare poſſe ſperemus, omnimodā ei inediam conſulemus. Vt ipſe Hyp. aperte monuit ſecundo eiuſdem de ratione victus vbi ita ait. Ciborum autem adiectioni intendendum multo minus, ſubtrahere uero omnino ſæpenumero expedit, cum ægre ſufficere poſſit donec matureſcat morbus. Q. Quod Gal. cōfirmat in hæc uerba. Nempe ſi ægre ad morbi uſque uigorem ſine cibo ſufficere poſſe uideatur, in omni ciborum abſtinentia eum & potu ſolo cum tibi uidebitur neceſſitas moderaberis. Vocetur autem

Idē eodem 2. in expōne illius iter dum autem & cruda.

ille victus quoad ſtatum ſufficit ægrotans & eo ſubtiliori non, medius, hoc ſubtiliorem exhibentibus corporis victus exoluitur, morbus autem incrementum aſſumit, eo craſſiorem miniſtrantibus. Quare rationabiliter à diſtantia ſtatus tanquam à termino ad quem uſque ducendus ſit æger, victus formam inueſtigandam eſſe rationales opinantur. Nec hoc in arte medica ſolum didiſcimus, uerum in rebus humanis id licet obſeruare. Prudentem uiatorem quingenta profecturum miliaria, haud nimis feſtine æquitare. Sed moderato ducere æquum inceſſu & labores diurnos nocturna temperat quiete. Nec ſolum labori modum imponit, uerum & cibo quo æquum nutriri oportet, ut eo dura re poſſit. Quod ſi unius diei acturus ſit iter, haud neceſſarium putat quicquam obſeruare. Nonne idem nauigantes obſeruare uidemus. Nullum quidem ſibi parant uiaticum, qui à Calesijs in Angliam ſe recipiunt. Non ſic qui è Venetijs pidaurum rhaguſiorum oppidum proficiſcuntur. Iis longe diſſimile quod luſitani indos petituri magnis parant expenſis. Ii omnes non ab alio uiatici rationem ſumunt, quàm ab itineris mora. Conſimiliter in arte medica ægrotantibus victus formam ſumendam à diſtantia ſtatus recte quis ratiocinetur. Nam proxime huic adſunt morborum iudicia alterutrum exitum minantia. Sed age, ſi à diſtantia ſtatus victus formam non quæras. A quo nam altero ultra virtutem indicationem ſumes. A morbi diſpoſitione forſan ais, ſed cum ſingulis morborum quatuor adſint diſpoſitiones, quarum differentiam ſenſu licet perci

pere, nempe principium augmentum ſtatum & inclinationem. A' qua nam harum victus formam ſumendam putas. Proinde cum apud principia & fines omnia ſint imbecilliora, apud ſtatum vehementiora, craſſiorē quàm expediat miniſtrabis ſi ab illis, aut plus iuſto tenuem ſi ab ijs, indicationem victus ſumas. Præterea cum nulla ſit morbi diſpoſitio quæ cibum indicet ſed omnis probibeat, vt ſupra oſtenſum eſt, cumque alio ſit alius acutior & vehementior morbus, non ex æquo omnes pariter prohibebunt, ſed unus magis alio. Cūq; virtus eum ſemper victum indicet quo maxime ſeruari poſſit, quem ab ijs duobus quorum alterum vnum indicat & id alterum prohibet ellicere poſſis victum. Finge virtutem pro ſui cuſtodia victum indicare per ea quæ comeduntur, ſi morbus multū diſſuadeat, quid ab eo victu detrahes, quid'ue cum parum prohibuerit. Inſuper vnde ſimiles in detractionibus ſcias aut poſſis proportiones obſeruare, ac in morborum diſpoſitionibus erant. Cæterum non obſtiterit, plures eſſe morbos, qui inæqualiter ægrotantes affligant, ita vt hodie mitius habeant, in craſtinum deterius d' quant. Modo abſque febre vlla, poſtmodum magno æſtu exagitentur. Aliquando dolores labores'ue patiantur, quandoque nullo ſymptomate infeſtentur. Non ob id fieri non poſſe, vt una victus forma, morbis inæqualiter affligentibus conueniat. Nam & ſi non eadem ratio in die acceſſionis & in die quietiori habenda ſit, quo maxime differre oporteat, non victum eſſe, ſed tempus quo inoxie cibum offeras. Eandem nanque vi-

ctus formam quam à robore uirtutis & à diſtantia ſtatus ſumpſiſti, perpetuo ab initio morbi ad ſtatum ſeruare oportet. Sed tempus obſeruare expedit quo inoxie cibum offeras. Nam in paroxiſmis ſubtrahere oportet, apponere enim læſio ut in apho. ſcriptum eſt. Vnde licet colligere ab uniuerſali uictu formam, à particulari uero qui ſingulis acceſſionibus conueniat, cibationis idoneum tempus ſuppeditari. Quod man feſtius alibi ſcripſit in hæc uerba. Tempus autem dandæ ſorbitionis tum per initia tum per omnem morbi decurſum, nam ſi pedes frigidi fuerint non à ſorbitione modo, uerū quoque & maxime à potu temperandum. At cum caliditas ad pedes deſcenderit, tunc dare expedit. Idem ſub alijs uerbis dixit. Cum purgaueris inquit ſorbitionibus quibuſdam utitor, obſeruatis ita febrium acceſſionibus ut nunquam cum adſint neque cum futuræ ſint exhibeas, ſed uel cum ceſſant uel quieuerunt & maxime à princtpio receſſerunt. Frigentibus ergo pedibus, neque potum, neque ſorbitiones, neque aliud quippiam huiuſmodi dabis. Sentis in ijs duobus locis Hyp. de particulari uictu egiſſe, ut ſingulis conuenit acceſſionibus, ubi nihil à totius uictus ratione diuerſum docuit, quàm tempus cibationis idoneum. Idem intelligendum eſt dediſſe in apho. perceptum, cum dixit in paroxiſmis ſubtrahere oportet, quod confirmat Gal. citans in expoſitione locum Hyp. quem ſupra adduximus quarto de ratione uictus. Non igitur eo quod morbi inæqualiter affligant alio utemur uictu quàm uirtus & diſtantia ſtatus indicarunt, ut aduerſari opinantur.

In 2. de rõne victus

4. de rõne victus.

CAP. VII.

VErum eorum qui contra ſentiunt, rationes audire oportet. Haud facile eſſe in arte medica methodum tradere, qua id quod eſt, tale eſſe dignoſcamus, nedum quale illud futurum ſit. Difficilima quidem in omni arte præcognitio eſt. quapropter facilius à virtute & morbi diſpoſitione victus formam eliciemus, quam à diſtantia ſtatus qui nondum eſt. Sed quod certius hinc, manifeſtum erit. Cognoſcere quæ nam ſit ægritudo, & quas habeat cauſas, & quibus nam commixta ſit ſymptomatibus, quàm quæ pernitioſa ſunt, certius ſciri poſſunt in arte medica, quàm præſciri. Minus præterea errori obnoxius eſt, qui à diſpoſitione morbi cum virtute victus formam inquirunt, quàm qui à diſtantia ſtatus. Nam conſiderantes quod eſt, ob mutationes decipi nõ poſſunt. Prout accidit iis qui quale quicquam erit conſiderant. Conijciens medicus ab initio morbi, eius acumen, talem fore ad ſeptimum aut nonum æſtimat. Hac nixus æſtimatione victum inueſtigat, quem & nunc & in poſterum ad illud vſque tempus ægrotanti miniſtraturus ſit. Sed quantum decipi poſſit aduerte. Quot ſunt quæſo morbi, qui vltra incrementa periodica & decrementa inæqualiter moueantur. Ita vt tribus aut primis quattuor diebus ægrotantes graui ter affligant, totidem poſtea aut plus minus ue citrà iuditium intermittant. Deinde iterũ increſcant & luceant & ad priſtinam vehementiam redeant. Aut ſi contra mutatio fiat. Poſſis ne in his methodice, viſo ab initio morbi acumine, aut ſegnitie, qualis erit ad quintum

aut ſeptimum aut in ſequentes dies certo conjcere. Vt ex hac coniectura diſtantiam ſtatus adipiſcaris à qua demum victus formam diſſimias. Cunq; in eo quod primum præcognoſcendum ſumpſiſti non parum à veritate aberres, haud leuiter in eo quod vltimum eſt, in egro tantem peccabis. Nam paruus error in principio maximus eſt in fine. quod ſi in morbis haud cõtingere huiuſmodi mutationes dicas, Hyp. libros de morbis vulgaribus reuolue. In quibus nõ paucis hoc accidiſſe inuenias ægrotãtibus. Cæterũ de certitudine mittamus ſermonẽ, et ol quãtulũ perſpicatius rẽ tractemus. Virtutem eum ſemper victum indicare ais, quo maxime ſeruari poſſit. Deinde ſtatus diſtantiam talem diffinire, quo eo vſque ſufficiat ægrotans, & eo ſubtiliori non. Vocas q̃ hunc victum medium, craſſiori non vteris, ne in morbum addas, ſed nec magis tenui, ne plus iuſto virtutem exoluas, & ob id ante ſtatum deficiat. Age methodice laboranti Socrati victum quem medium vocas miniſtras, quo ad morbi vigorem poſſe ſufficere æſtimaſti. Quid per illud verbum ſufficere intelligis. An aliud ab eo quod Hyp. in Apho. intellexit, qui primus illo in hac re vſus eſt verbo. Cum ait συντεκμήρασθαι δὲ χρὴ καὶ τὸν νοσέοντα ἐὰν ἐξικνέεται τῇ διαίτῃ πρὸς τὸν ἄκμον τῆς νόσου, id eſt conjcere oportet laborantem ſi ſufficiat cum victu ad ſtatum ægritudinis. Vbi an perdurare poſſit tali victu toto inter medio tempore ad ſtatum vſque intellexiſſe, ipſe ſtatim oſtendit, in eo verbo quod ſequitur καὶ πότερον ἐκεῖνος ἀποκρινέεται πρότερον, hoc eſt vtrum ille deficiat prius. Qua etiam ſi

gnificatione verbum illud intellexit Gal. vt ab expoſitione licet conijcere, victum ergo talem miniſtrare labo ranti ſocrati intendis, quo perdurare poſſit toto inter inedio tempore ad ſtatum vſque. Quod ſi id ſimpliciter intelligas, verbi que ſignificationem minime reſtrin gas, modo quocunque ad ſtatum tali victu perducatur Socrates ſat eſſe. Quid ſi adeo imbecillis tui victus ope eo perueniat vt nulli quantum vis mitiſſimo morbo ſit aptus obſiſtere, nedum morbo maxime apud vigorem ſæuiente. An te obtinuiſſe putabis cum talem victum laboranti Socrati longam poſt meditationem inueneris. An hoc eſt cur palles. Forſan illud verbum ais, non fore ſimpliciter intelligendum, ſed ſufficere ad ſtatum vſque, tunc intelligis, cum apud vigorem aliquale ægrotantis vires robur obtineant. Et ſi hoc detur, alia vtaris nota oportebit, rem indiuiduam nobis ſignificante. Nam illud tuum aliquale nimis ample patet, nam ea via, ois craſſus victus ſocrati conueniret. Nullum q̃ damnare poſſes victum ob craſſitiem. quod ſi virium robur tantum expoſcas, vt morbificas poſſit debellare cauſas et morbi cur ſibus obſiſtere. Ridiculum caput, ſi hoc quod poſtulas methodice præſtare victus poſſet, nulla eſſet adeo pernitioſa ægritudo, quæ non victus ope medicari poſſet. quod ſi ita rem habere contẽdas ſcias ſaltem, hoc tuum latuiſſe Hyp. ſed ijs omiſſis fateberis id ſaltem, apud morbi vigorem labores & ſymptomata multo vehemẽtiora fieri, quam ante, vt à ve-

1. Aphõ. ſtro ſcriptum eſt Gal. cum dixit de vigore loquens, μέγιστον τοῦ νοσήματος ὡς ἂν συμπτώμασι, hoc eſt vi

gor nihil aliud eſt, quam maximū morbi vt in ſympto-
matibus. Putas ergo ſat eſſe qualicunque virium ro-
bore eo perducatur æger, cum tunc maximus ſit
morbi conflictus. An ſalubrius fore ægrotanti, ſi de-
mus operam vt citra morbi additionem, ægrotantē ro-
buſtiorem quantum poſſimus ad ſtatum perducamus.
Quis hoc dānabit methodice, non tu, ſi vera & ægro
tantibus ſalubria ſequeris dogmata. Cūque hoc ita ſit,
finge Socratem citra ſorbitionem ad ſtatum ſuffiçere
poſſe, pocula ei miniſtrabis, vt pote quæ minus alimē
ti præſtant. Scis ne eo victu Socratem ſuff.cienti viri-
um robore ad ſtatum peruenturum, hoc quamuis iu-
ranti tibi vix credam. Sorbitionibus quare non uteris.
Nam ijs uſus robuſtior eſſet apud vigorem. Forſan ais,
quia in morbum addent. Vnde hoc ſcis quæſo, an à
diſtantia ſtatus id conjcis, uel potius à morbi diſpoſi
tione uel acumine. Quod ſi dicas, cum ſtatum præco-
gnouero, fieri nequit quin morbi diſpoſitionem cogno-
ſcam. Cedo, ſed quod horum prius cognoueris dicas,
nam id manifeſtius & certius ſcies. Ea enim quæ prin
cipiorum vicem obtinent, ſemper manifeſta magis ſunt,
ijs quæ ab eis deducuntur. Cumque à morbi diſpo-
ſitione, ſtatus diſtantiam præcognoſcas, morbi diſpoſi-
tionem euidētius cognoſces, quam ſtatus diſtātiā. quare
certius & magis citra errorē à morbi diſpóne & acu-
mine conjcies, an ſorbitiones laborāti Socrati noceāt, q̄
ſi idem à diſtantia ſtatus iudicare velis, eſſet enim tuū
non paucis erroribus iudicium obnoxium. Quare cum
in inquiſitione formæ victus, morbus non tanquam indi

cans ſed prohibens admittatur, vt rationales omnes fatentur. Prohibet autem inquãtum victus in morbum, aut in eius auget ſymptomata. Id'que cũ à diſpoſitione morbi euidentius dignoſcatur, rectius eſſe à virtute & morbi diſpoſitione, victus formam inueſtigare, quàm à diſtantia ſtatus. Ad hæc vires corporum & horã præſenti conijcias, non ob id quales futuræ ſint in poſterum ab initio recte æſtimari poſſunt. Nam multoties euenit, virtutes corporum exolui pluſquam æſtimarat medicus. Aut ob corporis habitum aut naturam aut ob morbi aliquod irritatorium ſymptoma. quare ſi vt uitale robur ſeruetur, ideo cibus ęgrotantibus exhibetur. Hoc non ſimiliter ſed morbo procedente nonnunquam præter medici opinionem diſponatur, fieri non poteſt vt à diſtantia ſtatus & à virium robore prout eſt in initio, conuenientem victum tum naturæ laborantis per totum morbi decurſum ad ſtatum vſque, tum morbo ob inæquales mutationes eliciamus. Sed ſint omnia vt vis methodice. Scito non ſatis eſſe in arte medica, vera dogmata docuiſſe, niſi in artis operibus vtilia ſore ęgrotantibus probentur. Vtilitas enim artis non eſt vera diſſerere, ſed remedia inuenire quibus ęger ſanetur, aut iuuetur. Neque ſatis eſſe ſi vera & utilia tradideris dogmata, ſed tradere oportet via adeo perſpicua, vt plebi ſi liceat res inoteſcat. Sic enim id quod humano generi ſalubre ſperamus communiſſimum faciemus. Quod ſi aliter ſit, demittenda eſſe ea dogmata, ad quæ percipienda, aut operibus probanda, difficilis datur via. qua propter cum præcognitionis ſtatus difficilis admodum

ſit

sit scientia, & ab ijs solummodo adepta medicis, qui veres omnium quæ in arte sunt probe didicerint, memoriæ mandauerint, omnique diligentia in artis operibus se exercuerint. Paucique cum tales existãt, patet demittendam hanc viam esse, vt quæ à viris dũtaxat doctissimis percipi possit. Quare cum facilius & certiori modo res inuestigari possit à morbi dispositione, manifestum est hanc uiam eligendam esse in inuestigatione formæ victus.

CAP. VIII.

QVam non esse præter senis mentem paueis accipe, vt qui primus à morbi dispositione & virtutis robore, victus formam inuestigauerit in libro apho. Vbi ita scribit vbi morbus peracutus est & illico extremos labores habet extreme tenuissimo victu necessarium est vti. Per labores accessiones & symptomata intellexit quæ morbi dispositiones sunt. Maxime acuto, morbo inediam adhibendam consuluit quæ extreme tenuissimus est victus. Et infra ait vbi vero non, sed conuenit crassius reficere, tantum sub condescendere oportet, quãtum morbus extremis est mollior. Quibus in verbis apertissime Hyp. victum à morbi dispositione seu constitutione inuestigasse videtur. In eo insuper qui sequitur cum morbus inquit in suo constiterit vigore, tenuissimo victu necessarium est vti. In quo maximum morbi esse in symptomatibus scimus. Eadem in commentarijs de ratione victus via, victus formam inuestigat. Vt in primo de pleuritide agens ita scribit, postea si dolor quispiam vel periculum comparuerit, sor-

bitionem dare nec multam neque craſſam, ſed poſt ſeptimum aut nonum ſi validus ſit. Idē paulo ante apertius dixit, vbi autem dolor aliquis vexauerit, oximeli bibendum dabis. Sentis ex iis duobus locis ex diſpoſitione pleuritidis, victum per pocula miniſtrandum conſului ſſe. Sed non ſolum à morbi diſpoſitione competentem victum inueſtigare docet, ſed noxium ab eadem deprehendi Hyp. docente eodem cōmentario. Vbi ita ſcribit. Præterea ſi lateris dolor aſſiduus eſt, calidis quæ fomentis non remittitur, ſputum q̄ nō procedit, ſed ſummæ glutinoſum ſit, niſi quis dolorem vel alui ſubductione vel ſecta vena, pro vtrius vis exigentia ſoluerit, ptiſanam autem ita affectis dederit, præcipitem aget in mortem. Nec illud tanquam peculiare ptiſane fore concipias, nam omnē ſorbitionem & multo magis ea quæ comeduntur damnauit, ſtante tali morbi conſtitutione ſeu diſpoſitione. Quod ipſe ſtatim monet, præbendunt inquit hæc, non ſolum ſi ptiſana intempeſtiue vtantur, verum et multo magis ſi quippiam aliud ederint aut biberint, quod ptiſana inconuenientius ſit. Sed vt non teratur tempus in ſingulis citandis locis, unū adducamus in quo Hypp. omnes ad rectam victus inſtitutionem ſcopos collegit. Ex quibus poſt virtutis robur, morbi diſpoſitionem innumerauit. Conuenire inquit oportet & robur et morbi cuiuſque diſpoſitionē, hominis item naturam atque ægrotantis in victu conſuetudinem, non in cibis ſolum, uerum & in potibus &c. Sed hoc idem à Gal. audias tertio cōmentario eiuſdem libri in expoſitione illius. Tutius autem lōge &c. Ptiſanam inquit totā

In 2. de rōne victus

porrigit his qui moderate habent. (Nō qui mitius quietiusque habent, vt quidam perperam transtulit) ſolum uero cremorem iis qui deterius degunt. Verum iis qui periculoſius acutiusque laborant, potus ſolos. Oſtendimus igitur in iis quæ dicta ſunt, uictus formā à morbi diſpoſitione ſeu conſtitutione una cum uirtutis robore ſecundum ſenis mentem inueſtigandam eſſe.

Cap. IX.

VErum hæc non ſatis eſſe ad rectam uictus inſtitutionem niſi iis diſtantiæ ſtatus præcognitionem adiungas. Et ſi enim à morbi conſtitutione & à uirtutis robore uictū per pocula conuenientem eſſe ſcias in præſenti, non tamen ex his duobus ſcire poſſes, citra ſtatus præcognitionem an cibo illo in poſterum ægrotans ſufficiat, citra magnum virium incommodum. Nam ſi alicuius pedeſtri itinere quingenta profecturi miliaria robur præſens conſideres & vnius diei iter ſat eſſe ſi hominem pane & melle nutrias &c. Poterit enim eo cibo triginta pertranſire ea die miliaria. Quod ſi reliquū vie conſideres, craſſiori ſibi opus eſſe nutrimento iudicabis. Ob id igitur diuinus Hyppoc. poſtquā morborum diſpoſitionem recenſiſſet, ſub intulit conijcere autem oportet ægrotantem ſi ſufficiat cum diæta ad ſtatum ægritudinis. Non enim ſat eſſe vt robur virtutis quale nunc eſt conſideres, & an talem victum hodie citra virium ſenſibilem læſionem ferat, ſed an toto inter medio tempore ad ſtatum vſque ferre poſſit. Ob id Hyp. in cōſideratione virtutis, ſtatus meminit à morbi igitur diſpoſitione victus formam primum

elicimus. Deinde virtutem laborantis inspicimus. Tertio distantiam status conijcimus. Demum æstimamus an eo victu quem morbi constitutio indicauit, virtus ægrotantis ad statum citra magnum virium incómodum durare possit. Quapropter status distantiam præcognoscere oportet vltra morbi constitutionem, vt recte ęgrotantibus victum diffinire possimus. In qua sentētia Gal. esse scito in libro aphōrum in eo paroxismos & consistentias. vbi à duobus victus formam inuestigare docet nempe à virtute & morbi constitutione, in qua morbi dispositionem & status distantiam comprehendit. Cuius verba ita habent. Τὸ μὲν τῆς ὅλης διαίτης σχῆμα πρὸς δύο σκοποὺς ἀποβλέπων ἐποιεῖτο τὴν τε δύναμιν τοῦ κάμνοντος καὶ τὴν κατάστασιν τοῦ νοσήματος τὸ γὰρ εἴτε κατοξὺ εἴτε ὀξὺ εἴτε χρόνιον ἔσοιτο τὸ νόσημα καὶ ὁπηνίκα μάλιστα τὴν ἀκμὴν ἀπολήψετο, τὴν κατάστασιν ἐστὶ τοῦ νοσήματος σκοπεῖν, hoc est totius victus formam duos respitiens scopos instituit, ægrotantis nempe virtutem & morbi constitutionem, illud enim siue peracutus siue acutus siue chronicus morbus erit, & quando maxime in statu consistet, constōnem morbi est considerare. Vnde male quidam vertit hunc locum in hūc modum, nam si morbus sit peracutus: vel acutus vel longus &c. Litteræ sensum corrūpit & nō transtulit. Ex quibus verbis duo sub cōstitutionis nomine comprehendisse Hyp. nempe morbi acumen, & status distantiam, aperte ostendit Gal. Verum vnde peracutum & acutum cognoscas & discernas & eos qui inter hos medium obtinent locum infra

ostendemus.

CAP. X.

IIs ita determinatis. Morbo peracuto quique intra quartum diem terminandus sit vltimo tenuissimo victu vtemur. Quem supra omnimodam sumus interpetrati abstinentiam. Sic dixit Hyp. vbi peracutus morbus fuerit & statim vltimos labores habet, vltimo tenuissimo victu necessarium est vti. Per morbum qui statim vltimos labores affert, eum intellige qui intra dies quattuor finire debeat. Et subdit vbi vero non, pleniorem victum adhibebimus. Hoc est vbi morbus ab vltima symptomatum vehementia proxime degenerat, (qualé qui ad septimum terminantur, hñt) eo vtemur victu, qui inediæ proximus est, talis autē est victus per pocula vt melicratum, & similia. Huic tali victum per pocula ministrandum fore consentiente virtute asserit Gal. in expositiõe illius. Postea si dolor quispiā etc. Vbi ita scribit, si enim validus ad septimum vsque diē fuerit, oximeli & melicratum & aquā dare satis erit. Per quæ vt dixi tunc liberabitur & sanabitur. Idem dixit prima Apho. in quibus vero inquit non vltra primam septimanam protrahuntur, forti existente natura solo vtendum est melicrato &c. Qui vero morbo simpliciter acuto laborant, cuius terminus ad duas finitur septimanas crassa sorbitione, exempli causa, tota ptisana vti debent. Qui autem morbo acuto laborantes periculi magis participes fiunt, ad vndecimū terminum habituri, tenui sorbitione alendi sunt, vt cremore ptisanæ. Hæc similiter secundum mentem fiunt Gal. in libris

Primo de rõne victus.

de ratione victus. Iis ergo qui peracuto morbo intra primos quattuor dies terminando laborant, omnimodā conuenire inediam. Cum vero eo morbo laborant qui ad ſeptimum terminari debeat, pocula. Ex iis duabus victus rationibus quæ ab Hyp. didicimus manifeſtum ſit quibus vtraque ſorbitio competat. Nam cum has quatuor victus rationes, acute ægrotantibus cōuenire ſupra oſtenderimus, terminuſque acutorum morborum xiiij. ſit, manifeſtum ſit quod vtraq; ſorbitio iis competet morbis qui xi. & xiiij. terminum habituri ſunt. Cunq; ij qui xi. finiendi ſunt morbi, grauius affligant, quàm qui xiiij. iis tenuē exhibendā, qui vero xiiij. craſſam fore ſorbitio nē manifeſtū eſt. Morborū igitur acutorū ītra xiiij. diē terminandorum, huiuſmodi eſt victus ratio à morbi cōſtitutione diffinita. Hæc autem nihil aliud eſt quam morbi diſpoſitio, terminos morborum diffiniens. Non immerito igitur ab huius termini diſtantia, victus ægrotantibus diffiniendi ſunt. Cunque quattuor aſſignentur ab Hyp. in dies xiiij. quatternarij, qui primam ſenſibilem differentiam morborum in acumine præſtant, quibuſq; vt plurimum terminari morbi acuti ſolent, ſingulis ſuā victus ſpetiem diffiniuit, prout morbi ad inuicem acumine differunt. Ita vt quattuor qui intra dies. xiiij. ſunt terminis, quattuor ſimiliter victus formæ reſpondeant.

CAP. XI.

SVpereſt nunc, quibus nam ſignis febrium ſingulas quæ ad quartum, & quæ ad ſeptimum, vndecimum, & quartumdecimum terminum habituræ ſint noſcamus. Maxime enim conducit in arte medica ſen-

ſu ea diſcernere quæ cognita ægrotantibus ſalutifera ſunt. Deinde de virtutis robore ſermonem faciemus, vt pote quod non minus indicatiuum eſt formæ victus quàm morbi conſtitutio ut infra oſtendemus. Prius tamen vnum quærere oportet, an committendum ſit aliquo in morbo ægrotantem diebus quattuor omnimoda ſeruare inedia. Res ardua videtur profectò præter aſſuetudinem hominem incibatum ad diem quartum ducere. Nam vt Hyp. in libro ſecundo de ratione victus ſcribit, oportet diſciplinam quæ conferat ex ſanorum victu facere. In cuius expoſitione Gal. ita ait ſi ſanis læſionem afferant, repentine victus ad contraria mutationes, multo maiorē ęgrotātibus. Ponamus igitur hominem ſanum viribus valentem, aut inualidum, ſi velis, ab aſſueto victu ad quattuor dierum inediam repēte mutari. Qualem hunc veſperaſcente die quarta fore æſtimas. Profectò ſi mortuus nō fuerit, ſemi mortuus iacebit, collapſis viribus, qui an cibo & potu reſici poſſit, necne, non parum dubito. Cum igitur hoc ſano accidat, ex illa repentina mutatione, quid ægrotanti maius illo accidere poteſt niſi ipſa mors ex totidem dierum inedia. Res plena diſcrimine videtur, ægrotantem ſine cibo & potu, ducere vſque peracuti morbi inclinationē. Qui ad quartum quandoq; ad quintum protrahi eius criſis poteſt. Vt Gal. viſum eſt. Præterea cum morbi quibus inediam conſulimus, maxime acuti ſint, & ob id pernicioſi, haud quaquam medicus vulgi calūniam effugere poſſet, ſi poſt quattuor dierum ieiunium moreretur æger. Non quidem ob morbi uim, ſed ob inediam

1. Aphō.

mortem ſubſecutam vulgus clamaret. Vbi inſuper hoc ab Hyp. didicimus. Et ſi longiorem hęc diſceptatio ſermonem expoſtulat, ſolum tamen eam quæ ad rectam inſtitutionem & ad ægrotantium commodum ſpectant attingam. Sequens ſumma rerum faſtigia. Non omnem mutationem quę ægrotantibus repente accidit, moleſtiorem ijs eſſe quàm ſanis. Nam id nos ſanorum experientia docet, prandium præter aſſuetudinem demittentes moleſte ferentes. At febre ſi corripiantur facile eis eſſe prandium aſſuetum dimittere. In ſola igitur diſſimili ſiue diſproportionali mutatione peius habent ægrotantes quàm ſani. Vt ſi ab inedia vnius diei aut duorũ ad craſſa cibaria mutatio fiat, peius habebunt ægrotantes quàm ſani. Quod ſi à craſſo victu ad inediam mutatio fiat, grauius ferent ſani quàm ægrotantes. Ob id quod mutatio diſſimilis eſt, mutatio enim victus ab inedia ad craſſa cibaria, ad maius eſt, quàm ob rem maiori opus erat virium robore, ægrotantes vero diſſimiliter mutantur nempe à maiori virium robore ad minus, quare moleſtius ferent. Hoc arbitror ſenſiſſe Hyppo. cum ait mutare quidem bene habet non modicum recte ſanè tranſferatur & mutatio. Illo verbo recte quod græce ὀρθῶς dicitur proportionalem intellexit mutationem quam pluribus oſtendit exemplis, hoc idem ſed obſcure admodum ut ſolet, dixit in eo textu qui ita incipit Τὴν μεταβολὴν δὲ τοιουδὶ τὶ μέρος, hoc eſt iuuandam partem hanc ſermone contrario. In cuius expoſitione Gal. verbum ὀρθῶς non interpretatus eſt. Sed dixit Hyp. non paucis oſtendiſſe, quid per illud aduer-

2. de victu acutorum.

Eodẽ 2.ñ.

bium indicare uoluiſſet. Tu ergo breuem habes de mutationibus repentinis ſententiam, quam arbitror ſcriptis Hyp. conuenire. Quod de virium maximo detrimento ex quatuor dierum inedia dicitur, citra eſt. Noui hæbreum ſex diebus abſtinẽtem apud luſitanos & plures ſunt qui trium dierum abſtinentiam patiuntur, citra in ſigne incommodum negocia obeũtes ſua. Qua in re gens hæbreorum firmum valet præſtare teſtimonium, vt quorum plurimi annuatim huiuſmodi trium dierum abſtinentia corporum abſumũt libidines. Vnde ijs magnitudine morbi ſuadente citra vllum diſcrimen quatuor dierum inediam conſulet medicus. Alijs vero propter in aſſuetudinem non niſi vrgente morbi vehemẽtia, & virium imbecillitate id non diſſuadente, tum corporis habitu tali vt ob pororum anguſtiam & cutis ſpiſſitudinem haud facile corpus effluat, præcipue media hieme hæc ſi coniungantur omnia, quattuor diebus hominem omnimoda ſeruare abſtinentia non vereberis. Aliquo horum deficiente potum dato. Verum ad hæc forſan aliquis inſurget, nã & ſi hæc duo cõcedãtur. Nẽ pe cibum quantumcunq; tenuem ijs eſſe læſioni qui peracuto morbo laborant, vt inſuperioribus initio huius operis demonſtrauimus, & ab inedia quatuor dierum minus ægrotantes lædi quàm ſanos, non conſtat ob hæc vtrum eorum magis conferat, aut minus lædat, nempe inedia, aut victus tenuiſſimus. Quod ſi ab Apho. locum argumẽtationis ſumamus in paroxiſmis ſubtrahere oportet &c. Dubitationis occaſionem dederimus, nã in paroxiſmis læſio quę ex inedia vnius diei prouenit, par-

ua eſt, quæ vero à cibi oblatione, maior, nam cibus eo tempore ſenſibili nocumento eſſe ſolet. Inedia vero vnius diei cum parum ſano noceat, minus ægrotanti nocebit vt oſtenſum eſt. At in peracuto morbo & ſi cibus non parum lædat, magis fortaſſe quattuor dierum inedia nocebit. Nam ſcimus ſani corporis robur à quatuor dierum abſtinentia proſterni. quapropter cum alia ad id diſcernendum non detur via, de conſuetudine rogare oportet. An unius aut duorum aut triũ dierum inediam ſuſtinuerit. Quod ſi parum fuiſſe læſum oſtendat, audacter eum in cibatum ad dies quatuor ſeruabimus. Præſertim vbi corporis habitus talis fuerit ut non facile effluat. Quod ſi ægre ferre vnius diei ieiunium dicat, huic non inediam ſed uictum per pocula miniſtrabimus. Quod ad medicum ſpectat, ſciendum in arte medica, neque curatiuam indicationem neque victus rationem à vulgi opinione ſumi. Vnde pius medicus quod de ſe ipſo Gal. ſcripſit, opinetur æquum eſt. Neſcio inquit quo numine inſpiratus, aut fu

7. de methodo medendi. *rare percitus, & famam vulgi contempſi & ſolo veritatis ſtudio ſcientiæque flagraui, nullam honeſtiorẽ poſſeſſionem eſſe ratus. Neque hoc extra mentem Hyp. eſt. Qui ita ſcribit non igitur intempeſtiuę neque fortes*

2. de rõne victus. *vaſorum inanitiones moliri, neque cum morbi vigent aut in flegmatia ſunt, quicquam exhibere &c. Cuna morbi vigor nihil aliud ſit q̃ morbi in ſymptomatibus*

1. Aphõr. *ſummum. Vt à Gal ſcriptum eſt, manifeſtum eſt peracutum morbum in quo vltima accidunt ſymptomata ſtatim vigere, quapropter ſecundum ſenis mentem mi-*

niſtrandum non eſſe quicquam. Idem voluit alibi cum dixit. A dieƈtioni autem ciborum intendendum multo minus, ſubtrahere vero ſæpenumero expedit cũ æger ſufficere poſſit, donec morbus maturẽſcat. In Apho. præterea dixit. Vbi morbus peracutus eſt etc. Vltimo tenuiſſimo uiƈtu quem omnimodam ſumus interpretati abſtinentiam, utendum eſſe monet. Statim extremos habere labores intelligit, cum intra primos dies quatuor ſummus morbi futurus ſit uigor, ut eſt ſententia Galeni. 2. de rõne victus. Aphõr. 1.

CAP. XII.

NEc in ijs ſolum qui intra quartum diem terminantur morbis, uirtus eſt inſpicienda, ſed in alijs qui ad ſeptimum, quos potibus nutriendos ſupra diximus. Quæ ſi imbecillis in præſenti ſit, aut in poſterum ante diem ſtatus imbecillem fore ſperas, non ſolum poculis hunc, ſed tenui ſorbitione nutries. Primum ex pulſu cognoſces. Secundum ex corporis habitu, an facile tranſpirabili & ex tenui ſuccorũ ſubſtantia. Quæ in re conſentit Gal. in expoſitione illius. Poſtea ſi dolor quiſpiam &c. Idem dixit in commento illius. Tenuis et exquiſiti uiƈtus &c. Quẽ ſi inquit naturæ robori nõ fidamus, ptiſane utemur ſucco. Idẽ eſt in alijs iuditium, ſemperq; proxime craſſiorem uiƈtum miniſtrabis cum vitalis facultas eum uiƈtum non ferat, quem morbi conſtitutio indicauit. Vitale autem robur cuius ſeruandi gratia nutrimus, ex pulſu cognoſcendum diximus, quale in præſenti hora eſt. Quale autem erit in poſterum, ex corporis habitu, nempe an raro an denſo, & ex di- Lib. 1. de victu acutorum. 1. Aphõr.

ſpoſitione ſuccorum, nempe an craſſi an tenues, & ex conſuetudine, id eſt an multum & multoties ædere ſit ſolitus aut modicum & raro. Hæc omnia imis reconde ſenſibus nam ęgrotantibus ſalutem & tibi gloriã haud quaquam inanem parient.

CAP. XIII.

NVnc quos peracutos qui ad quartum terminentur & quos acutos qui ad xiiij. & quos inter medios dixerã, vnde cognoſcas audi. Morbum quem græci κάϑεξιν dicunt nos uero peracutum interpretamur, & qui ad diem quartum finitur per vltima diſcernes ſymptomata. Talia autem ſunt, cum alijs ſymptomatibus coniuncta eſt continua inquietatio. Quod nomen vt autor eſt Gal. in expoſitione illius ſi vero nudos habeat pedes &c. Indicat illos conflictari quouis iacentis habitu. Nec non alium ex alio mutari. Cuius cauſa praui humoris copiam in principe parte eſſe ſciendum eſt. Ob cuius cauſam breui admodum terminantur ægritudines, in quibus continua adeſt inquietatio, maligni humoris læſionem principe parte diutius non ferente. Adhæc ſcire oportet vltima non poſſe dici ſymptomata ſi ægrotans vnum decubitus habitum ſeruet. Significat enim principes partes haud grauiter lædi. Gal. ob ventriculi oris malitiam, aut ob virtutis imbecillitatem inquietationem fieri ſcribit. Verum alibi in expoſitione illius interdum autem & cruda tũ à capite &c. ob multitudinem prauorum humorum quos græci ἰχώρους vocãt in uentriculo accidere ait. Verum quãobrem in prædictionibus ἄλυσιν inquie-

1. prædictionum.

1 prædictionum.

2. de ratiõe victus.

tationem appellet, in libro autem de victu acutorum διακρίματα, & an aliqua inter vtrunque differentia sit præsentis negotij non est referre. Nunc illud scito inquietationem vnum esse ex signis crisim indicantibus, vt à Gal. scriptum est. Nisi ob ægrotantis teneram naturam accidat, ita vt à minimis præ delitijs se vinci ostendat. Inquietatio igitur continua coniuncta febri morbū ad quartum terminat. Præcipue si temperatura, ætas, anni tempus, calida fuerint. Hūc peracutum esse morbū dices cum vltimis symptomatibus. Huic si vires constant nihil ministrabis. Quod si his non fidas, pocula exhibeto. 1. de crisib.

CAP. XIIII.

His sic habitis signa percurrere oportet, quibus morborum singulos qui ad septimum, vndecimum, & quartumdecimum terminentur cognoscas. Sed prius dicere qui propie sint morbi acuti oportebit. Et quo maxime deprehendantur signo, quod si omnibus acutis commune sit, manifestum est tale per se acutorum omnium leuissimum morbum efficere. At quod nam tale signum esse dicemus, nam id scire maxime conducit ad intellectum eorum quæ ab Hyp. scripta sunt, in eam artis partem quæ victus rationem docet, tum in eam maxime quæ prædicit. Hoc profectò sicut & reliqua ab Hyp. quærendū. qui in primo de morbis vulgaribus commentario tertio acutissimos & maximos grauissimosque morbos ac præ cæteris omnibus lethales incontinua febre esse scribit. Quo in loco Gal. scribit quoquomodo inquit febrem continuam ac

cipias verus eſt ſermo. Acutiſſimi enim morbi & maximi & grauiſſimi in ijs fiunt, qui propie ſynochi hoc eſt continentes dicuntur febres. Et nihil minus in alijs quæ particularibus progrediuntur paroxiſmis, principia augmenta ſtatus & inclinationes manifeſtas efficiẽtes, neque ad integritatem deſinentes, de quibus eſt ſatius hoc loco interpretari. Quoniam ſynochis propie dictis in ijs contineri cõtingit, & non in ſynochis has. In quibus verbis aperte nos docet Gal. febris continuitatem acutos morbos efficere & hoc ipſum omnibus quæ acute & graues ſunt febribus commune eſſe. Vt potecum febris continuitas omnibus coniuncta ſit. Cunque continuarum leuiſſima ſit ea quæ periodice inuadit, principia augmenta ſtatus inclinationes apertas efficiens, manifeſtum eſt febrem continuam periodicam, primam & leuiſſimam acutorum morborum eſſe. Cũq; acutorum morborum terminum intra dies quattuordecim poſuerit Hyp. manifeſtum eſt febrem continuam periodicã intra dies quattuordecim fore terminandam. Morbus igitur qui ad quartumdecimũ terminatur, a continuitate febris cognoſces, vt Gal. ſcripſit in expoſitione illius. Secũdum eandem rationem in mulieribus. Nec obſtiterit eſſe morbos cum febris continuitate qui ad vigeſimum terminentur, unde veriſimile non videtur eſſe limitem acutorum quartũdecimũ eſſe ſed vigeſimum. Vt Gal. tetigit loco proxime citato. Præterea nec te perturbet, acutos morbos eſſe qui in quadraginta diebus iudicentur ut Hyp. docuit in eo ſpirationis facilitatem. Nam & ſi verum ſit febres acutas in vi-

3. Ꝑdictionum.

1. Ꝑdictionum.

ginti, & quadraginta diebus iudicari posse, non tollit quod dictum est ab Hyp. acutos morbos in quattuordecim diebus iudicari. Nam cum iudicationum modi quattuor sint, nempe ad salutem aut ad mortem ad melius aut ad peius vt à Gal. scriptum est in libris de crisibus, manifestū est fieri posse, vt acutus morbus intra quattuordecim ad melius aut ad peius iudicetur, apud vigesimum, aut quadragesimum integra terminatione ad salutem aut ad mortem terminetur. Quare id verum esse semper, morbos acutos intra quattuordecim dies aliqua quattuor terminationum iudicari. Vt Gal. asseruit in eo, Acuti morbi in quattuordecim diebus iudicantur. Vbi ita scribit nullus enim inuentus est vnquam morbus qui ab initio velociter moueretur hunc transgredi terminum, quin aliquam ex dictis non acciperet mutationē. De eo igitur nobis termino sermo est, in quo ad salutem aut ad mortem aut ad melius aut ad peius subito mutantur ægrotantes. Firmiter que cū Hyp. asserimus, febris continuitatem intra quattuordecim dies aliquam harum quattuor mutationum ostendere. Febrem que continuam periodicam hunc non trāsgredi terminum, citra aliquam quattuor iam dictarum mutationum.

CAP. XV.

INter medij vero eadem sortiūtur nomina, nam qui ad septimum aut citius terminantur peracutos vocauit Gal. loco iam citato. qui vero ad vndecimum acutos, aut exquisite acutos, qui ad quartumdecimum, simpliciter acutos dixit verum vt ille ait disceptatio de no

mine est, modo scias quæ nam sint symptomata quæ morbum ad septimum, & quæ ad vndecimum terminari faciant. Quod si febris continuitati à primo die dolor capitis adsit, & die quarta magis ingrauescat, ad septimum terminabitur. Sic Hyp. si quibus inquit horũ cœpit dolor die primo, die quarto premũtur, maxime, & quinto, ad septimum soluuntur. Idem asserit eodem libro de acuto aurium dolore in febre continua ac vehementi, quibus si natu minores afficiantur, intra septimum aut morientur aut euadent. Natu tamen maiores quia minus febre & delirio infestantur, & quia minus acute dolent ob nerui duritiem, vltra septimum iudicantur. Ex ijs verbis Hyppocratis & ex ijs quæ in libris de ratione victus & in de morbis vulgaribus scripsit, colligimus tria esse symptomata, quæ cum insignem adepta sunt vehementiam & continuitatẽ, morbum ad septimum terminant. Nempe dolor capitis, vigilia & delirium, si febrem continuam comitentur. Vt melidię quæ decubuit iuxta ædem Iunonis contigit, de qua Hypp. In fine primi de morbis vulgaribus agit. Cui caput collum & pectus magnopere doluisse cum febre acuta scribit. Dolores que omnium horum perpetuos fuisse. Quam ait die septimo sudasse, febrem q̃ intermisisse. Vnde apparet iudicatam fuisse, ad melius. Item adolescentulum qui in mendacium foro decumbebat igne correptum fuisse scribit Hypp. in tertio de morbis vulgaribus, vigilias cum pateretur aliaque exitialia signa haberet, ad septimum obijt. In cuius expositione Galenus refert hunc adolescentulum omnibus

3. ꝑdictionum.

nibus diebus nihil planè dormiuiſſe. Idem præterea mulieri abortione infantis à febre ardente correptæ & vigilias patienti accidit. Nec obſtiterit quod in eodem tertio prædictionum libro doloris capitis vehementis meminit, & continui cum febre de quo iudicium facit cum vigeſimum diem tranſijt. Nam ſi Galenum in expoſitione legas, incondite locutum fuiſſe Hyp. audies. Sed recto ordine Hyp. ſermonem texit in hunc modum. Capitis dolor vehemens & continuus cum febre ſi quod ex inditijs extiterit exitioſis integre læthalis eſt. Si vero ex ijs quæ didiciſti de ægro conua lituro ſperes, à principio quidem ad ſeptimum vſque ſanguinis enaribus fluorem expectato. Procedente vero tempore id etiam eueniet. Vnde fieri non poteſt vt dolor capitis vehemens & continuus cum febre, vltra ſeptimum iuditium differat, quin aut ad Salutem, aut ad mortem, aut ad melius, aut ad peius mutationem faciat. Cum vero vltra ſeptimum abſque iuditio protrahitur, aut eius vehementiam, aut continuitatem deficere neceſſe eſt. Iis fidem præſtat verſio in octoginta volumina, quæ ita hēt. Dū autem validus & recens dolor fuerit, ſanguinis de naribus eruptionem apud ſeptimum expectato &c. Ac ſi velit poſt ſeptimum iuditium ſi protrahatur, ob id eſſe, quod in validus dolor erat. Morbi autem qui ad vndecimum iudicantur mediæ vehementiæ ſunt, inter eos qui ad ſeptimum terminantur & eos quos ſimpliciter acutos diximus, qui ad quartumdecimum finiuntur. Propria autem ſigna quibus diſcernere eos poſſis non dantur. Verum per ea quæ diximus

ſymptomata ſeptem dierum terminum oſtendentia ſi die tertio inceperint apud quintum vero vehementius moleſtauerint, morbum diſcernes ad nonum aut vndecimum terminandum. Quod ab Hypp. didicimus loco iam citato hoc modo, ſi quinto inceperit & vndecimo magis fluctuauerit, terminum ad quartumdecimum deſſignabit. Sed ſimul cum iis temporis conſtitutionem conſiderare oportet. Quod ſi morbo conueniat, fiduciam maiorem habebis, quòd intra perſcriptum finietur terminum. Quòd ſi contrariæ ſit qualitatis nempe frigidum & humidum, ſcito morbum ad vlteriorẽ protrahendum quaternarium. Huius autor eſt Gal. in expoſitione illius circa arcturum multis facta eſt iudicatio in ſtatu tertio, ſimile eſt prima Apho. vbi æſtatẽ dixit morbos breuiare hiemem producere. Conſiderationem etiam temperamenti ægrotantis habitus & regionis non prætermittas vt ſingulorum morborum terminos artificiali poſſis coniectura conijcere. Quod de dolore capitis qui tertio inceperit & quinto magis fluctuauerit diximus, de vigilia & delirio intelligas oportet. Horum quodlibet ſi die tertio inceperint, & quinto vehementius afflligant, apud vndecimum morbum terminabitur. Verum quia ſymptomata quæ acutum aut peracutum morbum reddunt, cum febri continuæ coniunguntur, à quibus terminum conjciendum ſupra docuimus, ſolent diuerſimode in morbis mutari, ita vt noctem unam in ſomnem agat ægrotans. Sequenti dormiat. Nunc deliret, modo mentis compos videatur. Die bus acceſſionis caput doleat, intermiſſionis ceſſet, aut mi

3. Prædictionum.

In 1. de morbis vulgaribus cõmẽtario 2.

nus torqueatur, quonã pacto ex ijs terminus conijci poſſit forſan quis dubitabit. Verum ſi ea quæ ſupra diximus, rectè quis percipiat, huic dubitationi locum non eſſe intelliget. Nam cum vigilia continua acute febri cõiunguntur, aut dolor capitis vehemens continuus affligit, morbũ ad ſeptimum terminandũ diximus. Quod ſi vigiliarum aut doloris deliriúe continuitas ceſſent, intelliges horum ſymptomatum ratione, morbum vltra ſeptimum terminandum. Alia obiter ſymptomata conſules, & febris magnitudinem & eius motus velocitatem, à quibus omnibus an ad vndecimum, aut ad quartumdecimum terminari morbus debeat conijcies. Sat tibi eſt ad victus formam inueniendam, quibus nam ſignis morbos qui ad quartum, & qui ad ſeptimum, vndecimum, & quartumdecimum terminantur cognoſcas.

CAP. XVI.

VErum ad victus formam inueniendam parum referre an diebus intermedijs terminus accidat. Eadem enim victus forma vteris, cum morbus ad diem nonum, aut ad vndecimum, terminari debeat. Item eodem victu cum ad tertiũdecimũ, aut quartũdecimum finiendus ſit. Nec hoc præter ſenis mentem eſt, qui eodem victu vtitur, nempe poculis, ſi ſeptimo aut nono terminari morbus debeat. Cum dixit ſed poſt ſeptimum aut nonum ſi validus ſit. Sentis ex ijs verbis Hyp. eadem victus forma vſum fuiſſe cum morbus ad ſeptimum, aut ad nonum terminum habiturus eſſet. Grauiter autem errabis, ſi morbus ad quartum terminandus ſit, ægrotantẽ eo victu nutrias qui morbis ad duas

In 1. de victu acutor.

ſeptimanas finiendis conuenit. Minus autem lædes ſi eo vtaris quo ad vndecim dierum morbos vtimur. Multo autem minus ſi eo qui ſeptem dierum termino conuenit. Porrò diſcernere morbum qui ad quartum terminabitur, ab eo qui ad quartumdecimum, aut vndecimum facillimum eſt. Non aliter quàm ſi grauiſſimaſymptomata & febres ardentiſſimas ab ijs diſcernas, quæ mitiores multo ſunt febres, & augmenta & decrementa manifeſta habent. Et nullum ſæuum ſortiuntur ſymptoma. Hæc autem ab ijs quæ morbum intra ſeptimum terminari faciunt ſymptomatibus, ſeparare, facile ijs eſt qui in artis operibus mentem exercitarunt.

CAP. XVII.

SEd interim dum vſum in ijs comparas, febres tibi indicabo quibus prædicti termini adaptentur. Vt initiũ huius meditationis habeas. Cauſus legitimus hoc eſt febris ardens, quæ à bile impermixta ortum habet, febris præterea quam ſynocham recentiores nũcupant, ſi cum inquietatione coniuncta ſit, ad quartum terminabitur. Eadem vero ſi cum vigilijs, aut capitis dolore, aut delirio, continuis fiant, intra ſeptimum. Febres continuæ quarum in die quietiori ſymptomata ægrotantẽ vtcunque moleſtãt, ad vndecimum. Quarũ vero apud inclinationem febris ſymptomata omnino euaneſcunt, ad quartumdecimum. Hæc nõ ſunt præter ſenis mentẽ, ab ijs enim quæ dixit in libris de ratione victus, & inde morbis vulgaribus colligere ea licet. Quibus igitur ardentes febres cum inquietatione fiunt, ſi robuſta ſint virtute, & habitu denſo, diſſ.culter ſpirabili præ-

cipue ſi abſtinentiam longam citra inſigne incommodum pati aſſueti ſint, hos in omni ſeruabis inedia. Si aliquod deficiat, nempe virtus ſit imbecillis, aut habitus rarus, facilis reſolutionis, aut humores nimium tenues, potibus hunc nutries. Quòd ſi febris ardens citra inquietationem ſit, & vigilijs torqueat, virtuteque valenti & reliquis vt oportet habentibus, pocula miniſtrato. Quòd ſi illorum virtuti non fidas, aut in præſenti aut in poſterum, tenuem ſorbitionem exhibeto. Febri autem cuius ſymptomata in die tranquilliori non quieſcunt, ſi cum robore virtutis accidant, tenui ſorbitione. Quod ſi ob imbecillitatem præſentem aut ob habitum rarum in poſterum illum non poſſe ſufficere ſperes, præcipue ſi multo ſit cibo aſſuetus, & humores tenues fuerint, craſſa ſorbitione hunc nutries. Quod ſi febris continua ſit, cuius ſymptomata in die quietiori omnino euaneſcunt, craſſa ſorbitione ales. Quod ſi imbecillis fuerit virtus, aut habitus rarus aut tenues humores affuerint, aut multo cibo aſſuetus ſit, præcipue ſi hiems fuerit, huic comedendum dabis. Quod facilis ſit coctionis, quorum omnium infra latius meminero cum de victus ſingularum febrium ſermonem fecero. Cæterum cum in libris Hyp. de morbis vulgaribus legamus, plures eorum quos deſcribit ægrotantes ab initio morbo acuto laborare tali ſymptomatum vehementia, vt videantur intra ſeptimum terminum habituri. Rurſus quemitiores fiunt citra criſim, aut intermittunt omnino, & ceſſant aliquot diebus, & rurſus redeunt, & vehementer affligunt. Horum aliquot ad vigeſimum, nō

nullos ad quadrageſimum, & ſexageſimũ, & ad octua geſimum abſolute fuiſſe terminatos ſcribit, quonam victu hos nutrire oporteat forſan quis dubitabit. Dum morbus vehementiam peracuti ſeruat, victum peracuti morbi miniſtrabis. Cũque mitior eſt aut intermittit omnino, ab intermiſſione numeratis duobus diebus, victũ ei medium exhibebis. Hunc intelligo qui inter duos extremos medius eſt, quorum alter eſt victus qui inchoãti morbo conueniebat, alter eſt quem ſecunda diſpoſitio exigit. Vt exempli cauſa ſi morbus tali incepit vehementia vt victus per pocula ei conueniat, nunc vero citra criſim mitior factus eſt, ita vt præſenti remiſſioni craſſa conueniat ſorbitio, duos à remiſſione dies ſpectabis abſque victus in mutatione, ab ijs tenui ſorbitione hunc nutrias. Quæ media eſt inter pocula & craſſam ſorbitionem. Quòd ſi ſecundum accidat, ad duos ſimiliter dies victum non immutabis. Poſt vero, craſſa ſorbitione hominem nutries ad dies ſeptem. Quod ſi in ijs non redierit morbus, craſſiorem cibum huic miniſtrabis, creticos ſemper præcauẽs dies. Horum partẽ ab Hyp. didicimus, nempe illud, duos eſſe expectandos dies abſque victus immutatione, nempe parem & imparẽ, vt in pri. de rõne victus in acutis ſcribitur. Vbi ait ſed maxime duos ab iudicatione dies &c. In cuius expoſitione Gal. ita ſcribit, tutum igitur eſt etiam ſi morbus iudicatus fuerit, ad duos vſque dies diligentem victus rationem qua æger vſus fuerit ſeruare. Præteritis autem ab iudicatione duobus diebus iam ſecurum eſt plenius cibare &c. Cum ergo in ijs morbis in quibus in-

dicium eſt factum duos obſeruare iubeat dies parem & imparem ob timorem acceſſionum, multo cauſatius illud obſeruandum fore in ijs qui citra iudicium intermiſerunt. Reliquum diſcimus mõſtrante ratione.

CAP. XVIII.

SIc igitur victus formam à duobus inueſtigandam diſſiniuimus. Nempe à virtus robore & à morbi conſtitutione in qua duo comprehendimus, nempe morbi diſpoſitionem an peracutus an acutus aut qui medio loco eſt, & quando ad ſtatum peruenturus ſit. Facultatis autem vitalis ſeruandæ cuius gratia nutrimus, prout eſt in hora præſenti expulſu conjciendum robur fore. Quale vero erit in poſterum, ex habitu denſo aut raro & ex humorum tenuitate aut craſſitie & ex aſſuetudine. Cæterum per morbi conſtitutionẽ, ſeu diſpoſitionem an peracutus, an acutus, & quando maxime ad ſtatum peruenturus ſit intelleximus. Ad id cognoſcendum præcepimus quæ nam ſymptomata, morborum ſinguli afferant conſiderare. Vt ex ijs an ad quartum, aut ad ſeptimum, vndecimum, aut ad quartumdecimum morbus terminari debeat ſciamus. Ab huius diſtantia victus formam inuenire docuimus. At ſecundum Hyp. doctrinam in Apho. ſecundum quod ſtatus prope aut longe eſt victus formam inueſtigandam docet. Status autem diſtantiam non ex ſymptomatibus quæ morbos comitantur, ſed ex ſignis coctionis præcognoſcere docet Gal. in libris de Criſibus. Præterea ipſe Hyp. ab eiſdem coctionis ſignis morbum breuem aut longum fore dicit. Vt ſputum ſub rubeum 1. Aphõg.

Primo de rõne victus. in acutis.

si statim appareat inchoãtem abbreuiat. Idem dixit alibi, nempe quæ citius magisque madescunt, iudicationis denunciant celeritatem. Quæ vero tardius, minusque, tardiorem significat iudicationem. Et alibi coctionem dixit, velocitatem crisis & salutem certam significare. Loca præterea quæ citauimus Hyp. ad cognoscendam termini distantiam, omnia crisim spectant, & non morbi statum. Quod autem hæc duo differant, manifestum est. Si ergo à crisis distantia victus formam sumeres, necessum esset, vt quanto propius ægrotans crisis horæ accesserit, tanto subtiliorem victum ei ministres. Et quanto longius, crassiorem. Vt doctrina est Hyp. at huius contrarium inuenimus ab Hyp. scriptum in hæc verba. Et quanto maior fuerit expurgatio, tanto magis ad crisim vsque dare oportet. Præterea in textu immediate quarto loco præcedente, ita ait, nempe si morbus siccior quam vt quispiam existimet fuerit, non multum dare oportet, sed ante sorbitionem vel mulsam vel vinum propinare expedit. Manifestum est ex loco immediate citato, quod quanto morbus est siccior, hoc est magis crudus, tanto longius à crise distat. Et quanto humidior hoc est coctionis magis recipit, tanto propius accedit. Vñ ex ijs apparet secundũ mentem Hyp. victus formã penes crisis distantiam inuestigandã non esse. Symptomata vero quorum mentionem fecimus, nempe inquietatio, vigilia, dolor capitis, & delirium, omnia sunt signa crisim indicantia. Vt à Gal. scriptum est. Porrò instituera m ijs supersedere quæ maiori otio ad eorum exactam speculationem indigent.

In de morbis vulgaribus primo.

I. de ratiõe victus.

I. de crisib.

CAP. XIX.

VErum ne in hoc ſoluendo nodo agitandi mentem alicui detur occaſio. Hac in re quod intellectus meus capit referam, ne quid ſpeculationi deſit, vt obiter ſtudioſos in hanc inueſtigationem prouocemus. Multa quidem in diſceptatione inuoluuntur quæ diſſimilis ſunt rationis & diuerſa indigent oratione. Sed vt recta procedat diſceptatio, Ciceronis inſequar præceptum. Tria ſunt quæ incontentionem vocauimus, nempe ſtatum, criſim, & terminum morborum quem ex ſymptomatibus præcognoſcendum diximus. Notiones ſingulorum præmittemus, vt ſciamus de quo diſputare intendimus. Statum ſiue vigorem qui græce ἀκμὴ dicitur, triplicem eſſe nempe ſtatum quo ad ſymptomata, & ſtatum quo ad diſpoſitionem, & quo ad coctionem materiæ. Primum maximũ eſſe morbi vt in ſymptomatibus ſcripſit Gal. Quod autem addidit præpoſitionem vt, voluit ſignificare ſuperlatiuum non ad morbi diſpoſitionem ſed ad ſymptomatum magnitudinem referendum. Vt ipſe apertius ſcripſit in expoſitione illius circa principia & fines &c. vbi ita ſcribit. Symptomata omnia circa principia & fines dicit eſſe imbeciliora, nempe paroxiſmos febrium, vigilias & dolores faſtidium & ſitim ſicuti ipſas diſpoſitiones in quibus hæc fiunt apud ſtatum neceſſe eſt meliores eſſe, in iis qui ſeruari debent. Ex iis manifeſtum eſt ſecundũ Gal. mentem, illud maximum morbi, non eſſe ad diſpoſitionem referendum, ſed ad ſymptomatum magnitudinem. Habent præterea ſingu

Aphõ. 1.

2. Aphõ.

læ affectionum ſecundum varias diſpoſitiones, ſua tempora, nempe initium incrementū ſtatum et declinationē. vt ſi febris ſit, cum primum in vehementiam in antici pationem & durationem addit, augmentum manifeſtū eſt. Cunque omnia maxime aucta ſunt, ſtatum. Declinatio cum iam dicta imminuuntur. Hoc colligimus

In lib. de 4. morbi tēporibus. à Gal. multis in locis tum præcipue in expoſitione illius paroxiſmos & conſiſtentias &c. Quod ſi inflammatio ſit, diſtinguuntur tempora penes tumoris magnitudinis incrementum. Dicitur que hæc temporum diſtinctio, quo ad morbi diſpoſitionem. vt ex Gal. licet

Lib. de totius morbi tēporibus. colligere, cum ait in hunc modum. Ponatur igitur primum principium inquiri, quis negauerit generationē ipſius toto illo tēpore eſſe quo pars ſanguinolenta ſubſtantia repletur, ſiue enim propter coincidentiam huiuſmodi contigit, ſiue propter obſtructionem omnium vaſorum, ſiue ob circunſtantiam quandam tumorum in poris, ſiue vt nos docuimus in libro de inæquali temperie, & in cōmentarijs de tumoribus præter naturam, abundantia ſanguinis in particula conſiſtit oborta flegmone, hoc erit primum tempus in quo impletur particula, magnitudini affectus ſubiecta. Quando autem in fluxus ceſſauerit, & quod in flegminante particula continetur putrefieri inceperit, calor quidam ob putredinē naſcitur, & fuſio implens propter calorem ob quem ſpiritus generatur, ob hæc ambo magis quàm antea diſtenditur etiam ſi nihil influat, hoc ſecundum tempus eſt augmenti flegmones. Porrò cum in pus iam vertitur, maximi ſanè dolores tunc apprehēdunt. Circa enim ze

nerationes ſaniei labores & febres magis accidunt q̃ facta. Vocatur ſtatus affectionis huiuſmodi tempus. Si autem in ſaniem verſa vel reſoluta fuerit, minorem tumorem & tenſionem oſtendit, principium inclinationis hoc ipſum eſt. Diſtinguuntur etiam tempora penes materię coctionem, vt cum cruda eſt principium ſit. Cū vero ſignum incipiẽtis aut debilis coctionis fuerit, principium tranſiſſe ſcies, augmentumq; principium ſumere, cunq; maxime coctio completur, ſtatum eſſe. Cūq; completę, ſignum iam appareat ſtatum præteriſſe ſignificatur. Hęc omnia ſunt de mente eius in libris de criſibus & in libro de totius morbi tẽporibus. Vbi principium dicit eſſe cruditatẽ moleſtãtium humorum quando coqui incipiunt, principium finiri, ſecundum tempus quod incrementum vocatur accedere. Quando autem coctio ipſa maxime completur, ſtatus tempus eſſe. Deinceps declinatio in qua ceſſare iam magnitudinem ſymptomatum & abundantiam coctorum ſcribit. Coincidunt hæc aliquando, nempe ſtatus quo ad diſpoſitionẽ & quo ad ſymptomata, vt in morbo laterali, in quo antequã ſcreare incipiant, maxima tunc vigent ſymptomata & inflamationis tumor maximus. Cunq; ſcreare inceperint, vtraque imminuuntur, & tumor & ſymptomata. Vt à Gal. ſcriptum eſt i hęc verba. Sæpius autem adinuicem coaugentur & coniunguntur ſymptomatum magnitudines & diſpoſitiones, & fiunt in ijs flegmonis, in quibus pus efflui quod iam cõfectum eſt, vt in vulneribus quibuſdam fieri conſueuit, & in peripneumonijs & in pleuritidibus que. Quandoque di-

In fine tertij de rõne victus.

uersis contingunt temporibus vterque status dispositionis & symptomatum. Vt ab eodem sumitur loco citato. Vbi ita scribit, sæpe quidem dispositio ipsa secundũ quam infirmantur facilior est. Symptomata vero augẽtur, quemadmodum in flegminantibus particulis vt ipse dixit circa generationes saniei dolores & febres coincidunt magis quam facta. Hæc ille, in quibus verbis vult, circa saniei generationem augmentum fieri quo ad symptomata, quo tpe dispõnem iam imminui videtur innuere. Dispositio autem secundum quam ille infirmatur, cum tumor sit præter naturam, hunc apud saniei generationem iam imminui ostendit. cuius contrarium dixisse videtur in libro de Totius morbi temporibus loco iam nobis supra citato, quod tu considera. Habes ergo ex omnibus ijs, quod penes tria distinguuntur tempora morborum, nempe penes morbum, eius causam, & symptomata. Cęterum quomodo huiusmodi tempora in morbis misceantur, & quibus in morbis singulę mixtiones accidant, infra tãgemus, quantum ad victus inuentionem opus fuerit. Gal. igitur in libris de Crisibus, & in libro de Totius morbi temporibus penes coctionem & cruditatem materiæ, tempora distinguere videtur. In libro vero Aphorismorum penes symptomatum magnitudinem. In tertio de ratione victus secundum dispositionem.

CAP. XX.

CRisim ὀξυῤῥόπον ἐν νόσῳ μεταβολὴν πρὸς ὑγείαν ἢ θάνατον εἶναι, *hoc est crisim subito vergentem esse in morbo mutationem ad salutem, aut ad*

mortem, dixit Gal. in libro secundo Aphorismorũ. Verum per Crisim Hypp. multoties subitam ĩtellexit morbi solutionẽ. Vt in libro de ratione victus primo. Vbi Gal. in expositione per Crisim dixit, vel perfectã morbi solutionem, vel mutationem eam, quæ vsqueadeo insignis sit, vt æger periculum omne euaserit. Accipitur crisis nomẽ nonnũquam, vt vtrunque complectatur, nempe subitam mutationem & morbi solutionem. Et est quæ præcipue crisis dicitur, quod Gal. scripsit in hæc verba. Eas igitur quæ cum magno & repentino certamine fiunt morborum solutiones, quas præcipue crises nominare dicebamus &c. Cæterum hæc tertia crisis acceptio, in perfectam & in imperfectam diuiditur. Primam morbi esse subitam solutionem cum effatu digna excretione, & non modica huic antecedente in ægrotantis corpore perturbatione. Secundã, cui à iam dictis vnum deest, quod non integre à morbo liberat. Ita vt crisis perfecta bona, subita sit morbi solutio, imperfecta bona, subita morbi diminutio. Has duas crises, perturbationes in corpore ægrotantium non modice, & effatu dignę excretiones comitantur. Totidẽ diuisiones in bonas et crises malas efficere licet, nẽpe perfectã malam ad mortẽ, eandem rursus imperfectã ad peius. Hæc oĩa scito esse secundũ mẽtem Gal. Crisim igitur prout est subita mutatio ad salutem vel ad mortem fieri, natura separante à bonis mala, & ad excernendum præparante. Rationabiliter igitur in tali perturbatione grauiter se habẽt laborantes, & maximis tunc afficiuntur symptomatibus. Quorum cum tres sint causæ, nem

2. de crisib. cap. 11.

3. de crisib. cap. 7.

pe natura, morbus, vel eius cauſa, & natura & morbus ſimul. Quæ morbum inſequuntur ſymptomata προδογνωμονικὰ, id eſt ſymptomata per quæ morbus cognoſcitur. Hæc in creſcente morbo augentur & inclinante imminuuntur. quæ vero ab ipſa fiunt natura, dicuntur κρίσιμα hoc eſt criſis ſymptomata. quorum meminit Hyp. varijs in locis, quod vero à natura fiant, Gal. docet in expoſitione illius hæc ſi ab initio non apparuerint, vbrita ſcribit. Ergo quoties natura ad excretionẽ properat, effatu digna in corpore fit pmutatio, ob quã ſymptomata huiuſmodi cum manifeſtiſſimis coctionis ſignis apparent. Quæ tertio ſunt loco ſymptomata, pugnam inſequuntur naturæ morbificas debellantis cauſas. Prout pugna acerbior eſt, vehementiora fiunt ſymptomata. Cunque natura ſua maxima vi vltimóque conatu contra morbum pugnat, maxime & vltima fieri. Ad hoc tertium ſymptomatum genus reducuntur dolores & febres quæ apud generationem fiunt ſanei. Nã hæc à duabus contrarijs generatur cauſis, nempe à calore naturali coquente, & à præter naturam calore putrefaciente. Vt à Gal. ſcriptum eſt. quod ſi ob ſanguinis incenſionem, dolores & febres fieri quiſpiam aſſerat, cunque perfecte incenſum eſt reſiduum ipſius ſaniem fieri, quemadmodum incenſis lignis cinerem, ob id que dolores & febres ſedari. Cedo ſed ſi res exacte conſideretur, huius incenſionis cauſam non ſolam humoris putredinem eſſe, ſed pugnam inter naturam coquẽtem & morbum putrefacientem inueniet. Cunque altero vincente ceſſat conflictus & pugna, remittuntur &

2. de rẽne victus.

In fine pri. p̃ dictionũ & 2. Aphõr.

ſymptomata. Remanent autem ea quæ ſaniei acutam qualitatem & particulæ tenſionem inſequũtur. Ob hoc dixit circa generationem ſaniei dolores & febres accidunt magis quam facta. Non enim ob aliud addidit Hyp. illud verbum magis quàm facta, niſi vt ob naturę pugnam cõtra morbi materiam prouenire ſymptomata oſtenderet. An non huius validum eſt argumentum id quod ijs contingit qui exitialiter laborant. Qui dum natura vires habet ut contra morbum pugnet & eius incurſibus obſiſtat, grauiſſima ferũt ſymptomata & labores. Cũque natura ex certamine vincitur, videntur ab eo tempore minus inquietari, & haud grauiſſimis cõflictari. Vt ijs contingit qui obſcuris & blandis & contra ſtabilibus deſipientijs laborant. De quibus Hyp. agit in primo prorrhetici. Ad hoc item genus reducũtur ea quę in ſalubri morbo apud ſtatum fiunt ſymptomata, & febrium vehementiores paroxiſmi, cum manifeſtiſſimis coctionis ſignis. Talia ergo ſymptomata, & febres nõ ob maiorem materiæ putrefactionem, ſed ob maiorem pugnam inter naturam & morbum in obtinendo materiæ apparatu. De ijs alibi latius.

CAP. XXI.

TErminum quem ſupra poſuimus victus formæ indicem eſſe intelligo, illum dierum numerũ quibus ęgrotantis robur morbi acumẽ & eius ſymptomata ferre poſſit, citra aliquam quatuor criſium à nobis ſupra deſcriptarum. Vt exempli cauſa ſi quis aliqua continentium febrium cum vigilijs continuis laboret æſtate, iuuenis, calidi temperamenti. Conijcias

ægrotantem ultra ſeptimum ferre non poſſe prædicti morbi vehementiam, citra aliquã quattuor criſium, nempe ad ſalutem, aut mortem, aut ad melius, aut peius, tali ægrotanti dies ſeptem terminum eſſe victus formam in dicantem dicimus. Sed de qua nam trium acceptionum ſtatus intellexiſſe Hyp. *aſſeremus in Aphoriſmo, cum iubet ægrotantem conſiderare ſi ſufficiat ad ſtatum vſque cum victu necne. Et primum inquiramus an de ſtatu quo ad materiæ coctionem intelligat. Quod eſſe rationes negant, nam ſtatus quo ad materiæ coctionem in nullo morbo certum nec definitum tempus habet, vt prægnoſci poſſit. Finge Socratem ſalubri ægrotare febri vt continua tertiana, triplici de cauſa non dabitur tibi vt prægnoſcas qñ pot.ſſimum, morbus hic in ſtatu quo ad materiæ coctionẽ erit. Primo ob materiam morbi ſi diuerſæ ſubſtantiæ ſit, nam primo ſecundo & tertio die in ſubtiliorem laborante natura partem, iudicium facies de reliquo conſimile. Et decipieris in ſtatus prægnitione & victu inueniendo. Secundo ob vires laborantis quæ initio valide erant, procedente autem morbo ob aliquam cauſam vltra opinionem imbecilliores fiant. Vnde grauis cõmittitur error. Nam inter initia æſtimato ægrotantis robore morbi coctionem ad talem dierum numerum conieciſti, fruſtraberiſque ob naturæ inſperatam imbecillitatem. Tertio ob tempus quo natura vacat humorum coctioni. Nam ſi Socrati multum & craſſe ſubſtantiæ cibum vt comedat miniſtres, diutius immorabitur coctio, quàm ſi ſorbitionẽ craſſam offeras. Citius*

autem

autem ſi tenui ſorbitiuncula dummodo virtus ab vtroque ſeruetur Socratem alas. Nam cum minus natura in ciborum coctionem temporis expendit in morbi materiam operabitur quod reliquum eſt. Id maius eſt ſi tenuem cibum quàm ſi craſſum exhibeas. Alia Præterea accedit ratio quod craſſo victu diutius immorentur coctiones eo, quod in morbi materiam fiat additio, cunq; ſingulis diebus eius augeatur copia, opus naturę minus præualere neceſſum eſt. Tenui autem victu hoc non datur. Cum ergo pro uictus forma tempus coctionis imutari poſſit, qualiter à ſtatu coctionis victus formã recte conjcere poſſumus. Tan ſi ſuper rẽ inſtabilẽ ædificia firma conſtruere velles. Profectò ridiculum videtur eſſe quærere, a, per, b, quod quidem immutatur ſecundum à diſpoſitionem. Inſuper ſi ita eſſet, vt de ſtatu quo ad materiæ coctionem intelligeret, inepte profectò ab Hyp. dictum eſſet, contemplari oportet ægrotantem ſi ſufficiat cum victu ad ſtatum ægritudinis, hoc eſt ad id temporis cũ maxime cõplentur coctiones. Ad talem enim ſtatum poteſtatis victus nõ eſt, ægrum ducere. quantocunque enim craſſo nutrias victu ægrotantem, continget multoties vt ad ſtatum, eum non perducas. Nam natura fortaſſe morbo inferior eſt. quot ſunt præterea ægritudines quæ ante coctionem ægrotantes occidunt. Qualiter igitur ſollicitos nos reddit, admonens vt conjciamus ſi cum victu ſufficiat æger ad ſtatum quo ad coctionem, cũ eo vſq; ægrotantem durare, virtutis robori, & morbi materiæ diſpoſitioni, tribuendum ſit, & non victui. Alium igitur in illis teti-

git ſtatum verbis, ad quem vſque ægrotantem ducere in facultate ſit victus. Iis fidem præſtant quæ ipſe alibi dixit, vbi craſſiorem victum & copioſiorem
1. de rõne victus. *miniſtrat, quanto morbus ad coctionem feſtinat, magis vero tenuem quanto ab hac longius diſtat. Iis quidem contrariũ in Apho. dixiſſet ſi de ſtatu quo ad coctionẽ verba eius intelligantur. Cæterum diſpoſitionis ſtatum non tetigiſſe oſtendere opus non eſſe arbitror. Cum diſpoſitio per ſe nullum præbeat iuditium niſi quateus actiones lædat. Quæ quidem læſiones ſymptomata dicuntur. Non immerito igitur nec magnus nec paruus morbus dici poteſt, ſi læſionem actionum tollas. Neq; enim victum, neque remediorum vllum afferas niſi recuperandarũ actionum gratia. Nec diſpoſitio ipſa per ſe nec noxam, aut periculum, nec mortem, ægrotanti affert, niſi interuentu læſarum actionum. Ad hæc non eſt medicorum antiquorum vllus qui penes diſpoſitionis ſtatus diſtantiam, victus formam inueſtigandam pronunciet. De ſtatu igitur ſymptomatum verba Hyp. intelligenda fore manifeſtum eſt. Iis fidem præſtant quæcunque Gal. de morbi temporibus in Aphoriſmis ſecundum mentem Hyp. ſcripſit, nempe ſtatum eſſe maximum morbi vt in ſymptomatibus. Præterea in eo circa principia & fines omnia imbecilliora. Vbi declarat per illud verbum omnia imbecilliora, ſymptomata eſſe intelligenda. De principio etiam quod ad ſymptomata locutus eſt in Aphoriſmis, cocta medicari & mouere non cruda neque in principijs, vbi aperte oſtendit, per principium morborum, aliud quàm cruditatem humoris in*

tellexiſſe. Videtur que ſolum tempora diſtinxiſſe Hyp. penes ſymptomatum magnitudinis incrementū, vbicunque de principio ſtatu ue morborum ſermonem facit. Cui opinioni adhęrebit quiſquis diligenti lectione illius euoluat ſcripta. Cunque de materiæ diſpoſitione loquitur, crudam, imperfecte coctam, & coctam dicit, vt de vrinis, ſputis, egeſtionibus. Cum vero principiū aut ſtatum ſcribit, ſymptomatum meminit. Verum multoties per principium tempus vſque ad tertium ægritudinis diem intelligit. Vt conſtat per Gal. in expoſitione illius ſi vero in morbo vetere &c. Significat aliquando principium, primum morbi inſultum, quod latitudine caret. Cuius meminit Gal. loco citato & in expoſitione illius, paroxiſmos & conſiſtētias. Verum prout eſt vnum ex quattuor morbi temporibus, ſymptomatum certam magnitudinem ſignificat, prout incrementum poteſt ſuſcipere. Verum vno loco videtur per morbi principium illud intellexiſſe tempus, in quo nōdum exiſtunt coctionis notæ, vt apparet in expoſitione illius hæc ſi ab initio morbi appareant &c.

1. p̄dictionum.
1. Aphō. 2
1. de rōne victus.
lib. de ratione victus.

CAP. XXII.

CVm igitur oſtenſum ſit per morbi vigorem, ſtatum quo ad ſymptomata intellexiſſe, ſupereſt conſiderare de quo nam ſymptomatum genere maxime ſit intellegendum. Quod nec de ijs quæ accepta feruntur naturę quæ κρίσιμα dicuntur, nec de ijs quæ à morbo & natura circa materiæ apparatus pugnātibus proueniūt, ab Hyp. licet elicere in expoſitione illius, modi autem & conſtitutiones &c. Vbi mor-

1. de morbis vulg.

borum modos refert, ab initio vehementiſſime incipientium. Quos Hyp. ab initio florere ait, & vigere, paulatim que remitti ad iudicationem vſque. Manifeſtum autem eſt, quod ea quæ in morbis ab initio fiunt ſymptomata, non ob pugnam naturæ cum morbo ob complendam coctionem prouenire, aut ob maximos eius conatus cum materiam morbi extra corpus pellere nititur, ſed de iis ſymptomatibus quæ morbum inſequuntur, cum ad maximam perueniunt magnitudinem, ſtatū eſſe intelligere oportet in doctrina Hyp. Qua via haberi poſſit præcognitio maxime eorum magnitudinis conſideremus oportet.

In de morbis vulgaribus primo. cõment. 3.

CAP. XXIII.

PRoinde duo ſunt, quæ maxime finem magnitudini ſymptomatum imponant, vltimum reſiſtentię naturæ, & perfectę morbi materiæ coctiones. Cauſi ſiquidem, vigiliæ, tãto durabunt tempore, quanto laborantis virtus ferre poſſit. Cum vero vltra non poſſit ſuccumbit. Et ſic fuit ea hora ſtatus quo ad ſymptomata, ob vltimam reſiſtentiam naturæ. Quandoque increſcunt, quouſq; natura, perfecta morbi coctione criſim faciat. Vltima ergo naturæ reſiſtentia, & morbi coctio ſymptomatum incremento finem imponunt. Verũ cum multæ ſint ægritudines, quæ citra coctionẽ in abſceſſus terminentur. Vt Hyp. ait in expõne illius, qui tenuem crudam que vrinam diutius mingunt &c. Rationi conſentaneum non eſt, vt per coctionis notas, ſtatum quo ad ſymptomata prænoſcamus. Præterea cum in ſuperioribus oſtenſum ſit, tempus completę coctionis in-

2. ſed ictionum.

certum esse ob triplicem causam, æquum non est, ab eo quod in se indefinitum est, victus formam diffinire. A robore igitur ægrotantis, & a symptomatum magnitudine et vehementia, statū conijciēdū esse putamus. Exē pli gratia. Socrate laborāte, mediocri febre acuta cum viriū robore, cuius symptomata nō cessant, sed continenter capitis dolore, vigilia, & siti, torquetur, morbi statum ad septimum fore diffiniam. Nam ad id temporis, Socratis virtus feret prædicti morbi symptomata. Et non vltra, citra aliquam quattuor crisium, ob quarum singulas symptomatum magnitudo imminuetur. Sis modo mecum, & perpende quàm sit vtilissima huius termini prænotitio. Cum sciam Socratis morbum ad septimum vsque statum habiturum, & non vltra, talem victus formam ordinabo vt Socratem ad septimum seruare possit. Præterea dabo operam, vt coctiones ad id temporis compleantur, minus naturam cibo impediēdo. Hoc enim scire magni est momenti, & tempus simul quo compleri oportet. Sic enim artificis cuiuscunque artis cum aliquod agrediuntur opus, quod cito compleri oporteat, statim quærunt quid agendum sit, & quanto temporis interuallo. Iuxta quod totum in partes diuidunt opus, in totidemque temporis spatium, ita vt in diarias partes operam diuidant. Cūque aliquid in diuisione errauerint, aut ob quācunque aliam causam minus compleuerint, id expeditiori diligentia ante præfinitum terminum supplent. Sic profectò in arte medica maxime necessarium est, præcognoscere terminum ad quem vsque ægrotantis virtus morbi acumen ferre pos-

ſit. Ad quem terminum dirigendi ſunt victus. Talem q̃ præſtabis, vt laborantem eo vſq̃ ſeruare poſſit. Tum vt ſpatium ſit naturæ conficiendi coctiones ad præfinitum terminum. Cunque ex opera naturæ in primis quattuor diebus conieceris, naturam poſſe ad ſeptimum coctiones complere, hominem ſeruandum eſſe ſcies. Quod ſi contrarium eueniat, moriturum in acuta ægritudine. Non ſolum igitur ad victus intentionem vtiliſſima eſt huius termini præcognitio, verum ad partem artis, quæ prædicit, validiſſimus eſt totius prædictionis ſcientiæ neruus. Abſq̃ quo nihil certo poſſes prædicere.

CAP. XXIIII.

VNde nã coniicias iquies quot dies is q̃ ægrotat morbi acumen ferre poterit. Diuinus nos docuit Hyp. in ſcriptis ſuis poſt lõgas, & diligentiſſimas, apud ægrotantes obſeruationes id inueſtigans. Acutas ægritudines dixit Hyp. in quattuordecim diebus iudicari, non quod omnium acutarũ criſim in quartadecima die fieri velit, ſed criſim acutarum ad vſque quartamdecimã diem protrahi poſſe. Hunc terminum in acutis ſignauit. Nõ quia eo temporis interuallo coctiones perficere neceſſum ſit naturam. Sed quia obſeruauit quantumcunque robuſti hominis naturam labores acuti morbi vltra dies quattuordecim citra aliquam quattuor criſium ferre non poſſe. Ob quam cauſam criſim hunc terminum vocauit, ac ſi diceret criſis futuræ terminũ. Nec hoc præter mentem Gal. eſt qui ita in eodem ſcribit. Quod ſit neceſſarium ob morborum magnitudinem, ac ſymptomatum vehementiam, vel cito vi-

res proſterni adeo vt homo moriatur, vel ſi ad excretio
nem humorum impetum faciat, & quos inuaſit exupe-
ret bonam ſequi criſim, ſi vero exuperetur malam. Pro
pterea igitur inquit eſt impoſſibile, vt in lõgum tempus
iudicatio differatur in morbis acutis. Terminum igitur
in hiſce omnibus Hyp. poſuit duarum ſeptimanarum,
tanquam nullus eorum vlterius progrediatur. Verũ an
te quartãdecimã diẽ multi iudicari poſſunt. In quibus
verbis Hyp. dicto promotus Gal. terminum attigit, quẽ 3. prædictio-
morbi acumen & virtutis tolerantia diffiniunt. Quid num.
aliud præterea vult cum in hunc modum ſcribit ſi qui
bus inquit horum cœpit dolor die primo, die quarto
præmuntur maxime, & quinto, ad ſeptimum ſoluuntur
tur. Quid nam aliud intelligit per dicta verba, quàm
quod dictum eſt: nempe dolorem captis vehementem
& continuum, naturam vltra ſeptimum citra aliquam
quattuor criſiũ ferre non poſſe. Vt melidiæ contigiſſe
ſcribit. Ipſe præterea deterrimas dixit febres ac ſignis In libro de
afflizentes difficilimis, quarta die aut citius interime- morbis, vul
re. Quantum autem ad prædictionem iuuet, iam dicti ganibus.
termini præcognitio Hyp. oſtẽdit in hæc verba. Screa- 2. prædic-
tio flaua nõ multo permixta ſanguini in pulmonis mor tionum.
bo, ſi inter initia excernitur, ſalutaris admodum eſt, ſi ſe-
ptimo die vel tardius minus ſecura eſt. In cuius expo-
ſitione, Gal. ita ſcribit, ſi vero ſcreatio talis perſiſtat
qualis ab initio erat ad diem ſeptimum, periculum im-
minet exolutionis virium antequam morbus coquatur.
Ob eam rem minus ſecurum videri dixit pluribus die-
bus permanere talem ſcreationem. Idem adhuc aper-

tius de vrina cruda, transactis aliquibus morbi diebus, persistente. De qua ita scripsit eodem libro. Si inquit multi temporis sit morbus & vrina talis persistat, subintellige cruda, periculū est, quod non possit homo sufficere, quousq; coquatur vrina. Vides ne ex verbis Hyp. necessarium esse ad prædictionis scientiam, præcognoscere terminum ad quem vsque, ferre possit natura laborantis, morbum & eius acumen. Et postea adhunc cōferre coctiones, vt quod futurū sit præcognoscamus.

CAP. XXV.

Manifestum igitur ex dictis est, statum de quo locutus est Hyp. in Apho. A' quo victus formam inuestigandam diximus, terminum esse ad quem vsque, laborantis virtus morbi acumen, citra aliquam quattuor crisium ferre possit. Quia vero terminus hic symptomatum incremento finem imponit, status ab Hyp. nuncupatur. Et quia tempus futuræ crisis longissimum complectitur, terminus crisis dicitur. Fiunt apud iam dictum terminum, maxima symptomata ob dictam causam, tum ob vltimos naturæ conatus. Potentiæ enim naturales necessitatem assumentes, fortius operantur, vt ostensum est in libris de facultatibus naturalibus. Multoties accidit vt morbi coctiones ad præfinitū compleantur terminum, tunc triplici ratione symptomata augentur. Nempe ob statum symptomatum, tum ob vigentis coctionis rationem, tum ob crisim. Simul' q; tunc omnia tria symptomatum genera coincidere. Hoc in febribus continuis vsu venire comperimus. Aliquando contingit vt fiant & compleantur ante dictum ter-

minum coctiones, & ſoluatur morbus. Accidit'que hoc ob materiæ morigerationem, aut ob victum iuſto magis tenuem. Ad primum ſpectat modum, quod dixit, ſimplicissimas febres, ac ſignis firmatas ſecuriſſimis, quarta die aut citius deſinere. Secūdū attigit in Apho. vbi dixit contemplari igitur oportet ægrotantem, ſi ſufficiat cum victu ad ſtatum, & nunquid prius ille deficiat, nec poſſit cum victu perdurare, vel morbus ante deficiat, atq; obtundatur. De laborantis robore, & morbi acumine, facto iudicio, terminum coniecimus, ad quem vſque ægrotans morbi acumen citra aliquam quattuor criſium ferre poterat, eo vſque ducere, victum poſſe ægrotantem. Quod ſi huic tenuem magis quam oporteat victum exhibeas, alterum duorum accidet. Aut ægrotantis natura ob tenuitatem cibi alleuiata, diutius morbi cauſæ vacans, citius hoc eſt ante præfinitum terminum coctiones complebit, & ſic morbus ſoluetur ante ſtatum, in quo maxima futura erant ſymptomata, morbus'que obtundetur, quod idem eſt ac hebeteſcat, hoc eſt nō perueniat ad vltimam incrementi magnitudinem. Aut eueniet, vt coctiones complere non potens natura, imbecillis facta ob cibi tenuitatem, deficiat ante dictum terminum. Quapropter, cum anceps ſit euentus, cauendum eſt ne magis tenuem exhibeamus victum eo, qui ægrotantem valeat ad præfinitum terminum ducere. Vocemus hunc victum medium clarioris ſermonis gratia. Duo igitur conſiderare oportet, quiſquis tenuiorē victum medio exhibiturus ſit, nempe vtrum morbus, an æger prius deficiat. In bene morigeratis morbis, 3. prædictionum.

quorum materia parum à naturali ſymetria diſceſſerit, credendum eſt tenui victu morbum & non virtutem defecturam, vt infra latius oſtendemus cum de febre ſegmatica à dulci aut naturali pituita euenient nobis ſermo fuerit. In ijs enim natura ob cibi tenuitatem magis morbo incumbente, futuras coctiones ante præfinitum terminum ſperabimus, ob materiæ morigerantiã. At in male morigeratis morbis quorum materiæ valenti ſunt affectæ putredine, tenuiorem victum medio minitrare caueto. Nam virtus potius quam morbus ante terminum præfinitum quem deinceps ſtatum vocabimus deficiet, materia non cedente. Verum hoc tanquã vniuerſale habeto dogma, victum exhibere qui ſeruare ægrotantem ad ſtatum poſſit. Hoc tenuiorem nõ dabis niſi cum morbum defecturum, & non virtutẽ ægrotantis ante ſtatum conjeceris, hoc fiet ſi ante ſtatum coquatur morbus. Hoc eſt quod Hyp. dixit contemplari igitur oportet ægrotantem ſi ſufficiat cum victu vſque ad ſtatum, & non quid prius ille deficiat nec poſſit cũ victu perdurare, vel morbus ante deficiat & hebeteſcat. Ex dictis licet colligere, morbi ſtatum, & terminum quem morbi acumen & virtutis tolerantia definiunt & criſis terminum idem indicare. Hunc præcognoſcendum ex ijs quæ morbus affert ſymptomata, & non ex ſignis coctionis. Nec id cum dictis Hyp. pugnat, cum dixit coctionem velocitatem criſis & ſignum ſalutis certum portendere, neque cum ſcripſit alibi, quæ citius magis que madeſcunt iudicationis denuntiant celeritatem, neque ijs quæ Gal. in tertio de Criſibus ſcripſit.

In 1. de morbis vulgaribus.

Primo de rõne victus.

Aliud enim eſt criſim ipſam inquirere, & criſis terminũ; nam criſim vtrum bona futura ſit, & quando maxime, ex coctionis ſignis conijciendam eſſe opinamur. Quia naturali ordine coctio ſemper expulſionem præcedit. Terminus vero criſis non ex ijs, ſed ex morbi vi & virtutis reſiſtentia præcognoſcitur. Primũ per morbi ſymptomata, ſecundum per virtutis robur conijciemus. Hũc ergo terminum tanquam immobilem & firmum, præcognitione dignum eſſe, vt ab eo exhibendi victus, & prædictionis ſcientia ſumatur. Quod vtrunq; adipiſci poteſt facilius, coniectura habita huius termini, ex dictis manifeſtũ eſt. Adhuc apertius illi fiet qui ſequis in lectione Hyp. exercitatus fuerit.

CAP. XXVI.

NEque obſtiterit, ſi ab eo quo diximus termino victus formam ſummi conualituris pariter & morituris victus rationem diffiniret Hyp. Cum tamen huius contrarium aſſerat Gal. cum ita ſcribit Apho primo, quorum inquit ſummum vigorem excipit mors, in his ea ſolum artis parte quæ prædicit vtemur &c. Neque igitur curationem, neque victus rationem ijs adhibere conſulit qui morituri ſunt. Nõne hoc idem ſequitur ſi penes ſtatum quo ad coctiones victũ diffinias, quot enim ſunt, qui eo tempore quo maxime coctionis opus complementum recepturum ſit, euita diſcedunt. Verum ſi rem altius conſideremus, haud quaquam profectò ſapientiſſimi viri autoritate dignum videtur eſſe putare, ſolum hęc dogmata de ratione victus ſcripſiſſe Hyp. ad eos quos ſeruãdos eſſe certo ſciamus.

Nam cum ars medica nil certi præſtare poſſit, continget multoties vt felicia promittente medico, moriatur infirmus, & aliquoties ſanetur præter medici opinionem. Nomne hæc facile credibilia ſunt, vt pote cũ noſtra ætate plura horum exempla inter hominum conuentus adducantur. In quibus male audiunt medici. Quare crudelis hominis officio & non medici fungeretur, ſi artis opem ſeruandis negaret. Prauam præterea concipiendi de arte medica opinionem hominibus anſam præberemus, cum ij quos ſanandos artis remedijs ſumpſerimus moriantur, quibus vero de eorum ſalute deſperantes nil remedij attulerimus, ſponte ſanentur. Quare Hyp. *autoritate dignius eſt putare, hæc dogmata de victus ratione, oĩbus tã qui euaſuri ſint, quàm qui moriturí tradidiſſe ægrotantibus. Atque eo magis quod hæc artis medice pars, quę victum docet, medicum ad quemcunque euentũ ſolet inſontem reddere. Non ſic ea quę de pharmacis agit, aut manualem docet operationem. Diximus in ijs quæ præceſſerunt, à duobus victus formam accipiendam, nempe à morbi conſtitutione, in qua ſtatus diſtantia comprehenditur, & ab ægrotantis robore. Per ſtatum terminum intelleximus, ad quem vſq; ægrotantis vires morbi acumen citra aliquam quattuor criſiũ ferre poſſint. Principiuḿ q; huius termini inuentionis dediſſe* Hyp. *nẽpe, cũ p ſymptomatũ differentias, & eorundem vehementias, ſingulis morbis ſuum diffinijt terminum, ad quẽ uſque increſcentibus ſymptomatibus ſtatum morbi eſſe, niſi coctiones præueniant. Ob quarum cauſam morbum ſolui ante ſtatum intellexiſſe*

Hyp. diximus. A dicto termino præcognito, victus formam inueniendam esse. Vnde si morbus ad quartum terminari debeat, sola abstinentia, si ad septimum pocu lis, si ad vndecimum tenui sorbitione, si ad quartumdecimum crassa, nutriendos esse ægrotantes. Ab ijs robur laborantium consulendum, an prædicta victus forma ad præfinitum terminum citra magnum virium detrimentum durare possit. Quod si tenui sorbitione eo seruari non posse existimemus, crassam ministrabimus. qua durare possit, erit que hæc ægrotanti medius victus. Tenui autem sorbitione qua æger durare non valet non vtemur, nisi cum senserimus morbum defecturum ante terminum, & non virtutem ægrotantis. Idq; contingere in bene morigeratis morbis, quorum materia parum à naturali symetria discesserit. In male morigeratis morbis, quorum materia valenti sunt affecte putredine, tenuiorem victum ministrare eo, qui ægrotãtem ad præfinitum terminum ducat, summæ cauendum est.

CAP. XXVII.

NEque silentio præter eundum, omniáque dicta sunt, in ijs solummodo intelligenda esse morbis, qui posterius statum habituri sint. Quique leuiter & summissim incipiũt, sub increscunt vero, et exacerbãtur secundum singulos dies, aut alternos, circa crisim vero abunde lucent. In ijs diximus à cõstitutione morbi, & robore ægrotantis, vna cum status distantia, victus formam inueniendam esse. Verum scire oportet, morborum esse duos alios modos, qui diuersam victus rationem indicant, ac longe illi dissimilem quam hucus-

que tradidimus. Quàm ob rem animum huc reuocato studiose lector, quæ enim tibi dicenda paro, ad intellectum eorum quæ ab Hyp. in libris de ratione victus, & in libro Aphorismorum scripta sunt, maxime conducent. Vt aperte senis mentem percipias in ijs quæ ad victus rationem attinent. Quæ quantam secum in artis ope vtilitatē afferant, vel tu ipse iudicare poteris. Status quantum ad symptomata attinet, tribus ægritudinis temporibus haberi posse scito, vt in morbi principio, nempe cum materia cruda est. Aliquando posterius, vt cum maxime complentur coctiones. Sunt & morbi qui inter medio tempore vigeant. Huius speculationis primus autor Hyp. fuit. Vir sanè intellectu maxime philosophico, diligentissimusque scrutator eorum quæ humano corpori accidunt. Hic igitur in primo de morbis vulgaribus tertio cōmentario ita scribit, εἰσὶ δὲ τρόποι καὶ καταστάσιες καὶ παροξυσμοὶ τοῦ τέων ἑκάστου τῶν πυρετῶν ὁμοίως ξυνεχέων διαλειπόντων. αὐτίκα γὰρ συνεχὴς ἐστὶν οἷσιν ἀρχόμενος ἀνθεῖ καὶ ἀκμάζει μάλιστα, καὶ ἀνάγει ὑπὸ τὸ χαλεπώτερον. πρὸς δὲ κρίσιν καὶ ἅμα κρίσει ἀπολεπτύνεται ἐστὶ δὲ οἷσιν ἄρχεται μαλακῶς καὶ ὑποβρύχιος ἐπαναδιδοῖ δὲ καὶ παροξύνεται καθ' ἡμέρην ἑκάστην πρὸς δὲ κρίσιν καὶ ἅμα κρίσει ἅλις ἐξέλαμψεν ἔστι δ' οἷσιν ἀρχόμενος πρηέως ἐπιδιδοῖ καὶ παροξύνεται καὶ μέχρι τινὸς ἀκμάσας πάλιν ὑφίησι μέχρι κρίσεως καὶ πρὸς κρίσιν ξυμπίπτει δὲ ταῦτα καὶ γίνεται ὑπὸ παντὸς πυρετοῦ καὶ ὑπὸ παντὸς νοσήματος, *hoc est secundum veram*

verſionem, ſunt modi, & conſtitutiones, & paroxiſmi cuiuſlibet harum febrium, ſimiliter continuarum, intermittentium, ſtatim enim continua eſt quibus incipit floret, & viget maxime, & ad difficilius ducit, circa criſim vero & ſimul in criſi imminuitur. Sunt quæ, incipiunt leuiter, & ſummiſſim, ſub increſcunt vero & exacerbantur ſecundum ſingulos dies, circa criſim vero & ſimul in criſi abunde lucent. Sunt quæ incipiũt leuiter, augentur vero & exacerbantur ad certum augentes terminum, rurſus remittunt ad criſim vſque, et circa criſim. Accidunt hæc & fiunt in omni febre, & in omni morbo. Hæc ſunt Hypp. verba, quæ ob id maxime expoſitione digna eſſe duxi. Propter id quod ſtatim ſubiungit, oportet inquit ex horum conſideratione offerre victum. Triplicem in ijs verbis deſignauit Hyp. modũ aut differentiã quæ cõtingere poſſunt ſingulis morbis & febribus. Aliquando ſymptomata quæ morbum ſequuntur, ſtatim ab initio molſtant, & grauiter torquent ægrotantem, augentur & increſcunt et difficiliora fiunt, circa criſim vero & ſimul in criſi imminuuntur, hoc eſt cum morbi materia ferè cocta eſt, & perfectæ cocta, quo maxime in tempore criſis fieri ſolet. Hoc accidit in pleuritide, & peripneumonia, & in omni inflammatione quæ in ijs corporis partibus fit, quæ ad motum à natura ordinata ſunt. Hæc inquam à naturali motu magis perturbantur ob multitudinem materiæ & eius cruditatem. Quapropter huiuſmodi partes cum inflammationibus corripiuntur, inter initia, materia cruda exiſtente, grauiora patiuntur laboran-

tes, ſymptomata, & periculoſiora, quàm cum morbus coctionem recipit. In omni præterea febre ſecundum acceſſiones aut exacerbationes inuadente, cum à multa ortum habet materia, aut nimis craſſa, deteriora fiunt morbi principia. Cuius ſignum eſt illud quod Gal. tertio libro de Criſibus cap. ix. ſcripſit. Nempe in principijs acceſionum contingere mori ægrotantes ob multitudinem materiæ, & ob eius craſſitiem, aut inflãmationis magnitudinem. Scis enim mortem ſemper in deteriori parte paroxyſmi fieri. Cum igitur ob dictas cauſas grauiora fiant acceſſionum principia particularia, manifeſtum eſt, eadem ratione totius morbi vniuerſale principium fore deterius. Cunque in pleuritide, aut peripneumonia, morbus coqui incipit, minus grauat inflãmatio membra ſpiritus, tum quia coctione leuior fit, tum quia materia per halitum & per ſtreatum imminuitur. Quę cauſa ſunt imminutionis ſymptomatum, & dolorum, vt ſcribit Hyp. dolores inquit pleuriticorum cõfeſtim ſpon te deſinunt, vbi aliquid effatu dignum tum expui, tum expurgari cœperit. In febribus ſimiliter quæ ratione multitudinis, aut craſſitiei, deteriora fiunt principia, cũ coctionis veſtigium in materia cõſpicitur, & multitudo imminui incipit, & craſſities materiæ attenuari. Vt à Galeno in libro de Totius morbi temporibus ſcriptum eſt. Aliquando ſymptomata in initijs morborum debilia ſunt & parua, augentur indies & exacerbantur, circa criſim vero & in criſi abũde elucent, hoc eſt eo tpe quo maxime complẽtur coctiones, in maxima ſunt vehementia. Fiunt que tunc temporis grauiſſima ſymptomata, ob

duplicem

1. de ratiõe victus.

duplicem cauſam, ob materiæ putredinem, & ob maximum certamen naturæ cum morbo circa materiæ diſpoſitionem. Ad hunc modum reducitur quod dixit circa generationem ſaniei dolores & febres accidunt magis quàm facta, accidit hoc in omni inflãmatione, quæ ad ſuppurationem peruentura ſit, cuius materia multitudine, & qualitate, mediæ ſit diſpoſitionis, vt in flegmone euenit cum ad ſuppurationem peruenit, grauiora tunc accidunt ſymptomata cum maxime complentur coctiones & fit ſanies, quàm ante actis morbi temporibus. In febribus ſimiliter quarum materia ad vnam creticam ſeruatur expulſionem vt incontinuis, tũc grauiora fiunt ſymptomata cum maxime complẽtur coctiones. In ſumma vt iterum repetam, in omni morbo, in omni febre, vbi materia multitudine, aut craſſitie, aut acri qualitate, ægrotantis naturã grauiter moleſtat, inter initia grauiora fiunt ſymptomata. Et prout morbus coctionem recipit ita mitiora fiunt. Hoc modo plures febrium flegmaticarum & tertianarum & quartanarũ multo magis quintanarum, inter initia grauius affligunt, & periculoſiora ſunt. Priuatim hoc accidit thoracis morbis ob partium motum. Cum autem morbi à materia mitiori ortum habent, vt eſt ſanguis, dulcis pituita naturalis melancholia, tum qui ex bile & pituita miſcentur adinuicem humores, circa morbi initia omnia mediocriter ſe habent. Procedente morbo augentur ſymptomata, tũ ob qualitatem putredinalem magis auctam, tum ob maiorem pugnam inter naturam & morbum. Ita vt circa criſin & ſimul in criſi maxima fiant ob dictas cauſas.

Tum vltimo ob ea quæ criſis ſubitam mutationem inſequuntur ſymptomata. Vnde fit, vt omnia tria generum ſymptomatum in vnum tempus coincidant. Nempe quæ à morbo, & quæ à natura, & quæ ab vtroque ſimul proueniunt. De hoc igitur ſtatu in quo tria ſymptomatum genera coincidunt. Intelligendum eſſe Apho. nempe. quando morbus in ſuo vigore conſiterit, tum victu tenuiſſimo neceſſarium eſt vti. Ob id dixit Hip. circa criſim & ſimul in criſi abunde elucet. qualem victum in morbis qui huiuſmodi ſtatum ſortiuntur miniſtrare debeamus, in ſuperioribus diximus. Quãdoq; cõtingit vt intermedio tempore grauiora accidant ſymptomata commotionis humorum cauſa, hæc ſæpius in augmento morborum fieri contingit, quàm in principio, in quo in moti perſtãt in propijs locis humores. Et quàm in ſtatu, vt pote iam ferè facta ſeparatione. quæ ergo à vi morbi commotio fit, in augmento magis accidit, in quo adhuc praui cum bonis mixti ſunt, at quæ à natura fit commotio non ſimiliter eſt, nam facta coctione natura vt triſtantes expellat humores commotionem in corpore excitat. Secundum igitur hanc triplicem conſideratio nem, nempe an ſtatus quo ad ſymptomata, inter morbi initia, materia adhuc cruda exiſtente eueniat, aut cum maxime complentur coctiones, aut intermedio tempore, inquirendos victus fore laborantibus ſalubres. Quare à triplici ſtatus conſideratione, triplex victus eliciẽda eſt ratio. Alia enim habenda eſt, cum morbus inter initia ſtatum habet. Alia cum eo tempore quo maxime complentur coctiones. Et demum alia cum intermedio

tempore viget. Longe enim differunt victus qui horum ſingulis conueniunt. Horum trium modorum conſiderationem ad victum maxime neceſſariam, primus Hip. tradidit. Primi modi meminit in libris de ratione victus. Vbi ſub exemplo pleuritidis & peripneumonię de omnibus qui à principio florent, & ſtatim vigent morbis, ad criſim vero mitiores fiunt, agit.

CAP. XXVIII.

IN ijs igitur morbis, victus formam non à diſtantia ſtatus vt ſupra diximus, ſed à coctione morbi ſumendam eſſe. Ita vt cum morbus crudus omnino eſt, tenui aut tenuiſſimo vti victu oporteat. Cum autem coquitur plus concedendum, & iuſta maiorem coctionem, magis miniſtrandum. Primum oſtendit Hip. Cum dixit nempe ſi morbus ſiccior quàm vt quiſpiam exiſtimet fuerit, non multum dare oportet, ſed ante ſorbitionem vel mulſam vel vinum, vtrum magis auxiliaturum putaueris propinare conuenit. Manifeſtum autem tibi eſt ex ijs quæ ſupradicta ſunt, pocula, victum tenuiſſimum conſtituere. Secundum oſtendit in ijs quæ ſequuntur verbis, vbi ita ait. At ſi os madeſcat, & quæ à pulmone expuuntur, talia ſint qualia eſſe oportet, ſorbitionis quantitatem vt dicam ſummatim augere conuenit. Nempe quæ citius magis que madeſcunt iudicationis denuntiant celeritatem. Tertium ſimiliter oſtendit cum ſtatim ſcribit, & quanto fuerit expurgatio maior, tanto magis ad iudicationem vſque dare oportet. Neque id præter rationem eſt, nam in huiuſmodi morbis qui ab initio vigent, grauiora inter initia accidunt ſymptoma-

1 de rõne victus.

ta. Ob materię cruditatem, aut multitudinẽ, aut acrem qualitatem, vtrunque autem coctione cum euaneſcat, vt ſupra oſtendimus de mente Gal. in libro de Totius morbi temporibus, fit, vt à coctione materiæ, victus formam, & quantitatem mutandas fore nemo non arbitretur. Id quod ipſe Hip. oſtendit ſtatim, ac ſi formæ victus mutationis rationem reddat. Dolores ſiquidem in quit pleuriticorum confeſtim ſponte deſinunt, vbi aliquid effatu dignum tum expui, tum expurgari cœperit, nempe & purgationes longe perfectiores exiſtunt, minusque purulenti ita fiunt, quam ſi quis aliter cibaret. In omni ergo morbo in quo procedens coctio ſymptomata mitiora reddit, ab ea victus ratio ſummenda eſt. Itẽ victus forma & quantitas ad maius mutandę ſunt. Ita vt toto eo tẽpore quo materia cruda eſt, vna victus forma nempe tenui aut tenuiſſima alendus ſit ęger. Cũque in materia coctionis manifeſtum ſignum appareat craſſior victus exhibendus eſt. Secundi autem modi meminit in Apho. vbi docet victum inueſtigandum ſecundum ſtatus diſtantiam, & morbi conſtitutionem, de quo diffuſe in ſuperioribus dictum eſt. Hac igitur de cauſa Hip. in libris de ratione victus, coctionis meminit ad victus formam inueniendam. Meminit & quandoque ſtatus, vt in Apho. libro obſcure nimis prædictos modos attingens, vt ſcopos ad victus inuentionem. Quod manifeſtæ apparet ex ijs quæ Gal. ſcripſit, omnia quæ ab Hip. dicta erant de ratione victus repetens ſub compendio, vbi ita ſcribit, meminit quoq; & coctionis morbi ſępe, non paruum ſcopum vniuerſi victus & quæ in

In fine tertii de rõne victus.

ipso fiunt mutationum hunc faciens. Pari modo & de morbi vigore quippiam dixit, ad quem respiciens neq; tanquam ad abiectissimum in victus ratione scopum, alimoniâ ministrat. Hic quidem scripsit Gal. de coctionis scopo, non ostendens in quibus morbis ad victum inueniendum respicere eam debeamus, & quibus morbi statum. Hæc igitur omnia & singula diligenter in morbis aduertere oportet. Et has tres morborum differentias aut modos, in singulis morbis à natura & habitu nostro fieri posse. Vt prudentissimè tetigit Hip. in eo neque. n. horum video, ita expertos medicos &c. Q ua propter considerandâ esse ægrotantis naturâ, & habitum, nam picro cholorum natura talis est vt febrium initia deteriora efficiat. Q ui etiam natura frigidi sunt, exilium venarum, crasso habitu, pingui ab domine, præterea corpis nostri partes vt septum, pulmo, & guttur similiter hnt. Bilioſi mediocri habitu quicunq; sunt & sanguinei & hepar, hæc magis propè crisim exacuunt. Hoc est profectò qđ Hip. loco citato dixit, quæcunq; nostra natura & habitus singulis in morbis fabrefaciat affectus & species omnigenas quæ cognita salutem & mortem, ignorata ferant. Sed forsan quis dubitabit causam ob quam in Aphorismorum libro in quo vniuersalia victus dogmata collegit, secundæ morborum dispositionis qui inter initia vigent non meminit. Vt in ijs suam victus rationem doceret. Q uin immo quicunque scripta Hipp. peruigili & non tumultuaria lectione euoluat, sex de victus ratione Aphorismos consequenter scriptos inueniet. Ab ijs septimus sic habet qui-

In 2. de rõne victus

buſcunque quidem igitur ſtatim ſtatus eſt tenuiter dietare conuenit. Quibuſcunque ſtatus poſtea ad illud & ante illud parum, auferendum, prius vero vberius reficiendum vt ſufficiat ægrotans. Cum attente legeris eos qui hunc præcedunt Apho. de victus ratione inuenies, breuitatem ſermonis Hipp. & eiuſdem ſententiarū grauitatem ſeptimum Aphoriſmum tanquam ſuperfluum non admittere. Si de ijs quæ dixerat intelligatur. Præterea ſi de ijs morbis ageret qui ob vltimos labores ſtatim vigēt & eriſim hnt, tenuiſſimo eos victu vt antea dixerat & non tenui ſcripſiſſet indigere. Alium igitur tetigit ſtatum, qui ita vehemens non ſit, quem plurimi morborum inter initia obtinent, quique durat donec materia morbi cruda eſt. Nam cum ſymptomata quæ inter morbi fiunt, ob ſolam materiæ multitudinem, aut craſſitiem, aut humoris acrem qualitatem eueniant, & non ob commotionem naturæ ad expulſionem parantis triſtantes humores, neque ob maximam pugnam naturæ coquentis cum morbo putrefaciente, vt eo fit maxime tempore quo complentur coctiones, fieri nequit vt ſint vehementiſſima & vltima. Prout ijs contingit morbis qui tunc maxime vigent, cum duo aut tria ſymptomatum genera coincidunt. Verum quia in morbis ijs qui inter initia vigent, quibuſdam vehementiora continguntſymptomata & periculoſiora, ita vt eorum ratione tenuiſſimus victus adhibendus eſſet, quibuſdam vero minus vehementia & periculoſa, ita vt tenuis victus ijs conueniens eſſet, prudentiſſime Hipp. ijs morbis tenuem victum miniſtrandum docuit in Apho. cum ait

quibuſcunque igitur ſtatim vigor eſt tenuiter diætare conuenit. quibus vero poſterius debet cõſiſtere, in ipſo conſiſtendi tempore & parum ante illud cibus ſubtrahendus. Prius vero vberius reficiendum, vt æger ſufficiat. Quibus verbis de eo morborum ſtatu agit, qui in eo maxime ſit tempore quo conficiuntur coctiones. Duos ergo prædictos modos tetigit morborum Hip. in dicto Apho. à quibus victus rationem inueſtigare docuit, breuiſſime quidem vt ſolet. Cum ergo ſymptomata periculoſa & vehementia inter initia fiunt, vt in anzina, & pleuritide moroſa, tenuiſſimo victu dum materia cruda eſt vtemur. Pront ipſe monuit in libro de ratione victus. Quod ſi aliter eueniant tenui victu vti ſat erit. Nam cum talia ſymptomata eo uſque durent quo ad coctionem materia recipiat, id'que non vna die ſed multis fortaſſis fiat, conſulte non ageretur, ſi tenuiſſimo victu toto eo vteremur tempore, quo materia cruda permanet. Repentinas præterea mutationes deteſtatur Hip. ſub ijs verbis, nec repente quicquam huc, vel illuc, mutare in toto negocio licet. Quapropter homine heſterna die, ſolido cibo uſo, omnimodã mediam hodie iniungere, conueniens non eſt, vbi corporis diſpoſitio maximo interuallo, à naturali non diſceſſerit ſymmetria. Quod in ſolis peracutis & vltimis accidit morbis. In ijs rationabile eſt ut victus ſimiliter maxime diſtet ab eo, quo bona vſus eſt valitudine. Ob id prudenter dixit ſenex mutare quidem bene habet, ſi recte transferatur. 2. de rõne victus.

CAP. XXIX.

CAeterum quia non facile eſt cuilibet ea quæ dicta ſunt percipere, neque percepta ad opus deducere, omnes de ſtatu, quas hucuſque percurrimus ſpeculationes. Ad indicationem vnam in maximũ ſtudioſorum commodum reduximus. Scimus enim hominum mentem paucis ſatiari. Quapropter omnia quæ hucuſque de victus forma diximus, ſecundum mentem Hip. faciliori, magiſque compendioſa via trademus. Paruo ſiquidem pondere gaudet hylas. Totum ergo huc ſtudioſe lector animum reuocato. Scire autem oportet, virtutem & morbum aliquando non, & quãdoque parum, nõnunq; multum, aut quãmaxime vrgere. Horum ſingula cognoſcere medicum oportet, hoc modo. Virtus tunc maxime vrget, cum prope ſyncopin eſt. Quod ex pulſu, & facie certiſſime deprehendere poteris. Multũ vrget, cũ ægrotans ijs perturbatur ſymptomatibus, quæ ſyncopin ſolẽt inducere. Talia ſunt ventris crebra deiectio corpus abſumẽs, ſanguinis fluor ímodicus, inceſſantes ſudores. Multum præterea tunc dicimus vrgere virtutem, cum in ijs quæ à voluntate fiunt actionibus multum deficere ægrotans videtur. Sed diligenter conſiderare oportet, cum ab ijs iuditium imbecillitatis naturæ ſimus facturi, ne ob morbi acumen in huiuſmodi imbecillitates deueniant laborantes, & nõ ob venarum inanitionem. Quod à rationalium medicorum principe Hip. ſcriptum eſt, in hæc verba. Ingens ſiquidem malum eſt, ſi ob laborem, morbique acumen, imbecillitato, porrexerit quis potum vel ſorbitionem co

Lib. 2. de ratiõe victus.

pioſiorem, vel e ſculentum, imbecillitatem eam ex vaſorum inanitione contigiſſe arbitratus. Neq; ſanè calumniam effugere poteſt, qui ægre valentem ex vaſorum inanitione, non cognoſcit, torqueé que diæta. Diligenter ergo obſeruare oportet, naturæ imbecillitates, an ob inanitionem venarum ſenſibilem, aut ſenſui occultam, aut ob morbi acumen eueniant. Cum ob venarum inanitionem ſenſu perceptam, aut occultam, imbecillitates fiunt, multum tunc virtutem vrgere putandum eſt, non ita vero ob morbi acumen. Vtrunque autem diſcernere à nullo alio quàm à pulſu certius poſſis. Non ex eius magnitudine, vtraque enim diſpoſitio, paruum efficit pulſum, verum ex diſtenſione & contractione, id percipi licet. Pulſus ſiquidem eorum qui ob morbi acumen imbecillitantur, parum diſtenduntur, quaſi punctio digitum feriant, feſtineque contrahuntur, ac ſi intrò ſurripiantur. Eorum vero qui ob inanitionem venarũ inualidi fiunt, longe aliter habent, ita vt qui vis illud dignoſcere poſſit, ſi incognitione pulſuum mediocriter ſit exercitatus. Aut enim æquales faciunt contractionibus diſtentiones, aut has quidem maiores. Hoc quidem magni facere oportet. Nam non ſolum ad victus inuentionem, verum ad eam artis partem, quæ morbos curat maxime valet. Parum virtus vrget, aut ratione ætatis, vt cum puerulus, aut ſenex infirmantur. Aut cũ corpora rara, & tenuium ſuccorum, febribus corripiuntur. Vbi præterea irritantia adſunt ſymptomata, vt pruritus ingens, tenaſmon, morſus quem acris humor in uentriculo aut inteſtinis parit. Vigilia, ira intus com

preſſa, mœror, & ſimilia quæ communi proritationis nomine comprehenduntur, Vt in expoſitione illius de mutatione, quæ in hæc uel illa &c.

2. de ratione victus.

CAP. XXX.

MAxime vrgere morbum dicimus cum vltimos affert labores. Hos eſſe intelliges cum ſymptomatibus coniuncta eſt inquietatio, & angustia. Tunc multum vrget, cum aliquod affert ſæuum ſymptoma, vt continuas vigilias, aut perpetuum ſoporem, aut cõma, aut fortem capitis dolorem continuum, aut difficilem anhelitum, delirium, aut cum vrina ſupprimitur, aut aluus nimis ciet. Parum vrget, vt cum ſitim patiatur, aut cibos valde faſtidiat, aut ſi præter modum aſtricta ſit aluus. Aut cum ea ſucceſſuis temporibus patiatur ſymptomata, quæ morbum multum vrgentem reddere diximus. Quando igitur maxime vrget virtus, id exhibendum fore præcipimus, quo maxime laborantis natura ſeruari poſſit, quamuis illud morbus prohibeat. Nam virtutis maxime vrgentis indicatio, eam quæ à morbo ſuppeditatur, obſcurat indicationem, quãquam morbus maxime tunc vrgeat. Nonne hoc à Gal. rationalium medicorum ſummo conceſſum eſt? in Aphoriſmis. Vbi ita ſcribit, quo circa aliquando in ipſo morbi vigore, vbi ſymptoma aliquod interuenerit robur naturę diſſoluens, nutrire cogimur. Sciendum præterea has victus formas ſibi proximas eſſe. Nempe quę comeduntur, ſorbentur, & bibuntur, & inediam. Ita vt inter has aliam intermediam victus formam inuenire nequeas. Præterea, virtus pro ſui cuſtodia illum maxime cibum indi-

cat, quem coquere, & digerere & (vt oportet) apparare possit. Quo fit vt cum virtus multum imbecillis est, victum per ea quæ comeduntur non indicet, quandoquidē difficilioris coctionis est. Sed sorbitiones aut potus, Morbus præterea maxime vrgens ex sui ratione omnem cibum probibet. Manifesta hæc omnia sunt & à rationalibus concessa medicis, præcipue Hip. & Gal. Ponamus igitur primum, maxime morbo vrgente, non vrgere ęgrotantis virtutem, quę nam victus forma huic conueniet, sola inquam inedia. Nam virtus non dissuadet id quod morbus maxime vrgens indicauit. Tādiū ꝑ hæc victus forma seruanda est, quādiu virtus & morbus ita habuerint. Secundum, quòd si idem virtutis robur cum morbo multum vrgente coniungatur, victum per pocula exhibebimus. Nam si vehementissimo morbo aut maxime vrgente ad proximam differentiam, quę sensu percipi possit, descendas, quem alium quàm valde acutum morbum, aut multum vrgentē intelliges. Quod si consimiliter ab inedia ad victum, qui eidem tenuitate sit proximus, ascendas, quem alium quàm per pocula victum, magis tenuem inuenias? cum ergo morbo maxime vrgente inediam solam ministremus, virtute non dissuadente, manifestum est, quod cum morbus proxime à vehementissimo degenerat, victum inediæ proximū, ministrandum fore. Nec ad id recte inueniendum opus est similes seruare proportiones, inter victus, ac inter morbos. Ars enim medica, res non prout à natura sunt considerat, sed ut sensum immutant. Cum ergo à morbo maxime urgente morbus multum vrgens, & inediæ vi-

ctus per pocula proxime abeſſe ſenſu percipiantur, re-
cte colligitur victum per pocula morbo multum vrgen
ti, virtute non diſſuadente conuenire. Simili ratione col
liges, virtute ſimiliter habente & morbo parum vrgen
te, ſorbitiones exhibẽdas eſſe, verum cum inter ſympto-
mata, quæ morbum multum vrgentem reddunt, & ea
quæ parum, medio ſint loco ſymptomata ſenſu perce-
ptibilia, quæ manifeſtæ ab alijs diſcerni poſſint, non im
merito inter morbos parum & multum vrgentes, me-
diæ vehementiæ morbus collocabitur. Diximus autem
ſupra ſortem capitis dolorem continuum, delirium, dif-
ficilem anhelitum, v. gilias perpetuas, aut ſoporem, cõ-
mata, vrinæ ſuppreſſionem, & ſimilia, cum vna perma-
nent vehementia ſymptomata eſſe quæ morbũ multum
vrgentem efficiant. Hæc eadem ſi ſucceſſuis fiant tem
poribus, ita vt modo ſint, in craſtinum omnino euane-
ſcant, morbum parum vrgentem conſtituunt. Quod ſi
hæc eadem cum à ſua deſiſtunt vehementia non omni-
no euaneſcere intelligas ſed ſolum remitti, medij acu-
minis morbum conſtituent, & mediocriter vrgentem.
Cum ergo morbo multum vrgenti, nihil quæ vrgente
virtute pocula exhibenda fore oſtẽderimus, fit, vt ſi ab
huius vehementia, proxime morbus degeneret, differen
tia ſenſu perceptibili, morbus quem nunc diximus, me-
dij acuminis ſuccedat. A poculis ſimiliter ſi abſcedas
ad proxime craſſiorẽ, tenues eſſe ſorbitiones, indicante
ſenſu, comperies. Oſtenſum igitur tertio eſt, quod cum
uirtus ſimiliter habet, & mediocriter morbus vrgeat,
ſorbitiones fore miniſtrandas tenues. Tum quarto,

quod cum parum vrgeat, craſſas. Simili ratione quinto, cum morbus omnino non vrgeat, virtute ſimiliter habente, victum exhibendum fore per ea quæ comeduntur. Ponamus rurſus ſexto, quod virtus parum, & morbus maxime vrgeant, quem nam alium huic miniſtrabis victum, quàm pocula, ſi recte ea quæ dicta ſunt percepiſti. Nam ab eo quod primo oſtendimus, ſimili via deduci poteſt. Septimo, ſtante eadem morbi vehementia, virtus ſi multum vrgeat, tenues ſorbitiones fore miniſtrandas. Sciendum plures horum qui ita habent interire. Octauo, morbo multum vrgente, virtus ſi parum vrgeat, tenues dandas eſſe ſorbitiones. Simili modo ab eo quod ſecundo oſtendimus loco, manifeſtum eſt. Nono, virtute multum vrgente, ſtante eadem morbi vehementia, craſſas. Decimo, morbo mediocriter vrgente, virtus parũ ſi vrgeat, craſſas quoq; miniſtrandas fore ſorbitiones. Vndecimo, quod ſi multũ vrgeat uirtus, ſtãte eadẽ morbi vehementia, quæ comeduntur, ſi ea coquere laborantis naturæ poſſit. Cum enim virtus multum vrget, nõ ſolum tunc morbus tenuem victum indicat, ſed virtutis imbecillitas tanquam ſecunda cauſa tenuitatis accedit. Duodecimo, cum morbus & virtus parum vrgeant, victus per ea quæ comeduntur exhibendus eſt. Quod ex ijs quæ quarto oſtendimus loco perſpicuũ eſt. Tertiodecimo, morbo parum vrgẽte, virtus ſi multũ vrgeat ea quæ comeduntur. CAP. XXXI.

ET vt in promptu horum ſingula lectori fiant, in tabellam ea hic reduximus, vt facilius memoria teneri poſſint.

	f	g	b	i
	virtus non vrgens	virtus parum vrgẽs	virtus multum	virtus maxime vrgẽs
a morbus maxime	obstinentia ♑	pocula	tenues sorbitiones	victus quo maxie seruari possit
b morbus multum	pocula	tenues sorbitiones	crassas sorbitiones	quo maxime seruari possit
c morbus mediocriter	tenues sorbitiones	crassas sorbitiones △	quæ comeduntur	quo maxime seruari possit
d morbus parum	crassas sorbitiones	quæ comeduntur ⊙	quæ comeduntur	quo maxime seruari possit
e morbus non vrgẽs	quæ comeduntur	quæ comeduntur	quæ comeduntur	quo maxime seruari possit

Cæterum noſſe oportet, eorum quæ comeduntur multiplicem eſſe differẽtiam, ita vt hæc diffcilis ſint coctionis, facilis illa, virtute igitur multum imbecilli exiſtente, ſi victum per ea quæ comeduntur exhibeamus, danda eſt opera vt ea quæ leuioris ſint coctionis, miniſtremus. Finge igttur hominem continua febre laborare, quæ ſingulis alternis diebus fortior euadit. Ita vt & capitis dolorem & vigilias acceſſionis die patiatur. Die vero intermiſſionis omnino ceſſent. Laborans ipſe adoleſcens, gracili habitu, calida & ſicca temperatura ſit, tenuiũ ſuccorũ, qui citra læſionem vna die abſtinere non poſſit. Morbũ ex notarum concurſu parum vrgere ſcito. Similiter et virtutẽ ob rarũ habitum. Nã huiuſmodi hominum compagines facile à morbificis cauſis ſoluuntur. Morbum igitur ſub ſigno, d, virtutem vero in, g, inuenias. Quare communem angulum vtriuſq; lineę coincidentis quærito, ſub hoc ſigno ☉, vbi ſcriptum inuenias, victum per ea quæ comeduntur huic ſore conuenientẽ. Talem que tandiu exhibebis, donec & virtus & morbus ita habuerint. Sed finge poſt dies tres, prędicto iuueni ſymptomata et febres auctiata fuiſſe, ita vt die intermiſſionis non euaneſcant, ſed vtcunque remittantur, virtus vero vt ante ſit morbũ ſub, c, quęrito, locum que communem ſub ſigno △, vbi craſſas reperies ſorbitiones, quas iuueni miniſtrabis. Sed non ſolum hoc modo victus ratio prout toti morbo conuenit habetur. Verum prout particulari acceſſioni. Nam vt plurimum ab initio paroxiſmorum ad inclinationem inchoantem, anguntur laborantes & inquietantur. Non

ſeruantes vnam decubitus formam. Cū vero declinatio incipit, & vno permanent loco, malum tolerabilius ferunt. Cum igitur hæc ita habeant, maxime vrgent morbi ab acceſſionum initijs ad ſtatum vſque. Virtutes vero laborantiū vt plurimū non vrgēt per id tēporis. Paruo ſiquidem temporis interuallo exolui virtus non poteſt. quapropter cū toto eo tempore ab initio ad ſtatum morbus ſit ſub, a, laborantis virtus ſub f, locus communis ſub ſigno ♑, vbi ſcriptam omnimodam abſtinentiam inuenies. Qua, rationabiliter in initijs paroxiſmorum ad declinationem vſque rationalium medicorū ſummus Hip. vtendum fore in acceſſionibus monuit. Verū quod ad particulares acceſſiones ſpectat. Sciendū virtutem niſi cum maxime vrgeat, nihil vrgere. Nam & ſi multum vrgeat, pro eo tamen tempore quod ad paroxiſmi inclinationis initium finitur, virtus non vrget, niſi cum maxime vrgeat. Vnde fit, vt cum prope ſyncopin fuerit, aut iam animi deliquio capiatur ægrotans, cibum ei miniſtrandum fore. Quo virtus ſeruetur, & ſi hora ſæuientis ſit paroxiſmi. Sed ſingulas noſtræ tabellæ partes ſecundum ſenis ſententiam eſſe oſtendamus. Morbum maxime vrgentem omnimodā expoſcere inediam, virtute non diſſuadente, quod oſtendit in eo Apho. quem ſupra citauimus, vbi igitur peracutus morbus eſt, & ſtatim vltimos labores habet, extremo tenuiſſimo victu, neceſſarium eſt vti. Quem alium rationabilius maxime vrgere morbum dixeris, quam eum qui vltimos affert labores, cui extremo tenuiſſimum victum conuenire ait, quem ſupra cum Gal.

omnimodam

omnimodam ſumus inediam interpretati. Idem apertius ſcripſit commentario ſecundo de ratione victus, vbi ait, nec cum morbi vigent feruorem'que habent cibum dare. Secundum, morbo multum vrgente, pocula fore miniſtranda. Quod in primo de victu acutorum ſcripſit in eo, poſtea ſi dolor, vel periculum aliquod cõparuerit, ſorbitionem dare oportet, nec multam, nec craſſam, ſed poſt ſeptimum, aut nonum ſi validius ſit. Vbi per id verbum ſi validus ſit, virtutis nihil vrgẽtis indicationem addidit. Idem paulo ante apertius dixit, vbi dolor aliquis vexauerit, oximeli bibendum dabis. Manifeſtum eſt per hos dolores, non eſſe eos intelligendos, qui ſecundum acceſſiones ægrotantes torquent, ſed de ijs qui aſſidui ſunt, & ab inflãmationibus ortum habent, qui morbum multum vrgentem reddunt. Vt manifeſtum ijs eſt, qui in libris de ratione victus exercitati ſunt. Sed ne tempus teratur in ſingulis locis citandis, commodius fuerit ita rem oſtẽdiſſe, vt facile cui vis ſit, reliqua ab ijs quæ dicta ſunt colligere. Oſtenſum eſt ſecundum Hip. mentem, morbo maxime vrgente, inediã, multum vero vrgenti, pocula competere. Cum ergo ab eodem tantum fore condeſcendendum verſus craſſiorem victum, quantum morbus mollior fuerit vltimis. Morbo igitur mediocriter vrgente, craſſiorem competere victum, quam multum vrgenti, cunque vteroꝫ morbus, & qui multum, & qui mediocriter urget. ſibi proximi ſint uicinitate, manifeſtum eſt tenues huic ſorbitiones exhibendas fore ſecundum Hip. mentem. Nam poſt pocula, craſſior proxime victus tenuis ſorbitio eſt. Pa-

rum uero urgenti craſſas, non urgenti uero ea quæ cõmeduntur. Quapropter eos qui morbo non urgente laborant, ſi ſorbitionibus aut poculis nutrire uelis, non leuiter peccabis. Quod à ſene aperte ſcriptum eſt, in eo Apho. quiincipit, victus tenuis atque exquiſitus, in morbis quidem chronicis ſemper, & in acutis quibus non conuenit, falax. Manifeſtum eſt, morbos quos chronicos uocat ſymptomata non adducere quorum ratione morbus urgeat. Sed nec febris continuitatem chronicum morbum admittere. Nã hæc eadem continuitas febris morbum acutum conſtituit, vt autor eſt Hipp. & Gal. in libro prædictionum. Tenuẽ ergo victum quem ſupra ſecundum Hip. ſententiam in libro de priſca medicina ſorbitiones craſſas interpretati ſumus, & per exquiſite tenuem tenues, morbo chronico tanq̃ non urgẽti non cõpetere manifeſtũ eſt. Hucuſque oñdimus, ſecundũ ſenis ſententiã qui cõueniant victus, ijs qui maxime, multum, mediocriter, parumq̃, & nihil, urgent morbis. Verum in ijs uirtutis tanquam non urgentis ſcopũ non adduximus. Diximus'que cum uirtus parum urgere incipiat, proxime craſſiorem victum, eo quem morbi diſpoſitio indicauit exhibendum. Quod ſi multũ, victum qui ſecundo loco eſt, fore minſtrandum. Ita ut cum uirtus multum, & morbus maxime urgent, tenues ſorbitiones competant. Quod aſſeruit Hip. in tertio comentario libri de ratione victus, cum de colliquantibus febribus ſermonem facit, in hunc modum. Deiectiones (inquit) huiuſmodi habent quidem, & alias, quæ graues ſunt, offenſas, neq; enim hippocundriorum extinguũt ar-

In de morbis vulgaribus primo. cõment. 3.

dorem, sed excitant, inquietationem que & membrorũ iactationem faciunt. Intestina etiam sedem que exulcerant. Quibus uerbis Hip. morbum maxime urgentem depinxit, uirtutem quæ ob maleficas deiectiones multũ urgere. Sed audi quæ statim scribit. Qui ergo in morbis huiusmodi, relictis sorbitionibus, mulsa potius alterius uice utetur, ijs ut multa fœliciter consequetur, sic ei nequaquam præter animi sententiam succedent multa. Sed quas nam an tenues aut crassas intellexerit, Gal. in expositione recte in hunc modum expressit, nempe in solis inquit qui colliquefaciunt morbis, uel in quibus hominum uirtus ad morbi usque iudicationem sufficere non possit, ad ptisane cremorẽ perueniemus. Cremorem ptisane, tenuem esse sorbitionem supradiximus. Rursus ponamus morbum et uirtutem multum urgere, crassam sorbitionem ijs conuenientẽ uictum esse diximus. Quod similiter secũdum senis sententiam esse ostendimus, qui ita scribit, quibus iuquit per febres aluus liquida est, et mens turbatur, horum q̃ multi floccos uellunt, nares q̃ fodiunt, & parum quidem interrogatis respondent, sed ex se nihil quod compositum sit dicunt &c. Et statim ita scribit his igitur ita habentibus, si uenter liquidus fuerit, absumens q̃, et contabefaciens, sorbitiones crassiores frigidiores, exhibendas esse. Percepisti ne, ex signis morbum & uirtutem multũ urgentes descripsisse, crassas que sorbitiones tali concursu ministrasse. Sed abunde de uictus forma dictum est. Lib. 4. de ratiõe victus.

BRVDI LVSITANI
DIONYSII MEDICI FILII
DE VICTV FEBRICITANTIVM AD ANGLOS.
LIBER SECVNDVS.

CAP. I.

VNC DE QVANTI*tate victus, tẽpestiuum est agere. Nisi enim potus, aut sorbitionis quantitatem nouerimus, aut naturam minus iusto exhibentes ledimus, aut morbum plus ministrauerimus, augebimus. Victus quantitatis, à consuetudine, & morbi constitutione, indicatio sumitur. Consuetudo eam victus quantitatem designat, quam ægrotans solidioris cibi bona ingerebat valitudine. Sunt enim qui multum voraces sunt cum sanitate fruuntur, ijs multum sorbitionis, aut potus concedendum est, parum ijs qui parce viuunt. Hoc nos docuit Hip. in hæc verba verum inter initia, neque multam, neque crassam admodum dare oportet, sed quantum ob consuetudinem, & ne multa vasorum inanitio fiat. Morbi proinde constitutio ab ea quã*

Primo de cõ. victus.

consuetudo indicauit quantitate detrahit. Vt si victus quantitatem laborantis naturam ferre non posse conieceris, aut ob temporis breuitatem, ad sequentem accessionem, aut ob morbi molestationem, aut quia sorbitionibus eger vsus non est, ab ea quam nobis q̃titate consuetudo indicauit, detrahemus. Subtractionis autem modus erit, vt non multa fiat vasorum inanitio, consuetudo igitur maximam designat quantitatem, quam inter initia morbi offeremus. Vt si Socrati laboranti, victus formã tenues sorbitiones esse diffinieris, tm̃ earũ offeres inter initia quãtum solidiori cibo bona vtebatur valitudine. Proinde prout morbus, & eius symptomata aucta fuerint, ita ab ea quam consuetudo indicauit quantitate detrahendum est. Vt si manifesto incremento morbi symptomata aucta fuerint penes vehementiam, & durationem, sensibiliter ab ea uictus quantitate quam primis obtulimus diebus minuemus. Nec hoc præter sensis mentem est, loco citato, vbi ita scribit. Postea si dolor quispiam, vel periculum comparuerit, sorbitionẽ dare oportet, nec multam, nec crassam &c. Rationi præterea consentaneum videtur, vt eo minus exhibeatur tempore, cũ laborans magis morbo molestatur, quam cum mediocriter habet. In initio cum ægrotantes vtcunq; moderatius habeant, tantum exhibendum, quantum consuetudo indicauerit. Apud statum vero quia morbi symptomata in maxima sunt vehementia, nihil esse exhibendum, ab eodem didicimus. Inter medio vero tempore mediocrẽ ministrabimus quantitatem, sed cum non ex æquo singulis diebus, aut alternis, nec morbus, nec eius sympto-

mata augeantur, non iusta dierum numerum à princi-
pio, quantitatem minuẽdam, sed prout morbus, & sym
ptomata increscunt. Ex iis tamen ad exactam victus
quantitatem te posse peruenire haud quaquam speres.
Nam quantum à quantitate quam consuetudo indica-
uit, demere oporteat ob morbi & symptomatum incre-
mentum, exacte nõ scimus. Ob id igitur prudentissimus
Hip. ciborũ adiectioni intendendũ multo minus ait &c.
In cuius expositione Gal. ita scribit, ad scripsit in quã-
titate ipsa ad id quod minus est, procedendum esse ma-
gis, quàm ad id quod exuperat, vbi quis à iusto modo
abscedit, nempe quod plus est exuperat que, noxas in-
terdum inemendabiles facit. Verum quod minus est, fa-
cile emendatur, nempe si virtus elabi videatur cibi exi-
guum ministrare possumus. Verum si in uentrem absor-
ptus fuerit cibus, quod redundat superfluit φ, si alias
multo magis in acutis tolere est difficile. In quibus ver-
bis aperte ostendit cum ab exacta errandum sit quan-
titate, melius esse, ad id quod minus est accedere. Nam
error hic minus læsionis afferet.

in 2. de rõne victus in acutis.

CAP. II.

AT alicui forsan contrarium videbitur. Nam
id certum est grauioribus ægrotantes offensis
affici, cum propè statum erratum sit, quàm si
in morborum principijs quippiam delinquatur. Vt ab
Hip. & Gal. scriptum est, illo loco nẽpe, hoc autem ve-
rius efficatius que &c. Cunque inter initia minus quam
iustum est offerimus, sic agentes virtutem imbecilliorẽ
reddemus, ita vt apud morbi statum, omnimodam iusti-

2. de rõne victus in acutis.

nere inediam non poſſit. Quare cibum tunc temporis offerre cogemur, quod multo grauius eſt, quàm ſi inter initia vberius ægrum reficeremus. Nec putandum eſt fieri poſſe, vt minus inter initia quàm iuſtum eſt exhibentibus, virtus ad ſtatum peruenire poſſit tanto viriũ robore, vt totum vigoris tempus omnimoda tranſire queat inedia. Nam ſi id poſſit, non minus quàm quod iuſtum eſt exhibuiſti, ſed quod mediocre & conueniens erat. Præterea Hip. ipſe parem cõfeſſus eſt errorem eſſe, poſtquam enim de forma victus ſermonem feciſſet, de quantitate agens ita ſcribit. Præterea inquit non minor eſt error, nec minus hominem lædit, ſi quis det, propinet ue, minus, tardius ue, quàm ſatis eſt, & expediat. Pars enim famis, & inediæ, plurimum in hominis natura, & valentem facere, & infirmum, ac perimere, poteſt. Multa etiam alia mala illis non ſimilia ex plenitudine proficiſcuntur, quæ non minus etiam grauia & periculoſa ſunt. Vere ita res habet, grauiorem eſſe errorem, qui in id quod magis vrget addit. Cumque morbus ob eius vehementiam magis vrget, potiorem præbet indicationem, vnde minus lædemus minus exhibentes, magis vero plus miniſtrantes. Nam ſic in id quod magis vrget addimus. Quod ſi virtutis, ob eius imbecillitatem magis ſimus ſoliciti, cauendum eſſe errorem eũ, quo virtus imbecillior reddatur, quare tunc temporis ad id quod magis eſt accedimus. Dummodo quantitas pro uirtute ſit. Morbis autem acutis cum ut plurimum capiantur iuuenes, aut conſiſtentes, quorum uires ualide ſunt, minimèque in longum morbus protrahatur. Ma-

In libro de priſca med.

gis vrgere morbum, quàm virtutis imbecillitatem, ratiõ nabile eſt. Quare ad id quod minus eſt accedemus, magis verentes, ne plus exhibentes, in id quod magis vr
lib. 2. de victu acutorum. get addamus. Recte igitur Hip. dixit ciborum adiectioni intendendum multo minus, magis nos ſolicitos eſſe oportere, morbi acuminis, quàm uirtutis docens, præcipue in morbis ijs qui breui terminantur. In quibus ſæpe numero omnino ſubtrahere expedit, cum æger ſufficere poſſit donec morbus matureſcat. At in libro de priſca medicina, vniuerſalẽ faciens ſermonem, vtrũq; errorem grauem eſſe dixit. Ac ſi æque vrgentes uirtutem & morbum finxiſſet. Neque ratio quicquam eorum quæ diximus tollit, nam errorem quem prima exhibitione committimus, minus exhibentes, non apud ſtatum corrigimus, ſed ſecunda, aut tertia oblatione emendamus. Quod quia ad opus apprime vtile erit, explicabimus. Socrati febre continua laboranti, ſorbitionem dare decreueris, in primis modum, ſecundum quem bona ualitudine, cibo & potu utebatur, inquires, iuſta quem, ſorbitionis quãtitatem diffinies. A qua poſtea iuſta morbi incrementum detrahes. Talem q; offeres primũ quãtitatem, ut cõmode apparare poſſit, citra additionẽ uehemẽtię, aut durationis acceſſionis febrilis. quod ſi ab eo cibo quem primo exhibuiſti nullum horum ſequatur, ægrotansq; plus ferre poſſet, aut voluiſſet, parum addes ſequenti oblatione, quia quod minus eſt exhibuiſti. Et ita id quod minus eſt, facile emendatur. Quod ſi plus exhiberemus quàm ægrotantis natura citra læſionem ferre poſ-

ſet,noxam emendari ita facile non eſt. Errorem quidē hunc,hæc ſequuntur,incommoda,nempe grauitas hippocundriorum,frequentia anhelitus,febriles incenſiones, ſitis, capitis dolores, &c. Hæc omnia in morbis acutis eueniunt ex immodica cibi quantitate,& ex intempeſtiua eius oblatione, ut ab Hip. ſcriptum eſt in libris de ratione victus. Nulla ergo alia melior menſura dari poteſt, qua uictus quantitatem diffiniamus, quàm ſenſus ægrotantis, qui magis & minus indicat citra errorem. Prima autem oblatione,ut ab ea iuditium capiamus imposterum,minus quàm cōſuetudo indicat offerri melius eſſe diximus. Nec hoc eſt præter ſenis mentem,qui in eodem de priſca medicina libro,ita ait. Præterea,uaria multo magis eſt,ac maioris diligētiæ eget hæc res,menſurā enim cuiuſdam animo conſiderare oportet. Menſuram dico non quę pondere,numero ne ullo conſtet,quā ſi quis reſpiciat quod expediat, exactum'ue ſit, poſſit cognoſcere. Nihil.n.aliud inuenires q̄ corporis ſenſum. Quàm ob rē tam exacte rem nouiſſe uti parū utrinq; erret quis difficillimū eſt. Tam et ſi hunc ego medicum ualde laudo,qui paululū in ijs rebus ab erret peccet'ue. Quod autem exactum & uero proximum eſt, raro admodum ſcire & videre eſt. Siquidem plurimi medici in ijs mihi ſimiles eſſe videntur,prauis nauium rectoribus. Nam cum illi in tranquillitate regendo peccant, errant,ue eorum error non patet. Cum autem eos magnus ventus,atque aduerſa tempeſtas,deprehēdit, liquido iam & aperte cunctis hominibus qui in ea ſunt patet, per eorum ignorantiam & errorem peccatum ne

nauem nisi succurratur perditum iri. Sic mali, & plurimi medici, cum homines qui nihil graue & periculosum habent curātur, si quis in ijs maxime peccet, erret ue, nihil admodum graue & periculosum admittat. Nam multo plura & sępius leuiuscula hominibus mala fiūt, q̄ grauia & periculosa. In quibus si peccent, errent ue, rudibus & ignaris non patet. Cum autem magnum & vehementem fallacem que morbum nanciscuntur, tunc eorum error, & peccatum, ars que, cunctis patet.

CAP. III.

SEd forsan quis obijciet, ex ijs quæ dicta sunt apparet, vna victus forma, nutriendos esse ægrotantes, à morbi initio ad statum vsq; incedendo. Quantitatem autem secundum morbi incrementum mutandā. Inter initia, iusta consuetudinem, victus quantitatem, mēsurandam, increscente vero sensibiliter morbo, minuendam. At videtur magis ex vsu fore ægrotantibus, si semper quantitatem seruemus quam consuetudo indicat, formam vero mutemus. Vt si inter initia morbi, crassa sorbitione ægrotantem alere nobis visum fuerit, increscente morbo tenuem offeramus, ea qua vsus est quantitate. Naturam siquidem semper gaudere consuetis, asseruit Gal. ex auctoritate Hipp. Præterea hoc idem in Aphorismis sentire videtur, cū ait ἔμπροσθεν δὲ ἠπιωτέρως διαιτᾶν ὡς ἂν ἐξαρκέσει ὁ νοσέων hoc est, ante vero vberius reficiendum, vt sufficiat ægrotans, per illud verbum ἠπιωτέρως διαιτᾶν non quantitatem, sed victus formam intellexit. Præterea in loco quem citasti, non magis quantitatem mutandam esse

8. de methodo medendi.

In 1. de victu acutorum

docet, quàm formam, cum ait. Neque multam, neque craſſam dare oportet. Sicut enim multitudo ad quantitatem attinet, ſic craſſities, & tenuitas, formam victus reſpiciunt. Verum vbi vt quicquam aſſeras, deeſt recta ratio, dicta inſequere antiquiſſimi viri Hip. qui multorum ſapientum vnus inſtar eſt. A quo didicimus victus formam, à morbi initio ad ſtatum non permutandam eſſe. Sed quo in loco forſan quæres. Ex libro de victu acutorum ſecundo. Cum de permutationibus agit colliges. Apertius tamen à Gal. duobus in locis nempe in expoſitione illius conijcere autem oportet robur & morbi &c. Vbi ita ſcribit, nempe ſumma quã adſtruit eſt, non permutandam eſſe victus ſpeciem, priuſquam ſigna coctionis manifeſta ſint. Id autem fiet, ſi quot diebus ad vigorem morbus venturus ſit, præcognoueris. In quibus verbis manifeſtæ oſtendit à morbi initio ad ſtatus introitum vna victus forma nutriendos eſſe ægrotantes. Alia vero, toto eo tempore quo durat ſtatus ad perfectam morbi ſolutionem. Demum alia per totum conualeſcentiæ tempus ad ſanitatis habitum. In ſingulis harum quattuor conditionũ, non faciendas eſſe inſignes victuũ permutationes de vna victus forma in aliam, priuſquam ad aliam conditionem peruentum ſit. Idem præterea in eodem ſecundo, ita ſcribit in expoſitione illius interdum aũt & cruda &c. Vniuerſa hæc cõtingere ijs ait, qui perperam cibati ſunt à medicis, quicunque primis diebus exoluentes laborãtes, ſanè circa tertium, vel quartum, vel quintum, vel ſextum, repente ad edulia permutauerunt, nõdum morbi

vigore peracto, quasi peracto, conuenienter eos permutasse victum dicat. Quod igitur dicebat quod permutare quidem oportet victum sanorum in morbis, non quidem vt forte euenit illud agendum, iam puto manifestum ex dictis esse. Existente enim constitutione corporis vna cum sanitas adest. Altera à morbi principio vsque ad statum, alia ad perfectam solutionem, & post hanc alia quæ conualescentiæ tempus ad vsque sanitatis habitum occupat. In nulla harum quattuor constitutionum facere oportet magnas victus mutationes, antequam in aliam constitutionis speciem peruentum sit. Qui igitur ægros morborum exordijs in omni ciborum abstinentia seruant, si ad vigorem vsque talem victus speciem seruare possent, nemo eos culpauerit. Quod si facere non possunt &c. Idem dixit in eodē in expositione illius de mutatione quæ in hæc vel illa fit, plurima sum locutus &c. Rursus sermonem totum in summam vnam coegit Hipp. In ijs qui similiter habent victum haudquaquam permutare percipiens, verum in ijs qui ex sanitate ad morbum transeunt, permutare quidem, non tamen vt cæteri permutant, deinde compendio quodam victus scopum in acutis morbis declarauit. Siquidem morbus maturuerit transeundum ad cremorem ptisane præcipit. Si adhuc crudus fuerit nō transeundū, nisi ob aliquod symptoma. Hęc sunt loca ex quibus colligo in constitutione vnà, prout est à morbi initio, ad statum vsque, non permutandam esse victus speciem. Quod si iam dictis illud Hip. adiungas, non igitur intempestiuæ neque fortes uasorum inanitio

In 2. de victu acutorum.

nes moliri, neque cum morbi vigent, cibum dare, neque repente huc, vel illuc, in toto negocio quicquam mutare licet, manifeſtum erit quod ſi eadem victus forma, & eadem quantitate, per morbi initium & incrementum vteremur, apud ſtatum vero cibum omnino prohiberemus, ægrotantes ex repentina victus mutatione lædere-mus. Item rationi conſonum eſt, vt cum paroxiſmorum incrementa, & longiores durationes minus temporis quieſcere laborantes permittunt, magis tenui victu nutriendos fore. Cunque victus ſpecies ſecundum antiquorum mentem mutanda non ſit, durante eadem morbi conſtitutione, reliquum eſt vt quantitates imminuamus, prout morbus incrementum accepit. Id etiam ab Hip. licet colligere in primo de victu acutorũ, nam ſtante eadem morbi conſtitutione, cum alimoniam addere intendit, & virtutem roborare, victus formam ſeruat immutatam, quantitatem augendam præcipit. Vt in eo, at ſi os madeſcat, & quæ à pulmone expuuntur talia ſint qualia eſſe oportet, ſorbitionis quantitatem vt ſummatim dicam augere conuenit. Et infra ſtatim, & quanto maior fuerit expurgatio, tanto magis ad iudicationem uſque dare oportet. Ecõtrario igitur à morbi initio per totum incrementum ad ſtatum, cum minus nutrire ægrotantem intendamus, victus ſpetie manente, quantitatem imminuemus, prout morbus manifeſta habuerit incremẽta. Minus quenatura huiuſmodi lædi poſſe mutatione, quàm ſi formã victus immutaremus. Conſuetudo enim magis formam victus & eius qualitatem reſpicit, quàm quantitatem. Et ob id difficilius fert natura, ſi aſſuetam

victus formam, & qualitatem immutes, si vero ab assue ta detrahas quantitate, non adeo. Ob id stante eadem morbi constitutione, vt minor fiat mutatio, quãtitas mu tanda est, forma autem victus seruanda. Nec præte reundum esse, ætatem, regionem, coindicatrices quãtita tis esse, præterea numeri multiplicationis prohibitio. Hæc enim maiorem indicant quantitatem, vt si puero multoties ædere assueto, si propter morbum toties mini strare cibum non possimus, quod à numero deest, id
1. Aphor. quantitate ipsa supplebimus. Vt scite à Gal. scriptum est. In expõne illius quibus semel, aut bis &c. Vbi ita scribit. si vero accessiones non permiserint, neq; alimenti offerendi occasiones fuerint multæ. Raro plura dabi mus. Vnde quidam male hunc vertit locum, in hunc mo dum neque multi alimenti offerendi occasiones fuerint. Hiems multum exhibendum esse indicat. Consimiliter & regio frigida. Sed hæc ad imminuendam victus quã titatem, quam consuetudo indicat, vires habent. Minime ad augendã. Ab ijs ergo victus quãtitas diffmienda est.

CAP. IIII.

SEd easdem numerus habet considerationes, nam à consuetudine in primis, & à morbi dispositione oblationis numerũ scito sumẽdum esse. Vt scriptũ
1. de rõne victus. est ab Hip. in hæc verba, qui enim bis cibari sunt soli ti, bis pt sanam dare oportet, quibus semel, semel qui dem primo die detur &c. Ab hoc numero quem consue tudo indicat, quæ à morbo summitur indicatio detra bit. Nam principia, & mcrementa, & status, acessio num, aliquando numerum oblationis consuetum seruã

reprohibent. Virtus autem corporis plerunque ſuper addit, cum imbecilles ſunt, aut cum eum miniſtramus cibum, qui parum nutriat, & volumus vt roboretur natura, numerum tunc cibationis addimus, ſi per morbū liceat. Vt ſi febre continua laboret is qui multo cibo bona vtebatur valitudine, viſumque nobis ſit huic ptiſanam exhibere ob aliquas cauſas, cum vltra eam quantitatem quam conſuetudo præſtitit exhibere non liceat vice vna numerum oblationis addere ſtudebimus, ob id quod hic multo indiget nutrimento, parumque alimenti ptiſana ſuppeditat. Hoc videtur intelleciſſe Hippo. eodem primo libro, in hæc verba. Quibus ſemel, ſemel quidem primo die detur, deinde ſenſim, paulatim, ſi fieri poteſt, ijs quoque detur, ſi quid putas adjciendum. Infirmum igitur toties nutriemus quoties conſuetudo indicauerit, niſi aut facultas crebrius, aut morbus rarius indicauerint. Conſuetudo igitur primam quantitatem ſiue maximam, & primum numerum, penes quem aliquando rarius, quandoque crebrius, ægrotantibus cibum miniſtrare dicimus, proponit. Huic aut virtus addit, aut morbus minuit, ſcite ergo Hippoc. in Aphor. ſmis dixit, quibus ſemel, aut bis, aut plura, dandum eſt aliquid tempori, ætati, & conſuetudini, neque igitur quantitas victus, nec oblationis numerus, inueniri poſſet ſi à conſuetudine indicationem tolas.

CAP. V.

QValitatem cibi multa indicāt, nempe morbus, naturę ægrotantis, ætas, conſuetudo, regio, anni tempus, & cœli ſtatus, in morbi appellatio

ne, morbum & eius cauſam intellige. Natura ægrotantis, ætas, & conſuetudo ſimilia ſemper indicant. Cœli ſtatus, regio, & anni tempus, ſi tẽperata ſint, ſimilia, ſin intẽperata, contraria indicant, qualitate victũ. Vt ſi calida imoderate ſint, victum frigidũ expoſcunt. Quod ſi temperata fuerint, victum medium indicãt. Non ſic profectò laborantis temperatura, ætas, & conſuetudo, ſemper enim hæc ſimilia ſiue commoderata ſint, aut non, indicant. Cunque ea iam dicta in vnum conſentiunt cum morbo, eum eſſe exhibendum victum, qui qualitate inſigni morbo aduerſetur. Vt pote omnibus indicationibus id dictantibus. Cunque contraria indicent, à potioribus ſumendam eſſe indicationem qualitatis victus. Vt ſi morbus frigidum & humidum indicet, cætera vero omnia calidum & ſiccum, ambiguitas, vtique pugnáque iudicationum inter ſe oritur. quo caſu magnopere opus eſt, tum numerum indicationum tum earum magnitudinem ſimul conferas. Quippe quæ à febre ſumitur, ea reliquis quando omnes contrarium faciendum perſcribunt, numero quidem inferior eſt, magnitudine tamen quæ ex dignitate poteſtate'ue ſpectatur, vtiq; ſuperior eſt. Potiſſimum, ſi lõge à natura receſſit. Prout quidem febris eſt, plus cæteris omnibus ſolicitos nos habet. Et quia præterquã quod febris eſt, etiam magnitudo illi notabilis acceſſit, iccirco contrarias indicationes inducit atque obumbrat. Sin febris parua fuerit, fas eſt reliquas omnes vna coniunctas cum ea conferri atque expendi. Ac ſiquidem pares videntur neque, febris indicatio præferetur, ſic vt

humectandum

humectandum & refrigerandum ſit, neque etiam reliquorum, ſic vt calefaciendum & ſiccandum ſit. Immo media victus ratio vbi ita ſe corpus habet eligenda erit. Sin altera indicatio exuperet, tantum receſſiſſe à temperato & medio victu par eſt, quantum ea quæ pollent ſua contraria ſuperant. Ergo exercitatum & natura prudentem eſſe medicum conueniet, quo cuiuſq; indicationis poteſtate diligẽter conſiderata, omnibusq; inter ſe collatis vnam idonei victus ſummam quæ laboranti ſit commoda comparet. Hactenus Gal. cum de qualitate victus inueſtiganda ſermonem facit. Sed non deerit qui in hunc modum dictis Galeni opponat, haudquaquam ſperans hac methodo qualitatis victus ſcientiã ſe inuenire poſſe. Ponamúsque vt ipſe propoſuit omnia indicantia, victum ſuadere calidum & ſiccum. Febris vero leuiuſcula tertiana ſit, victũ qualitate frigidum & humidum indicans. Coniungantur vt ille ait omnes indicationes & cum febre eas conferamus, & expendamus, an pares ſint morbo aut impares. Vnde nam hoc mihi notum erit rogabit quis. Nam nec id ſe ſcire ait, nec vnde ſciat. Multo adhuc minus, ſi alterũ exuperet, quantum vtique alterum excedat. Præterea cũ indicationes regionis, temporis, anni, cœli ſtatus, ad inuicem diſſentiunt, vtrum eorum ſuperare debeat. Propium inſuper ægrotantis temperamentum, ſi forte conſuetudinis obuiauerit, quomodo ijs ſimiles qualitate victus miniſtrare poſſit. Oportuiſſet methodum tradere qua vires horum ſingulorum noſci poſſent. Nos igitur pro virili tentabimus in commodum ſtudioſorum, viam

8. de methodo medẽdi.

oſtendere, qua facile qualitatem victus inuenire poſſi-
mus. Ab iis quæ ab Hip. & Gal. didicimus initium hinc
ſumentes, conſuetudinis indicationem poteſtate dignio-
rem eſſe propij temperamenti & ętatis. Nam ſi quiſpiã
ſit ſiccus temperamento, ætate conſiſtens, humido aſſue
tus victu. Siccum ei dabis, ratione propij temperamen-
ti, & ætatis. An conſuetudinẽ magis ſeruabis. Quod ſi
hæſitas Hip. roga, qui ita ſcribit, cibos quibus vti cõſue
uerunt, facile ferunt, tam & ſi natura haud quaquam
boni fuerint, ſimiliter & potus. Cibos vero quibus vti
non conſueuerunt, & ſi mali non fuerint moleſte ferũt,
conſimili modo & potus. In quorum expoſitione Gal.
ita ait, conſuetudo maxime poteſt, repentináque ab ea
digreſſio, corpa nõ parũ offendit. Ipſe idem loco ſupra
citato ita ſcribit, à conſuetudine inquit ſemp eſt indica
tio ſimilium, quo ad ſcilicet ægrotant homines, ab æta-
te, natura, regione, anni tempore, ſtatu cœli, vbi tempe-
rata ſunt, ſimilium ſemper præſidiorum eſt indicatio,
ſiue valeant homines ſiue ægrotant. Contra ab intem-
peratis, anni tempore, ſtatu cœli, & regione, contrario-
rum eſt indicatio. Cæterum ab ætate, natura, ſubintelli
ge intemperatis non abſolute, ſed cum conſuetudine. Au
diſti Gal. dicentem, naturam ægrotantis & ętatem cum
intemperata ſunt nihil abſolute ind care, ſed cum cõſue
tudine. Duo igitur hæc, ægrotantis natura, & ætas, cum
intemperata ſunt ad vnius conſuetudinis indicationem
reducimus. Prętera regio, & anni tempus, ad cœli ſta
tum ſi res exactę conſideretur, reducibilia ſunt. Nam
nec regio, nec anni tempus, quicquam agent, niſi per im-

in 2. de rõ ne victus

mutationem aëris nos cõtinentis dispositionis, aut si ma uis temperiei, quam cœli statum medici vocant. Quod si ad huius assertionem Hip. aut Gal. testimonium optas prout sunt plures studiosorum nostra tempestate, apud quos paruum habent rationes locum, plurimum autoritates, tantum iuuat alieno Marte ditescere. Gal. igitur in libro nono de methodo medendi ita scribit, voco inquit cœli statum ipsam ambientis nos aëris temperiem, sub qua & anni tempus, & regio comprehenduntur, quando horum quoque vtrunque ex ambientis temperie indicationem mutuatur. Ex dictis manifestum est, omnes indicationes qualitatis victus, ad tres reduci posse. Nempe morbum, consuetudinem, & aëris tẽperiem.

CAP. VI.

CAeterum cum morbus in affectum, et in eius causam, deuiserimus, inquirẽdum est, an victus qualitas vtrunque nempe affectum & causam respicere debeat an solum eorum alterum, & sunt in libris Hip. non nulla loca utrunque asserentia. Nam affectũ, Aphorismus ille humidę dietæ &c. ostendit. quod & & causam respicere debeat, ipse idẽ in libro primo de ratione victus, de ptisana sermonem faciens ostendit. Ita scribens si quid ablui eget probe abluit, non astringit, hæc omnia causam respicere manifestum est. Ratio tamen aliud dictat, nam cum duo sint quæ in medici cõsiderationẽ subeãt, nẽpe corpus febricitãs, & humores putridi. Ita duo sunt instrumenta, illorũ gratia, quorũ altero corpus seruamus et altero putridos humores extra pellimus. Victus qdẽ corpus respicit, & id qđ ab eo

effluxum eſt, tum ſi ratione morbi corpus intẽperatum eſt, id cõtrarijs emendat qualitatibus, paulatim id agẽs. Reſpicere humores medicaminum eſt, vt craſſos extenuent, lentos detergeant, putridos expellant. Victus igitur munus eſt id quod à patiente particula effluxum eſt inſtaurare, & id quod alteratum eſt reducere. Hæc ſolum euenire corporis partibus ſimplicibus poſſunt. Verum ad illud quod dixit Hip. ſi quid ablui eget, probe abluit, ipſe ſtatim illo verbo ſi quid ablui eget, reſpondet, id tanquam non neceſſarium euenire innuens, q̃d Gal. aſſerit cũ ait, ſi quid ablui egeat, quaſi non oĩbus acutis morbis probe abluente edulio vtamur. Nempe cætera omnia quæ de ptiſana dicuntur bona, morbis omnino proſunt acutis. Sed abluendi bonitas quibus vẽtrem ſubduci nolumus, vbi cibus in via moratur eſt idonea. Probe igitur abluere febrili affectioni neque tanquam contrarium, neque tanquam familiare auxilium vnum vtile exiſtit, ſed bene tanquam ſymptomatis alicuius emendatorium correctorium que. Mentem adhibe ad illud verbum febrili affectioni, ac ſi velit, victum, febrilem affectionem, & non cauſam, reſpicere oportere. Quod ſi accidat vt victus vtrique aduerſetur, & affectui, & cauſæ, ob id reijciendus non eſt. Cũ ergo victus id ſolum quod à corpore exolutum eſt reponere, aut id quod alteratum à morbo eſt, reducere debeat, manifeſtum eſt, cibis aſtringentibus vtendum non eſſe, niſi, cum morbus ad eam corpus alterarit diſpoſitionem, à qua aut ventris fluxus, aut vteri, aut alterius momentaneę partis, aut ſymptomatici ſudores robur,

virtutis exoluentes, aut animi deliquium, proueniant. Alioquin non eſt quod corpus moderate habens in rarita te & denſitate cibo aſtringente obſtruas. Proinde cum aëris nos continentis temperies nihil indicet niſi pro ut noſtrum afficit corpus, tantum que indicationis ſortiatur, quãtum corpus ab illo mutatur, manifeſtum etiã eſt, indicationem continentis nos aëris ab ea ſumendam eſſe immutatione qua noſtra afficit corpora. Conſimiliter de morboſa ſentiendũ eſt affectione, nã tantum indicabit quantũ corpus à naturali mutauerit ſymmetria, licet febris in ſua cauſa magna eſſe videatur. Parumq; ſi corpus à proprio amouerit temperamento, parũ indicabit iuſta receſſus magnitudinem. Duo igitur indicantia, nempe aëris nos continentis temperies, & ægritudinalis affectio, ad corpus reducuntur affectum. Neque vlli mirum id videri debet, quod ambientis indicationẽ ad præſentem corporis affectum reducamus. Nam iure id mirum videri non debet, quod rationi peruium eſt. Pone affectum & ambientem vtrunque calidum. & ſic tum. Corpus vtiq; affectum tale eſt, nõ ſolum propter morboſam affectionem, ſed ob ambientis calidi & ſicci operationem. Vtriuſque igitur operatio affectum corporis præſentem produxere. At pone ambientem frigidum & humidum affectioni contrarium, corpus profectò affectum, non tale eſt ob ſolam morboſam affectionem, ob quam magis tale eſſet, ſed ob ambientis etiam qualitatem affectioni contrariam, eius vim refrangentem. Neque quæ dicta ſunt præter mentẽ Gal. eſſe putes. Ille enim in libris de methodo medendi am-

bientis indicatio ad præſentem affectum quem morbum nominat reducit. Cum ex tribus indicantibus quorum tertium ambiens erat, duo collegit indicantia. Ad duas igitur indicationes in vniuerſum omnes quæ victus qualitatem indicant reduximus. Nempe corpus affectum et conſuetudo. Ab ijs igitur qualitas victus quærenda eſt. Verum cum hæc conſideratio medicæ artis parti, quæ morbos curat ſubiaceat, neceſſum eſt receſſus corporis à naturali temperamento ſcire, vt contrarium applicantes qualitate victum, ad ſymmetriá particulam reducamus. Receſſum vero niſi naturale nouerimus temperamentum, alia ſciri via non poteſt. Quapropter alia præter duas indicatione naturali nempe temperie opus eſt. Quibus autem notis id inueniri poſſit medico conſiderandum eſt. Proinde cum omnibus in vnum collatis temperamentorum ſignis coniectura & non ſcientia aſſequamur, ab vna conſuetudine id certius ſciri poſſe cum Gal. aſſerimus. Qui ita ſcribit, nos certe quibus cura fuit, inquirendi illud inuenimus quod per plures cognitu difficiles notas. Cuiuſque membri, temperamentum coniectura potius, quam ſcientia inuenitur. Si igitur notis multis & paruis aliqua certior apparuerit, nónne abiectis illis, hanc pro omnibus arripiemus, nemo id arbitror qui mentis compos eſt, negabit. Atqui ſi omnes temperamentorum notas in vnũ colligas, hæc longiſſime abſunt, vt parẽ ei quã conſuetudo præſtat fidẽ faciant.

CAP. VII.

VErum quia in cognoſcendo ægrotãtis à propio temperamento receſſum. Duplex datur conſi-

deratio. Nempe generatim ſcire verſus quam qualitatem corpus alteratum ſit, ſecundo quantitatem illius declinationis, hanc non valde ſpeculationi huic de ratione victus neceſſariam. Nam particulę intemperiem ſemel à ſuo contrario euertere in ratione ciborum nō eſt, ſed medicaminum. Sat enim eſt ſi cibus paulatim bono temporis interuallo id agat, id autem contrario remiſſo effici poteſt. Quam ob rem, & ſi corpus à naturali abſceſſerit ſymmetria, per duos gradus verſus calorē, neceſſarium non eſt, nec vt opinor commodum frigidum, huic totidem gradibus victum offerre. Id enim cibi naturam ægrederetur, hæc eſt vt à naturali calìdo patiatur, parum autem in id agat. Vt cibo medicinali vſu venit. Quapropter ſatis ſit ſi frigidum in primo victum offeramus. Hic enim cibi munus ad implebit, facultatē vero medicaminis, tēporis interuallo crebriori vſu præſtabit. Vnde fit, vt cum cibis ea miſcere quæ valentibus ſint prædicta qualitatibus cauendum ſit. Id ſolum ergo ſcire conuenit ad quod extremum alteratum ſit corpus. An verſus calidum & ſiccum, an frigidū et humidum, & an parum, aut multū à naturali ſymmetria receſſerit, quod haud difficulter inuenies, ſi conſiderationem de conſuetudine habeas. In ijs quæ vſus eſt bona valitudine, citra noxam & ex ijs quibus vſus videbatur. Ex ijs enim temperamentum corporis, certius alia quacūq; nota cognoſces. Vt prudētiſſime Gal. citato libro, dixit. Videtur, inquit, nō ſicut alia quędam exiguā, leuemq;, ſed planè maximam, maximēque principalem poteſtatē habere conſuetudinem, vt quæ ſingulorum corporum

naturam oſtendat. Et ſtatim inquit, ſanè ipſi via ratione néque ab ea procedentes, fatemur nos partiũ affectum inueuire. Deinde ex illo rurſus ad faciendorum indicationem venire. In hoc que pars hæc quæ de victus qualitate agit, ab ea medicæ artis parte, quæ ſingularum, aut ſimplicium partium morbos curat differt, quod hęc quantitatem receſſus à naturali temperie noſſe deſiderat, vt æquali contraria gradu applicet remedia. Illa vero ſolum quærit verſus quam qualitatem intemperatum ſit corpus, & an multum, an parum receſſerit.

CAP. VIII.

A Tribus igitur qualitas victus ſummitur, à naturali temperamento, & ab affectione, & à conſuetudine, cunque hæc in vnum conſentiant, quod ſimul indicauerint ſtatim exhibendum. At contraria indicare ſolum affectum & conſuetudinem poſſe. Nam naturale temperamentum ſemper cum affectu in indicatione qualitatis victus conſentit. Nam affectus indicat ſui ablationem per quam ad temperamentum priſtinum ægrotans reducitur. Huic indicationi naturalis ægrotantis temperies ſemper conſentit. Duo ſunt igitur quæ contraria indicare poſſunt, nempe affectus & conſuetudo. Vt ſi affectus calidus & ſiccus humidum expoſcat victum, conſuetudo vero probibeat (nam calidis & ſiccis aſſuetus erat cibis) in hac indicationis contrarietate inquirendum eſt, an calidis & ſiccis aſſuetus eſſet, ob id quod male ex frigidorum vſu, aut quia melius calidis & ſiccis quàm à frigidis & humidis haberet, aut à frigidis & humidis nihil incómodi perci-

piens. Si primum contingat, eo esse vtendum victu, qui temperatus sit, aut id mixtis adinuicem contrariarum qualitatum alimentis conficiendum. Si quidem dum sanus erat calidis & siccis opus sibi erat cibarijs, vt inculpate viueret, febre correptum, calidum & siccum iam effectum, frigidis & humidis ledes. Aut nūc aut cū febris abierit. Nam id præstitit affectus quod calidis & siccis cibarijs quærebat. Quapropter si tunc iuste ea quæ calfaciebant, & exiccabant amplectebatur, non esse cur nūc caliditatem & siccitatem affectus, frigidis & humidis euertas. Nisi multum exuperent. quod si contingat victu medio vtendum est quo excessus securissime refranguntur. Quod si secundum euenit, dandum esse aliquid consuetudini, minus tamen quàm in prædicto. Eo vtentes victu qui refrigerare & humectare moderate valeat. Liberalius id agere licet si tertium contingat, parum consuetudinem illam facientes. Ad tria igitur omnes reduximus indicationes, nempe regionem, tempus anni non agere nisi status cœli interuentu. Hic autem nihil indicat ex se, sed inquantum corpus afficit. In vno igitur affectu corporis, regionis, anni temporis, status cœli, & morbi, temperamenti ægrotantis, ætatis que, vires siue actiones, potestate sunt, & id quod tandem ab eorum actionibus, & re actionibus, & alterius, supra alterum exuperantia superest, in vno affecto corpore conspicitur. Non est igitur quod medicus in æstimandis horum cum contraria indicant viribus, mentem inaniter agitet. Id enim quod ab exactissima consideratione elici posset, corpus affe-

ctum indicat. Diximuśque ætatem ad proprium reduci temperamentum, cuius ope ſcimus an parum, aut multum, à naturali receſſerit corpus ſymmetria. Ad opus præſtat id commodi, vt ſciamus quando maxime finem alteranti victui imponemus. Cæterum in indicatione qualitatis victus cum affectu conſentit. Nam ſi quiſpiam ſit calidus natura, calidioŕque ob ægritudinem euaſerit, affectus indicat, vt id caliditatis quod ſuper excreuit abſcindatur. Idem proprium indicat temperamentum. Et non calidum poteſtate victum, ob id quod ante natura calidus erat. Sola igitur illius gratia, corporis temperatura à medico inueſtigãda eſt, vt an parũ an multum, à naturali receſſerit corpus ſymmetria, & quando maxime alteranti victui finem imponemus ſciamus. Sola igitur conſuetudo eſt quę aliquando d ſſentit affectui. Tunćque diuiſionem illam quam ſupra triplicem fecimus inquirere ab ægrotante, & ab ijs qui hoïem multo ante nouerunt oportet. At cum omnes tres in vnum conſentiunt, cũ humidus natura, & humido victui aſſuetus, febre corripiatur, audacter frigido & humido victu vtemur. Nonne hæc ſunt ſenis verba humidi victus omnibus febricitantibus conueniunt, maxime pueris, & alijs ſic aſſuetis refici. Sunt tamen febres quæ non humidum, ſed ſiccum indicant victum, de quibus infra nobis ſermo erit vbi mentem Hip. in dicto Apho. oſtendemus. Nunc ad reliqua properemus.

CAP. IX.

A Duobus ſumitur quando exhibere cibum debeamus à facultate & à morbo non prohibẽ

te. Prohibet ab initijs paroxſmorum, aut exacerbationum ad manifeſtam inclinationem. Iis enim temporibus natiuo calore ad thoracem collecto, vt morbi cauſam vincat, cibus dandus non eſt, quanquam corpus iã iam indigere videatur, cum Gal. aſſerimus primo de ratione victus in acutis. Opportunum igitur exhibendi victus tẽpus fuerit, cum caliditas ad pedes deſcenderit, viſcera iam deſerens, vt ab Hip. ſcriptum eſt, verum ſi facultas nimis langueat, ita vt imbecillitas eius maxime vrgeat indiſcrete quolibet tẽpore nutriemus ægrum. Et in ſtatu totius morbi vt ſcripſit Gal. in Apho. Cunque indeclinatione acceſſionis dare expedit, non ea ſtatim victũ forma, quam ægrotanti deſmieris exhibebis, ſed magis tenuem, vt ſi ſorbitionibus ægrotantem alere decreueris, ſatis ſit ſi potiunculam, inchoante inclinatione, miniſtraueris. Poſtmodum aut febre ceſſante, aut omnino remittente, ſorbitionem exhibeto. quem modum vidi à peritis medicis obſeruari in Italia. Quibus enim ægrotantibus ſorbitionem ex pane & iure pulli quã panatellam vocant, miniſtrare decernunt, hos primo in inclinatione febris tenui pulli iure nutriunt. Ac poſtmodum ceſſante febre, aut manifeſtæ remittẽte, ſorbitionem exhibẽt. Hoc vt arbitror ſenſit Hip. cum in fine primi de ratione victus immediate dixiſſet cum calor ad pedes deſcẽderit, tunc dare expedit, ſubiungit ſtatim. Vtere primum & maxime cremore, poſtea pti ſana, ſecundum perſcriptas coniecturas exacte ſpeculatus. Quę quidem verba, & ſi Gal. ad victum vniuerſalem referat, de particulari cibatione eadem poſſe recte intelligi aſſerimus. Vt talem

In fine primi de rõne victus idem pixit in. 4. eiuſdem

faciant ſenſum, quod ſi ſorbitionibus ęgrotantem nutri re debeamus, melius eſſe inclinante febre à tenui ſorbitione, vt cremore ptiſanæ incipere. Ne ab vnius diei inedia ad craſſiuſculum cibum mutatione ſubita, ledatur ægrotantis natura. Quod autem ſcribit ſecundum per ſcriptas coniecturas, hunc ſenſum habet. Quibuſcunq; coniectura habita de morbi conſtitutione & ægrotantis robore, dandam fore ſorbitionem decreueris, hanc non in initijs, neque incrementis acceſſionum exhibeto, ſed in declinatione. In qua commodius ages ſi primum cremore vſus fueris, deinde ptiſana. Cęterum in continẽtibus febribus quæ vnicam à principio ad finem acceſſionem habent, nutriendi idoneum tempus, à conſuetudine, & à facile toleratione accipitur. Vt ſi in aurora facilius ęger malum tolerat, eodemque tempore cibari ſolitus eſt, cõmodiſſime ea hora cibum ægrotanti miniſtrabimus. Hoc diſcimus à Gal. vndecimo de methodo in hæc verba. Tempus vero nutriendi quod quidem ad reliquas ſpectat febres quæ ex putredine oriũtur, in progreſſu ſermonis dicemus. Quæ vero vnicam à principio ſuo ad finem habent acceſſionem (de his nanque præſens ſermo eſt) in his facilis toleratio, & conſuetudo, ſpectari debebunt. Quando cibus illis eo tempore eſt offerendus quo facilius quàm in cæteris morbum tolerant. Eóque potiſſimum diei tempore quo prius cibari ſunt ſueti. Etenim facillime cibum ferent ſi ex his conſiderationibus aſſumẽt. Hucusque Gal. Cæterum ſcire oportet quod aliquando conſuetudo & facilis toleratio, in indicatione temporis diſſentiunt, vt ſi

is qui ægrotat eorum fit, qui ſemel cibum ſolent capere occumbente ſole. Morbum vero facile toleret eger initio diei. Pugna inter indicantia oritur, quo caſu indicatio à facili toleratione præualet ei, quæ à conſuetudine. Nec præter rationem, nam ſi bis aut ter cibum bona valitudine capere aſſueto ægrotanti, propter febriles acceſſiones, ſemel miniſtramus, ob timorem ne cibus intempeſtiue exhibitus aut in vehemẽtiam febrilem, aut in eius addat durationẽ, vt in ſuperioribus oſtendimus, multo cauſatius in ſynochis quæ acutiores multo ſunt febribus prohibendus eſt, ea hora cibus qua plus ledere poteſt, eáque maxime miniſtrandus, cum ab eo corporis natura capiat commodius vſum, minuſque prõpte in morbi cauſam tranſeat. Quod ſi facilior toleratio manifeſta non detur, à ſola conſuetudine incõtinentibus febribus tempus nutriendi idoneum ſumendum eſt. Porrò aptiſſimum in febribus quæ intermittunt & repetũt, tempus eſt, cum vti dictum eſt, exhalare iam cœperit febrilis calor, huius quoque opportuno tempore ex dupli ci coniectato reſpectu, nempe ſummo præcedentis acceſſionis vigore, & futuræ principio. Ad hæc nam ſpectantes, operam dabimus, vt quàm longiſſime ab vtroque nutriamus. Ergo ſi ſpatium quod inter ſummum prioris acceſſionis vigorem, & ſequentis principium interuenit, ſatis ſit amplum, facile eſt idoneum tempus inuenire, ſin exiguum id fuerit, alterum facias neceſſe eſt, vt aut ægrum admodum adhuc calentem nutrias aut ſequentis acceſſionis inuaſione iam iam affutura. At ſummi vigoris & acceſſionis principij morem ſic conſidere.

censeo. In summo vigore notabis an citra magnitudinẽ febrilis caloris siccus sit & squalens, an citra siccitatem vrens. Priorem nanque humectante victu madefacere quàm primum oportet. In secundo dum plurimum caloris se remittat, manere. In principij vero accessionis more æstimabis, an corporis extrema perfrigeret, & magnam sanguinis reuocationem ad interiora corporis faciat, an omnino corpus non præmat. Quippe secundum hoc, seu facile cõtemnes. In priore distinguas oportet. Nam si absque visceris phlegmone, aut succorum redundantia, motus ad interiora in accessionibus pollet, nihil offendes paulo ante cibans. Sin vel phlegmone, vel redundantia subsit, cauenda est ante accessionem cibatio, seu res maxime noxia. Hæc quidem Gal. scripsit de tempore quãdo opportune in febribus æger cibetur cũ exiguum fuerit tempus quod inter summum prioris accessionis vigorem, & sequentis principium interuenit. Vt si ponamus à summo vigore ad sequentem accessionem trium horarum spatium esse, an prima cibare febricitantem hora, commodius sit quàm secunda, hinc maxime discces. Cibum ideo febricitantibus exhibemus vt eo virtutem seruemus, cauẽtes quo ad fieri possit ne in vehementiam morbi aut eius durationem addamus. Virtus ab eo cibo vsum capit quẽ coquit & apparat. Melius autem apparabit cum à febrili labore quietior fuerit laborantis natura. Verum facultas naturalis quę cibum coquit, quietior est in paroxismi inclinatione, quàm in initio accessionis, vt ab ipso Gal. secũdo Apho. scriptum est in hęc verba. In vigore eo quod iam coquit

ſuperfluum euacuare. Tum propter alia & quia animalis facultas omnino in ſtatu laborat, licet maxime ſecundum illud tempus vitalis & naturalis fortes perſiſtant. Ab initio igitur paroxiſmi naturalis facultas quę concoquit maxime ad ſtatum vſque fatigatur, ab ſtatu vero inclinationem verſus, fortis vt ille ait permanet. Quare hac ratione commodius eſt inchoante inclinatione cibū exhibere q̄ propè acceſſionem. His adde cibum ſi quando eum in ventriculo ſequens acceſſio offendat corrumpi vt in pluribus certum eſſe. Paucis vero omnino quibus inchoante inclinatione exhibetur illud accidere. Quare ſiue in iocineris phlegmone aut ventriculi, aut pulmonis, ſiue ephimera, aut putrida febre quauis natura & habitu, ſalubrius eſſe parum poſt vigorē cibare quàm modicum ante ſequentem acceſſionē. Hoc in ſingulis morbis naturis & habitibus oſtēdere haud magnum negocium eſt. Verum id ſtudioſo lectori demittere commodius erit. Sat nobis eſt, qui Hip. dogmata inſequimur, eius ſententię ſtare in primo de ratione victus vbi ſcripſit. Nam ſi pedes frigidi fuerint non à ſorbitione modo verum quoque & maxime à potu temperandum. Item quarto eiuſdem cum dixit frigentibus ergo pedibus neque potum, neq; ſorbitionem, neque aliud quippiam huiuſmodi dabis, ſed maximum exiſtimato ſi id tantiſper obſeruaueris, donec ualde incaluerint, deinde ita quod confert exhibe. Frigiditas ſiquidem pedum parte plurima febris acceſſurę ſignum exiſtit, quo tempore ſiquid porrigas maxime prorſus peccabis, nempe morbum non parum augebis. At vero

cum febris diſierit, contrario modo pedes reliquo corpore calidiores ſunt. Idem infra, nempe cum pedes frigidi fuerint, venter de neceſſitate calet faſtidiũque cibum, intenditur hypocũdrium, iactatur propter internam turbationem corpus, mens fixa non eſt, dolet æger, lancinatur, vellicatur que, vomere affectat, & ſi mala vomuerit dolet. Ergo cum calor ad pedes deſcenderit, currit que vrina, & ſi non ſudet, omnia ceſſant, quo tẽpore ſorbitionem dare expedit, nam alias pernitioſa exiſtit. Hæc quidem Hip. ſcripſit incommoda euenire iis qui in initijs acceſſionũ cibantur. Sit que à nobis in præſenti definitum, quod cum ob breuitatem temporis à vigore præcedente ad ſequentem acceſſionem, alterum duorum ſequi ſit neceſſe, aut ægrum vt adhuc calentem nutriamus, aut ſequentis acceſſionis inuaſione iam iam affuturа, conſultius eſſe primum, vt ſanum magis elgere, in omni morbo, in omni natura, & in omni habitu. In qua ſententia Hip. eſſe certum eſt libro de ratione victus in eo loco qui ita incipit, cum autem purgaueris ſorbitionibus quibuſdam vtitor. Cæterum cum ſpatium inter ſummum prioris acceſſionis vigorem & ſequentis principium interuenit, adeo amplum fuerit, vt ſatis ſit ad binas cibi oblationes, offeremus ſemel quidem, reſoluta omnino priori acceſſione, iterum que ſequẽti nondum incipienti. Temporis autem inter ſecundam oblationem & ſequentem acceſſionem quidã quattuor horas ſat eſſe putarunt. Id que forſan ex Gal. octauo de methodo ſumunt, vbi aſſerit. Abunde eſſe ſi tres æquinoctiales horas quattuor ue inter balneum, acceſ-

ſionis

ſionis que tempus inter ponantur (à balneo enim ſemper ægrotantibus cibum miniſtrabat.) Verum in præſenti citra diſputationem, non ſatis eſſe, ſi tres quattuor ue horæ inter cibum & ſequentem acceſſionem interſint arbitror. Nam intra limites diſpoſitionis ad futuram acceſſionem, naturam alio intentam ciborum coctioni ſeguiter atque imbecilliter vacare putandum eſt. quæ cauſa eſt, vt diutius eo tempore cibus in uentriculis laborantium immoretur. Quapropter ijs qui ab humore putrido à febre detinentur, ſi quando ante acceſſionem cibum ſint capturi, ſeptem horarū interuallum ad ſequentis acceſſionis initium, neceſſarium eſſe, vt cibus in ventriculis eorum decenter coquatur, & ad inferiores partes deſcendat, iuxta ſententiam baly medici arbitramur. Nec Gal. huic contrarius eſt opinioni. Nam ſi ea quæ parum vltra eum quem citarunt locum ſcripſit, legant, ita dicentem audient. Tempeſtiuum inquit eſt iam ad ea quæ poſt balneum adhibentur accedamus. Sunt autem ea minime multa. Nam præter aquam quæ parum apij incoctum in ſe habuerit, nihil his eſt offerendum. Licet quod inter balneum & ſuſpectas horas ſpatium erit, trium fore horarum conijciamus. hæc quidem Gal. Et vt apertum fiat ob angu-ſtiam temporis ad ſequētem acceſſionem, febricitantem non cibaſſe, audias quid ijs ſtatim ſubiungat. Si vero inquit circa veſperam, aut duabus horis citius acceſſio inuadat, tum lauiſſe mane liceat, tum cibaſſe &c. Audiſti Gal. eum cuius acceſſio ad veſperam futura eſt, mane cibaſſe. quod noſtrorum medicorum imperitiam aut in

ſanam temeritatem arguit, qui ſat eſſe ſi tres quatuor ue horas à cibo ad acceſſionẽ interponant arbitrantur. Sed reliqua propoſiti proſequamur. Proinde corpora quæ calida & ſicca ſunt natura, gracili habitu, & ſi parum ante acceſſionem cibentur, minime lædentur. Quin immo Gal. refert plures eorũ à febre liberaſſe quibus in ipſo horrore cibum exhibuit. Illud tamen intelligere oportet, cum ob retentionem mordentis halitus febricitant. Tunc enim cibo conuenienti, corpore humectiori reddito acrium excrementorum minor commouetur copia. Sed & cutis mollior redditur. Vnde fit vt ij qui inchoante horrore percutem corporis ab acri excremento mordentes feruntur ſumi, cibi & potus dulci halitu mitiores reddantur, vnde ob dictas cauſas febrilem non concipiunt calorem. Ob id igitur Gal. cibum ijs durante horrore cõcedit, minime autem cum iam calorem febrilem patiuntur. His tñ ſi qñ febre à putrido humore laborent, cibum in acceſſionibus exhibeamus ea fiducia, vt eos à febre liberemus, non leuiter in eorum damnum errabimus. Minus tamen ij quàm qui alio ſunt habitu lædentur. Sed hæc de tempore nutriendi febricitantes opportuno, ſatis ſint dicta. Reſumentes igitur ea quæ hucuſque diximus quod reliquum eſt proſequemur. Formam victus quam Græci σχῆμα vocant, à morbi conſtitutione, & ægrotantis robore ſumendam eſſe diximus. Scopum que totius huius conſiderationis eſſe, an ijs quæ comeduntur aut ijs quæ ſorbentur, aut bibuntur ægrotantem nutrire, an omnimoda cibi & potus abſtinentia vti debeamus, formam eſſe victus quærere. Qua

inuenta, quantitatem determinabimus, à conſuetudine primo, deinde à morbi conſtitutione. In initio tantum eſſe exhibendum, quantum indicat conſuetudo diximus. Deinde vt ſymptomata increſcunt, ita minuere, ita vt in vigore, & parum ante ipſum, nihil ſit exhibendũ. Deinde oſtendimus ſecundum Hip. & Gal. vnica victus forma, à principio ad ſtatum vſque, & parum ante ipſum nutriendos eſſe ægrotantes. Non vt aliqui ſenſerunt craſſiori victu in principio, quam in augmento, & in hoc quàm propè ſtatum. Hanc que craſſitiem maiorem aut minorem non ad quantitatem ſolum, ſed ad formã victus referentes. Vnde cibarijs vtuntur & forma & ſubſtantia longe diſſimilibus ſtante eadem morbi conſtitutione. Cum quibus diſceptare hac de re breuitati conſulens prætermitto. Solum lectores admonitos eſſe velim, ſi Hip. libros diligenter euoluant, vnica victus forma, ægrotantes alere ab initio, acuti morbi ad ſtatũ vſque inuenient. Porrò iam dicta de ea morborum differentia fore intelligenda dictum eſt, qui ab initio leuiter incipiunt & ſummiſſim increſcunt, & exacerbantur ad iudicationem vſque in qua abunde elucent. Verum in morbis ijs qui ab initio florent, & vigent maxime, & ad difficilius increſcunt, iuſta vero criſim imminuuntur aliam fore diximus victus. Obſeruandam rationẽ, nempe à robore virtutis & à coctione morbi victus formam ſumendam eſſe. Ita vt cum morbi cruditas aſſuerit, tenuiter ægrotantes nutrire oporteat. Cunq; coctio in materia apparuerit, formam victus mutandam eſſe ad craſſiorem, quantitatem q; augendam. Diximus q;

in omnibus morbis in quibus procedens coctio ſympto-
mata imminuit, hanc victus rationem ſeruandam eſſe.
Cæterum numerum diximus à robore virtutis et à mor
bi conſtitutione & à conſuetudine ſumi. Hæc primum
ablationum numerum indicat, à quo morbus detrahit
aut virtutis imbecillitas addit. Si ergo quis recte quæ
dicta ſunt in ſingulis victus ſcopis percipiat, quattuor
eſſe vniuerſi victus indicantia rationem colliget. Nem-
pe virium robur, morbus, ægrotantis temperamentum,
& conſuetudo. Tot enim & non plura in ijs quæ dixi-
mus numerauimus. Hanc que indicantium victus ratio-
nem ſummam, ſecundum mentem ſenis eſſe ſcito in li-
bro ſecundo de ratione victus vbi ita ſcribit. Conijce-
re autem oportet robur, & morbi cuius que modum, ho
minis item naturam, atque ægrotantis in victu conſue-
tudinem, non in cibis ſolum, verum quoq; & in potibus.

CAP. X.

DIuinus igitur Hip. in libris de ratiõe victus, de
ſorbitionibus & poculis ſolum egit, tanquam
hęc ſolum acutis morbis conueniant victus for
mæ. Deptiſana ſcripſit vt pote quæ leuiſſima omnium
aliarum ſorbitio eſt, & acutis maxime conueniens. Vt
oſtendat, quod cum in exhibitione huius commitatur er
ror, nõ paruas inde fieri in acutis noxas, grauiores mul
to fore ſi alijs vtamur cibis. Primum ipſe oſtendit ijs
verbis, lubriciſſima eſt, ſitim maxime arcet, facillime co
quitur in firmiſſima exiſtit, ſi optime cocta fuerit, qui-
bus omnibus eſt opus. Secundum, ijs verbis oſtendit, ſi
lateris dolor aſſiduus eſt, calidis q; fomentis non remit-

titur ſputum'que non procedit, ptiſanam autem ita affectis dederit, præcipitem aget in mortem. Quod autem ijs ſimilia accidant eis qui alijs cibis vtãtur, ipſe ſtatim oſtendit. Prehendunt autem inquit hęc, non ſolum ſi ptiſana intempeſtiue vtãtur, uerum & multo magis ſi quippiam aliud quam ptiſana inconuenientius ſit edant, aut bibant. Sunt igitur nonnulla quæ ſcripſit Hip. de ptiſana iuditia cum alijs cibarijs cõia, quædam peculiaria ipſi ptiſanæ. Communia hæc ſunt. Cum morbus à principio floret & viget, vt pleuritis, & peripneumonia uitanda eſt ptiſanæ ſorbitio, & multo magis quæ ex alijs cibarijs ſit, maxime ea quæ eduntur affectu exiſtente crudo, ſunt enim cauſa ſuffocationis & mortis. Sed tunc temporis potus humectantes exhibere conuenit. Cunque morbus coctionem iam recipit, & ſputa procedunt, ſorbitionem dare licet, & eius quantitas prout morbus magis matureſcat augẽda eſt. Præterea ſymptomate quocunque ſuperueniente aut periculo, ſicut tunc ptiſanæ ſorbitionem ſuſpectam eſſe dixit, ita & omnem alium cibum qui ſolidior ſit ea. Inſuper et illud cõmune eſt, nempe tempus exhibitioni opportunum, cũ caliditas ad pedes deſcenderit. Præterea incipiendum eſſe inclinante febre à magis tenui cibo ægrotantes alere. Demũ illud, nempe poſt purgationem medicaminis ſorbitionem eſſe miniſtrandam quæ conſueta ſit minor. Peculiaria ſunt hæc, vt ptiſana optime apparetur. Nam niſi quis ãtum deeſt contulerit, vt ptiſanæ ſorbitio ſufficienter paretur, crebrius ſanè detrimentũ afferet. Deinde illud quibus enim cibus ſtatim incluſus, ſiquis nõ va

euato eo, ſorbitionem dederit, dolorem ſi adeſt ad augebit, & ſi non adeſt protinus inducet, frequentior que reddetur ſpiritus, quodmalum eſt, nam pulmonem exiccat. Præterea & illud vbi autem quis medicamentum ebibit, ptiſanam protinus ſorbendam dato. Nec inſigniter minore quàm conſuetum eſt quantitate. Præterea & illud niſi propter pharmatiam aut cliſtere ab uſu ptiſanæ deſiſtendum ſit. Gal. addit aut propter ſanguinis miſſionem, hæc omnia ſoli competunt ptiſanæ minime alijs cibarijs.

CAP. XI.

IN ſolis ijs morbis mulſa vtendum eſt, in quibus præacuminis vehemētia morbus peracutus fuerit. Aut ob aliquem dolorem, aut ſi periculum inſtat. In ſumma morbis ijs quibus ſupra ſorbitiones prohibuimus, indigentes eo quod pulmonem humectet, & ſputum mediocriter educat, & tuſſes mitiget, aut eo quod vrinas abunde cieat, aut bilioſa deijciat excrementa, mulſam eligimus. Meratiorem cauentes ijs qui natura calida & ſicca ſunt, amare bilis hominibus picrocholi græce dicuntur. Iis vero quibus, tumefacta ſunt viſcera ob ſcyrrhum, aut ob phlegmonem, immoderato calore bileſcit. Scyrrhus enim impedimento eſt ne cito ad renes & viſcera tranſeat. Vnde longa mora in bilem ſimiliter vertitur. Picrocholis igitur dilutior exhibenda eſt, ut citius penetret. Iis ſimili modo miniſtrato in quibus pulmonem magis lenire cupimus & ſputum magis educere. Meratior vero potentius bilioſa deijcit excrementa, magis tamen ſuſpecta ijs eſt qui calida ſunt natura. Spumo

ſa ſiquidem ijs & pluſquam conuenit bilioſa efficit excrementa in bilem flauam tranſiens. Vnde à aduerſiſſimã liquefaciẽtibus febribus eſſe mulſam ſcripſit Gal. in tertio de ratione victus. Oximelite in ijs vtemur morbis in quibus ſorbitionibus ſuperſedemus. Tunc maxime cum ſputum craſſum & glutinoſum educere volumus, aut ſitim ſedare, flatum diſcutere, & vrinas mouere. Proinde oximeli quod valde acre eſt, ad craſſa ſputa & vehementer glutinoſa vim habet. Verum ſi huiuſmodi ſputa non ſecat aut educat, non ſolum non confert, verum et detrimentum affert. Nam exiccans, ea magis reddit craſſa & glutinoſa. Aut ergo quod valde acre oximeli eſt proderit, craſſa ſi ſecuerit ſputa, & ea eduxerit, aut id ſi non præſtet abunde nocebit. Qua propter recte Hip. dixit nihil mediocriter offcere, in ijs quæ non facile educuntur ſputis. Iccirco ægritudinis morigerationem aut malignitatem conſiderandam eſſe ait, vt ſcianus quibus exhibitum ſecabit ſputa, & quibus non. Iis igitur qui grauiter hũt, & virium imbecillitate laborant, non propinabis. Quod ſi ob virium robur de eo bene ſperaueris, dabis. Paulatim & tepidũ. Oximelitis nocumenta ſunt hæc, quod partem inteſtini imam reddit humectiorem, & ramenta facit. Vnde imbecilla habentibus inteſtina exhibendum non eſt. Eſt aliquando in acutis morbis vt ramenta inteſtini praua ob id ſint, quod flatum non modo foras prodire vetãt, verum quoque reuerti faciãt. Et ob hæc vires frangũt, extremáque infrigidant. Qui autem non ſorbitionibus ſed potione ſola vtuntur, ijs non ſemper oximelite uti

In fine 10. de methodo medẽdi.

expedit, ob inteſtinorum ab raſionē, eo præcipue quod ſtercore vidua ſint. Cum igitur ſputa quæ in brōchijs pulmonis contineantur, vel glutinoſa uel admodum craſſa ſunt, mulsáque ſitim inferat, ſolo eſt vtendum oximelite. Quare vt longo vſu non noceat, aquę mulſæ tantum aceti miſcendum eſt vt duntaxat ſentiri poſſit. Et ita ſimul ad lentum ignem coquere oportet. Hoc enim pacto ad nocendum infirmius erit. Sed abunde à nobis de victus ratione ſecundum mentem Hip. hucuſque dictum ſit.

CAP. XII.

SEd tempeſtiuum eſt de potu ſermonem faciamus qui febricitantibus conueniat. Hunc, omnia quæ ſupra oſtendere victum diximus indicant, nempe virtutis robur, morbi diſpoſitio, ægrotantis natura, et conſuetudo. Vt nos docuit Hip. in ſecundo de ratione victus in hæc verba, προςεκμαρτέα δὴ καὶ ἡ ἰσχὺς καὶ ὁ τρόπος τοῦ νοσήματος ἑκάστου καὶ τῆς φύσιος τοῦτ' ἀνθρώπου καὶ τοῦ ἔθεως τῆς διαίτης τοῦ κάμνοντος ἐν μόνον σιτιῶν ἀλλὰ καὶ ποτῶν. *Hoc eſt conijcienda ſunt & robur, & modus cuiuſque morbi, hominis q̃ naturæ, & conſuetudinis laborantis in victu, non in cibis ſolum verum quoque in potibus. Quibus in verbis quattuor eſſe quæ potum indicant aperte docuit. Cæterum ſi eorum quę ſupra in dequalitate victus diximus memineris, tria ſat eſſe ad potus indicationem intelliges. Nam laborantis natura vt illic oſtendimus, non niſi interuentu conſuetudinis indicat. Nam ægrotanti frigidę, naturę, potui aquę aſſueto, aquam non vinum mini=*

ſtrabimus, ſumpta à conſuetudine indicatione, & non à laborantis natura. Neque rurſus homini calidæ naturæ ægrotanti, aquam in potu dabimus, qui perpetuo vino aſſueuerit. Hæc ex Gal. octauo de methodo colligimus de calidis naturis & ſiccis loquens in hunc modum. Si quis vero inquit non adſueuit ſcilicet frigidæ, huic per febrem dare non inceperim, niſi priſtina plane ſanitate prius reddita. Indicatio igitur à conſuetudine, eã obumbrat, quæ à natura laborantis ſumitur indicationem, durante morbo. Nec id mirum videri debet nam maximã uim habet conſuetudo, repentináq; ab ea digreſſio, corpora non parum offendit. Vt à Gal. ſcriptum eſt ſecundo de ratione victus. Tria igitur ſunt quæ potum indicant, nempe virtutis robur, morbus, & conſuetudo. Virtus cum valet, conſuetudini in indicatione potus conſentit, eum maxime potum indicans quem conſuetudo. Cũq; imbecillis eſt, qñq; diſſentit, vnde fit vt ægrotanti frigidæ aſſueto, modicum vini quo eius roboretur natura cõcedamus. Cuius argumentum eſt, pluribus, dulce bachi venenum, primam labijs admouendi occaſionem, de diſſe ægritudines. Morbus cum magnus eſt & vehemẽs conſuetudinis indicationem obſcurat. Nam laboranti acuta febre vino aſſueto, eum miniſtrabimus maxime potum quem ægritudo indicauerit, virtute nequaquam diſſuadente. Vt ex Gal. nono de methodo colligitur cũ de continentium febrium curatione agit. Vbi frigidæ potum poſt coctiones exhibet, à conſuetudine nullam ſumens indicationẽ. Vbi in hũc modũ ſcribit. Cum ergo coctionis humorum in ijs notas videris de quibus dictũ

abunde in libris de criſi eſt, audacter frigidam dabis. Et ſubiungit ſtatim, quod ſi etiã frigidæ aſſuetus æger ſit, magna cum fiducia frigidam exhibebis &c. Ac ſi velit id quod eodem libro ſcripſit in hæc verba. Si quidem cum ſæpe iam uidimus non paucos ex ijs qui febribus ardentibus præmerentur, cum iam mediocriter concocti humores eſſent, ſtatim ex frigidæ potione à febre liberatos, quãuis ei potioni parum aſſueti fuiſſent. Multo arbitror magis in ijs qui aſſueuerunt vtilitatem fore, citra noxam vllam ſperabimus. Vnde non ob id quod aquæ aſſuetus non ſit, ab ea deſiſtendum eſt, niſi cum aliquod effatu dignum incommodum naturæ ab eius ocurſu timemus. Ob id appoſui uirtute nequaquam diſſuadente. Idem ab eodem vndecimo libro de methodo medendi colligi poteſt, cum in febribus continuis, abſolute citra conſuetudinis conſiderationem, vinum prohibet, & frigidam exhibendam conſulit. Imbecilli vero morbo exiſtente, diuerſum'que ab eo quem conſuetudo indicauit potum expoſcente, quæ à conſuetudine ſumitur prçualebit indicatio. Vt manifeſtum eſt ex eo quod Gal. octauo de methodo ſcripſit. Qui cum vinum vtiliusq; eſſe, quàm aquam dixiſſet, ad coctiones, & vrinę, ac ſudorum, prouocationem, ſtatim ſubiungit. Ego igitur cenſeo eius generis naturas & dum valet huiuſmodi potione ſcilicet aqua magno opere iuuari, nec in diaria febre ijs quibus in vſu fuit eam circuncido. Si quis vero non aſſueuit huic per febrem dare non inceperim, niſi priſtina planè ſanitate prius reddita. Oſtenſum igitur eſt quod cum morbus & conſuetudo diuerſos potus in-

dicant, si morbo magnitudo accessit, huius indicationē, obscurare eam quæ à consuetudine sumitur. Quod si morbo nulla effatu digna accessit magnitudo, aut vehementia, scito indicationem à consuetudine tunc præualere. Cæterum de robore virtutis & morbi magnitudine supra abunde dictum est, cum de victus forma sermonem fecimus. Sciendum præterea quod cum virtus ob imbecillitatem vrget, eum semper indicat potū, quo maxime roborari possit. Qua de causa roborantem potum nuncupamus quem causa roborandę virtutis ægrotantibus cōcedimus. Tale in primis vinum est, quod omnium maxime corporis vires naturales & vitales roborat. Morbus eum indicat potum, qui morbo aut eius causæ qualitate contrarius sit. Ob id curantem potum eum dicimus, quem morbus ipse indicat. Est autem talis, acutis & vehementibus febribus, aqua. Vt ex Gal. in tertio de ratione victus (licet sub alijs verbis) colligitur, cum ita scribit. Quando igitur inquit bibi idonea est aqua, cum scilicet potu solo æger nutritus fuerit, nullo pacto accepto ptisanæ cremore. Tunc enim in potionum aliarum medio, aquam tempestiue quis ingesserit, & præsertim cum siticulosus æger fuerit. Per illa verba, potu solo nutritus fuerit, intelligit, ab aliquo ægrotantem acutorum morborum affici, cuius causa solo victu per pocula nutriatur. Ac si velit quibuscunq; acuto morbo laborantibus, aquam conuenienter in potum exhiberi. Aqua igitur in primis, potus curans in acutis affectibus est. Vires tamen corporis minime roborat, vt ab eodem loco citato scriptum est cum ait.

quod autem inquit non alat antea dictum eſt, quo fit vt facultatem vitalem roborare non poſſit &c. Ab aqua ſimplici conſequenter eſt ea in qua virtus alicuius rei per decoctionem tranſmiſſa eſt. Vt aqua ex decoctione hordei aut liquiritię aut prunorum &c. Et ſunt tot numero quod ſunt res quæ ſimul cum aqua decoqui poſſunt. Eſt & vinum in aliquibus morbis potus curās. Vt ex Gal. in libris de methodo medendi apparet, & ex Hip. tertio de ratione victus. Conſuetudinem vero eum cui æger aſſueuerit potum indicare diximus, qua de cauſa conſuetum potum eum dicimus quem conſuetudo indicat. Qui vnus è tribus eſt potus, quibus vbiq; terrarum vtuntur homines, nempe aqua, vino, Cerniſia. Luſitani aquæ potu delectātur, Galli & Itali vino, Germani et Angli cerniſia. Cæterum potus roborans multiplex eſt. Nempe vinū potens quod vinoſum Hip. nūcupauit, id tale eſt quod in aliquo vehementiſſimum eſt. Eſt & huius contrarium quod aquoſum ob id medici nuncuparunt quod aquæ maxime in omnibus ſimile exiſtit, nempe tenuitate, colore, & odoris carentia, & non manifeſta calfactione. Iis omnibus conſentit Gal. tertio de ratione victus in initio. Porrò inter hæc multa eſſe quæ mediæ naturæ ſunt vina comperies. Nos clarioris ſermonis gratia, tria inter iā dicta, media locauimus. Vnū quod vehementiſſimo proximum eſt. Aliud quod aquoſo. Tertium quod medium obtinet locum. Primū ex duobus maxime dignoſcere oportet. Nempe vt in mixtione vinum aquam manifeſtæ euincat. Item vt in eo aliquod ſit vehementiæ veſtigium. Secundum contraria qualita

te dignoſces. Nempe vt in eo aqua euincat & imbecil-
liter calfaciat. Ex iis duobus medium intelliges, nempe
in quo neutrum ſenſibiliter euincat, & nullum in eo ve
hemẽtiæ veſtigium appareat. Nos quo facilius res per-
cipiatur, ſingulis horum nomina imponemus. Vinũ ve-
hementiſſimum, vinoſum nuncupamus. Eius contrarium
aquoſum. Huic proximum imbecille. Eius oppoſitum
potens. Et medium inter hæc. Scire oportet has vino
rum ſpecies reperiri poſſe in ſimplici vinorum natura.
Nam quod fuluum colore eſt, vehementiſſimum eſt. Hu
ius contrarium eſt, quod imbecillitate, colore, tenuitate
ſubſtantiæ, odoris carentia, & occulta calfactione, aquę
ſimilimum eſt. Huic proximum, vinum album tenue, ſi
ne odore, imbecilli calfactione eſt. Cuiuſmodi ſunt vina
alba tenuia inodora quæ in aliquibus Italiæ locis pro-
ueniunt. Proximum vinoſo eſt vinum colore, rubeum
craſſum, odorum, cum vehementia calfaciens. Cuiuſmo-
di ſunt quæ Hiſpania profert. Medium, colore ſub ru-
beo eſt, ſplendidũ, mediocris ſubſtantiæ, inodorum, ma-
nifeſte citra aliquam vehementiam calfaciens. Cuiuſmo
di ſunt vina quæ ex gallia deferuntur. Poſſet quiſq; imi
tari has naturas, potenti vino aquã pro ratione cuiuſq;
immiſcens. Ita vt aquoſum efficias ſi aquæ portioni tan
tummodo id vini miſceas, vt modica fiat in eo vini re-
preſentatio. Id enim diſcimus à Gal. in tertio de ratio-
ne victus in acutis, qui vinum ſic tẽperauit multa aquæ
cõmixtione. Cuius verba ita habent cum igitur inquit
ſeni cuidam ægrotanti quotidie vinum aquoſum exhibe
rem, quidam ex huiuſmodi medicis præſens, me vini mi

nimum, aquæ inſtillantem contemplatus riſit, ægrum q̃ vinum non bibere ſed duntaxat videre dixit. Non ſanè intelligēs, mixtionem vini quod gratia voluptatis datur, ad aquam aliam eſſe ſymmetriam, & aliam eſſe eius quod ad opem ferendam miniſtratur. Nam vini omnino minimū veluti excitationē quandā quæ ad diſtributionē aquam trahat permiſcemus. Vt duntaxat aquæ tollamus ſinceritatem, non aũt aquã vinũ faciamus. Sũt autem pleriq; ex ſanis qui vinũ aqua dilutũ bibant, ſed in ijs aq̃ guſtatu ipſo euincere nõ oportet. In ægris vero vt modica ſit vini repræſentatio. Sic de oximelite paulo ante dicebat aquoſum laudans &c. Hucuſque Gal. quibus in verbis modum mixtionis aquæ cum vino ad aquoſum vinum efficiendum aperte docuit. Talem immixtione ſeruare iubens ſymmetriam vt modica ſit vini inguſtatu ipſo repræſentatio. Imbecille efficies ſi tantum aquæ injcias vt vinũ imbecilliter calfaciat. Sed vt exactius rem aſſequi poſſis, vinum ſuper aquam infundere expediet, ſubinde labijs admoueto vt cum primum ad metam imbecillis calfactionis deuenerit mixtio, vini non amplius infundas. Simili ratione vinum quod moderatum diximus efficies, tandiu vinum aquæ immiſcendo, donec neutrum duorum euincat. Poſſet qui vis his alia media inſerere, naturaſque eorum penes aliquod trium ſenſuum obiectum diffinire. Sed hęc ſufficere omnibus tam ijs qui acuto, quàm ijs qui hebeti ſunt ſenſu, arbitramur. Eo præcipue quod reliquæ quæcũque inter has ſunt potus differentiæ haud facile à ſenſu diſcernuntur. Potus ſimiliter quo communiter angli

vtuntur multiplex eſt. Nempe vehemens medius & imbecillior. Diſcrimen inter hos penes vehementiam, & imbecillitatem, calfactionem, & refrigerationem, & penes ſubſtantiæ craſſitiem & tenuitatem habetur. Apud anglos triplex ſemper paratur potus, nempe aquoſus, quem ſimplicem cerniſiam dicunt, medius, quem tribapeninam, potens, quem duplam cerniſiam nuncupāt. ſimplex eoſdem effectus præſtat quos vinum aquoſum. Aperit ſiquidē, refrigerat, & diſtributionem adiuuat. Nec decipiatur aliquis credens ob eius amaritudinem calfacere, partes enim quæ cerniſiam amaram reddunt, pauce admodum ſunt, ſi ad reliquas conferas, quæ in ipſa refrigerant. Quod colligere ex ratione lupulorum poteris ad aquæ & hordei portiones. Cito præterea amaritudo à cerniſia euaneſcit, reliquarum vero partium facultas tandiu permanet donec in aliam tranſmutetur ſubſtantiam. Potens cerniſia quam duplicem dicunt, potenter calefacit & quid habet vehementiæ, vt potens vinum. Tribapenina mediæ naturæ eſt, manifeſtæ calfacit in nullo tamen vehemens eſt. Poſſet quis duos alios potus efficere mediæ naturæ inter hos, et totidem in cerniſia differentias ac in uini natura fecimus. Vt ſi ſimplicis cerniſiæ duos ciathos vni tribapeninæ miſceas, medium potum inter duos efficies. Quod ſi ſimplicis cerniſiæ vnum, mediæ vnum, duplicis vnum, ſimul miſceas, medium potum inter mediam & duplicem efficies. Vocemus hos quinque cerniſiæ potus eiſdem nominibus quibus in uinorum naturis vſi ſumus. Simplicem aquoſum, proximum quem ex mixtione duo

rum confecimus, imbecillem, deinde medium, & huic proximum potentem, omnium poſtremum vehementem. Simili ratione totidem poſſes efficere differentias, illius potus quo molliores anglorum vtuntur. (Allam vulgari ſermone appellant) ſunt qui ceruiſiam per u, hunc latine dicant. Potus eſt vltra modum inflatiuus, nullam ex eo febricitantes vtilitatem capiunt. Neque enim refrigerat, neque aperit, neque vllam promouet euacuationem. Sed nec ſitim ſedat. Corruptioni præterea aptiſſimus eſt potus. Et vicinos ad ſimilem affectum diſponit chimos. Eius inſuper ſubſtantia nimis prompta eſt, vt in flatuoſos ſoluatur halitus. Qua de cauſa capiti & neruis incommodus eſt. Materia inſuper obſtructionum eſt, vnde iocineri & lieni inimicus eſt. In ſumma amicus potus nemini niſi veneri. Ab iis tamen qui eo vſi ſunt bona valitudine, dimittendus per ægritudinem non eſt vt ſupra oſtendimus. Potus quem curatem diximus, nullas tales recipit differentias. Nam cum morbo aut eius cauſæ contrarius ſit, fieri non poteſt vt per intenſionem alicuius qualitatis aut remiſſionē vllas præſtet differentias. Oppoſitio ſiquidem omnis latitudine caret. Cæterum meminiſſe oportet virtutem in maxime, multum, & parum, & nihil vrgentem, ſupra nos explicaſſe. In totidem que morbum partitiones vna plus diuiſiſſe. Nempe in maxime, multum, mediocriter, parum, & nihil vrgentem. Signis que in vtriſque ſectionibus vſi ſumus, quibus cui vis facile erit, ſi nō admodū craſſa ſit natura, cum virtus & morbus maxime, an multum, an parum, an nihil, vrgeāt diſcernere. Ponamus

mus igitur primum à consuetudine nihil indicari, hoc est nulla sit is qui laborat astrictus consuetudine in potibus, vt si aquæ, vino, & cremisiæ si velis assuetus sit. (Vt consueuere gentis lusitanæ profugi. qui in Anglia, & Flandria sedem habuere) huic si virtus corporis sit imbecillis, eum indicabit potum quo maxime seruari possit, si morbus non prohibeat. Talis potus vini est quem virtutis imbecillitas indicat. Sed quod nam eligemus nondum constat. An aquosum an imbecillem an medium. Verum id natura corporis indicabit, iis si qui dem qui calido & sicco sunt temperamento, gracili habitu, imbecille vinum cõuenit. Iis vero qui frigida sunt natura, crasso habitu, pingui abdomine tardi, potens, aut vinosum. Quicunque attrabilioſi & mediæ inter hos naturæ sunt, medium. In sanis igitur corporibus nulli potui assuetis, cum aliqua imbecillitate laborant, ab ea solummodo indicatio potus in genere sumitur, à naturali vero temperamẽto species. Quod si nulla imbecillitate eorum virtutes vrgeant, à sola corporis naturali temperie, potus indicatio est sumenda. Vt in sexto de morbis vulgaribus siue Hipp. siue theſalus eius filius tradidit, calidis naturis refrigerationem, aquæ potionem, tunc quietem, consulens. Et hinc licet colligere ijs qui calida & sicca sunt natura cum robore virili, aqua vti commodius esse quàm vino. Verum quicunq; calidi & sicci sunt temperamenti, imbecilli natura, salubrius esse aquoso vino in potum vti quàm aqua. Quia enim aquosum est, calidæ naturæ conuenit. Vt vero vini facultatem habet, imbecillitati subuenit. Vnde ma-

niſeſtum eſt, vt ij qui calida & ſicca ſunt natura, gracili habitu, tenuium ſuccorum, ob id quod cito eorum corpora in halitum ſoluuntur, & imbecilliores ex inde fiũt, vino aquoſo per ſanitatem commodiſſime vtantur. Hoc Gal. aſſeruit octauo de Methodo cum ait vinum inquit ipſe conſcius es, me omnibus huiuſmodi naturis concedere, ſed quod tum aſpectu tum viribus ſit aquoſum. Id enim ad omnia vtilius eſt quàm aqua, vt pote quod concoctionem iuuet, & vrinas ac ſudores prouocet. Oſten ſum igitur eſt quod ſecluſa indicatione à conſuetudine, ſanis corporibus imbecillibus, genus potus à diſpoſitione uirtutis ſumendum eſſe, ſpeciem uero à naturali temperamento. Vbi vero virtutis imbecillitas nihil indicet, prout contingit inculpatis naturis quas ſemper niſi cum à morbo detinentur robuſtæ comitantur vires, à ſola naturali temperie & genus potus, & ſpecies ſumuntur. Vnde fit vt corporibus calidis robuſtis aqua per ſanitatem vti, & non vino ſalubris ſit. Anglis & Germanis qui ſimili valent virium robore, & ſimili ſunt temperatura, & quicunque ijs borealiores ſunt, cũ proſpera fruuntur valitudine, trihapeninam cerniſiam, quæ medius inter ſimplicem potum & duplicem eſt, magis conuenire arbitramur. Simplici potu, niſi æſtate fer uente non vtantur. Vinum ijs niſi medicinæ gratia incommodum eſt. Nam ob frigidam continentis intempe riem, tum ob excrementoſa cibaria, tum ob fœculentos potus, craſſa in horum ventriculis agregatur excremen ta, de genere pituitæ quę longa mora vitioſam qualitatẽ acquirunt. Iis vinum potens ſi exhibeas, vitioſos humo

res ad iocinerem & venas ſecũ deferunt. Quare ob eorum craſſitiem in anguſtis iocineris meatibus detẽti, vias obſtruunt. Quæ cauſa eſt vt coctionem ſanguinis perturbent, & deprauent, iocinere ab eis vitium contrahente. Quod ſi imbecilla ijs vina miniſtres, alterum duorũ efficies, aut vitioſos chimos ventriculo magis impinges, aut crudos hos magis reddes. Huiuſmodi ſi quidem vina aſtrictionis, aut quid acetoſi habent. Verum medicinæ gratia, modicum vini ad ſecundas menſas vt coctionem ventriculi adiuuet, & cibariorum incoctorum à ſole cruditatem emendet ſuo moderato calore, his ſalubre eſt. Quapropter ijs media vina quæ nihil vehementiæ habeant commoda ſunt. Cæterum cum conſuetudo ſuã præſtat indicationem, virtute ſani corporis robuſta exiſtente, conſiderandum eſt, an proprium corporis temperamentum, eundem potum quem conſuetudo, indicet, an alium. Quod ſi eundem, citra aliam conſiderationem exhibendum eum eſſe potum ſcito, quem ſimul conſuetudo & temperamentum indicarunt. Quod ſi alium, pugna fit inter duo indicantia. Quapropter ætas inter hæc dirimet. Nam ſi homo citra annum quadrageſimũ quintum ſit, temperamento conſentit. Si vltra conſuetudini. Omnis ſi quidem mutatio magno virium robore indiget, quod raro in ijs qui vltra quadrageſimũ quintum annum ſunt, reperitur. In omni ſi quidem mutatione duo ad ſunt labores, nempe rei conſuetę demiſſio, & ad inſuetam tranſmiſſio, vt ergo quæ ab ijs eueniunt incommoda, quis effugiat, & vt ſpes ſit quæ futura ſunt corrigantur dãna, certo virium robore opus eſt, qđ raro in

ijs qui vltra annum quadrageſimũquintum ſunt, reperi-
tur. Vnde prouerbium apud hiſpanos eſt, qui cõſuetudi
nem demiſerunt propè mortem acceſſerunt. Neque im-
merito nam mors & conſuetudo è regione habitãt. Nõ
poſſis conſuetudinis egredi limites, quin patentes mortis
fores inſpicias. Quapropter ſenibus, conſuetis foue-
ri, melius eſt. Sed de ſanorum potu ſatis dicta ſunt.
Hoc enim negotium ad ſpeculationem de tuenda vali-
tudine ſpectat, quare illic quod reliquum eſt quære.
Nos ad ægrotantes ſermonem cõuertamus. Poſitis duo
bus potum indicantibus nempe virtute & morbo, à cõ-
ſuetudine nulla ſumpta indicatione, ſi virtus maxime vr
geat, eum eſſe exhibendum potum quo maxime labo ran
tis natura ſeruari poſſit, neglecta omnino indicatione
quæ à morbo ſumitur, ſupra oſtendimus de mente Gal.
cum de victus forma nobis ſermo erat. Quod ſi multũ
vterq; vrgeat & virtus & morbus, diſſentiant q; in indi
catione potus, præualebit à virtute indicatio, non tamẽ
neglecta quæ à morbo ſumitur. Sic Hip. in quarto de
ratione victus, quibus per febres aluus liquida eſt, &
mens turbatur, horum q; multi floccos vellunt, nares q;
fodiunt, & parum quidem interrogatis reſpondent, ſed
ex ſe nihil quod compoſitum eſt dicunt, talia ijs melan-
cholica eſſe arbitror. His igitur ita habentibus ſi venter
liquidus fuerit, abſumensque & contabefaciens, ſorbi-
tiones frigidiores, craſſioresque exhibendas eſſe puto.
Potusque qui ſiſtant, vinoſioresque, vel etiam aſtrin-
gentiores. Quibus verbis deſcripſiſſe et virtutẽ, et mo-
bum multum vrgentes, ex ijs quæ in ſuperioribus dixi-

nus manifeſtum eſt. Vinum tamen, non obſtante delirio conceſſiſſe in prædicta conſtitutione cauſa virtutis multum vrgentis. Appoſuit qui ſiſtant, ob alui liquidæ ſymptoma. Vinoſiores que ob imbecillitatis rationem nō equidē vinoſum ijs concedit vinū, qui hmōi delirio laborant, ſed aquoſo vinoſius, poſtremo enim de aquoſo vino ſermonem fecerat, cum dixit in tertio cæterum vino albo tenui paucifero & inodoro &c. Cum ergo vinoſiores potus ſcribit, ad aquoſum conferre opinandū eſt, et eo maxime quod aquoſum vinum in ſimili delirio cōceſſerat, libro tertio in expoſitione illius cum vero in huiuſmodi morbis &c. Imbecille igitur vinum quod aquoſum proxime ſubſequitur ad vinoſum verſus, intelleximus arbitror. Sed quod idem rubrum eſſe oporteat, inde manifeſtum eſt, quod in huiuſmodi vinorum natura adſtrictio reperitur. Ex ijs igitur duobus locis & ex ijs quæ ſupra in initio huius ſpeculationis diximus, licet colligere quantum ſit aduerſantibus indicationibus à præualente detrahendum. Quod vt omnibus, inueſtigationis modus pateat, tabellam apponemus, ijs inſeruientem in quibus virtus & morbus potum indicant à conſuetudine nulla ſumpta indicatione. Peracuto igitur morbo, multumque vrgenti, aquam in potum exhibendam eſſe, virtute robuſta exiſtente ſupra oſtendimus in initio huius meditationis. Quod ſi virtus parum ob imbecillitatem vrgeat, aquoſum vinum miniſtrandum eſt. Quare picrocholis quamuis acuta febre laborātibus aquoſum vinum propinabimus, ob id quod horum virtutes ſemper parum urgeant. Nam horum corporum ſubſtantia

facile à leui occaſione effluit, ob raritatem pororum, & ſuccorum tenuitatem, & calidam eorum naturam. Sic Gal. octauo de methodo dixit. Vinum vero ipſe conſcius es, omnibus me huiuſmodi naturis concedere, ſed quod aquoſum tum aſpectu, tum viribus ſit. Id enim ad omnia vtilius eſt quàm aqua. Vt pote quod & coctionem iuuat, & vrinas ac ſudores prouocet. Conſtat autem & Hip. non in diarijs modo febribus verum etiã in acutis ex ijs quæ de acutarum victu prodit vinum dare. &c. Ex quibus verbis manifeſtum eſt aquoſum vinũ in acutis concedendum picrocholis eſſe, ob futuræ eorũ imbecillitatis timorem. Cauſatius igitur vbi virtus corporis ob præſentem imbecillitatem parum vrgeat, aquoſum vinum miniſtrãdum eſt. Hoc dico quod in omnibus quàm maxime ſit aquæ ſimile. Hoc efficies modici vini multa cũ aqua permixtione. Modus ſit, vt modica ſit vini repreſentatio. Vt legimus Gal. feciſſe, qui minimũ vini multa aqua commiſcens id ægrotanti ſeni exhibuit, ridente alio medico qui forte tunc aderat. Semper q̃ cum vinum aquoſum dixero, tale intelligo, in quo aquæ qualitate & viribus multum in mixtione ſuperat. Vinum vero in guſtatu modice ſolummodo præſentetur. Quod ſi virtus multum vrgeat, ſtante eadem morbi vehementia, aquoſo vinoſius exhibere oportet. Tale imbecille fuerit, in quo aqua in mixtione ſuperat, vini tamen in guſtatu ipſo manifeſte qualitas percipiatur. Vt dulcor, ſi dulce. Adſtrictio ſi auſterum &c. Hoc, imbecille ſupra vocauimus. Sic Hip. loco iam citato, vinoſiores potus ijs adminiſtrare iubet, quorum virtutes mul

tum ob imbecillitatē vrgeant. Signum, quod ſic habeant eſt, fluxus ventris, contabefaciens, abſumens q̄. Quod ſi morbus parum vrgeat, virtute multum vrgente, mediū potum exhibebimus. Talē dicimus in quo neutrum ſenſibiliter in mixtione vincit. Quod ſi omino nō vrgeat morbus, virtute ſimiliter habente, eum quo maxime ſeruari poſſit virtus, miniſtrabimus. Hunc potum quādiu virtus & morbus ſimiliter habuerint, non mutabimus. At cum duorum alterum in aliud uariauerit, propter ratione mutationis, potum miniſtrabimus. Sic ſupra cum de uictus forma ageremus iuxta mutationem incidentiū, uictus formam immutauimus. Nec enim in ea ſum opinione, ut credam, ab initio morbi poſſe medicum, uictū & potum conjcere, qui ægrotanti per totum morbi decurſum exacte conueniat. Dementia eſt putare poſſe hominem eo cognitionis peruenire. Sed de ijs abunde in ſuperioribus diximus. Verum nunc hæc ad tabellā reduximus ut facilius habeantur. Per potum, curantem eum intelligo qui morbo aut eius cauſę ſit qualitate contrarius. A quo ſum roborantem eum, qui ex roborante et curante mixtus eſt potus. Sed ſimilem in eo rationem habet ad curantem roborans, ac uinum ad aquam in uino aquoſo. Imbecilliter roborans, in quo hic ad potū curantem ſimilem ſeruat ſymmetriam, ac uinum ad aquā in uino imbecilli. Reliquorum ſimilis eſt ratio. Vt ſi ponas Socratem morbo parum urgente laborare, ac uirtus eius multum urgeat, potum ei potenter roborantem dabimus.

Tabella his inſeruiens quibus à virtute & morbo potus indicatio ſumitur.

	morbus maxime	multum	mediocriter	parum	nihil vrgens
virtus non	curans	curãs vt aqua	curans	curans	curans
parum	curans	aquoſus roborãs	imbecilliter roborans	mediocriter roborans	potẽter roborãs
multum	aquoſus roborãs	imbecilliter roborans	mediocriter roborans	potẽter roborãs	quo maxie ſeruari poſſit
maxime vrgens	quo maxie ſeruari poſſit	quo maxie ſeruari poſſit	quo maxie ſeruari poſſit	quo maxie ſeruari poſſit	quo maxie ſeruari poſſit

Vt ſi aquam decoctionis ſeminis fœniculi Socrati potũ curantem diffimieris, hunc uino miſcebis tali ſymmetria, ut uinum in mixtione manifeſte ſuperet. Cæterum tempeſtiuum eſt ut de ijs faciamus ſermonẽ, in quibus aſſuetudinem tanquam indicatricem contemplamur. Secluſa in primis ea quæ à robore uirium ſumitur indicatione. Deinde omnia tria ſimul in indicationem potus conuocabimus. Nunc quæ in ſuperioribus de conſuetudine diximus, in mentem reuocare oportet. Nempe conſuetudinem in maximam, & minorem diuidi. Maximam dicimus, ut cum uni duntaxat potui quis inſueuerit. Vt Galli uino, Anglorum nonnulli cerniſiæ, luſitanorum plurimi aquæ. Minorem, cum quis uino inſueuit, quia eo bonæ ualitudini conſulit, citra aliquod incommodum alio non utens potu. Eiſdem modis dicitur id quod inſuetum eſt. Ad hæc ſcire oportet quod cum morbus & conſuetudo conſentiunt, miniſtrandum eum eſſe potum, quem indicant citra aliam conſiderationem. Vt laboranti acuta febre luſitano cum uirium robore aquæ potui aſſueto, aquam hordei quam morbus & conſuetudo indicarunt, citra contentionem miniſtrabimus. quod ſi pugna in indicatione fuerit, quod uiribus ſuperius eſt, in indicatione præualet. Nempe morbus ſi multum aut quàm maxime urgeat. Aut conſuetudo, ſi morbus parum aut nihil urgeat. Sic Gal. octauo de methodo. Si quis uero inquit frigidæ non adſueuit, huic per febrem dare non inceperim niſi priſtina planè ſanitate prius reddita. Rurſus ponamus hominem acuta febre laborantem uino aſſuetum, aquáque nunquam fuiſſe uſum, quem huic

miniſtrabimus potum, morbo aquam indicante, conſue-
tudine fortiter diſſuadente, morbus quidem in indica-
tione ob id quod multum vrget prævalebit, conſuetudi
ne tamen non neglecta. Quinimmo aliquid ei indul-
gendum eſt iuxta ſententiam Hip. in Apho. id præſta-
bimus ſi in dicta conſtitutione potum aquoſum conſuetũ
hoc eſt vinum aquoſum miniſtremus. Sic olim Dionyſio
patri meo contigit. Laborabat acuto morbo Gallus, cũ-
que de conſuetudine quæreret, dixit ſe aqua fuiſſe nũ-
quam vſum niſi ad manus ablutionem. Quapropter ho
minem à morbo liberauit, conſuetudinem in indicatio-
nem potus admittens. Licet ergo morbus multum vr-
geat, conſuetudini dandum eſt aliquid, hoc eſt neque to
tum neque maximum. Neque obſtiterit quod Aphoriſ-
mus ſolum de numero oblationum agat. Nam verus eſt
ſermo, etiam in indicatione potus. Vt ab eodem didici-
mus ſecundo de ratione victus loco ſupra à nobis cita-
to, vbi cõſuetudinis ad indicationem potus meminit. Sed
quod in tali morbi conſtitutione non ſit plus conceden-
dum conſuetudini, hinc manifeſtum eſt. Hip. in tertio de
ratione victus ita ſcribit. Cum vero in huiuſmodi mor-
bis ſortem capitis grauitatem vel mentis læſionem ſuſpi
catus fueris, à vino penitus eſt abſtinendum. Aquam q
tunc dare oportet, vel vinum aquoſum, flauum que, &
prorſus inodorum &c. In quibus verbis multum vrgẽ-
tem morbum depingit. Cunque morbus ita habuerit, à
vino penitus abſtinendum eſſe iubet. Aquam que tunc
dare conſulit. Et ſubiungit ſtatim, vel vinum aquoſum
prorſus inodorum. Cunque non eadem ſit aquæ & vi

ni aquosi natura opinandum est, aquam vel vinum aquo
sum non ideo dixisse, ac si vellet, citra ad scrimen vllum
vtrouis æque nos vti posse. Quod ex ijs quæ statim se-
quuntur verbis manifestum est, cum dixit. Atque ab ip-
sius potione aquæ exiguum super bibendum est, nam
hoc modo vini potentia caput minus tentabit. Cū ergo
vinum aquosum alterius sit naturæ quàm aqua, ab eis-
dem indicantibus vtrunque indicari non potest. Cum
tria sint, quæ potum indicent, nempe morbus, virtus, &
consuetudo, siantéque eadem morbi constitutione, vtrū-
que consuluerit potum, necesse est aut virium robur, aut
consuetudinem, mutationem accepisse. Proinde cum ob-
seruemus in scriptis Hip. ea semper recensere signa quę
vires laborantis imbecilles esse ostendunt, cum ab imbe
cilli virtute capturus est indicationem, fit manifestum,
quod cum scribit aut vinum aquosum, ijs ministrandum
iubet, qui vino per sanitatem perpetuo sunt vsi, minime
aqua. Eis fidem præstat, quod quarto volumine scrip-
sit, in simili morbi cōstitutione, imbecillitatis virium cau
sas apponens, cum dixit. His ita habentibus si venter li-
quidus fuerit, absumens, & contabefaciens &c. In qua
quidem morbi cōstitutione potus vinosiores vt diximus,
ratione imbecillitatis virium administrare consulit. Tri-
bus igitur in locis vinum in acutis Hip. concessisse obser- Primo de
uamus. Primo, ratione morbi, vt cum dixit mulsum aut rōne victus.
vinum vtrum magis auxiliaturum putaueris. Secundo,
causa imbecillitatis virtutis, vt cum dixit his habentibus
si venter liquidus fuerit corpus absumens &c. Tertio, 4. Eiusdem
ratione consuetudinis. Hoc est quod Gal. octauo de me 3 Eiusdem

thodo dixit. Conſtat autem & Hip. non in diarijs modo febribus, verum etiam in acutis ex ijs quæ de acutarum victu prodit vinum dare &c. Oſtenſum igitur eſt quod cum conſuetudo, morbi multum vrgentis indicatione diſſentit, eum eſſe exhibendum potum, in quo minimū ſit conſueti multum vero curantis. Hunc dicimus aquoſum conſuetum. Vt vinum aquoſum ijs qui vino ſunt aſſueti. Quod ſi anglo cerniſię potui aſſueto acuta febris accidat, modicum cerniſię ei aſſuetæ multa aqua hordei miſcebimus & ei miniſtrabimus. Sed vt reliqua quiſq; in promptu habeat, tabellam ſecundam apponemus, à qua facile horum ſingula haberi poſſunt. Sed illud ſcire oportet quod quæ de cõſuetudine loquentes hucuſq; de frigida potione diximus, intelligẽda eſſe cũ gratia potus aſſumitur, non prout gratia refrigerandi, cũ affatim ſemel exhibetur poſt morbi coctiones. Ad cuius exhibitionem à conſuetudine nullam ſumendam fore indicationem ex Galeno ſupra oſtendimus in locis quæ ſupra citauimus. Illud inſuper aduertere oportet quod quę de conſuetudine hucuſque diximus, de maxima, & potiſſima conſuetudine, intelligenda ſunt. Conſuetudo vero quam minorem nuncupauimus, aliqñ nullas habet in indicatione vires. Vt qui aqua in potum nõ vtitur ob eius frigiditatẽ & fluctuationem quæ ab eius vſu percipit, febre acuta laboranti eam miniſtrabimus conſuetudini nihil concedentes. Hęc ſi quidem quæ ab aqua contraxit vitia, immoderato acutæ febris calore caſtigantur. Quod ſi inſueti potus incommoda à morbo corrigi nõ poſſunt, minor conſuetudo in indicatione potus vires ha

bet, ſed priori inferiores. Sed raro accidit vt damna curantis potus, à qualitatibus morbi contrarijs non corrigantur.

Cum à morbo & conſuetudine potus indicatio ſumitur.

	morbus maxime	multum	medio= criter	parum	nihil vr gens
conſue= tudo	curans potus	aquoſus cõſuetus	imbecil= liter cõ= ſuetus	medio= criter, cõ ſuetus	cõſuetus potus

Reliquum eſt, vt cum omnia tria indicantia ſimul ad indicationem potus concurrant, ſermonem conuertamus. Scire oportet quod cum virtutis imbecillitas, morbi vehementia, & conſuetudo, ad indicationem potus cõcurrerint, accidere vt plurimum vt duo indicantia in vnum conſentiant potum. Quapropter conuenientem potum ab altera duarum tabellarum elicies, ad hunc modum. Quærere oportet ab altera illarum potum, qui potiori duorum indicantium quæ in vnum conſentiunt conuenit. Eidemque addes, aut ab eo minues tertij indicationem. Vt exempli cauſa laborante gallo febre acuta, cũ virtute multum ob imbecillitatem vrgente. omnia ſimul

in tali conſtitutione potum indicantia concurrunt, nempe, virtus, morbus & cõſuetudo. Duóq; eorum in vnum vim potum conſentiunt, nempe virtus & conſuetudo. Morbus vero vtrique diſſentit. Quapropter potũ quæres qui virtuti & morbo multum vrgentibus conueniat talem ex prima tabella imbecilliter roborantem eſſe inuenies. Tale eſt imbecille vinum. Huic iuxta indicationem conſuetudinis addes. Quare in tali conſtitutione potum imbecilliter roborante fortiorem exhibebimus, talis fuerit vinum quod imbecilli parum vinoſius eſt, tale gallo febre acuta correptum in potum miniſtrabimus. Rurſus laboret luſitanus febre acuta, aſſuetusq; ſit aquæ potui, virtusque eius multum ob imbecillitatẽ vrgeat, cunque conſuetudo & morbus in vnum conſentiant potum, morbo & virtuti multum vrgentibus conuenientem potum quærito talem ex prima tabella imbecilliter roborantem eſſe comperies, à quo indicationẽ conſuetudinis demam. Quare imbecilliter roborante infirmiorem, laboranti luſitano potum exhibebimus, tale fuerit vinum imbecilli magis aquoſum. Diximus ergo cum omnia tria in indicationem potus indicantia concurrant: duo vt plurimum in vnum conſentire potum, ſiue luſitanus Hiſpanus ue Gallus, aut Italus, aut Aſiaticus infirmẽtur. Idq; eo maxime quod ij omnes altero duorum potuum nempe vino, aut aqua vtantur. Sub aquæ appellatione, eas in quibus ſemina hærbæ aut radices per cocta ſunt intelligo vt aqua hordei capillorum veneris aqua liquiritiæ &c. Quicunq; enim aquæ potui aſſueti ſunt, ijs potus aquæ hordei inſuetus dici non po-

teſt, & ſi ea vſus fuerit nunquam. Anglis igitur & iis qui flandriam inhabitant & ſuperiorem Germaniam Scotiſque multoties ægrotantibus accidit, vt omnia indicantia in potus indicatione diſſentiant. Quin immo quoties anglus ſoli cerniſię potui aſſuetus, ab acuta capiatur ægritudine cum virium imbecillitate, pugna inter omnia indicantia oritur. Morbus ſi quidem aquam vt curantem potum expoſcit. Virtus ob imbecillitatem vinum vt roborantem. Conſuetudo cerniſiam vt conſuetum. Qua propter tali concurſu aut tres omnes miſcendi ſunt potus, pro ratione indicantiū. Aut vini modicum ſeorſum ſemel aut bis aut quoties expediat ad roborandam naturam exhibendum eſt, deinde mixtum ex ſimplici cerniſia & aqua ſecundū ſymmetriam, & morbo & conſuetudini correſpondentem potum, quoties opus fuerit miniſtrabimus. Primum modum non approbo, ob id quod non bene conueniant vinum & cerniſia inſimul. Multo adhuc minus ſi vinum cerniſiæ quam allam dicunt miſceas. Conflatur enim ex iis potus qui facile aceſcat in ſanorum ventriculis & corrumpatur, nedum eorum qui acuta febre laborant. Qua propter ſecundum modum inſequendum eſſe opinor. Vt potum iis qui ita laborant in duplicem partiamur. Altero virtutis imbecillitati & morbo indulgebimus, altero morbo & conſuetudini. Vinum virtutem diximus roborare, ſed acuta febri maxime incōmodum eſt. Quare vinum aquæ decoctionis hordei & capillorum veneris aut politrici miſcebimus pro ratione primæ tabellæ. Addimus capillarem herbam, vt

ſimul cum hordeo coquatur, vt hordeum à corruptione ſeruet, & vt ne vini mixtione aceſcat. Secundum componemus, ſi cerniſiam conſuetũ ægrotanti potum, aquæ hordei miſceamus, iuxta rationem ſecundæ tabellæ. Aqua ſi quidem hordei maxime cum potu vtriuſque cerniſiæ conuenit. Quare quæ ex ijs mixtio fit, naturæ Angli acuto morbo laborantis maxime conueniens eſt. Hoc præceptum diligenter ab iis obſeruandũ eſt, qui bona valitudine ceruiſia quam allam vulgari ſermone dicunt vtuntur. Iis ſi quidem cum ab acuto morbo capiuntur, incommodiſſimus eſt ceruiſiæ potus. Mutari quidem tunc temporis ad alium conſilium non eſt. Nam vt didicimus à Gal. repentina à conſuetudine digreſſio, corpora non parum offendit. adduximus præterea ſupra ab eodem, ægrotantẽ cui aqua vt dixit cõueniens potus erat, ob in aſſuetudinem tamen per febrem non dedit. Cum igitur ceruiſia incommodiſſimus acutæ febricitantibus ſit potus, ſi quis eo bona valitudine perpetuo vſus fuerit, recte aget, ſi ceruiſia multa aqua hordei commixta vtatur. Iis vero qui ſecunda valitudine medio potu cerniſiæ vtuntur tribapeninã hijram dicunt, cum à febre corripiuntur ſimplici cerniſiæ potu vti commodum eſt. Diximus ſi quidem hũc potũ refrigerare, & meatus aperire. Quare qui ipſo per febres vtuntur, trimeſtrem, defecatum, & quàm maxime ſimplicem quærant. quique ex aqua fluente confectus ſit. Hunc quidem in acutis febribus commodiorem iis eſſe arbitror quàm aquam. Quod ſi iam dictorum aliquod deſit, cum aqua hordei hunc miniſtrare oportebit.

re oportebit. De potus indicationibus abunde à nobis dictum est.

CAP. XIII.

EXperiamur an medici lusitani in artis operibus methodum Hip. de ratione victus insequantur. Narremus quae quam victus rationem in febricitantibus diætam lusitani vocant. Si quis febre corripiatur, moto statim vētre inferiori per clisteriū, iure lētium aut cocta borragine cucurbitaue & similibus ad sextam diem ducitur. Qua purgante pharmaco adhibito pulli gallinacei iure, & carnibus alitur. In reliquum tempus hunc obseruant victum, paroxismorum aut exacerbationum diem cauentes ad morbi solutionē vsque. Tenui magis victu primis ægritudinis diebus vtuntur stante virium robore. A purgatione autem, quam vt plurimum die sexta, aut octaua exercent, crassiori victu nempe capi aut pulli gallinacei carnibus febricitantes nutriunt. Id agunt, vbi nullum symptoma occurrat, à prædicto ordine eos perturbans. Hunc modum Lusitani & Hispanorum bona pars insequuntur. Sed vt ostendamus quantum à recta ratione & à mente simul Hip. alieni sint, operæprecium erit eorū audire rationes, & fundamenta, quibus innituntur, vt his destructis sponte eorum labatur opinio. Ferunt nostra tempestate hominum corpora ob delicias, venerē, & ob inordinatum victum, superfluis abundare. Facile enim bis de causis accrescere ventriculo, intestinis,

iocineri, & venis, excrementa. Communes vocant materias. Has, vt pote propriam morbi effectricem causam fouentes, prius ſoluendas eſſe iudicant. Quæ in inferiori ſunt ventre cliſterio, quæ vero in ventriculo, & venis, tum ſubtili victu, tum pharmaco deijciente, quod non ſolum communes ſed & propriam morbi materiã reſpiciat. Aiunt huiuſmodi purgatione quam minoratiuam nuncupant, laborantes minus periclitari, imminuta quantitate propriæ materiæ. Cuius multitudinem ob iam dictas cauſas ſuſpicantur. Hip. etiam hanc euacuationem quam inter initia morbi exercent, acceptam ferunt ex in Apho. inchoantibus morbis. Gal. citant dictum Hip. exponentem in hæc verba. Ad hoc vt citius fiant coctiones, melius in principio euacuare, vt materiã minorem redactam, facilius natura coquere poſſit. Die ſexta iudicantes naturam iam ſibi ſeparaſſe ex communibus materijs bonum, prauum que expulſioni apparaſſe, farinacum miniſtrant vt naturam minus grauatam celebris die cretica offendat. A purgatione vires naturæ roborare conantur. Quam languere ſuſpicantur ob cliſteria pharmacum & tenuem victum. Quare ſorbitionem ex iure pullæ gallinaceæ & carnes eiuſdẽ febricitanti apud ſextam miniſtrant. Vt apud vigorem vires habeat natura, quibus morbo fiat ſuperior. Sed vſum ſorbitionis apud diem pharmaci, approbant ex Hip. dicente cum autem purgaueris, ſorbitionibus quibuſdam vtitor, obſeruatis ita febrium acceſſionibus vt nunquam &c.

In 4. de rõne victus

CAP. XIIII.

Sed vt oſtendamus quantum à ratione hæc via deuiat. Oportebit primum de minoratiua quam dicunt euacuatione parum diſſeramus. Nam hanc ſuſpicor præcipuam huius victus occaſionem eſſe. Hinc ſumpto initio. Quamlibet artem conſtrui, tum ex ijs quæ in vniuerſum dicuntur, tum ex ijs quæ in partem, quæ ſunt excepta, ab ijs quæ generatim dicuntur. In ſingulis præterea artibus duo contingunt errores, alter cum ea quæ in vniuerſum dicuntur, in partem quis accipiat, alter cum ea quæ in partem, in vniuerſum eſſe dicta accipiatur. Grauior quidem error hic priore eſt, ſummeque vitandus in arte medica, in qua crudele profectò errare eſt. Concocta medicari & mouere, nō cruda neque in principijs &c. Vniuerſale dogma aut ſi mauis præceptum tres habet exceptiones. Quarū ſingulæ ſecundum partem dicuntur. Nempe niſi ſint furioſa. Item in acutis paſſionibus raro & in principijs pharmatijs vti. Præterea inchoantibus morbis &c. Horū ſingula ab vniuerſali præcepto excepta eſſe ex eo intelliges, quod dixit niſi ſint furioſa. Item in eo in acutis paſſionibus raro. Præterea in eo ſi quid videtur. Cunque ſingulos quos ſanandos ſumis, initio moueas pharmaco, innixus Apho. inchoantibus morbis nonne ſententiam vniuerſalem facis, cum ea Hip. particularem fecerit, in eo quod dixit ſi quid videtur. At tibi forſan id ſemper faciendum videtur. Cum tamen mens Hip. ſi quis rem exacte conſideret fuerit, tribus affectibus non oportere coctionem humoris ad eius euacuationem ſpectare.

Nempe aut cum motu inordinato, aut qualitate, aut quantitate, aliquod vitæ discrimen afferunt. Primum intellexit, cum dixit nisi sint furiosa, per corpus inordinato motu vagantes humores ab ignobili ne ad nobilē & principem partem ferantur, timor est. Aliquando contingit humorem morbum efficientem adeo quantitate exuperare, vt merito timeat medicus, ne coctrix facultas sit coquendo aut expultrix expellendo. Consulte aget medicus aut venæ sectione, aut purgante pharmaco, vtro magis auxiliaturo putauerit, humoris quantitatem inter initia imminuere. Antequam quæ à pharmaco euenire solet commotio, læsioni sit magnę. Magis eo lędit tempore, quo iam calore putredinali et actione naturę humores agitantur. Fit vt ob agitationē boni cum prauis simul educantur. Commotio insuper pharmaci ī augmento morbi causa est additionis potius q̄ diminutionis prauorum humorum. Id manifestum quilibet existimabit, si opus naturæ intelligat esse coctione media separare bonos à prauis. Et qualitatis putridi humoris esse, contactu afficere quibuscunq; obuiauerit. Eos præcipue qui à naturali calido haud commode reguntur. Quod si ijs addas, naturæ vires imbecilliores reddi ex pharmaco intempestiue exhibito, cuius proprium est, multum boni & praui exiguum euacuare, intelliges quantum mali sit, perpetuo pharmacum sexta die exhibere, ni facile comieceris, humorem quantitate adeo exuperantem esse, vt timeas ne uires naturæ superet. Quod si id iudicas, non sexta die sed ab initio morbo inchoante euacuare expedit. Quod

vero citant dictum Gal. nempe ad hoc vt citius fiant co ctiones melius in principio euacuare. Perperã de phar macia intelligendum fore contendunt. Nam per euacua tionem, venæ sectionem intelligit. Hãc in principijs mor borum adhibendam esse ait, vt materiam minorem fa ctam, facilius natura coquere possit. Quod ipse osten dit in expositione Apho. vbi cibus præter naturam in trat. Vbi ita scribit ὅτι δὲ κενωσιν μὲν ἁπλῶς εἰω θε λέγειν ὁ ἱπποκράτης ὅταν ὁμοτίμως ἅπαντες χυμοὶ κένονται, κάθαρσιν δὲ, ὅταν οἱ μοχθηροὶ κα τὰ ποιότητα μεμνῆσθαι χρὴ. Id est quod autem eua cuationem simpliciter consueuit Hip. appellare cum hu mores omnes æqualiter euacuãtur, purgationem autem quando mali sunt secundùm qualitatem meminisse o portet. Et infra ait, declarans id quomaxime humo res omnes æqualiter euacuantur. Euacuatio inquit o mnium humorum æqualiter quæ exquisitissima est, fit per uenæ sectionem. Vnde ex ijs manifestum est per ver bum κενώσεως euacuationem omnium humorum equa liter, quæ per venæ sectionem fit, intelligendum esse, & non eam quæ per pharmacum fit, quam Hipp. & Gal. κάθαρσιν nuncupare consueuerunt & non κένωσιν. Sed eundem vndecimo de methodo medendi audi, eadẽ quæ hic de vacuatione in principijs morborum retulit, de uenæ sectione dicentem. Cum ergo de vacuatione in febribus quæ à putrido humore ortum habent ageret. Saluberrimum, inquit, non solum in continuis verum in omnibus quas putrescens accẽdit humor, venam incinde re. Leuata enim natura ab eo quod velut sarcina pre=

mitur, quod reliquum eſt potentius coquet & expellet. Verbum igitur mouere quod in Apho. inchoantibus morbis eſt, de venæ ſectione maxime intelligẽdum eſt. Aliquando vero de purgatione vt ſcriptum eſt à Gal. in expoſitione. Cum ait ſi quid videtur mouere, ſunt autem hæc maxime venæ ſectio aliquando vero purgatio. Vnde ex iis colligi licet, ſæpius exercendam eſſe venę ſectionem inchoantibus morbis, quam purgationem. At ij contrariũ agunt purgationẽ quibuſcunque in morbis perpetuo inter initia adhibent, venæ ſectionem aliquando. Sed in acutis ſaltem errorem eſſe fatebũtur. Nã raro in acutis paſſionibus expedit in principijs pharmacijs vti. Quod ſi die ſexta, aut octaua tranſactum principium in acutis eſſe dicant cædo. Sed cum ſtatus iam inſtet, grauiori noxa naturã afficient vt ſupra oſtẽdimus. Ob id enim dixit inchoantibus morbis. In acutis vero quantum periculoſæ ſint purgationes tum ob medicaminis qualitatem, tum ob commotionem, declarat Gal. quarto de ratione victus in expoſitione illius verũ ſi ad hęc non aperiatur. Tum non minus ob errores qui perpetuo in huiuſmodi purgationibus cõmittũtur, quos magnas in acutis parere offenſas ex Gal. ſupra oſtendimus. At venę ſectio minus errori ob noxia eſt. Quinimmo nec eius occaſionem nec quantitatem errabit doctus & diligens medicus ſanguini miſſioni aſſiſtens, ſola expulſu facta coniectura. Quam in re Dionyſius medicus pater meus facile omnes ſui temporis medicos ſuperauit. Perſpicuo ex pulſu putridũ ſanguinem dignoſcens. Quod quam medico poſſibile ſit ſenſu aſſequi,

& ad opera deducere, teſtabuntur angli qui mea vſi ſunt arte, de quo alibi nobis ſermo erit. In acutis ergo morbis raro pharmacijs vtendum eſt, nec in eorum principijs, nam commune in ijs præceptum Hip. eſt venam incidere, ſola indicatione ſumpta à magnitudine morbi, Quare Apho. in acutis paſſionibus raro, exceptio eſt duorum communium præceptorum, nempe illius quod nobis tradidit quarto de ratione victus vbi ſcribit. In acutis morbis ſanguinem detrahes ſi vehemens morbus videatur &c. Et præcepti concocta medicari. Prout enim inter initia acuti morbi pharmacū miniſtramus, cō munē frangimus regulam concocta medicari. Vt vero venæ ſectione nō vtimur, contra præceptum de mittendo ſanguine in acutis agimus. Ob quam cauſam dixit & hoc prius bene dijudicantes facere. Hoc eſt an pharmacum magis competat phlobothomo, quod quidem valde neceſſarium & acuto morbo maxime conueniens dixerat. Sed quando liceat in acutis pharmacum exhibere alibi oſtendemus. Dixit ergo in acutis paſſionibus raro & in principijs pharmacys vti, ac ſi velit. In acutis raro purgante medicamento vtimur, quia vt plurimum ſanguinem in ijs mittere maxime neceſſarium eſt. Quapropter diſcernere oportet, an pharmaco vti maiori cōmodo poſſis, quam ſanguinis miſſione. Cum ergo hæc ita ſe habeant, fieri non poteſt vt perpetuo id quod ſexta, aut octaua die pharmacum adhibent, recte & ſecundū rationem miniſtrent. Vere ita res habet, quod non paucos abſque ulla purgatione ſanauerim, & multo plures quibus nec quarta, ſexta, nec octaua, pharmacum

4. de rōne victus.

purgans exhibui, sed in morbi inclinatione, natura in completam crisim faciente. In continuis febribus raro quantum memini occasionem inueni exhibendi pharmacum inter morbi initia, nedum apud incremẽtum. Febris enĩ continua est, quæ proprie & maxime acuta est ægri tudo, vt tradidit Hip. Ostensum igitur est purgationem non esse ex vsu quæ perpetuo quibuscunque in morbis die sexta aut octaua fit, quare & victum qui purgationem consequitur. Quod autem de communibus dictum est materijs, non iusta occasio est à recta deuiandi. Quod si ob multitudinem earum nec clisteribus nec syrupis digerentibus absumi posse iudicat medicus, quod rarum est. Potiunculam cassiæ ex oximelite initio dare expedit. Aut eiusdem tres bolos deuorandos ei qui potionem fastidiat. Aquibus quinque oximelitis aut syrupi quem acetosum vocant cochlearia deglutire commodum erit. Sic enim bilem & pituitam leniendo educit. Nec erit impedimento quo minus rectam victus rationem ab initio ad vigorem vsque instituas. Sed mihi admirari sæpe contingit, quod nostro sæculo infelici omine communes materiæ antiquis temporibus non visæ, comparuere. Aut si erant, non tanti certe habebantur.

1. de morbis vulg.

CAP. XV.

SEd ad reliqua propositi sermonem conuertamus. Primis quinque aut sex diebus febricitantes tenui magis victu alere, deinde cum morbus propè vigorem est solidiori cibo pascere, oĩno præter rationẽ est. Minus si quidem natura cibo impedienda est, cum morbi vi instimulata, circa morbi materiæ coctionem impen-

ſius vacat. Vt ſcite à Gal. ſcriptum eſt. Prudens igitur medicus ad ciborum coctionem, naturam tunc temporis ab opere non diſtrahet. Q uinimmo ab ijs quos ante miſtrabat cibis ſubtrahet. Vt cibus quacunque leui naturæ actione tranſmutetur. Q ui ſi craſſior eſſet natura alio intenta corrumperetur. Aut certe laboranti naturæ ſuperadderet laborem. Omnis inſuper mutatio diſproportionalis ſi repente fiat, ſanis moleſta eſt, quare multo magis ægrotantibus, vt ſupra oſtendimus de mente Hip. Cum ergo virtus laborantis die ſexta, aut octaua imbecillior ſit, quam erat in initio, minus cibi ferret tunc tẽporis natura. Q uare vt recte mutatio fiat, mutare cibum pro ratione ad magis tenuem oportet. Q uod ſi aliter, diſproportionalis fiet mutatio, nõ parũ naturam aggrauans. Ipſa enim, à magis robuſta, prout erat in initio, ad magis imbecillem, prout eſt ſexta, aut octaua die acuti morbi mutationem habuit. Ratio autem victus contrario, nẽpe à magis tenui ad craſſiorem mutata eſt. Q uapropter nullo pacto credendum eſt, naturam poſſe ex huiuſcemodi victus ratione iuuari. Inſuper mutationes inſignes in cibo ab initio morbi ad ſtatum uſque faciendas non eſſe ſupra oſtendimus. Peſſimam omnium & magis grauantem naturam, quæ à tenui victu ad craſſum repente fit. Ad hæc, Hipp. commentario ſecundo de ratione victus aperte damnat eam victus rationem qua primis ægritudinibus diebus inaniuntur ægrotantes, deinde ad ſorbitiones, ante quã morbus iudicetur tranſeunt. Cuius verba ita habent. Melius ſi quidem eſſe dico vt protinus à morbi initio

1. Aphõ.

2. de ratione victus.

ſorbere incipias quàm inanitis euacuatisque venis, vel die tertio, vel quarto, vel quinto, vel ſexto, vel ſeptimo, ſi ante hoc tempus morbus haud quaquam iudicatus fuerit, ſorbitionem inchoare. Præterea ipſe eodem libro in expoſitione illius hoc autem verius efficaciúsq; ita ſcribit. Sed ſanè deterius aget, qui omnibus ijs diebus vaſa ante exinaniuerit, & ſequentibus quibuſdam diebus ita pauerit priuſquam morbus maturus reddatur. Nempe hoc pacto mortem plurimis liquido affert, niſi morbus omnino beneficus fuerit. Quæ vero in principio committuntur delicta ea non ſimiliter domantibus renituntur, ſed facilius domari poſſunt. In quibus verbis aperte nobis oſtendit maximum periculũ eſſe in acuto morbo primis quinque aut ſex diebus tenui victu ægrotantis venas inanire, poſtmodum morbo adhuc non maturo ad ea quę comeduntur tranſire. Ipſe præterea eam mutationem damnauit qua ad ſorbitionem tranſitus fit à magis tenui victu. Cum ait de mutatione quę in hęc vel illa fit, plurima ſum locutus quod re vera hæc nouiſſe commodiſſimum ſit, cum ad omnia tum ad id de quo nunc agitur. Nam in morbis acutis ex vaſorum inanitione ad ſorbitiones tranſitur. Tranſeundum quidem præcipio ego ſed ſorbitionibus haud quaquam vtendum, prius quam morbus ad maturitatẽ perductus fuerit, aut ſignum aliquod aliud apparuerit &c. Vides ad ſorbitiones tranſeundum non eſſe à magis tenui victu antequam morbus maturuerit nedum à iure lentium aut à cocta cucurbita ad capi aut pullę gallinaceę carnes, quę craſſum victum conſtituunt hu-

iuſmodi ſe habent victus, quos febricitantibus miniſtrãt occidentaliſſimi medici. Q ui quantum ab eo quod febricitantibus conuenit, ab errent, & à uera Hip. mente ſatis oſtenſum eſt.

CAP. XVI.

MAgis anglorum medicorum victus ratio præceptis artis medicæ conſentit. Vnica ſi quidem victus forma febricitantes ab initio ad morbi ſolutionem nutriunt. Ius pullę hoc modo parant. Ante diem mactant quam craſſam elegerunt. Deinde hordeo prę parato prunis, paſſulis, bugloſa, endibia, violis, & huiuſmodi hærbis, coquũt plus ſatis, ita vt ius ſpiſſum reddatur hac ſorbitiuncula nõ ſolum febricitantes ſed eos qui alijs detinentur affectibus nutriunt. Hunc victum à morbi initio ad manifeſtam vſque inclinationem miniſtrant. Antiquorum regulas maiori ſe cura obſeruare oſtendunt. Tum quia vnica victus forma à morbi initio ad ſtatum vſque procedunt citra permutationem inſignem, tum quia ſic agentes læſionem quæ ex victus formę mutatione ægrotantibus euenire ſolet, effugiunt. Secundum ex libro ſecundo de ratione victus colligunt. Primum ex Gal. eodem libro in expoſitione illius interdũ autem & cruda &c. Vbi ita ſcribit vniuerſa inquit hæc contingere his ait, qui perperam cibati ſunt à medicis, qui primis diebus exiccatos ægros die tertio, vel quarto, vel quinto, vel ſexto, repente ad edulia non peracto morbi vigore permutauerunt. Q uaſi peracto morbi vigore conueniẽter eos victum permutaſſe dicat. Q uod autẽ

dicebat permutare quidem ſanorum victum in morbis, neque tamen temere id agendum, iam patere ex dictis arbitror. Nempe cũ vna quidem corporis conditio ſani ſit, altera quæ à morbi initio ad ſtatum vſque extenditur. Mox & tertia, quæ ad perfectam morbi ſolutionẽ ſeſe prorogat. Deinde & quarta quæ totius conualeſcentiæ tempus ad vſque ſanitatis habitum occupat, in nulla harum quattuor conditionum permutationem victus inſignẽ facere oportet, niſi prius in alteram conditionis ſpeciem peruentum ſit.

CAP. XVII.

SEd quo magis antiquorum dogmata inſequi eo modo conantur, eo grauius anglos lædunt ægrotantes, eorum vires exoluentes. Angli animo & corpore vigent, cibi, & potus, multum & crebro ingerere aſſueti. Aſſuetudini autem cum aliquid cõcedendũ nos doceat Hip. colligitur non eſſe dictam victus rationem quibuſcunque in febribus certã, ſed nimis tenuem, ſumpta indicatione ab aſſuetudine, regione, & cœli temperie. Corpora ſi quidem quæ multo & craſſo vtuntur victu proſpera valitudine ſimplici ſorbitiuncula alere, tribus morbi temporibus, haud iuſtum eſt. Nam verendum eſt ne corporis vires labãtur ob defectum. Nec obſtiterit quod ſupra in inueſtigatione formæ victus cõſuetudinis non meminimus. Nam & ſi vere formam victus conſuetudo non per ſe indicet, interuentu tamen virtutis indicare videtur. Nam craſſo victu aſſueti, tenui ſi aliquot diebus vtantur, imbecilles fiunt. Quapropter ſupra cum de virtutis robore quæreremus, con

ſuetudinis mentionem fecimus. Ita vt eorum virtutes qui multo & craſſo victu proſpera vſi ſunt valetudine, ob id parum vrgere ac ſi imbecilles ſint, poſuerimus. Regio præterea ad quinquageſimum quartum gradum verſus boream vergens cum frigida valde ſit, calidum innatum intra viſcera colligens fortius reddit. Vnde craſſiori indigent alimento, tum ob hoc, tum vt frigori continentis validius obſiſtat. Quod autem à frigida regione ſimilis ſumatur indicatio ac à frigido tempore, ex eo fit manifeſtum, quia vires validas ſimiliter efficit, & conſimiles in corpore humano creat humores. Sed hyberno tempore multa quidem propter robur virium & raro danda ſunt. Vt ſcriptum eſt à Galeno in expoſitione Apho. quibus ſemel aut bis. Conſimiliter igitur ijs qui frigidam regionem incolunt, plus cibi quàm quod morbi natura expoſcat, miniſtrādum. Illud regioni & conſuetudini concedentibus medicis. Gaude re enim ſemper naturam conſuetis dixit Gal. octauo de Methodo ex autoritate Hip. Sunt præterea quàm plurimæ acutarum ægritudinum quę adeo tenuem victum non ferant. Præter acutas febres quas tropicas appelli tant medici, quibus non competit, ſunt & quæ die vndecima, & tertiadecima, & quartadecima terminantur, quibus perſcriptus victus non eſt ex vſu, non Italo, non Hiſpano, ſi aliqua ſupra dictarum febrium ſpecie laboret. Cum vterque eorum partius ſecunda valetudine viuat. Quod ſi febrem ponas eſſe ex ijs quæ longiorem habeant terminum, recte profectò colligetur, anglos ægrotantes à tenui victu grauiter lędi. Ea ſi quidem im

penſe grauis noxa non eſt, qua morbus vires aſſumit, ſed quæ vires, quibus natura morbo oppugnat, adimit.

CAP. XVIII.

SEd non deerit fortaſſe errandi occaſio. Anglos bona valetudine inordinato aiũt vti victu, ventres q̃ eorũ ob id crudis humoribus redundare. Hos cũ ægro tant tenui victu abſumi oportere iudicãt. Fouent enim inquiunt propriam morbi effectricem cauſam. Sed res aliter habet vt exiſtimo. Ventres anglorum non crudis ſed prauis aut ſemicorruptis humoribus abundare opinor. Quod ſi crudos eos dicas, quos natura non euincit cædo, & appellationem non moror. Sed eo modo quo Hip. ſolet, cruda nuncupare excrementa, nempe flauam bilem & reliqua quæ corpus alere non valent. Eos prauos eſſe dico, qui poſt coctricis facultatis actionem nutritioni permanent inepti, conſimilem à natura mutationem recipientes ac excrementa. Eos ineptos nutritioni ſignum eſt, quod ieiunium haud facile ferant, quorum enim ventres crudis abundant humoribus nutritioni aptis facile ieiunium ferunt, ſiue aſſueti ſint multum, aut parum ingerere. Vt ſcite ſcripſit Hip. in hæc verba, non aſſuetam inquit cibi abſtinentiam facilius omnino ferunt, qui parte ſuperiori pituitoſi ſunt. Quo fit vt ſi ſemel die, cibo vtantur, facilius etiam ferant. Rationem aſſignans Gal. ad hunc modum ſcribit. Pituita vero temporis proceſſu coquitur, ſanguisque efficitur. Vnde facilius ieiunium ob pituitę in ſanguinẽ conuerſionem ferunt, id longa docente experientia. Argumento ergo dialectico, quod à negatione conſequentis

2. de rõne victus.

dicunt, perſpicuo apparet, eorum qui ieiunium difficulter ferant ventres carere humoribus aptis vt nutriant. Vnde manifeſtum fit humores quibus eorum ventres abundant, alimoniæ aptos non eſſe. Ratio vere rem ita eſſe oſtendit. Et ſi hæc ſola ſit ſatis vt de re certa habeatur ſcientia, alia adducemus obiter ſigna vt puſillanimes ad rem percipiendam confortemus. Cum humores in uentriculo contenti, laudabiles ſunt, halitus qui ab ijs ad caput feruntur humidi ſunt nullius q̃ prauę qualitatis participant. Cunque per poros capitis & faciei effluunt, nulla in tranſitu particulas extranea afficiunt qualitate. Cum vero praui fuerint & ventriculo diu inſederint, neceſſe eſt partes eas quæ ab eo p̃ conſenſum afficiſolẽt, ſimiliter afficiãtur. Facies igitur halitus à ventriculo aſcendentis qualitatem haud obſcure indicat. Corpora igitur anglorum ſi circunſpicias pulchra eſſe videbis, alba & læui cute eorum membra obduci. Faciẽ vero eorum quorum ventriculi crudorum humorum congerie grauantur obſcura rubedine, puſtulis conſperſam, lacera multis in locis cute intuebere. Similem in quo videas faciem crudis q̃ humoribus grauari eius ventriculũ quẽ iandiu conquerentẽ audias nõne recte colliges cõiectura habita ex facie eius humores prauã nactos eſſe qualitatẽ lõga in vẽtriculo mora. Halitus q̃ inde aſcendentes, faciem inficere. Vt id calido iocineri quis tribuat, ſanguinem bilioſum efficienti talem q̃ ad corporis particulas mittenti, fieri nequit. Nam cum materia quæ totum nutrit corpus, à naturali mutata eſt ſymmetria, neceſſe eſt vt ſingulæ corporis

particulæ lædantur cum facie. Quod ſi adhuc inſiſtas. Sanguinem bilioſum aut magis natura excalfactũ, facilius ad ſuperiora vergere, cædo. Sed fieri nequit temporis longitudine ad totum corpus quin vitium permeet. Id præterea ſenibus crebrius accidere quàm iuuenibus videmus, quibus minus cauſæ eſt quod bilioſum generent ſanguinem. Ventres tamen eorum crudis abũdare humoribus non extra rationem eſt. Verum eſt quod quibuſcunque talis facies futura erit humorum in ventriculo congeſtorum occaſione, immoderato opus eſt calore, tum vt humores corruptioni diſponat, tum vt ab eis fumoſos educat halitus, qui faciem maculent. Senibus igitur immoderato vini vſu immoderatum calorem intra viſcera excitante, talis generatur facies & non ratione calidi iocineris. Quibuſcunque igitur talis affectus accidit materiam à ventriculo prauæ qualitatis ſuppeditari, calorẽ vero efficiẽtẽ vel ab iocinere vel ab ipſo vẽtriculo adſcititiũ certũ eſt. His fidẽ præſtant, cibos & potus quibus vtuntur, aptiſſimos eſſe vt in ventriculo corrumpantur. Vino & ceruiſia quam allam vulgari ſermone dicunt ad vnam menſam vtuntur. Potus enim ceruiſiæ, cum flatuoſus natura ſit, vini conſortio magis inflatiuus redditur, ita vt caput magis impleat & feriat. Butyro præterea ſalſis cũ piſcibus veſcũtur. Ita fit vt aduerſantibus ciborum & potuũ diſſimilibus qualitatibus, tota mixtio corruptioi fiat obnoxia. Rõne igitur quiſpiam aſſeret, eos non crudis ſolum, ſed & vitioſis abũdare humoribus, minime ad nutritionẽ aptis.

Audi

CAP. XIX.

AVdi quo rem deducam. Aegrotantibus anglis tenuem victum miniſtrare medicos ob id quod eorum ventres crudis redundent humoribus quos ita abſumi ſperant, errorem eſſe arbitror. Victū tenuem miniſtras vt humores in ventriculo redundantes abſumas. At ij cum à propria mutati natura, praua'que nacti qualitatem, nutrire non valeant, vt oſtendimus, fit, vt prauos humores morbum efficientes natura (alioquin multum temporis ventriculi coctioni impendere aſſueta) ad expulſionis opus parante, alter naturæ hoſtis inſurgat, ipſam multitudine & praua qualitate & ob ſedis nobilitatē grauiter perturbās. Prȩter id qđ à propria morbi effectrice cauſa laboris patitur. Quod ſi naturam duplicis hoſtis in curſu grauatam, virium'que robore indigentem, accedens medicus contra conſuetudinem agens, tenuem victum offerat, ſpōteꝑ reddat imbecilliorem, nōne merito non medicus ſanans ſed occidens, non adiutor naturæ ſed ægritudinis dicetur. Sed vt nulla aduerſario ſuper ſit ſpes, conſtituamus hominem ex corruptione humorum ægrotantē, cū robore viriū. (Corruptos humores eos dico qui à natura propria migrantes nutrire non valent. Quales anglorum eſſe ſupponimus, qui diu ventriculo inſederūt.) Sumpta ſolummodo ab ijs indicatione, parum an multū raro aut crebro huic cibum offeres. Medicus Anglus modicum iuris pullæ gallinaceæ conuenientibus hærbis decenter temperati bis aut ter in die miniſtrabit. Aut quam dicunt hypoſetalam. Aut analberi, aliud ſorbi-

tionis genus, quæ parum alimenti præstant. Quid si Gal. audias contrarium dicentem, nonne deinceps muta bis sententiam & anglos in posterum ægrotantes crassiori victu ales. Ille igitur in expositione Apho. quibus semel aut bis ita scribit εἰ δὲ μετ' εὐδείας ἢ διαφθορᾶς ἡ δύναμις ἐῤῥωμένει τύχοι, καὶ πολλὰ καὶ πολλάκις σιτία τοῖς οὕτω κάμνουσι δώσομεν, ὡς ἂν καὶ τῆς διαθέσεως δεωμένης πολλῶν καὶ τῆς δυνάμεως κρατεῖν αὐτῶν δυναμένης. Hoc est si cum indigētia aut corruptione facultas robusta fuerit, & multa & multoties cibaria ita laborantibus dabimus. Vt pote multa exigente dispositione & facultate illa vincere potente. Sentis ne dispositionem quæ ex humorum corruptione accidit, non modicum cibum indicare. Sed eundē in eodem audi dicentem. Si facultas inquit laborantis imbecillis fuerit, & ea quæ in corpore est dispositio ex corruptione sit vel indigentia, paucum alimenti bis, & sæpius dabimus. Parum quidem quia semel totam multitudinem alimenti substinere non potest facultas debilis. Sæpius autem quoniam multis indiget dispositio. indigentia si quidem adiectione indiget, corruptio vero epicrasi. Hos enim qui cum virium imbecillitate corruptione humorum laborant, docet Gal. curare in libris de methodo medēdi, paulisper noxios humores vacuando, & de centi victu laudabiliores semper apponendo. Curationem hanc per epicrasim fieri nuncupat. Quod si cum virium robore, & corruptione humorum, hominem crebro multum cibi & potus assuetum ingerere, ponas, præter hæc, in regione frigida qualis est anglia,

iudicas ne hunc exiguo & tenui victu alendũ fore an multo & crasso, indicationibus tribus in id consentientibus, nempe corruptione humorum, consuetudine, & regione. Ego quidem multum ijs & crebro exhibendũ esse arbitror. Nisi obstent paroxismorum aut exacerbationum inuasiones. Quod si contingat, rarius multum ijs ministrare oportet. Nec hoc præter mẽtem Gal. est, qui in expositione dicti Apho. ita scribit si vero accessiones non permiserint nec multi alimenti offerẽdi occasiones præstiterint, raro plura exhibebimus, sic quidam transtulit. Aliter tamen habet græcum exemplar nempe. Μηδὲ πολλοὺς τῆς τηφῆς ἡμῖν καιροὺς παρέχοντων ὀλιγάκις δώσομεν τὰ πολλά, *hoc est neque plures ad cibum offerendum occasiones habentes raro plura dabimus. Et vere ita res habet, nam accessiones non solent plura cibationi opportuna tempora præstare, præcipue si longæ sint. Velim quisquis hæc legerit sibi persuadeat, me hæc scribere, non vt in medicos Anglos inuehar, sed vt veritatẽ omnibus aperiẽs, simul et anglis amorem quo eos hucusque prosequor ostendam. Dabóque operam vt absens, calamo efficiam, quod præsens apud vos præstabam. Clarissime vir Thomas Aldeæ totius Angliæ cancelarie dignissime vnicũ Anglorũ Decus, Ioannes Bakeri primitiarũ cancelarie humanissime, in paternarum legum peritia prudentissime, recti immobilis trutina, vobis hæc commentaria de victus ratione conscripsi, vestra gratia tueamini. (Scio non deerunt detractores) speculatio tamen cum hominibus ex vsu maxime sit, si vestra gratia apud Anglos cõmen*

detur, erit vt ad hominum manus libellus veniat, legatur, quod reliquum eſt ſpeculationis vtilitas præſtabit. Hoc quicquid eſt vobis dicare decreui, vt beneficiorum animum meum nunquam immemorem oſtendam vobis. In quibus virtutũ ſingulare exemplar ſitum eſſe ſcio. Beatam rem publicam in qua ad honores tales euehuntur viri. Sed beatiſſimam ſi vos ad magiſtratus culmẽ euectos, diu ſubſtites foueat. Sed ad reliqua propoſiti redeo. Obyciet nobis Anglus medicus illud Hip. non pura corpora quantumcunque nutries magis lędes, qualiter ergo eos qui ex corruptione humorum laborant adiectione indigere aſſerimus. Prauos humores aliquã do in ventriculi capacitate contineri, & quandoq; inter eorum tunicas, & eorum aliqui craſſi & lenti ſunt, aut tenues, quandoque quieſcentes, ventriculo inhęrent, aut mouentur intra eius capacitatem. Hipp. ſermo de ijs eſt qui in ſpatio ventriculi, aut in vijs per quas commeat cibus humoribus continentur, qui in prædictis locis tumultuantes praua qualitate cibum nuper aduenientem corrumpunt. Vnde fit vt cibo talia non corroborentur corpora. Nobis vero de ijs qui intra ventriculi tunicas craſſitie & lentore pigri continentur, ſermo eſt. Quorum cauſa non eſt quod corpus non nutriatur. Sed aliter dicamus. Poſito virium robore in duobus æquali, & paribus cæteris, eorum alter corruptione humorum laboret, alter ex multitudine eorum qui laudabiles ſint. Cui nam eorum plus cibi concedas. Ego quidem ſentio cum Gal. corpus humorum laudabil. ũ multitudine grauatum, multum iuuari inedia, aut modico ci

bo. Alter vero ex his deteriorem fieri. Nam corrupto rum humorum praua qualitas naturæ vires diſſoluit. quare inediam ſi his aut tenuem victum iniungas, multum profectò imbecilliorem reddes. Quia tamen euenire poteſt vt ob prauam humorum qualitatem cibus corrũpatur, præſertim cum in vijs cibi fuerit adhibere purgationem conſulit, antequam reficienti victu conualeſcentium corpora nutriamus Hip. cauſam reddens quare corpora eorum qui cibum aſſumpſerunt non corroborentur, ait, quod eorum corpora nõ pura ſint, vacuationé q̃ indigeant, vt corpus ſumpto cibo corroboretur. Nobis vero in præſenti de ijs ſermo eſt qui intra ventriculum diu inhærentes nutritioni corporis non obſtant. quod ex eo manifeſtum eſt, eos non obſtante humore ventriculi, ex cibo & potu iuuari. Quod argumentum eſt, aut humores intra tunicas ventriculi eſſe, cibum aduenientem nõ tangentes, (cui adhæreo ſententiæ) aut ſi in capacitate ventriculi ſint, ob eorum pigram craſſitiem & lentorem haud quaquam poſſe aduenientem cibum multum inficere. Corruptio igitur humorum non indicat inanitionem vt arbitratus eſt oribaſius in expoſitione Apho. corpora non pura &c. Sed potius cibi adiectionem. Vt manifeſte à Gal. ſcriptũ eſt in fine dicti Apho. quibus ſemel aut bis. Autumno vero inquit morbi qui ex corruptione fiunt aſſimilantur. Quapropter qui eo febricitant tempore continua optimi indigent adiectione, & ſi vires validę fuerint ſæpe & multa, ſi vero imbecilles pauca & ſæpius afferemus. Anglis igitur cum humores ij qui ventriculis eorum in-

hærent & craſſi ſint & lenti aut inter ambas ventris tunicas collecti, aut certe quieſcentes, non eſt quod tenuis victus miniſtretur. Quinimmo danda eſt opera, vt cum huiuſmodi corpora febre detinentur, aut alio morbo, vires eorum quo ad fieri poſſit ſeruemus. Vt natura, multitudinem humorum manuteneat. Si enim ob imbecillitatem imbecilliter eis dominetur, facile in eis febrilis concipitur calor, ob prauam eorum qualitatem. Vnde fit vt prꝛeter propriã morbi materiam, aliam denuo morbificam cauſam ſuppeditet ventriculus, prima multo tenaciorem, & ſæuiorem. Caute ergo cum iꝭ agendum molliterq; tractanda ſunt huiuſmodi corpora, et craſſiori victu q̃ pro morbi ratione ſunt alẽda. Euacuatio etiam talis adhibẽda his eſt, vt propriã morbi materiam ſolum reſpiciat, in commotis iꝭ qui in ueniculo commorantur humoribus. Hos enim ſecurius bona valitudine tractabit medicus. Hoc meo diſcrimine didici, craſſiori victu huiuſmodi corpora alere, & leuiuſculis purgationibus ſubducere, in quorum ventriculis multitudo frigidorum humorum diu congeſta eſt. Semper diligenter prꝛecauens nequi in ventriculo ſunt humores morboſam affectionẽ concipiant. Tribus ergo indicationibus in craſſo victu conſentientibus, iudicas Anglum exiguo & magis tenui victu, poſito morbi acumine æquali nutriendum quam Hiſpanum aut Italum. Ego quidem arbitror craſſiori et ampliori cibo Anglos indigere. Scióq; optimos quoſque medicos probaturos ſententiã meam. Nã nullam mihi legitimam reddes rationem ob quam cauſam magis tenui cibo, & eius mino-

ri copia ægrotantes Anglos nutrias, posito æquali morbi acumine quàm Hispani medici ægrotantes Hispanos, aut Itali Italos, qui alioquin magis tenui indigerent, tū ob calidam regionem tum maxime ob id quod partius secunda viuunt valitudine. Manifestum igitur est hunc victum Anglis virium esse detrimentum & labefactationem maximam. Nec illa iusta errandi occasio est, ob fugiendam mutationem in victu, febricitantium robur simplici iure multis diebus absumere. Profectò grauior error est, quo naturę vires exoluimus, quàm quo morbo fomenta ministramus æque vrgentibus virtute & morbo. Nec omnem damnauit Hip. mutationem quæ in victus ratione apud ægrotātes fit, sed solū repentinam et disproportionalem vt in superioribus dictum est. A te nui igitur victu ægrotantes Angli grauiter læduntur. Cuius argumentū est sudores qui nō raro his, p̄ febres circa caput & collū accidūt. Quorū causa præcipua, virium est imbecillitas & non morbi acumen. Nam huiusmodi sudores in acuta ægritudine & in mitiori contingere solent. Vt ab Hip. scriptum est cum de sudoribus qui circa caput & vultum & ceruicem fiunt loquitur. quos in acuta ægritudine & mitiori posse cōtingere ait. Imbecillitas virtutis ergo est quæ præcipue hos operatur sudores & non morbi acumen. Anglis igitur hos crebrius per morbos accidere quàm sibi vicinis Gallis Hispanis aut Italis a duabus causis nempe, ob victus tenuitatē et eo q̄d cubiculis aërem velut carcere occludūt euenire putādum est. Tenui si quidem victu cito labūtur corpora multo cibo assueta.

1. prædi-ctionum.

BRVDI LVSITANI

DIONYSII MEDICI FILII DE VICTV FEBRICI-TANTIVM AD ANGLOS.

LIBER TERTIVS.

CAP. I.

SED *tempeſtiuum eſt vt de victu agamus qui ſingulis febribus conueniat. Exemplis ſi quidem manuducere lectorem oportet, vt facilis fiat ſermo. Cauſus cum à bilioſo ortum habet humore ſi cum robore virium adſit & æger tali ſit habitu vt non facile exoluatur, potu nutriatur, vt dictum eſt. Hordeum mediocris ætatis plenum, album, exutum que ab vtroque cortice coquito in aqua fontis, quæ aut coctione aut lõga mora reſidentiam fecerit. Sit que hordei pars una aquæ partes uiginti. Bulliat tandiu vt infletur hordeum & rumpatur. Collatum propina cum opus fuerit. Hic potus erit ægrotantis uictus. Quod ſi ſitim non ſedat. Præparato eundem potum & hora vna antequam ab igne amoueas recentes violas mediocris magnitudinis*

Aqua hordei

Aqua hordei cum virtute violarũ

inſimul coquito, à collatura parum Zucari miſceto. Eligito pruna cuius ſapor medius ſit inter dulcem & acetoſum, ita ut nulla participent adſtrictione. Coquantur que in aqua quæ prius per ſe ante ebullierit, ſit que prunorum pars, vna aquæ partes duodecim coquantur tandiu vt pruna tumeſcentia rumpantur. In eadem teſta qua cocta ſunt potum ſeruato. Dato cum modico Zucari vbi oportet. Aquam per ſe coquito ad tertias, cunque ſubſidentiam fecerit ad aliud que vas collatam effuderis, ſyrupi acetoſi imbecillioris parte vnã, aquæ partes quindecim miſceto ad lentum ignem ſpumam auferendo tandiu vt permiſceantur adinuicem. Quia vero non ommibus vna placet mixtio, conſulto ægrotantis palato prædictum ſyrupum magis aut minus acrem efficito, plus aut minus aquæ miſcens. Idem cum ſyrupo violarum efficies, ſi tibi commodum videbitur aut alijs. Quod ſi de viribus ægrotantis non fidas, vt ſolo potu perdurare poſſit ad criſis horam, aut & ſi in preſenti vires conſtent, nihilominus times futuram imbecillitatem, aut quia homo raro habitu eſt, aut conſuetus alioquin multum ingerere, horum vtrique talem exhibebis victum. Aquam hordei vt ſupra parato tandiuque hordeum coquito ut rumpatur, linteo raro hordeum ſuſcipito, fortiter que exprimito, ita vt totam hordei medullam exire facias, hanc multa aqua hordei miſceto vt tenuis fiat ſorbitio, eſt cum pauco Zucaro exhibito. Syrupi acetoſi acris ſi tantum miſceas vt aliquid acetoſi habeat iam dicta ſorbitio, facias que vt modicum buliat, optimum cibum huic febri efficies. Idem cum pru

decoctum prunorum.

potus acetoſus.

Ptiſanæ tenuis ſorbitio.

Acris ptiſanæ ſorbitio

nis eſſ cere poſſis. Micam panis mediocris ætatis à ſur fure ſinceri ad paruulas partes radito, in aquam infundito frigidam, digitiſ que confricato ter que aquam innouato, deinde coquito in aqua hordei violacea, cuncq; vtrunque permixtum fuerit, infunde ſucci granatorum acetoſorum & ℥ucari ſingulorum tantum vt ægrotantis palato placeat, iterum coquito vt miſceantur, fac val de tenuem ſorbitionem multa aqua panem diluens, quã ijs dabis, quorum virtutes ob imbecillitatem parum vrgent. Hip. de curatione huius febris agens, aquæ mulſæ coctæ et aquoſæ quantũ æger voluerit concedit. Hoc q̃ potu ægrotantem ad criſis horam ducit. quod manifeſtum eſt ex eo quod in hunc modum ſcribit. Et ſorbitiones inquit niſi dies iudicatorij tranſierint non dabis. Sub audies cum Gal. ſi virtus ægrotantis robuſta eſſe videatur. Zucarum vſum mellis præſtat. Efficaciorem tamen virtutem mel habet. Zucarum vt pote temperatius ad cauſi curationẽ magis probandum. Antiquorum ætas eo carebat, & ſi ſacharum tunc non deeſſet.

Panatella acetoſa.

CAP. II.

QVod ſi cauſus à materia pituitoſa ſalſa fuerit, craſſiori victu alendi ſunt ægrotantes. Nempe ſorbitione tenui. Potus non erit ijs victus idoneus. Quare ſorbitionibus in hunc modum, vteris, ſi virium adfuerit robur, habitus que talis ſit ut non facile corpus effluat, parcéque ſit aſſuetus viuere ſecunda valitudine. Sorbitionem ex hordei medulla cum ſyrupo acetoſo eo quo ſupra dictum eſt modo præparato. Acrem ptiſanæ ſorbitionem appellauimus, ad

miniſtra vbi oportet. Eam inſuper ſorbitionem quam ex mica panis ter loti ſcripſimus, acetoſam panatellam diximus præparabis, addito loco ſucci granatorum ſyrupo acetoſo acri, hunc dico qui plus acetiri recipit. Hunc victum intellige ijs conuenire qui maligno cauſo non laborãt. Diſcernitur cum malignus eſt, ex aſſidua extremorum frigiditate, de ijs infra agemus. Iis ergo qui cauſo à pituita ſalſa laborant, ſorbitionem dato ex hordeo aut pane modo prædicto bona ſyrupi acetoſi quantitate iniecta, ita vt palato effatu dignam offerat repræſentationem. Quod ſi facultas imbecillis fuerit, aut futuræ imbecillitatis ſuſpitionem præſtet corporis habitus, aut conſuetudo, aut ſi aluus ab initio liquida fuerit corpus abſumens (hoc enim ſymptomate ſolo poſito, virtutem multum vrgere ſupra diximus) talis cómodus fuerit victus. Pullum gallinaceum qui matrem inſequitur pinguem coquito ad lentum ignem recenti teſta, prunorum & hordei præparati quantum ſingulorum manu capi poſſit, aquam ſufficientem infundito, mali deinde granati accidi grana quantum manu capere poſſis proijce media hora antequam pullum ab igne moueas. Sunt qui tandiu pullum ad ignem coquunt donec hordeum rumpatur. Huius decocti portionem ſeruato vt ægrotanti exhibeas, cum tibi opportunum videbitur, ex reſiduo decocto cum pane in aqua frigida ter infuſo ſorbitionem facito. Dato quando oportet ei cui aluus liquida fuerit. Cæterum ſcire oportet cauſum cum à ſalſa pituita generatur, ſi cum aluo ab initio perturbata ſint vires naturæ multum abſumere. Qua propter victu

Decoctum pulli ex granato aceto ſo.

crassiori eos indigere qui huiusmodi causo laborāt. Præsertim si habitu sint raro & assueti multum ædere. Natura si quidem huiusmodi causo laborantis symptomatum prauitate, & humoris cōtumaci resistentia coctrici facultati repugnantis, exoluitur.

CAP. III.

HIP. *iubet attractorias exhiberi sorbitiones. Sed quid sibi* Hip. *velit per illud verbum attractorias dicere non facile est. Præcipue cum* Gal. *verbum absque interpretatione reliquerit. Græce ita habet* ῥοφήματα ἐπισπαστικὰ δίδου. *Hoc est sorbitiones super attractorias dato.* ἐπισπαστικὰ *composita dictio est à præpositione* ἐπὶ *cuius officium est dictionis significato aliquando aliquid addere. Vt* Hipp. *infra* ἐπὶ δὲ λαπαρῷ ἐόντι καῦσος ἐπιγένηται, *hoc est causus superueniat. Aliquando idem valet quod apud latinos.* In. *Vt cum idem ait* τὸ ἔξωθεν πνεῦμα ἐπάγεσθαι, *hoc est exteriorem spiritū inducere.* Vul. Hip. *vt sorbitiones attrahenti pharmaco misceamus. Pharmacum enim sorbitione mixtum, melius nuncupare non potuit, nomen ab vtroque simplici compositum efficiens, nempe sorbitiones attractorias. Quod autem antiquioribus consuetum fuerit medicis, in sorbitionibus pharmaca miscere, manifestū est ei qui antiquorum scripta euoluerit. Ipse etiam* Gal. *in phlegmonis iocineris curatione, cortice helebori in ptisana, mercuriali, & philicula vtitur. Id'que non vulgare præceptum est in vehementi febre aut maligna. Nempe cum purgatio admodum sit necessaria, timeat'que medicus inualidis*

ægrotantis viribus. Consulte aget vt cum pharmaco vti velit, id simul cum sorbitione ægrotanti offerat. Sic enim pharmacum minus commouebit, minusque calfaciet & exiccabit, quæ omnia in vehementi febre aut maligna ne fiant, diligenter obseruandum est. Pharmacum præterea ita exhibitū vires naturæ minus exoluit. In maligna febre aut pestilenti optimus fuerit exhibendi pharmaci modus, quo nullus alius certior, minorique humani generis damno. Id ita esse intelliges si Gal. sententiæ sis memor, in expositione Aphorismi quibuscunque crisis fit, vbi plures iudicationes ad bonū terminari vidisse ait. Nouimus inquit ipse plures esse ex ægrotis sanatos quàm mortuos nisi pestilens sit constitutio. In iudicatione autem natura tristantes chimos ad expulsionem commouet. In qua quidem commotione natura solet in pluribus victrix exire, nisi cum pestilens morbus fuerit. Cauenda ergo sunt, quæ humorem pestilentem pura pharmaca commoueant, offerre. Ab vtroque enim & à pestilenti humore & à pharmaco ægrotantis robur absumitur. Quod si pharmacum cum sorbitione misceas, ab vtriusque ictu naturam magis seruabis, eique simul materiam vnde sibi arma minstret suppeditabis. Prudentissime igitur Hippoc. in maligni causi curatione sorbitiones attractorias ministrare iubet. Quod autem in causi curatione pharmacum purgans aliquando exhibere oporteat, ipsemet docuit eodem libro in hæc verba. Si liquidam aluum habenti causus super veniat, si tibi videatur purgatio necessaria, intra dies tres non purgabis, sed quarto. Ser- 4. de ratione victus.

monis conſequentia huc me adduxit vt de adminiſtrandi pharmaci modo diſſererem, alibi enim de pharmacorum adminiſtrãdorum methodo latius agemus, vbi quale, quantum, quando, & quibus exhiberi debeat pharmacum, inueſtigabimus.

CAP. IIII.

NVnc ad ſermonem reuertamus. E' noſtris medicis nonnulli medullam cucumeris, citruli, alij lactucam, portulacam, alij lac amigdalarum, aliqui ſcariolam cum aceto aut agreſta vel ſucco berberorum aut acetoſitate citri vtrique cauſo concedunt. Sed quantum aſtringentia aduerſa ſunt legitimo cauſo, tantum frigida potentia, notho. Quod ex hoc maxime intelliges. Legitimus cauſus fluxu ſanguinis aut ſudore ſoluitur, vt ab Hip. diſcimus. quæ autem potentia nimis frigida ſunt, tum ea quæ aſtringunt, vtrisq; obſtant terminationi. Quod notho ſeu non vero cauſo non conueniant ea quæ potentia valde ſunt frigida, ratione manifeſtum fit. Humor ſi quidem huius febris difficilis coctionis eſt, id'que maxime ob id quod frigida glutinoſa & craſſa pituita ſit, quæ hanc febrem generat. Quapropter abceſſu ſolet hæc febris terminari, vt a' Gal. ſcriptum eſt. Quare omnia quæ potentia frigida valde ſunt huic febri incommoda eſſe qui vis percipiat. Quod raſis in hæc verba aſſerunt. Et pone inquit in cibarijs ſcilicet in non pura, res calefacientes & ſubtiliantes. Quid igitur prudens lector de illo ſentis, qui camphoram cum aqua roſarum diſſoluẽs, laborãti cauſo exhibet. At quæ aſtringunt niſi ſymptomatis gratia

4. de rõne victus.

In 4. de rõne victus

16. contin. tus.

exhibita, vtrunque cauſum perniciosum aut diſcritum efficiunt. De cauſi vtraque ſpecie ſatis ſint dicta. Vtriuſque ſynochi victus forma, ſimilis eſt ei, quam cauſo conuenire diximus.

CAP. V.

CVm enim vterque ſynochus febris ſit nullas habens intermiſſiones, indicat ægrotantem potu fore nutriendum. Et quia hæc febris raro accidit cum imbecilli facultate, aut calido & ſicco temperamento, neque habitu raro, ob id ſolum in hac febre de conſuetudine quæremus. quem ergo ægrotantem parce viuere bona valitudine ſcias, ſolo potu nutrire oportet. Aquam igitur hordei vt ſupra parato, cuius accipito partes decem, ſyrupi acetoſi acrioris partem vnam, miſceto ſimul ad lentum ignem, dato vbi oportet. Bonum eſt hordeum à primo ſolum exuere cortice, nam ab vtroq; exutum, magis humectat & minus abſterget. Ad ſynochū abſque putredine. Anteq̄ aquam hordei ab igne amoueris hora vna. Mali granati acidi grana ſecundum quantitatem hordei proijcito, ζucari puriſſimi quantum ſatis, coquito ſpumam auferendo, ad lentū ignem, exhibeto ægrotanti q̄n oportuerit. Commodiſſimus huic febri eſt potus. Ad putrefcentē ſynochū. Hordeum ablato vno cortice coquito in aqua vt dictū eſt, antequam ab igne amoueas hora vna, politrici, aut capillorum veneris non vetuſtioris uno menſe acetoſæ herbæ proijcito ſingulorū quantū manu capi poſſit. Trāſacta hora, remoue herbas quas filo collegeris & proijcito ſyrupi acetoſi acrioris q̄tū videbitur, dato vbi opor

potus aceteſus

Potus ex malo grana to.

Cibus conueniens putrefcenti ſynocho.

Aqua hordei cum virtute capillorum veneris

tet, poſtquam ad lentum ignem probe mixta fuerint. Ob ſeruandum tamen eſt, ante miſſionem ſanguinis aut ventris ſubductionem aut cliſterium bono temporis interuallo exhibendam non eſſe aquam hordei vt diſcimus ab Hip. Nō prætermittendū eſt, ſynochum à putredine paulo ſolidiorem exigere victum. Nam diſpoſitio ex corruptione humorum, indicat ciborum adiectionem vt ſupra oſtendimus de mente Gal. in expoſitione illius quibus ſemel aut bis. Natura inſuper citius labitur à febre & à putredine ſimul inuadentibus quàm ex ſola febre. Sorbitiunculam igitur tenuem ex hordeo aut pane parato in hunc modum. Aquam hordei cum politrico & acetoſa coctam parato, in eius portionem diſſolue micā panis per horam in aqua endibiæ infuſi. Coquito ad lentum ignem cunque permixta fuerint infunde ſyrupi acetoſi acrioris quantum in guſtatu aperte ſentiatur, iterum modicum coquito miſcendo. Potus ſit aqua hordei cum malo granato acido cocta, in ſynocho abſq; putredine in eo vero qui cū putredine eſt aqua hordei cum politrico & acetoſa cocta.

1. de rōne victus.

1. Aphō.

Panatella cum virtute politrici

CAP. VI.

NOſtri iuniores medici, cibos ex cucurbitis ſpinachis lactucis portulacæ virgulis, citruli medulla conficiunt. Hos victus in continentibus febribus reprobandos fore, vna ratione ante oſtendi. Heæ quidem febres cum valde acute ſint, natura eas diu ferre non poteſt, cito enim fit criſis qua aut natura vincit, aut vincitur. Vt ſcripſit Gal. primo de glauconē. Summa ergo diligentia curare medicus debet, ne aut humores

humores aut corporis vias ad criſim indiſponat. Victus autem ex frigidis herbis potius efficere hoc valent quàm humoris igneam qualitatem refrangere, aut ſitim ægrotantis ſedare, quæ alioquin magna aquæ frigidæ quantitate vno hauſtu ebibita vix ſedatur. In continentibus igitur febribus verendum eſt ne victus ex huiuſmodi valde refrigerantibus hærbis aut mortem aut prauam criſim inducant, ad fluxum ſanguinis è naribus & ad ſudores corpus laborantis, & humores ſimul indiſponendo. Eſt qui iuiuuas, & lentes cum aceto & cum granatis & ſumach ijs concedant quando intentio eſſet ingroſſare ſanguinem, aut quando natura eſſet nimis mollis. Et ſubdit & ſi ſit aliquod horum per quæ conſtrictio timeatur ſcilicet ne ventrem ſtringat, frangatur eius conſtrictio cum ſiracoſt, & prunis & cibetur tunc cum cibo facto decucurbita, & hærba acetoſa. Et conuenit ollus frigidum factum de acetoſa endibia & lactuca. Sed forſan quis contra hęc obijciet. quod nam magnę dignitatis commodum in continenti febre ex ſanguinis ingroſſatione ſequitur, vt eius gratia ſumach condimentis miſcere auſus fuerit in ſynocha febre. Videtur tamen duplici de cauſa id conceſſiſſe, nempe aut ingroſſationis, aut ſymptomatis gratia, vt cũ aluus liquida præter modum fuerit. An ſymptomatis occaſione concedi debeat, prætermitto. At ingroſſandi ſanguinis gratia, haud quaquam rectũ eſſe opinor. Nã prudentis medici non videtur eſſe, in fluxione quæ à toto aut ab aliqua parte in aliam fit, biliоſum ſanguinem craſſiorem reddere cum ijs, quæ valide aſtringunt,

ne ſuperfluum humorem fluentem in parte aliqua magis fortaſſe momentanea detineamus. Aut ne id quod in parte affecta eſt, magis impingamus. In ſynocha vero febre ſanguis feruens in altum tumet, moræ aquæ ebulientis in olla. Huius feruorem igne non remoto cõpeſces. ſi igneam qualitatem ab aqua remittas. id efficies aut aqua frigida iniecta, aut ſi os teſtæ diſcooperias vt aëris refrigeriũ capiat. Sic in febre ſynocha aut potu aquæ frigidæ efferuentem humorẽ compeſcere oportet. Aut conandum eſt, vt per corporis poros ebuliẽtes chymi libere tranſpirare poſſint. Hæc enim via ad ſalutem certior eſt. Nam febris remiſſio ex efferuentium humorum tranſpiratione fit. Quæ duplici arte fieri poteſt, nempe cum aut pori totius aperiuntur, aut humores æqualiter minuuntur. Vt à Gal. diſcimus octauo et nono de methodo medẽdi. Aſtringentia autem ex quibus vnũ viribus valens rhus eſt, quã recentiores ſumach appellãt, tantũ abeſt vt per ſpirationes liberas efficiãt, vt eas prohibeãt corpora conſtringendo. Nam è triplici cauſa probibitę tranſpirationis vna conſtrictio corporũ eſt. Ex ijs igitur manifeſtũ eſt, rhus & cætera aſtringentia nimis eſſe continuis febribus infeſta, eo quod trãſpirationes quę remiſſionis febris ſunt cauſa prohibeãt. Symptomatis gratia vti poſſumus ijs quæ potentia mediocria ſunt. Frigidę potus exhiberi poteſt vtrique ſynocho, ſed ſignum coctionis in eo qui cum putredine eſt obſeruare oportet. Exhibitio tamen frigidę vno hauſtu, diſputationis noſtræ egreditur limites, non enim vt potus ſed vt medicinalis potio offertur.

CAP. VII.

FEbris tertiana continua dupliciter intermittit, aut in intermiſſione quieſcunt ſymptomata, aut ſolum remittuntur. Sit que primum continua tertiana in cuius remiſſione non omnino quieſcunt ſymptomata. Hæc dico capitis dolor, vigilia, ſitis magna, delirium, grauiter ferre morbum & reliqua. Facultate robuſta exiſtente, habitu tali vt non facile corpus inhalitus digeratur, conſuetus que ſit parce viuere, acri ptiſanæ ſorbitione vtitor, eo quo ſupra parauimus modo. Febricitanti panis offam infuſi in aqua endibiæ & ſucco granati accidi, ſimul que decem, aut duodecim pruna in aqua tantum percocta, modico ζucari ſuper aſperſo ſuper exhibeto.

Præterea prunorum acetoſorum ad dulcorem acceden tium quantum manu capi poſſit, borraginis recentis à vermibus nõ tactæ eadem menſura, hepaticæ quã liche nas Dioſcorides appellat, luſitani hepatega, angli liuer urth bis tantum, hordei ab vtroque cortice exuti, ter, mundato diligenter à terreſtri excremento hærbam, co quitóque omnia cum pullis duobus tenere ætatis craſſis admodum, tandiu vt hordeum rũpatur, dato vbi opor tet. Conuenientiſſimus hic cibus fuerit ad omnes febres quæ à putreſcente bile ortum habent. Febrilem calorem reprimit, qui in iocinere eſt, facultatem coctri cem iuuat. Quod ſi facultas imbecillis fuerit, aut habitus rarus, aut multo cibo æger aſſuetus, craſſiorẽ ſorbitionẽ hordeo expreſſo multoties in prædictũ ius efficito. Aut medulla panis infuſi in aqua endibiæ in idẽ

Sorbitio ex hepatica.

pulli decoctum diſſoluta, ſorbitionem conficies magis nutrientem.

Quod ſi in intermiſſionibus quieſcunt omnino ſympto mata, virtute robuſta exiſtente, & habitu duræ reſolu tionis, aſſuetus que ſit parce viuere, altera duarum ſor bitionum pulli dicto modo temperati febricitantem ali to. Panem que in aqua endibiæ & ſucco granatorum infuſum ſuper exhibeto. Quod ſi facultas debilis, aut habitus rarus facilis reſolutionis, aut multũ edere aſſue tus ſit, febricitantem altera ſorbitionum iam dictarũ & pulli extremitatibus alito, pane ſimiliter infuſo.

Quod ſi febris continua nulla quidem aut parua affe rat ſymptomata, virtute, habitu, et aſſuetudine vt ſupra habentibus ſimili victu hominem nutries.

Quod ſi virtus imbecillis fuerit, aut reliquis craſſio rem victum indicantibus, pulli etiam carnes febricitan ti miniſtrato. In tertiana igitur continua quæ debilia af fert ſymptomata virtute robuſta exiſtente, habitu & aſſuetudine vt ſupra habentibus, ſorbitione vtere in hunc modum.

Sorbitio ex lupulis

Hordei ab vno cortice exuti mañ. tres, capillorum ve neris, cimarum lupulorum, paſſularum enucleatarum, ana quantum manu capi poſſit, coquantur inſimul cum pulla craſſa quæ nuper matrem reliquerit, hora vna antequam ab igne amoueas, immitte aceti albi quan tum ſatis ſit, vt acetum guſtatui ſe offerat, huius partem ſeruato vt bibat inclinante febre, ſorbitionem ex reli quo cum pane conficito.

Quod ſi virtus imbecillis fuerit aut habitus & con-

ſuetudo ſimiliter indicent, extremitates pullæ quæ tene re ſunt magis, inualido ægrotanti exhibeto. Huic victus conueniens forma, per ea quę comedũtur eſt. Semper q̃ à tenui iure incipiendum eſt, deinde temporis interual= lo ſorbitionem miniſtrato. Contingit aliquando febre iam inclinante, iterum à quodam inflãmante calore fe= bricitantes rurſus moleſtari. Quod duplici de cauſa contingit, aut quia intempeſtiue eis oblatus eſt cibus, aut cum in victu erratum eſt.

CAP. VIII.

SVnt qui aſſa gallinaceorũ hepata poſt ſorbitiones laborantibus febre continua exhibent, quod mini= me probo. Nam cibus longum in laborantium ven triculis immoratur. quod nõ parua occaſio eſt vt ob id corrũpatur. Præterea hepar aſſum inter cibos exiccan tes numerandum eſt, quapropter febricitanti non con= uenit. Cuius argumentum eſt ſitis quam excitat. Eos qui in continuis febribus, lactucis, & huiuſmodi refri gerantibus hærbis vtuntur, ante morbi iudicationem, ſu pra oſtendimus in damnum ægrotantium errare. Sed non erit ab re, recenſere victum quo vtitur quidam è no ſtris recentioribus, nam ex hoc aliquod capiet lector cõ modum. In die remiſſionis febricitantem pulla alterata (vt ille ait) nutrit, ante vero exacerbationem et in febris inclinatione ferre & lactucis, qui valde diſſident ab in uicem victus, & qualitate & ſubſtantia. Nutrimẽtum inſuper quod ex pulla habetur multum eſt, paruum ve ro quod lactucæ præſtant. A quo ſum nanq̃ ſanguinem generant excrementis abundantẽ, quapropter cum in ſi

gnis ſit inter eos differentia, magna fiet vtique mutatio cum ab vno ad alium tranſitus fiat. Stãte autem eadem morbi conditione mutationem in victu faciendam non eſſe ſupra oſtẽdimus de mente Hip. Vbi Gal. citauimus dicentem à morbi principio ad ſtatum vſque eadem victus ſpetie alendum eſſe febricitantem. quo in loco cautum medicum reddit, vt tunc inſignes mutationes caueat. Nõne melius eſſe iudicas ſi pulla ægrotantem alere illi mens erat, vt ante exacerbationem & in febris inclinatione, ſorbitione ex pullæ decocto vteretur. Multo ſi quidem magis inter ſe conueniunt pulla, & ſorbitio ex eius decocto, quàm pulla cum lactuca & farre, facilioris præterea ſorbitio coctionis eſt. Quod ſi cibũ minus nutrientem ſe uelle exhibere dicas, pullam quare exhibuit die tranquiliori rogabit quis, quę multo magis nutrit quàm eius ſorbitio. Non enim prudentis medici eſt, ægrotantem vice vna implere, vt cũvice alia parũ exhibuerit ſatisfaciat. Multo ſalubrius ægrotanti eſſet, id in partes ſecare, vt natura nullo ex mutatione affi.ciatur grauamine. Si ergo pulla recte in die tranquillo exhibetur, facta ex ea ſorbitio modo quem diximus ſalubrior erit profectò ægrotãti ante exacerbationem quàm far & lactucæ. Multo præterea commodius fuerit inclinante febre ius pullæ dicto modo confectum exhibere, deinde temporis interuallo ſorbitione vti, quàm far & lactucas in cibum miniſtrare. Oportet ergo non ſolũ ſimili forma victus ſed ſimilis ſubſtantiæ cibarijs febricitantem quo ad poſſis, ſtante eadem morbi conditione nutrias.

CAP. IX.

FEbris continua à pituita ortum habens ſi cũ virtute robuſta fuerit, habitu & aſſuetudine vt ſupra habentibus, hũc victum expoſcit. Hordei ab vno cortice exuti quãtum manu capi poſſit, paſſularum enucleatarum & petroſelini tantum, thymi partem mediam, coquito inſimul cum pulla craſſa modicum, antequam ab igne amoueas immittito capillorum veneris recentis aut politrici mañ. vnum. Ligato inſimul hærbas, coctas & abſtrahe. Proijcito aceti albi quantũ ſatis vt in guſtatu repræſentetur. Denuo coquito quouſque permiſceantur. Fac ſorbitionem ex pane, vtere & iure ſi videbitur. Ex pullæ carnibus hora quietiori dato febricitanti quod tenerrimum ſit. Meminiſſe oportet in continuis febribus vbi ſuſpitio eſt de pororum obſtructione ante totius euacuationem incommoda eſſe quæcunque aperiunt & incidunt.

Sorbitio ex petroſelino

Cicerum facilis coctionis mañ. vnũ infundito in modicum aquæ endibiæ, teſtã tota nocte in calido cinere ſeruato. Mane in aqua è fonte ſufficienti bulliant, adiectis hordei ab vno cortice exuti mañ. tribus, paſſularũ enucleatarum manip. vno, cortice radicis cichorij vno, coquantur inſimul cum pulla & antequam ab igne amoueas, petroſelini mañ. ſemiſſem addito, & parũ aceti, fac ſorbitionem vt ſupra. Extremitates pullæ ægrotanti dato.

Sorbitio ex radice cichorij.

Quod ſi imbecillis æger fuerit, permitte ei ſeſianum ædere, optima ſi quidem ys caro eſt. Bonum eſt vt cibum aſſumpturus æger, ſyrupi acetoſi acrioris coclea

ria duo, melis roſati colati vnum, mixta ante ſorbeat. Aquam decoctam cum hordeo & ſemine fœniculi bibant. Verum de potu abunde dictum eſt.

CAP. X.

IN febre phlegmatica quam arabes laticam dicũt aut latentem, humidi natiui multum exoluitur, cibũ ideo multi nutrimenti dare oportet. Corpus humiditate madefaciente & laxante affectũ eſt ab humore frigido & humido, ſed ob putredinem calido effecto. Vnde non aliter ab hac febre corpus, quàm pars aliqua ab ocurſu aquæ ebullientis afficitur. Vnde ebulientem hanc febrem nonnulli dixere. Cibum conuenientem ijs qui hac detinentur febre actum frigidum & ſiccum eſſe oportet, potentia autem humidum. Hoc autem eſt, vt humiditatem madefacientem exiccet, & vt corpus ab humido innato exolutum reficere valeat, & vt laxa mẽbra induret. Hoc autem difficile eſt in ſimplicibus inuenire. Quapropter ſorbitionem ijs ita parabis. Phaſianum iuuenem aut perdicem aut hœdum (heç enim ex carnibus optimæ ijs ſunt) coquito cum radicibus cichorij, petroſelini, paſſulis, tenerrimis lupulorum cimis, & corticibus citri, cauliculis altilis cardui, quem hiſpani cardo vulgariter appellant, quo vbique locorum ad finẽ menſę vtimur, inſimul coquantur ex iure fac ſorbitionẽ cum pane. Dictam hærbam quam nonnulli ſcolimon, eſſe a Dioſcoride appellatam opinantur, cum capo aut pulla ſi ſimul coquas, ſi phaſiani aut perdicis copia

Sorbitio ex cardúo

non detur idoneum illis parabis cibum. Carduus humi ditatem madefacientem, laxantem maxime remouet. Mẽ brum laxum indurat, idque citra humidi natiui ab= ſumptionem. Ad hæc aperit, & vrinam prouocat, & in altum penetrat, quod ad huius febris ſanationem ex= petendum eſt. Humor ſi quidem ad minimas eſt corpo= ris particulas diſperſus. Vnde craſſam vrinam copio= ſam que & ſudorem duo eſſe huius febris remedia ra= tione quis arbitrabitur. Tres ergo inſimul coquens cauliculos, cardui ſorbitionem facito, quam febricitan= ti miniſtrabis vbi oportet. Ex carnibus id quod maxi= me tenerum ſit & facile ab ægrotante coqui poſſit ex= hibeto. Nec prætermittendum, ſolam hanc febrem ex humoralibus indigere victu qui maxime virtutem cor= poris augere poſſit. More hecticæ febris cui valde ſimilatur. In illa enim caliditas præter naturam totum iam occupans, naturalis ſimilitudinem acquiſiuit. Sic humor huius febris per totum ad minimas vſque partes diſperſus more naturalis humiditatis, natura eius co= ctionem, ſeparationem aut expulſionem non curat. Sed eum ob mixtionem ad minima cum naturali humiditate ſeruat. Vnde hos nec euacuatione ventris, aut fluxu ſanguinis ſanatos videmus. Quin immo ſi ſponte aut à medico imperito aluus moueatur, peiores reddũtur. Quod ſi aliquandiu manet, euacuato bono ſimul cum malo ſeparatione non facta, moriuntur. Quapropter ſcopus curationis in iis fuerit, eos more æthici nutrire. Oportet enim totum id quod in iis de humiditatibus eſt ſuperfluis, ſenſim abſumere, ciboque ſalubriores induce

Quos præ beat vius carduus

re, qualitatésque humoris quibus corpus affectum est, cõtrarijs succeſſiue euertere. Et quia huius febris curatio à victu vt diximus maxime dependet, libet ſermonẽ longiorem facere. Iis qui cum imbecillitate virium hac febre detinentur hunc miniſtrato cibum.

Perdicis ſecundum complementum aſſæ ſuccum ad æquales portiones cum vino albo decoctionis radicum plantaginis miſceto, febricitanti ieiuno ſtomacho exhibeto. Fac vt modicum ſudet. Idem è phaſiano efficere poſſis. Quod ſi carnes perdicis aut phaſiani digerere non valeat, ipſarum ſuccus poſtquam complete aſſæ fuerint diligenter per linteum expreſſus, cum pane miniſtretur aut cum modico vini albi miſceatur & propinetur. Sed diligenter obſeruare oportet vt vinum ſit maxime imbecille quod ijs propinaueris, nam alias non paruę ijs lęſioni erit. Nec ſilentio prętereundum eſſe, ys qui ita laborant commodo eſſe in edulijs ſorbitionibus ue præſertim ijs qui aſſueti ſunt allium vt ſimul bulliat imitterę. Nam prærogatiuam habet in roborando naturales facultates, corrigendõque damna quæ in ijs à duarum qualitatum immoderantia fiunt, nempe à frigore & humiditate. Putridi inſuper humoris cum per totum ſpargitur, corpus vitia corrigit. Habet enim præter hæc facultatem qua à centro ad circunferentiam pellit. Triahæc quę allium habere diximus ex Dioſcoride licet colligere qui de eo ita ſcribit. Potum cum origani decoctc pediculos & lendes enecat. Prætera magnæ & allic vtilitates contra aquarum mutationes. Demum in fin dixit vtile hydropicis, ad quem quidem morbum hæc ſe

bris corpus non parum disponit. Verumtamen propter calorem & eius acrimoniā modicū in sorbitionibus miscendum est. Macerare tamen prius oportebit in succo hærbæ acetosæ. Potus ijs conueniens sit vinum album pauciferum defœcatum clarum cuius sumito partes duas succi granatorum medij saporis partis vnius semissem, aquæ in qua decocta est capillaris hærba recens aut politricum vnam, misceto. Conuenientissimus huiusmodi ijs potus fuerit. Nec prætermittendum est indicæ radicis decoctum maximo ijs fore remedio. Cuius si detur copia, vnciam vnam in lupinares sed multo subtiliores formulas scissam, in decē libris aquæ in qua nocte ante eam maceraueris coquito. Sequenti die ad lentum ignem ad medias ebullire permitto. Propinato in aurora quantum vno hausto bibere possit calidū, sed ægrotantis corpus prius fricare linteo aspero oportet. A potu vestimentis cooperiatur & sudet quantum pro virium ratione. Cubiculum vbi ægrotans iacet, perpetuo calidum vndique clausum seruare oportet. Nullus alter potus melius sudores ciet. Partes insuper ab humore assiduo laxas roborat, indurat, sed ijs qui iam sunt imbecilles caute exhibendus est, quia plus iusto exiccat. Quare ijs qui imbecilliter habent non inutile fuerit, succi granatorum medij saporis partem vnam miscere tribus decocti, simulque propinare. Summa diligentia obseruandum est ne ijs aluus liquida fiat, quin potius huius contrarium, nempe astrictam aluum efficere conamur ijs quæ poros cutis aperiunt & sudores mouent.

Decoctum indicæ radicis

DE VICTV FEBRICIT.
CAP. XI.

TErtiana ſimplex pura hunc exigit victum. Paretur craſſa ſorbitio ex hepatica altero duorum modorum quos ſupra tradidimus. Ius dato vt bibat in febris inclinatione, ex reliquo fac ſorbitionem, qua vtitor ante aduentum paroxiſmi & ceſſante febre. Carnibus in die tranquillo veſcatur.

Sorbitio ex cucurbita.

Pullam cum cucurbita & prunis & vua acerba coquito fac vt ſupra.

panis infrigidans.

Panem album trium dierum in ſubtiles partes planas diuidito & in aquam endibiæ infundito, acidumque ſuccum arantij deſuper exprimito, ſucarum deinde radito, tantum vt dulcor & aceoſitas manifeſte inguſtatu ſentiantur. Pane in hunc modum vtatur die tranquillo bis aut ter & in maxima inclinatione paroxiſmi ante ſorbitionem. Magna huic cibo vis eſt, in refrangendo bilioſi humoris acuitatem. Ventriculi præterea & iocineris immoderatum ardorem extinguit. Robur eis addit. Plures à tertianis liberari iuuenes & adultiores ætate hoc cibo vidi, abſque pharmaco aut alia potione. Oportet tamen diligenter aduertere ne adſit pororum obſtructio, aut condenſatio, aut corporum conſtrictio. Quapropter in continuis febribus à bile ortum habentibus in quibus de pororum apertione ſoliciti ſumus, ante totius euacuationem exhibendus non eſt. A venæ ſectione in continuis febribus ſecure exhibebitur.

Duplici tertiæ victus conueniens

Duplex tertiana tenui eo magis victu idiget, quum in ea minus quieſcit natura. Sorbitione cucurbitæ aut hepaticæ vtere. A carnibus nanque ſit imbecillis ægrotans tem-

perandum eſt. Aut niſi multo ſit cibo aſſuetus. Potus vtrique febri conueniens aqua hordei eſt.

Tertiana ſimplex nõ pura ab humore bilioſo cum craſſo phlegmate mixto ortũ habens quem recentiores cholera vitelinam dicũt, hunc expoſcit victum. Thymi petroſelini paſſularum enucleatarum ſingulorum manũ. vnũ hordei ab vno cortice exuti tres, coquito cum capo aut pulla gallinacea herbas iam coctas extrahito, immititóque aceti albi quantum ſatis. Parum coquito deinde quouſque permixta ſint. Dato vt bibat inclinante febre ex reſiduo fac ſorbitionem. Quã vti poterit ceſſante febre & ante aduentum paroxiſmi, horis ſeptẽ ante acceſſionem, carnibus veſci poterit in die quietis. Piſciculos ſaxatiles in aqua coquito cum ſaturegia thymo ſale & aceto & modicum puriſſimi olei. Facilis coctionis cibus eſt. Vẽtriculi appetentiam excitat, quæ in hac febre plurimum expetenda ſunt.

Tertianæ non puræ competens victus.

Sorbitio cũ aceto

Piſces petroſi

Olei puriſſimi ex immatura oliua, partem vnam, aceti albi duas, permiſceto. Panem infundito febricitanti exhibeto. quod ſi olei immaturi copia nõ detur, hiſpano vtere. Mixtio ex oleo & aceto cum humana maxime conuenit natura. Quandoquidem ex contrarijs vtriſque qualitatibus conſtat. Miſcentur enim calidum frigidum humidum & ſiccum. Ventriculum roborat. Hepar & lienem. Diſtributionem adiuuat. Coctionem & appetentiam excitat. Aperit, incidit, humectat, refrigerat. Quod ſi piperis groſſo modo contuſi parum addas, frigido ventriculo pituitoſo conferet. Quod euenire in hac febre multoties ſolet. Rationalem merito

Mixtio ex oleo & aceto.

quis mixtionem dixerit. Quæ febri à pituita à bile & ab attrabile conuenit. Quod si oleo & aceto parum aquæ misceas sitim sedabit.

Cibus hærbaceus.

Alium alexandri hęrbę cauliculos, laueris super aquas crescẽtis, foliorum rafani, violarum borraginis, lactucę, singulorum mañ. vnum coquito in aqua quousque per cocta sint. Herbas exprimito quantum possis, cultellogꝫ ad minimas partes incidito, addito olei purissimi, salis & oximelitis acris singulorum quantum sit satis. Cũ pane vtitor. Mundificat cibus hic ventrem, vtranꝫ eua cuationem promouet.

Hærbaceus cibus magis nutriẽs

Quod si post expressionem hærbarum & earundem incisionem cum pinguitudine iuris capi aut pullæ hærbas coquas adiecto oximelite, magis nutrientem cibum eff cias.

Quod si bilis permixta tenui humiditati aquosæ fuerit, febris que fiat ex cholera citrina. Vtere sorbitione ex cucurbita aut crassa sorbitione ex hepatica, adiecto malo granato acido hora vna antequam ab igne amoueas. Dato ius in febris inclinatione, ex residuo fac sorbitionem. Vtere & pane infrigidante, modico cinamomi adiecto si opus fuerit. Lentes hispanas coquito in aqua cum petroselino, coriandro viridi, oleo sale & aceto & modico croci. Vtere decocto cum pane. Cibus hic frigidus & aliqualiter exiccans est. Hispanis multum in vsu est. Febricitantibus quibuscunꝫ sorbitionẽ ex lentibus exhibent, exceptis quartana laborantibus. Quos & si nulla ob id laude dignos esse existimem, ita eos non absque erroris crimine, qui lentes o-

Sorbitio ex hepatica cũ malo granato.

Sorbitio ex lentibus

mi prohibent ęgrotanti. Id ex Gal. aſſerentes qui eas cibum hominum non eſſe dixerit, cum de pleuritide ageret in qua lentes prohibuit. Sed relicta pleuritide febricitanti febre tertiana à cholera citrina certe conueniet. Si febris effectricem cauſam & qualitatem in partibus derelictam conſideres. Cholera citrina humor calidus & tenuis ſubſtantię eſt, maxime omnium humorũ penetrans. Ius lentium contrarias operatur qualitates nam refrigerandi & inſpiſſandi vim habet. Cholera in ſuper citrina eam in quam incidit partem totã eius acuta penetratione macerat. Ius lentium non ſolũ partem cogit vt minus prompte penetrationi fiat peruia, verũ id quod humidũ eſt tollit æquali ſua ſiccitate. Iis prętera qui ex hac febre immoderate ſudant & non ob id alleuiantur nõ parum cibus ex lentibus confert. Q đ ſi adhuc lentes atiem oculorum obtundere & ægre concoqui & ſomnia tumultuoſa excitare ex Dioſcoride aſſeras. Hæc omnia lentibus non earum decocto tribuit. Hæc damna in hiſpana lente non præcipimus. Stomachum male habere ex ea ſcripſit Dioſcorides, hiſpana vere lens ventriculum roborat & minime inflat. Lens Itala maior & candidior eſt, minor vero Hiſpana colore ad rubeũ vergente nec tumultuoſa excitat ſomnia vt de ea proditum eſt. Et ſi quid vitioſę qualitatis hiſpanã habere contendas à viridi coriandro caſtigatur. Vbicunque ergo humores corporis inſpiſſare aut corporis particulas cogere citra calfactionem mens eſt, ius hiſpanæ lentis in cibis recte porrigitur. Quod ſi id cum petroſelino coriandro viridi, oleo aceto ſale & croco pa

2. de rõne victus.

raueris, conficies cibum ad iam dicta conuenientissimum in passiuis qualitatibus temperatum, in actiuis ad frigiditatem declinantem.

Pedes vituli anteriores duos, aut arietis omnes in aqua plus satis coquito, radicum plantaginis, cichorij, petroselini, singulorum manip. vnius tertiam, hepaticæ hordei ab vno cortice exuti, prunorum & passularum singulorum vnum, addito mali granati acidi tres, ius dato vbi oportet, ex reliquo fac sorbitionem. Quod si post coctionem pedum antequam malum granatum initias herbas abstrahas, ius collans, tertiam sui partem succi acidi mali granati immittas, pane & zucaro simul coquas, quousque permixta sint, cibum ijs valde idoneum & plurimis alijs ægrotantium parabis. Quem vt conuenientissimum memoria dignum ducito. Nam multũ nutrit, corpus refrigerat, & humectat, particulas cogit, tenues humores inspissat, bilis feruorem reprimit, ventriculum iocinerem roborat, sitim sedat.

Sorbitio ex pedibus vituli.

CAP. XII.

EX arabibus medicis sunt qui in tertiana pura à cibis in quibus est caro abstinendum esse dixerunt. Alius rectum est inquit vt in potu ei detur sicut sorbitio hordei, & etiam ei simile, nisi natura iam fuerit lenificata. Dixit alius si in vltimo diei erit tempus accessionis, non erit inquit incongruum in diei principio aquam hordei propinare ad subtilitatem declinantem. Dixit vnus è nostris, intellexerunt prædicti regulariter operando, nam coacte aliquando cibamus ante accessionem & in ipsa. Dixit infra hic idem vir

aqua

aqua tamen carnis in ijs febribus prohibenda eſt quantum poſſibile fuerit. Si autem coacte eam exhibere debeamus, ab ea carne in fruſta parua redacta & aquis infrigidantibus abluta ſublimetur, & cum aquis infrigidãtibus tribuatur. Sed opæpreciũ ſtudioſo lectori erit examinare, an dicti medici rationabiliter vereantur, carnes nedum auium paruarum exhibere vſque ad inclinationem vniuerſalem febris. Et ſi quidem has in die acceſſionis prohibent, recte agere ita conſulentes arbitror. Quod ſi nec in die quietis aſſerant, audire quibus innituntur rationibus oportet. Tertianam puram ex Hip. aſſerunt intra ſeptem periodos iudicari, hos dies tredecim continere, terminum vero acutarum quattuordecim eſſe. Omni autem morbo intra quattuordecim dies iudicãdo, tenuis victus exhiberi debet. Vt ſupra oſtenſum eſt. Carnes igitur nullæ dandę ſunt, quia tenuis victus limites tranſcendunt. Præterea in ea febre bilis vtpote nimium acris, membra plus iuſto calfacere ſolet, exiccare & corrodere. His vero ſymptomatibus ventriculũ & iocinerem plus affici, eorum que actiones imbecilliores ob id fieri certum eſt. Iis ergo de cauſis victu facilis coctionis, quique contrariæ ſit qualitatis, nutrire eos oportet. Carnes vero ob id quod non facile coquãtur, & qualitate humori contraria non vigeant, ſed media, à ventriculo & iocinere male parantur. Vnde fit vt ad humoris morbum efficientis naturam, bona earum pars conuertatur. Danda igitur ſunt quæ facillimæ ſint coctionis, & quæ humori qualitatibus contrarijs vigeant. Hæc non in carnibus, Sed in herbis, fructi-

bus, ſeminibus, inuenire eſt. Vt in lactuca, endibia, portulaca, cucurbita, malo granato, arantio, hordeo, prunis & ſimilibus. Has & ſimiles non contemnendas rationes aſſignabunt, qui in tertiana pura die quietis à carnibus quibuſcunque ægrotantes prohibent. Sed nos qui in ſupradictis pullum gallinaceum vnum aut duos parari iuſſimus cum hordeo, violis, endibia, hepatica, prunis, adiecto ſucco mali granati acidi. Conſuluimus que vt hoc iure in febris inclinatione febricitans vteretur, poſitóque temporis interuallo ſorbitione ex pane in aqua endibiæ hora vna infuſo. In die vero quietis præter ius & ſorbitionem pulli carnibus veſceretur. Et arbitramur ſic iubentes, rectè ægrotantibus cõſulere. Nullum equidem alium ſalubriorem quis victũ inueniat, quiq; magis naturam roboret, & corpus ad ſuam temperiem efficatius, morbifica qualitate euerſa reducat. quod ita oſtendimus. In tertiana pura duplex corpori ſiccitas aduenit, altera poſitiua (vt dicunt) qua bilis natura ſicca corpus afficit, altera ex conſumptione humiditatis naturalis à ſanguine ortum habentis. Vtrique ſiccitati ſubuenire tenetur medicus. Sed ſecundæ citius occurre medicum poſſe, iure pulli refrigerantibus herbis temperato & ſorbitione ex eodem, quàm herbaceo quocunque cibo inde manifeſtum eſt, quod in ſanguinem bona illius cibi pars vertatur, minima ex oleribus & fructibus. Quod ſi mente concipias corporis quamuis minimę particulæ conceſſam eſſe facultatem, qua conueniens trahat & triſte ejiciat, intelliges ius pulli aut eius ſorbitionem quia humanæ naturæ magis familiaris eſt,

multo magis humectare exteriores corporis et iteriores particulas. Adde quod cibus ex hærbis & oleribus cũ minime ad ſanguinem laudabilem conuertatur, iocineris gibbum tranſmeans ad vrinam demittitur, aut in halitum euaneſcit. Vnde minimum eſt id quod conuerſum in ſanguinem humectare ſingulas corporis particulas poſſit. Quare ſi vtrique velimus obſtare ſiccitati, non cibum ex hærbis ſolum, aut fructibus, exhibebimus, ſed cum ijs ſimul miſcebimus quæ bonum præbeãt alimentum, indigenti naturæ opem ferens. Per hoc enim herbarum facultates eff catius operabũtur, cum ad minimas ita corporis particulas deferantur. Quantum autem facilis coctionis ſint, ius pulli aut eius ſorbitio conſtat. Ad hæc, in inclinatione paroxiſmi & ante acceſſionem, ex infrigidantibus hærbis cibis alendos ob id nõ eſſe febricitantes opinor, quod illic febrilem caliditatẽ intropellant, hic expulſionem naturæ retardent. Quo in tempore infrigidantia & corpus conſtringentia minime ſtranda non ſunt. Sed potius quæ à centro ad circunferentiam æducant. Vt naturæ opus immittemur regulariter agentis. Hoc diſcimus à Gal. octauo de Methodo qui à balneo ægrotanti ante acceſſionem aquam in qua apium incoctum erat miniſtrauit. In die quietis pulli carnes exhibentes nihil peccabimus. Nam à paroxiſmo præterito & ab inſtãte, inter ſunt horæ decem & octo quibus corporis natura à labore præterito iam quieſcens, vires reſumpſit vt pullum tenellum ſatis coctum coquere & parare poſſit. Supereſt quæ idem temporis interuallum, ad initium inſtantis paroxiſmi. Quo tem-

pore verendum non eſt, ne paroxiſmus cibum adhuc incoctum offendat. Quanto enim citius antecipatio fit, tanto & citius febris finit in tertiana exquiſita. Adde quod cibi ex herbis & fructibus promptiſſimi ſunt vt putredinem efferuentis humoris concipiant. Quapropter recte à medicis prohibētur in febribus horarij fructus. Aliæ rationes ſatis efficaces adduci poſſunt, ad id oſtendendum. Hæc tamen ſano intellectui ſatis ſunt. Hunc dico, qui vero ſtatim aſſentit, falsáque (& ſi magis appareāt) arguit minime applaudens. Quod autem de numero dierum quibus iudicatur tertiana dictū eſt, nihil obſtat ijs quæ diximus. Formam enim victus à conſtitutione morbi & à robore ægrotantis ſumendam eſſe oſtendimus. Diximus quę eum cuius virtus parum ob imbecillitatem urgeat, craſſiori victu quàm morbi diſpoſitio expoſcat alendum eſſe. Oſtendimus inſuper ijs qui raro ſunt habitu & humores tenues habent, & natura ſunt calida & ſicca ob id quod eorum corporum cito reſoluuntur virtutes, craſſiorem cibum miniſtrandū eſſe. Vñ manifeſtum eſt medicos qui in tertiana pura tenui victu febricitantes vtraq; die nutriūt, in maraſmū eos qui gracili habitu & natura calida & ſicca ſunt, deducere. Aut ſi alio ſint tēperamento, ex pura notham tertianā adminiſtratione frigidarum herbarum & olerum efficere. Quorum vtrunque bonus medicus ſumma cauere debet deligentia, nempe vt ne morbum periculoſiorem aut diuturniorem efficiat. Quod ſi ſiti vexetur ægrotans, multo ſanè commodius fuerit ſi frigidam propines (ſi ea vſus fuerit) quæ multo magis

ſitim ſedabit, quàm cibus ex refrigerantibus herbis. Sed non ab re fuerit in præſenti adducere quas nugas nobiſcum agat vnus è noſtris medicus. qui cum nos cautoſi tertiana pura ſimplici, jjs verbis reddidiſſet. Aqua inquit carnis in jjs febribus prohibenda eſt quantū poſſibile fuerit. Si autem eam coacte exhibere debeamus ab ea carne infruſta parua redacta & aquis infrigidantibus abluta ſublimetur & cum aquis infrigidantibus tribuatur. Poſt hæc cum de victu continuæ colericæ agat, inquit. Ipſa enim eget ſubtiliori regimine & frigidiori quam ſua compar interpollata. Ipſe tamen incuratione vnius qui febre continua tertiana laborabat, complexione colerica, ætatis quadraginta annorum macro corpore, menſe Septembri, cum capitis dolore, et magna ſiti, delirabat que per acceſſiones, hunc tamen poſt lęnitiuum ex manna ſingulis diebus intermiſſionis pulla nutriuit. Forſan aliquis in ſecunda intermiſſione pulſum magis debito proſtratum inueniſſe eum dicet. Ob id ꝑ pullā ei dediſſe. quā tn ea de cā non cōceſſiſſe, arguit id quod in alio ſcribit febricitante in quo nihil tale inuenit in pulſu ſignum, de quo ita ſcribit. Iuuenis erat colericæ complexionis febre continua tertiana laborabat cui pullam paruam alteratam cum lactuca ſuper aſperſo ſucco arantij exhibui. Quid nam de eo ſentiendum eſt, qui cum tenui magis victu alendos eſſe qui continua febre laborant quàm qui ſua compare interpollata ſcribat. In interpollata ab aqua carnis abſtinere iubens inquantum poſſibile fuerit, incontinua tamen ſua compare carnes pullæ febricitanti miniſtrare audet

nullo interueniente ſymptomate quod vires deiecerit. Turpe profectò eſt honeſto viro contrarium quod dixerit agere. Vnum ſcriptis poſteris mandare, aliud operibus exercere. Neceſſe enim eſt aut altero aut vtrobiq; falſus deprehendatur. Sed melius fuerit in hac re Gal. in de febribus ad glauconem vt iudicem admittere, an à carnibus auis abſtineat necne, ſed de ijs hactenus. Non enim id ago vt medicos carpam, quod ſi voluiſſem ampla nobis dabatur area, quæ chartam longiorem expoſceret. Ob id dedita opera autorum nomina prętermiſi, qui de hac re aliter ſenſerunt. Quod ſi quis hoc mihi vitio vertat, cædo ſentiat quiuis vt voluerit, & mihi quæ à tergo mantica eſt, vt ſuſpendam æquum eſt cædant, aduncos quoſcunque naſos. Mihi ipſe viuere, & more meo agere decreui. Popularem auram & vulgi famam veritatis ſtudio ſcientię que poſponens, ratus cũ Gal. hac, nullam eſſe honeſtiorem nec diuiniorem poſſeſſionem.

CAP. XIII.

Febris quæ à pituita dulci ortum habet talem exigit victum. Coquito phaſianum aut capũ aut pullam ijs quæ ſequuntur. Petroſelini, thymi, endiviæ amarę, ſingulorum mañ. ſem ſ. acetoſæ mañ. vnum, berberorum tantundem. ſalis parum, antequam ab igne amoueas immitte capillorum veneris aut politrici mañ. vnum bulliant quouſque permixta ſint da ubi oportet.

Sorbitio berberorũ.

Exciceribus ſorbitio.

Cicerum infuſorum in aqua tepida per totam noctem mañ. tres, petroſelini, thymi, hordei ana mañ. vnum, radi

ces tres cichorij coquito cum pulla craſſa adiecto aceto vt ſupradictum eſt. Aceti albi partes tres, olei puriſſimi oliuarū immaturi partes duas, ζucari aut mellis partem vnam, his madente vtatur pane. Mirabile eſt ad omnes febres quæ à pituita ortum habent. Ventriculum roborat, appetentiam excitat, omnes præterea naturales actiones adiuuat. Nec prætermittendum his vtile fore, ante cibum oximelitis cochlearia duo, melis roſati colati vnum, ſingulis diebus deglutire ante cibum. Nam plurimum confert ſtomachum mundificans, & præparans ad ciborum rectam coctionem.

Oxizachrī rationalis mixtio.

A pituita ſalſa febricitantibus ſorbitionē parato, in qua ſit duarum ſorbitionum facultas nēpe hepaticæ & petroſelini abſque aceto. Caput arietis poſt decentem eius præparationem cum hordeo, uiolis, petroſelino, hepatica, pulegio, thymo, paſſulis, prunis, radicibus cichorij, & petroſelini coquito. Fac vt crebro decoctum febricitans ſorbeat. Optimum ijs huiuſmodi decoctum fuerit, quod nutrit, abluit, & pituitæ ſalſæ malitiam corrigit. Bonum eſt, vt ij ante cibum ζucari offam deuorent, parumque aquæ ex hordeo fœniculo dulci coctæ ſuper bibant.

Caput arietis.

Qui à pituita acida laborāt, raro febricitant. Nā pauci omnino fumi, à re acida eleuantur. Quare ad eos qui à pituita craſſa & lenta febricitant ſermonem conuertere commodius erit. His talem miniſtrabis victum. Pullam craſſam aut capum coquito cum thymo hordeo paſſulis, vt ſingulorum manip. vnum, pulegij duos ſumas, bulliant ſimul vt ſupra, modico ſale ius parato & ſorbitionem.

Sorbitio ex pulegio.

Item paretur ſorbitio ex furfure quam infra trademus cum de obſtructione nobis ſermo fuerit, quæ valenter incidit aperit & abſtergit. Capparibus ciceribus radicibus vt pote nimium aperientibus in principio non vtemur, cum obſtructionis ſuſpitio eſt. Præſtat enim iis quę abſtergunt & leniter incidunt cum cibis miſcere, vt pulegium thymum & id genus alia.

CAP. XIIII.

SEd qualis victus febri quæ à pituita ortũ habet, conueniat hucuſque dictum eſt. Inueſtigare tamen oportet, an verum ſit quod nonnulli ex noſtris medicis aſſerunt, craſſiorem victum expoſcere hãc quàm tertianam ſimplicem. Rationem ad id ſumentes longiorem hanc febrem eſſe quàm tertianam, cunq; craſſities victus & eius contrarium, à diſtantia ſtatus ſumenda ſint, ſit, vt morbi qui breuius finiantur magis tenuem, qui vero tardius, craſſiorem victum expoſcant. Præterea labores & ſymptomata maiora ſeu vehementiora, cibum magis quàm remiſſiora prohibere. Iis & ſimilibus adducuntur rationibus vt phlegmatica febre craſſiori victu laborantes alant, quàm tertiana. Sed eos à recta deuiare exiſtimo triplici ratione, duabus ab ipſa febre, tertia à morbi vtraque cauſa coniuncta & antecedente. Et vt apertius res percipiatur, ponamus duos temperatura, ætate, habitu, & reliquis conſimiles, alterum phlegmatica alterum colerica febre laborare. Poſitis cæteris paribus præter febres & cauſas vtraſque earundem. Victus vt in ſuperioribus oſtẽſum eſt, à virtute ſumitur morbo non prohibente.

Vnumquodque diximus alimoniæ ſcopum eſſe, virtutis cuſtodiam. Vt à Gal. primo de ratione victus ſcriptum eſt in fine. Vbi igitur virtus magis exoluitur, plus alimoniæ opus eſſe, vt ſeruetur, quàm vbi minus, ſi per morbum liceat. At in tertiana febre plus exolui corporis virtutem quàm in febre phlegmatica manifeſtum eſt experientia id oſtendente. Plus igitur in illa miniſtrandum eſt ſi per morbum liceat. At licet, nam vna integra die & nocte ſunt à morbo liberi ægrotantes, & placide quieſcunt. At in phlegmatica febre contrariũ accidit, ita vt neque tanta fiat exolutio neque tantum per morbum liceat. Corripiuntur enim à febre omni die & non raro prima adhuc non euaneſcente proxima ſubintrat. Aut parum eſt id quo quieſcunt temporis & id quantumcunque eſt, abſque motione aliqua in trinſeca non eſt, incipiente ad inſtantem paroxiſmum diſponere. Vnde fit vt neceſſum ſit febricitantem alere priore febre adhuc non ſoluta, aut ſi id ſpectes, intra limites diſpoſitionis ad futurum paroxiſmum nutrias. Cunque hoc vt deterius caueant prudentes medici, reliquum eſt vt primum ſit eligendum. At febre adhuc non euaneſcente, minus cibi & tenuioris dandum eſſe ſupra oſtendimus de mente Hip. plus et craſſioris cum corpus ab ea liberum eſt. Vnde fit vt magis tenui victu in phlegmatica vtendum ſit, craſſiori vero in colerica. Ad hæc ſi humorem pituitoſum vlteriori coctione in ſanguinem conuerti & nutrire poſſe intelligas, magis aſſenties opinioni huic. Nam in corporibus quæ ab hac detinentur febre, abundãt pituitoſis excrementis

ventriculus, inteſtina, & meſeraicæ. Quæ reſolutioni vtriuſq; cauſæ antecedentis & coniunctæ obſtant. Hæc nullo alio melius quàm ſubtili victu conſumes, vt recte ſenſit, qui vſque ad ſeptimum ſubtili victu hos tranſigere præcepit. Quod ſi antecedentem ſpectes cauſam, propter inæqualitatem ſubſtantiæ pituitoſæ & qualitatis eius diuerſitatem, multo plus habet hic natura quod ſeparet, coquat, & conuertat, quàm in colerica, in qua propter cauſas contrarias æqualiter putredo concipitur. Ex ijs igitur manifeſtum eſt magis tenui victu alendos eſſe qui à pituita, quàm qui à bile febricitant. Iis adde ob multitudinem materiæ quæ vt plurimum in hac febre coincidit, cibum non parum obſtare eius ſubtiliationi, inciſioni, & conſumptioni. In febre vero colerica quantum ad bilioſi humoris ſynceri diſpoſitionem attinet, non ſolum cibum non lędere, verum & iuuare, & ad reprimendam humoris acredinem, & ad inducendam humori nimis tenui craſſitiem debitam.

Aſſenties verum eſſe quod opinamur, ſi audias quæ aduerſarius de victu agens qui quotidiana febre laboranti conueniat, ſcribat. Citans Hip. quarto de ratione victus dicentem cuſtodire patientem febrem hyemalem in fame oportet. Per hyemalem febrem eam intelligit, quæ fit à phlegmaticis humoribus ſimilibus naturæ hiemis hæc ille. Quod ſi ita eſt, vt ille Hippocratem intelligit. Subtilior victus in phlegmatica quám in tertiana exhibendus eſt. In tertiana enim non cuſtodimus ægrum in fame. Sed re vera Hippoc. aliter quám ille contra ſe perperam opinatur, intellexit. Nam Hip-

non de omni febre hiemali sermo est, sed de illa quæ praua affert symptomata. Vt patet ex ijs quæ dixit, lingua aspera redditur, prehendunt animi defectiones. Hunc iubet symptomatum non febris ratione ægrum, in fame seruare. Hæc ipsemet sentit cum dicit huic tã & si febris remitti consueuerit, in eo tamen qui per famem sit cruciatu conseruare ægrum oportet. Neque per famem solum inediam intelligas sed victum qui solis adhibetur potibus. Nam λιμόκτονια vel abstinentiam omnimodam significat, vel eam saltem quæ in potibus solis sit victus, rationem. Vt Gal. citato loco scripsit. A manu igitur aduersarij oblatam nobis palmam renuimus, malumus quam victrici manu decerpsimus. Ad rationem quam adducit pro se aduersarius de distantia & propinquitate status iam supradiximus. Sciendum que non in omni febre instituendam victus rationem penes status distantiam, sed solum in ijs quæ aut continuitate aut symptomatum causa periculum intra dies aliquot vitæ afferunt. At tertiana & præcipue exquisita citra periculum est. Vt ab Hip. in primo commentario de morbis vulgaribus accipimus. Quanto autem ab hac degenerat, mixtione phlegmatis cum bilioso humore non absque periculo aliquo febris est. Nam quotidiana siue ea nocturna siue diurna sit, eo non vacat vt ab eodem discimus. Quapropter ratione pericu- 1. de morbis vulgaribus.
li quod in phlegmatica febre est, tenui magis victu eos, qui ea detinentur alere oportet. Vt in superioribus adduximus de mente Hip. in eo quod si dolor aliquis vel 1. de ratione victus.
periculum aliquod comparuerit. Quod si in hac re

Gal. vt iudicem quis admittat ſcio aduerſarium nō obtenturum. Nam legimus eum auium carnes oua, & piſces petroſos, gallorum teſticulos, & ſimilia concedere ei qui tertiana febre laborat. Verum in primo ad glauconē de quottidiana agens, victum inciſiuum adminiſtrare iubet. Talem minus nutrire q̄ prædicta manifeſtum eſt. Ex ijs aliquis recte colliget in tertiana non pura vbi bili pituita eſt admixta, ſubtiliorem victum competere q̄ in ea quæ exquiſita eſt. qua in ſententia Gal. eſt eodem libro vbi de victu per cibum & potum agens, inquit. In non certis tertianis prohibere oportet magis, inquantum poſſibile eſt, ita vt neque ægritudinē augere neque proſternere patientis virtutem tempori ampliori affligendam. Id præterea ab eo percipimus cum in huiuſmodi non certis tertianis ſingulis alternis diebus febricitantes ſolummodo alere iubet. Quod in pura tertiana non conſuluit. Quod ergo tenui magis victu qui à febre phlegmatica, quàm qui à tertiana detinentur indigeant ſatis oſtenſum eſt.

CAP. XV.

SEd operæpretium erit via ſpeculationis inquirere quæ nam victus forma in quottidianis competat. Nam inter recentiores medicos non conuenit in hac re. Aliqui antiquiores inſequentes tenui victu alere febricitantes vſque ad ſeptimum iubent. Ab hoc ingroſſare victum præcipiūt vt virtus reficiatur, idq̄ue gradatim. Cūque ad ingroſſationem debitam augmento peruentū ſit, ſubtiliori vtuntur vſque ad ſtatum. Alius non ſolū primis ſeptem diebus ſed per totum ad declinationem

vſque iubet, dicens non oportet vt comedat pullas neq; coturnices ſubintelligit quidam neq; alias carnes donec quieſcat febris ab acuitate ſua, & volentia. Alius dixit neque ſubtilibus aut ſubtiliter dietetur, ne virtus infirmi deficiendo moleſtetur. De ijs qui ſubtilem amant victum, quidam aquam hordei ad tres dies conſuluit. Qui poſt hunc ſecuti ſunt medici per tres dies totum principium morbi intelligunt. Quidam ex arabibus nõ ſpernendus autor cõſulit vt per hebdomadam regatur æger ex aceto & oleo roſarum, ſucaro, menta, & oleribus radice ſiclæ & ſimilibus. Ab alio tamen ex arabibus antiquiore medico hanc habuit opinionem, dicente in febre phlegmatica ſubtilia regimen vſque ad ſeptimum diẽ. Et ſi vides eam diminutam diminutione multa procede hac via. Si vero non vides eam minui, ingroſſa regimen ſecundum quod tibi videbitur, quoniam inueterabitur, & eſt dubium de caſu virtutis. Sunt & plures qui diuerſa ſentiunt, ſed longum eſſet omnium percurrere opiniones. Sed antequam in hanc meſſem noſtram immittamus falcem. Dicere neceſſarium duco, vnde tanta inter medicos diſcordia in victus exhibitione in hac febre orta ſit, vt à communi ratione quæ chronicæ febri qualis victus competat oſtendit, diſcedant. Cauſa eſt vt ſupra tetigimus communis materiæ abundantia, eueniens vt plurimum in hac febre. Quæ vtriuſque cauſæ, & antecedentis & coniunctę præparationem, conſumptionem, remoratur. Hanc eſſe in ventriculo, inteſtinis meſaraicis hanc in ſanguinem conuerti poſſe ſi contagium corruptionis non acceperit certum eſt. Hæc propter eius len

torem & tenacem adhærentiã non poteſt cliſterio aut vllo alio medicamento inciſiuo citra commotionem & læſionem melius erradicari quàm ſubtili victu. Nam tenui victu non ſolum hanc putant conſumere, ſed & antecedentis materiæ bonam partem, natura alimentum ſumente conuerſo crudo humore in ſanguinem.

Nam vt ſupra tetigimus, putredo in phlegmate inæqualiter concipitur, propter partium ſubſtantiæ diuerſitatem, vnde natura multum habet quod ſeparet. Vt ergo medici experiantur phlegmatis putreſcentis diſpoſitionem, nempe aptum ſit vt actione naturæ ad bonum reduci poſſit, necne, ſubtili victu febricitantes regunt ad ſeptimum vſque. Conſiderant que tunc virtutis diſpoſitionem multum aut parum aut nihil ſit imbecillior facta, quod ſi parum aut nihil imbecillitatis incurrerit, & cum hoc materiam morbi diſpoſitiones naturales recepiſſe medicus coniecerit, ſciet humorem aptum nutricationi, actionique naturæ cædentem & hac via procedendum eſſe ad ſanationem vſque. Quod ſi contrariũ eueniat, à ſubtili victu ceſſandum, naturamque craſſiori reficiendam, vt vires aſſumat contra malum & fortem hoſtem. Signum ſi quidem eſt, putredine humorem vaſta correptum eſſe. Quapropter ineptum nutricationi eſſe, contumacis que reſiſtentiæ. Vtraq; ergo de cauſa craſſiori victu iudicant alendum febricitantẽ. quod ſi quod medio loco eſt eueniat, vt virtus imbecilla fuerit, humor autem diſpoſitionem naturæ receperit, paulo craſſiori victu febricitantem ales, vt natura roboretur. Sed minus craſſo q̃ in prædicto. Eſt & alia cauſa

huius controuersiæ. Febrem hanc chronicam ex sui natura esse, & non absque periculo vt græci & arabes medici testantur. Quia longa est, crassum victum exposcit, ob periculum vero quod affert, ob paroxismorũ quottidianam inuasionem, & eorum longitudinem, & oris ventriculi læsionem, ad nauseam disponentem, tenuem. Vbi enim aliquod vitæ periculum imminet attenuandum esse victum nos docuit Hip. primo de ratione victus, & primo de morbis vulgaribus. Cum ergo hæc ita se habeant, non ex æquo hæc victus difficultas in omni phlegmatis specie accidet. Nã in acetoso, minus q̃ in dulci, & q̃ in naturali, at in vitreo adhuc acetoso minus. In salso adhuc multo minus. Nam in omnibus præter naturalem & dulcem pituitę speciebus materię communis multitudo non coniungitur. Nutricationi præterea parum aptæ sunt. Quo fit vt in ijs præter rationem sit subtili victu per septem dies vti. Præsertim in ea quæ à pituita salsa ortum habet. Tum in ea summatim, in qua materiæ communes pituitosę in ventriculis inteſtinis & vijs ductuum existentes, ineptæ sunt nutricationi, ob prauam earum dispositionem. quarum in huius operis initio mentionem fecimus. In quibus non parum læduntur febricitantes ex subtili victu per hebdomadam. In summa in omni febre longæ terminationis cũ materia nutricationi est inepta ex abstinentia, aut subtili victu, febricitantes grauiter lędũtur. Ea si quidẽ grauis noxa non est qua morbus vires assumit, sed qua corporis virtus exoluitur, morbi dispositione nihil aut parum in melius addente. Id enim manifestum est, nam

ſi hominẽ qui ſic afficiatur, ſola inedia per aliquot dies ſerues, multo eum imbecilliorem reddes, humore pituito ſo parum in melius addente. Craſſus enim humor & frigidus natura longo indiget tempore, vt coctionem recipiat. Præcipue cum longe à propria natura eſt. Quare citius virtutem corporis in deterius ſubtili victu adduces, quàm morbum in melius. Cum ergò hæc ita ſe habeant, grauemq́ue noxam febricitantes incurre re oſtenderimus à ſubtili victu, cum humor nutricationi ineptus eſt, niſi perpetuo aliquo ſigno aut ſignis id diſcernere valeamus, dementis profectò eſt aliquid agere alicuius commodi gratia, ſub periculo maioris damni. Quod ſi id citra virium diſpendium adipiſci poſſe alia via ſperes, qua materias communes abſumas & antecedentes ſi opus fuerit, non ne illam amplectandam eſſe merito quis exiſtimabit, quapropter cum ſignum certum firmum non habeamus, quo à prima, die diſcernamus humoris diſpoſitionem, an ad nutritionem ſit aptus nec ne, multo melius eſt & ægrotantibus ſalubrius, communi via & regia circa victus rationem procedere, citra aliquod virium incommodum, quàm ægrotantem per diſcriminum compendia ducere. Adde quod ſi hoc detur vt à primo die humoris naturam cognoſcas aptam eſſe nutritioni, ſi materiæ communis adeſt abundantia, & hanc quoque ſubtili victu conſumere ſperes, prius putredo in antecedentis materiæ altum penetrabit, q̃ natura communem abſoluerit. Longe melius profectò eſt, cliſterio quæ in inferiori continentur ventre euacuare, lenitiuo mannę aut ſloris caſſiæ cum oximelite

aut

aut melle quæ in ſuperiori ſunt. Hoc ſi ſemel aut bis vſus fueris cum victu vt oportet inciſiuo intra dies tres materias communes abſumes. Licet earum abundantia detur. Et interim materiam antecedentem non penitus neglixiſti. Horum ſi quidem lenitiuorū quæ acutior pars eſt ad iocinerem venas et renes feſtinat, ad materiam'q; antecedentem cui obuiat non parum iuuat. Quibus ij qui ſubtili victu ſuos nutriunt febricitantes vti non poſſunt. Nam ieiunantes non oportet laborare. quod ſi communes non adſint materiæ, antecedentis autem bonam nutrire poſſe partem conieceris, optimum eſſe iudico ſubtilem victum adminiſtrare. Vt pote quo natura plus temporis in opere impendit, antecedentem'que ob id materiam citius apparabit, bonum ſeparans & ſibi accipiens, prauum ad expulſionem præparans. In ſubtili præterea victu inciſiuas qualitates & abſtergentes inuenias, quibus in magis nutriente victu ſimiles non reperies. Sed difficilis admodum eſt coniectura diſpoſitionis humorum qui iam putredinem conceperunt, an ſint ad nutritionem apti nec ne, niſi id experientia oſtendente diſcamus. Qua in re non expectandum eſſe ſeptenarium duco, ſed melius ita agere. Cum ex ſignis pituitam naturalem aut dulcem eſſe, putredinem'que non profundatam in materia conieceris (quod ex febris vehementia, longitudine, & ipſius inceptione & finitione, præterea, ex ſymptomatibus & ex colore faciei, & aliis pcipies.) Parato ſtati cliſteriū ad hūc modū. Cētaureā minorē, camomillam, hyſſopum, maluas, hordeū excorticatū, cōtuſum, in aqua & oleo cōmuni ad æquas

partes buliant quouſq; conſumpta ſit aqua, olei reſidentis vntias decem accipito, adipis anatis aut capi, & mellis, ſingulorum vntias tres, ſalis parum, quantum poſſit ſubſtineat. Ab excretione dato oximelitis vntiam vnã, mellis roſati collati vnam et ſemis, aquæ decoctionis ſeminis fœniculi dulcis duas & ſemis, miſce dato bis eadem die. Sequenti aurora floris caſſię aut manne vntiã vnam & ſemis, diſſolutæ in aqua decoctionis ſeminis fœniculi dulcis thymi et hyſſopi, oximelitis vntias duas, dato hora quietiori diei ſecundæ. Quod ſi bibere potionem renuerit, fac tres bolos cum Zinzibere & Zucaro poſtq; quæ deglutierit, ſorbeat oximelitis coclearia ſeptem. Cunque hæc per egeris ægrum ſymmetro victu ſeruato eo modo quo ſupradiximus. Hoc eſt craſſa ſorbitione ex decocto pullę & ex carnibus eius. Die tertio ſyrupũ bis dato, & ſimilé victũ exhibeto. Quarto die cliſterium miniſtrato & ſimili victu febricitantem alito. Verum à quarto die ad ſeptimum hoc victu ægrotantem nutrias.

Cicerum electorum mañ. tres, hordei duos, infundito in aquã tepidã per totam noctem in teſta recẽti, proiicéq; aceti albi tantum vt aqua acetoſa reddatur. In craſtinũ olei puriſſimi antiqui quantum ſatis miſceto, petroſelini thymi ſingulorum mañ. vnum, ſalis parum, coquito ad lentum ignem. Vtere decocto ter in die, et cum pane ſorbitiunculam facito. Propinabis que ante cibũ mellis roſati collati coclearia duo, oximelitis vnum vt ſupra diximus. Hoc victu vtitor ad ſeptimum vſque. Quo tẽporis interuallo nec purgante medicamento nec cliſteri

veteris. Die octauo & vires infirmi & ægritudinis dispositionem contemplare. Si nullam differentiam inueneris sensibilem ad vndecimum ita transij. Quod si tunc ægrotantis virtus parum fuerit imbecillior, morbi autem dispositio in melius plus addiderit, perge hac victus ratione. Sialias eueniat, crassiori vtitor victu. Et quia bona hominum pars vnum dūtaxat victum per dies aliquot ferre nō possunt, sunt et qui cicera odio habent, cibum alium apponemus huic proposito maxime idoneum, quo vti possunt qui tenui victu in hac febre per dies aliquot procedendum esse iudicant. Petroselini berberorum singulorum mañ. vnum, coquito in aqua modice quantitatis &c. In qua duo oua bullire tandiu finito, vt satis dura reddantur, fac colaturam cuius accipito partes tres, olei purissimi vnius semis, aceti vnam, Zucari vnam, cum pane fiat sorbitio ad lentum ignem. De subtili igitur victu qui ad dies septem ab antiquis arabum medicis obseruatur satis sint dicta.

CAP. XVI.

SEd qualis victus ijs qui à quartana detinentur febre cōueniat, iam percurramus. Hæc à triplici humore ortum habet, nempe ab atrabile quam sanguinis fecem recte quidam nuncuparunt. Et vt plurimum fit, nulla alia præcedente febre. Fit etiam à bilis croceæ & à pituitæ incensione, & heæ duæ species quartanam notham seu non puram efficiunt, successu aliarum febrium, scilicet tertianæ & quottidianæ. Fit etiam ex sanguinis aduſtione. Verum ex incensione melancoliæ

naturalis atrabilem posse fieri certum est, sed quod ab ea generetur febris quartana non recipimus. De hoc alias differendi aptior dabitur locus. Nunc quem victũ singulæ species exiguant dicamus. Iis qui à naturali melancolia febricitant, hanc ministrato sorbitionem.

Pulegij, scolopendrij, hepaticæ, passularum enucleatarum singulorum mañ. vnum, coquito cum pulla crassa, parum antequam ab igne amoueas, immitte florũ borraginis mañ. vnum. Coquantur simul, quousque sint permixta, croci modico adiecto, ius dato febricitanti. Ex reliquo fac sorbitionem.

Sorbitio ex scolopendrio

Iis qui intemperie frigida & sicca laborant, conuenit pulegij, chamemeli, scolopendrij, hepaticæ singulorum mañ. vnum, passularum enucleatarum vnum, coquito cũ capo, aut pulla crassa, adiectis floribus borraginis, fac vt supra. Cunque omnia percocta sint, decoctum collato, cuius accipe libras tres, medullæ cruris vituli librę vnius semis, bulliant ad lẽtum ignem quousq; permisceãtur. Dato vt sorbeat bis in die aut ter, quod si iuuenibus aut alijs natura calidis cibum similem parare velis, loco chamemeli vtere violis, cum pullis duobus, reliqua exerce vt supra.

Sorbitio ex medulla

Aceti albi libram vnam & semis, passularum enucleatarum mañ. vnum, pulegij, chamemeli, conquassatorum ana mañ. vnum & semis, infunde in acetum per diem & noctem, deinde parum coquito & collato. Hoc acetum dicatur pulegij.

Acetum pulegii.

Huius accipe partem vnam, olei amigdalarum dulcium recenter extracti partes tres, zucari albi partes duas, co

quito in duplici vaſe quouſque permixta fuerint, dato coclearia quinque vt ſorbeat ter in die. Quod ſi caput arietis coquas cum pulegio chamęmelo paſſulis ſcolopendrio quod alias ceterach arabes nuncupant, efficies ius & ſorbitionem ſatis conuenientem ad ſiccum affectum. In Anglia expertum eſt mixtionem vini et lactis his prodeſſe facta diſtillatione. Calidam & humidam aquam ex ijs fore ratio demonſtrat. Quæ ſanari poſſe eos qui frigida & ſicca intemperie laborant veriſimile eſt, ſi parum abceſſerint à naturali temperie. Quod ſi quartana à bili aduſta ortum habeat, hoc victu vtere. Si iuuenis ſit.

Sorbitio ex capite arietis.

Accipe hordei extorticati ab vtroque cortice, mañ. vnũ & ſemis, violarum recentium, hepaticæ, chamemeli, ſingulorum mañ. vnum, coquito cum duobus pullis craſſis quantum ſatis, deinde parum antea q̃ ab igne amoueas, addito florum violarum mañ. tres, collato accipitoque huius decocti libras tres, medullæ cruris vituli, librę vnius ſemis, coquantur omnia ſimul donec permiſceantur, dato vt ter in die ſorbeat.

Sorbitio ex floribus violarum.

Sorbitio quoq; expedibus vituli decoctis cum hordeo violis hepatica pulegio ſcolopendrio aut politrico paſſulis, croco, valde vtilis eſt ijs qui à bile aduſta febricitant, cum coquuntur donec tenerrimi reddantur.

Aquæ decoctionis florum violarum aut borraginis libram vnam, amigdalarum dulcium, & nucleorum perſicorum ſingulorum vntias tres, excorticentur & triturentur diligenter, & exprimito in decoctum toties donec aqua albeſcat, butyri recentis multoties loti vntias

Lac nucleorum perficorum.

tres, ℥ucari albi quãtum ſatis ſit, cinamomi parum, bulliant ad lentum ignem donec permixta ſint.

Lactucas quoque crudas ex melle offeres iis, vt cum libuerit deuorent. Iis ante cibum dato ſyrupi violarum puriſſimi vntias tres, vinum album dilutum ex aqua de coctionis politrici recentis, ſuper bibant.

Sorbitio ex adipe.

Iis qui quartana ex phlegmate aduſto laborant ſorbitionem parato, ex pulla craſſa cum chamemelo, pulegio, thymo, paſſulis, ſaturegia, poſtquam hærbas iam coctas abſtuleris, axungię ab anate recenter extractæ, aut capi ſi illius copia nõ detur, immitte vntias tres, longi piperis groſſo modo contriti, grana tria, bulliant ſimul adiecto croci modico, ius propina vbi oportet ex reſiduo fac ſorbitionem.

Sorbitionem præterea ex furfure cum chamęmelo pulegio & melle adminiſtrato. Quam in fine huius libri cum de obſtructione nobis ſermo fuerit trademus.

Sorbitio ex allecis.

Pinguis arietis ceruicem, ſaturegia, chamemelo, pulegio, tribus ꝙ allijs integris ciceribus & ſale coquito, cunque hærbas iam coctas abſtraxeris, addito adipis anatis, aut capi recentis partem quintam, croci parum fac vt ſupra.

Sorbitio ex camomilla.

Capum pinguiſſimũ cum chamemeli tribus mañ. coquito, & cum ſale & croco fac vt bulliat ſuffcienter, cõſulito egrotanti vt bis aut ter in die magnum ſorbeat hauſtum calidum. Commodiſſima his ſorbitio hæc eſt, ad alios vſus etiam vtilis. Ante cibum iis dato mellis violacei cochlearia quinque.

Iis qui quartana ab aduſtione ſanguinis laborant, hũc

adminiſtrabis victũ. Hepaticæ mãn. tres, hordei ab vno tortice exuti, capillorum veneris recẽtis prunorum ſin gulorum mãn. vnum, paſſularum enucleatarum vnum, eupatorij quod alias agrimonia à Dioſcoride dicitur, foliorum pentaphiloms ſingulorum vnum & ſemis, coquito ſimul cum duobus pinguiſſimis pullis, aut iuue ne capo, fac vt ſupra. Ante cibum ſorbeat ſyrupi uio larum coclearia tria, ſyrupi borraginis coclearia duo ſimul mixta.

Sorbitio ex eupatorio.

CAP. XVII.

INter medicos circa victũ qui quartanæ cõpetit nõ ſatis conuenit, ſunt qui magis craſſo in initio quàm in augmento & hic quam in ſtatu vtendum eſſe cõten dant, continuarum febrium rationem, ad omnia febriũ genera communem facientes. Sunt qui contra cenſeant, nempe in principio magis tenui, & craſſiori ſemper ad ſtatum nutriendos eſſe ægrotantes, in eo autem tenuius multo reficiendum eſſe. Sunt & alij mediæ opinionis, qui à principio ad aliquot dies tenuiter febricitantes reficiunt, deinde craſſiorẽ exhibent victum. Multoties quartanas febres in principio curatas eſſe tenui victu dicentes. Si enim febris parum ſit duratura, & craſ ſum victum in principio humoris reſolutionem prohibẽ tem miniſtraueris longiorem eam efficies. Quod ſi lõ ga futura ſit, parum nocebis aut nihil, ſi tenui victu quo virtus non abſumatur per dies aliquot vtaris. qui ita ſentiunt pullorum carnes ad vigeſimum diem pro hibent. Ego autem quid ſentiam citra diſputationis con tentionem dicam. In quartanis quæ aliarum febrium

ſucceſſu fiunt, locũ non eſſe huic dubitationi arbitror. Non eſt enim quod virtutem multum defatigatam à præcedente febre, & aduentu alterius, iam langueſcentem, tenui victu exoluas, ad certamen eam denuo impellens. Neque ſi detur vt tenui victu laborantem ad vigeſimũ diem ſerues, & morbi materiam abſumas, ob id hominem à febre liberabis. Nam in quartanis febribus quæ poſt alias ſuccedunt, ſolent ab intemperie aliqua, viſcera moleſtari, quæ morbum fouet, & durationis eius præcipua eſt cauſa. Hac enim ſtante inuaſis, iocinere, aut liene, continua fit humoris regeneratio. In quartana igitur febre quæ ſucceſſu alicuius alterius facta eſt, præcipuus ſanandi hominis ſcopus eſt, vt viſcera ad priſtinam reducamus temperiem. Cæterum alterantia medicamina cibis immiſcere melius eſſe ſupra oſtendimus, q̃ ſi nuda exhibeamus. Vt conſueuere triuiales noſtri temporis medici, quorũ niſi quis ſyrupos, apozimata diſtillationum aquas electuaria, purgantia medicamenta exhibeat, ſe nihil bono medico dignum egiſſe putat. Et hinc fit vt ex reiteratione multiplici illa faſtidientibus infirmis, in ventriculo non recte ad actum reducantur, quæ cauſa eſt vt infeliciter operentur. Quapropter non ſolum non prodeſſe tunc tempus, ſed nocere certum eſt. Cũ multoties propter illa cibos faſtidiant infirmi, & imbecilliores ideo reddantur. Quicunque igitur medicam artem ita exercent, ne ceſſe eſt vt multoties ægrotantes lædant, præſertim ſi corporibus imbecillibus & à longis ægritudinibus tabefactis obuient. Qui vero Hip. ſequuntur, & eius in

primo de morbis vulgaribus acquieſcunt cõſilio, dicentis. In hoc te exerceto vt ſaltem ſi non proſis ne quid noceas, lõge melius eſſe exiſtimabunt vt huiuſmodi corporibus non tenuem victum, non medicamina alterantia, ſi nuda offerantur, ſed ijs quæ nutriunt, & bonum generant chymũ, ea miſcere, quæ paulatim valeant morbificas partium intemperies euertere. At in febre quartana quæ repente incipit, ſubtilem victum vt pote qui facilioris coctionis ſit, ad dies viginti qui ſeptem continet quartanę periodos, probo. Hunc dico pullorum luſcula, ſorbitiones, eo quo ſupra parauimus modo.

CAP. XVIII.

SEd cũ in quartana febre compertum ſit cibaria diuerſa prauæ ſubſtantiæ, liberare multoties eos qui hac febre laborant. Ita vt alios, virides ficus, aut vuas nocturno rore madẽtes, alios carnes porcinas ad ſatietatem comedentes, ſanatos eſſe ſciamus, & plurima alia id genus. Ad medicum arbitror attinere, ſi horum non lateat rationes. Vt ijs quando occaſio affuerit vti ſciat. Præterea quantum medico dedecoris eſt, per plures dies & menſes varijs remedijs ab uſo, & nihil proficienti, accedente ruſtico ſalſuginem offerente, ſanetur ægrotans, medico & eius arti irridente, tantum ei gloriæ eſt ea non latere quæ multoties admirabili vi homines repente ab antiquis liberant ægritudinibus. In febre igitur quartana ratiõẽ reddere conabimur, quã ob rem diuerſa cibaria quæ prauæ ſubſtantiæ ſunt, aliquoties quartanam ſoluant. Secundo illud aliquoties, ſignis manifeſtis deſcribemus, vt cum occaſio affuerit eã

arripere diligens poſſit medicus. Paroxiſmorum cauſa, motus eſt humoris putreſcentis, cui naturę expulſio coniuncta eſt. Putridi humoris eſt, quodam putredinali irritamento naturam inſtimulare. Facultatis vero expultricis, humorem certis periodis irritantem, meliori quo poſſit modo, depellere. Contingit autem vt cum perſenſiles repente excrementorum copia feratur partes, horrorem, rigorem, aut frigus excitari. Motus ergo ille quodammodo medius eſt inter naturalem, qui à natura ſola naturaliter operãte fit (vt cum poſt coctricis facultatis actionem agit) & in naturalẽ, qui à ſola cauſa præternaturali fit, vt cum mouetur furioſus humor. Nec igitur à ſola natura fit paroxiſmus. Nec à ſolo humoris irritationis motu, propdice febres cõtingũt. Vterq; enim motus & naturę & humoris concurrunt, in paroxiſmo, vt perdoctè à Petro aponenſi peritiſſimo medico ſcriptum eſt, in hæc verba. Quantum (inquit) ad naturam particularem comparando inquantum ſcilicet motus humorum ex actione virtutis dependet, tempora periodorum in morbis nõ ſunt determinata, nec vnius modi, vt poſſimus dicere quod morbus factus ex cholera habeat motum de tertio in tertium, & de phlegmate in diem, & ex melancolia in quartum, immo reſpectu cuiuſlibet humoris hæc tempora ſunt, & poſſunt eſſe diuerſa. Ita vt aliquando periodice morbus factus ex vno humore eueniat ſecundũ dies, aliqñ ſecũdũ mẽſes, vel annos. Quã ideo cõtingit quia virtus expulſiua ſuã operatur actionẽ quocũq; tpe ſuperfluũ ei occurrerit, irritans eam per ſui læſionem ad actum expulſionis, &

quia tale ſuperfluum poteſt diuerſis temporibus occurrere cum eius generatio dependeat à cauſis diuerſis, nunc vno tempore occurrentibus, nunc alio, & alio iccirco tempus periodici motus non eſt vnum, ſed diuerſum. Similiter & aggregatio ſuperfluitatis quæ dependet ex defectu virtutis digeſtiue non habet tempus præciſe determinatum, ſed diuerſum ſecundum diuerſitatẽ eorum quæ occurrunt intrinſecus, & extrinſecus. Hæc ille, interceptio ergo paroxſmorum dupliciter contingere poteſt, aut ratione expultricis facultatis, aut ratione ſuperflui aggregati, primum adhuc dupliciter, aut quia non inſtimulatur, facto ſenſu hebetiori, aut ob fortem animi motionem expultricem ab opere ſuo perturbantem. Ad primum modum reducuntur medicamenta ea, quæ virtutes habent narcoticorum, vt theriaca, athanaſia, philonium romanum, quæ ſanare quartanas febres experientia compertum eſt. Id etiam diſcimus ex Gal. ijs diuerſis locis vtente, ad ſanationem febris quartanę. Ad ſecundum reducitur quod ab aliquibus dictum eſt ob vehementem lętitiam plures quartanam euaſiſſe febrem, ſenſoria facultate munere ſuo non fungente. Ob quamlibet prædictarum cauſarum virtus expultrix nõ irritata, expulſionis opus non aggreditur. Non facta expulſione interrumpitur paroxiſmus, vt ſupra habitũ eſt. Ratione ſuperflui dupliciter, aut quia non aggregatur, aut ſi aggregatur euacuatur. Primo modo adhuc dupliciter, aut ob vigorem virtutis coctricis, aut ob defectum cauſæ aggregatricis. Et hoc adhuc dupliciter, aut vt efficiens aut vt materia. Hoc modo alimus febri-

citantem febre quartana cibarijs, quæ ſuapte natura in melancoliam facile conuerti non poſſunt. Talia ſunt cibaria calida & humida, non quæcunque ſed quæ non facile in melancoliam conuertantur, vt pulla gallinacea, capus, arietis caro. Sunt alia quæ calida & humida ſunt & longe abſunt, vt in melancoliam conuerti poſſint, talia ſunt olea matura præcipue amigdalarum, ſeſamæ, axungie anatis, ficus aride, & ſimilia. Omnia ergo huiuſmodi cibaria calida & humida difficulter melancolicæ naturæ cedentia, ſi cum hoc à coctrice facultate facile vincantur, vtroque modo quartanas febres ſanant, nempe efficientis cauſæ & materiæ ablatione. Id eſt quia melancolici humoris intemperiem aggregatricem ſcilicet cauſam contraria qualitate euertunt. Et quia vt materia inepta melancolico humori, ceſſare faciunt atrabilioſi humoris regenerationē. Ad has duas cauſas reducuntur cibaria à nobis ſupra ſcripta, quæ quartana laborantibus adminiſtrari iuſſimus. Hoc modo oleum amigdalarum dulcium cum croco, aceto pauco bibitum, ſanat quartanas. Hac de cauſa diſtillatione vini & lactis plures quartanam euaſiſſe compertum eſt in Anglia. Tunc ob fortitudinem coctricis facultatis ægrotantes euadunt quartanam, cum maior pars humoris qui ad paroxiſmum aggregatur, ſuppeditatur, à cibis & potibus quibus quottidie laborans vtitur. Cūque hoc conieceris facultatem roborare coctricem, quartanæ remediū eſſe ſcias. Roboratur dupliciter, aut abſolute, aut reſpectu alicuius cibi, & potus. Pro comperto eſt ea quæ nimis delectant, & placent, melius à

coctrice coqui, ab attractice trahi, aretentrice retineri, vberiusque multo nutrire, & minus superflui ab ijs q̃ ab alio implacido accrescere. Hoc modo cibum quem auidissime febricitans appetat quartanam posse sanare experientia compertum est. Quod si præter hoc quod magno appetatur affectu supra dicta habeat, quæ ad defectum aggregatricis causæ facere diximus, adhuc certius quartanam erradicare posse sperabimus. Hac de causa plurimos carnis porcinæ vsu, à quartana liberatos fuisse compertum est. Quia enim nimis appetitur recte coquitur in uentriculo, iocinere, & venis, quare parum ex ea superflui colligitur, sed & intemperiẽ obiter siccam quæ humoris atrabilioſi velut ſcaturiẽs fons eſt, mire corrigit. Soluere igitur quartanam carnem porcinam aliquando posse, ex dictis manifestũ est. quæ absolute roborant coctricem facultatem, quartanã soluere possunt. Vinum ante omnia præcipue odoriferum id habet vt valenter naturales roboret actiones, vn de ebrietatem posse curare febrem quartanam tum hac de causa, tum sensu facto hebetiori haud dubium est. Curantur similiter quartanæ febres ex superflui aggregati euacuatione. Hoc modo medicamenta melancoliam educentia, vt polipodium, epithymum, sene, corticem helebori, sanare quartanas pro comperto est. Hãc partem solum sibi nostræ tempestatis medici reseruarunt, reliquas omittentes, ac si non esset præter illã via alia, qua à quartana liberentur homines, hoc modo quãvuas maturas nocturno rore madentes ad saturitatem ingerunt, & ficus magnas tempestiua maturitate caden

tes, à quartanis febribus liberantur. Hi enim & ſimiles fructus aluum aliquando immodice cient. Cum igitur perceperis ex cibis aut potibus humoris maiorem partem qui paroxiſmum efficit ſuppeditari, dandi ea quæ placent tunc occaſio eſt. Illud autem ijs ſignis percipies. Primo ſubtiliori te vtente victu per aliquot dies, ſi imminuatur febris magnitudo & vehementia. Secundo, cibo id experieris, qui difficulter in melancoliam conuertatur, aut minimum habeat melancolicæ naturæ. Si enim hoc cibo te vtente per dies aliquot, immi nuatur paroxiſmus, adhuc certiori coniectura initeris, à cibis & potibus humoris maiorem partem ad paroxiſmum ſuppeditari. Hoc idem eſt ac ſi dicas ſi iuxta ciborum quantitatem & qualitatem quibus laborans vtitur ita varient paroxiſmi, coniectura aſſequeris exhibendi ea quæ ægrotanti placent occaſionem adeſſe. Quare diligenter inquirito quem nam ex cibis febricitans ardenter appetat. Si ex ijs fuerit qui qualitate atrabili contrarius eſt, & tali ſubſtãtia, vt difficulter in melancoliam conuertatur, laboranti porrige hora conſueta quæ ab initio venturi paroxiſmi duodecim horis ad minus diſtet. Comedat pro appetentia citra ſaturitatem. Quod ſi cibus quem appetierit melancolicæ naturæ ſit, aut in melancoliam facile conuertatur. Conſiderare tum opus eſt ſigna coctionis, quæ ſi ſint, dato, eo quo diximus modo, quod ſi non, modicum illius febricitanti abnegare nolli, ſciens nonnulla fieri & plura poſſe, citra rationem homini manifeſtam. Parum inſuper deterior cibus ſi delectabilis &c. Quæ facultas

tem expultricem reſpiciunt, tunc ſunt adminiſtranda cũ nimis vigilanti ſenſoriæ facultati præcipuam continuationis paroxiſmorum dederis cauſam. Tũc aut his quæ aliquam habent narcotici virtutem, aut forti & repentina aliqua motione, ſenſum ægrotantis oportet hebetescere, animum alio trahendo. Illud percipies ſi primo quæ nam ſint corpora acuti ſenſus cognoſcas. Hæc aliquando iuſto quæruntur, quãdoque iniuſto. Cum initia paroxiſmorum grauiter ferunt, rigore frigore, vehemẽter quatiuntur moleſtantur, ipſam autem febrem parnam, magnitudine, duratione, vehementia intelligas. Scito ſenſoriam in ijs facultatem parumper obdormire remedium eſſe. Sunt tales ij qui acerrima ſunt præditi imaginatione, ita vt multoties cogitantes rideant, facies mutent, oculos manuſue moueant. Iis paruæ occaſioni, imaginatio coniuncta, multoties paroxiſmum efficit. Quare hos tales curabis ſi eorum mentes alio trahas, vt mihi in Anglia contigit. Erat iuuenis habitu gracili ſicco temperamento, laborans tertiana, cunque poſt aliquot dies abire Londinum decreuiſſem (nam in rure erat) ei dicturus acceſſi, quæ me diſcedente agere deberet. Cunque finem ſermoni impoſuiſſem, tu inquit diſcedis quia me moriturum certo conijcis. Cunque iureiurando contrarium oſtendiſſem, repente in lecto ſedens, veſtem & calceos petiuit. Quid inquam cum ijs agere uis, ſurgere inquit, an me meis pedibus ſuſtinere valeam, quod ſi hoc detur abij. Cunque ſurgens in feneſtram quæ in virides campos late patentes proſpectum habebat cõceſſiſſet, intuens, animi deliquio captus

eſt. Cunque in lectum portaretur parumque requieuiſſet, lachrymis obortis, domine inquit Brude non ne tibi dixi quia morior. Cunque vxorem clientes & amicos conuocaſſet, omnibus aſtantibus dixit, ſcitis amici morior, medicus ab ire vult, vt me morientem non videat. Cunque ei obieciſſem, quid inquã mihi dabis, ſi te ab hoc morbo liberum reddam. Repente miro animi affectu commotus, pete inquit, non minus dabo quã poſtulabis. Cunque peterem dedita opera aliquot aureos. Parum inquit petiſti, allato ſcrinio numerauit pecunias. quia inquam ſtatim ſoluiſti liberalis viri functus officio, non te relinquam prius, quàm ad rus concedas & perdices & phaſianos aliquot ex tua venatione mecum in domum portem. Hoc audito clamauit ſanus ſum. Cunque aperte perſpexiſſem hominem acri prædi tum imaginatione, vt qui modo mortuum ſe eſſe putabat, nunc ſe ſanum fateatur, pectore hæc verſatus, modum quo hominem à tertiana liberarem inueni. Die ſequenti cum febris hora decima eũ inuaſura eſſet, nocte ante habito cum vxore & clientibus conſilio. Iuſſi vt omnes feneſtræ ad horam nonam aperirentur (aperiebãtur enim ante ſextam) tres que horas hæro ſuffurarentur. Cunque hoc ita decretum eſſet, mane omnes ex cõſulto non intrarunt in cubiculum. Cunque vxorem hora octaua vocaſſet, quotta inquit hora eſt, illa quintã dicẽs, dormirẽque eum iubens abijt. Hora tranſacta clientem vocãs, cum ab eo accepiſſet horam eſſe ſextam, quiete egit, poſt horam quam ſeptimam exiſtimabat, acceſſi. Cunque in ſermonibus horam traxiſſemus, præcor in-

quam

quam domine Culpepare duas horas quæ ante paroxiſ
mum ſuperſunt ad aleam teramus. Cunque annuiſſet,
luſimus hora vna. Cunque vxor eius rem riſu diſſimu-
lare non poſſet, rem omnem homini pandimus. Meri-
diem'que iam eſſe, duas'que horas poſt paroxiſmi tem-
pus, & ita ſanatus eſt. Supereſt nunc occaſionem deſi
gnare qua adhibitis ijs quæ aluum cient, curetur quarta
na. Et ſi à medicis plurimis ſciamus ſignis eſſe oſten
ſam, nihilominus quia id communibus non propryis ege-
re ſignis, in præſenti tantummodo libare non ab re erit,
vt compleamus ſermonem. Cõmune illud medici obſer
uantes præceptum nempe concocta medicari & moue
re non cruda &c. Item inchoantibus morbis &c. Phar
maco educente vtuntur. Nec itaque ob id quod mor-
bus ſtatim non curatur, male egiſſe cenſebitur. Nam
non omnis euacuatio quæ ab arte fit, ideo fit vt illico
ægrotans ſanetur. Neque etiam euacuationes quæ à
natura regulariter operante fiunt, hoc obtinẽt, ſed aut
ſanant, aut alleuiãt aut in præſenti aut in poſterum. Sic
ſat eſt ſi quæ ab arte recte fiunt euacuationes ſanent
aut alleuient. Occaſionem medici ſignis deſignarunt,
qua pharmaca educentia adhibita alterum duorum ef-
ficiunt. Et eſt cum adeſt morbi coctio. Tunc enim eua-
cuatio adhibita vt plurimum illico ſanat, aut alleuiat.
Præterea cum materia nimis multa eſt, euacuatio adhi
bita alleuiat in poſterum. At occaſionem ſignis deſi-
gnare qua euacuatio adhibita illico ſanet, difficile ad-
modum eſt. Adhuc difficilius eam ſenſu aſſequi, vt pote
nimis præcipitem. At plures ſcimus qui longas febres

paſſi, medicorum opem inanem diu experti, à ruſtico ſi liculam aut rici ſemen aut quod vis aliud miniſtrante repente liberati ſunt. Indeque arbitratur vulgus illa pharmaca longe ab ijs quibus medici vtuntur abeſſe, et ea ut ſacra veneratur, ignorans quanti ſit occaſio ad ſanationem momenti. Hanc nactum medicum ſecure operari, cito ſanare poſſe certum eſt, minimo humani corporis damno. Morituris nullius occaſionem eſſe. Adhibendi ea quæ aluum cient in quartana aut alia longa febre occaſionem, in principio morbi aut inclinatione quę rere oportet. Iis duobus temporibus intemperies non eſt, quæ febrem ad longum foueat. Verum quandoq; intemperies febres præcedit. Oportet ergo vt ſignis proprijs ſingulas quas in corpore vnaquæque febris generat intemperies cognoſcas. Cum has omnino abeſſe ſcias, humorem autem collectum in loco vno ex hypoſtaſi laudabili, conijcies occaſionem adeſſe pharmacum offerendi. Fructus autem qui medicamenti educentis vim habent, plus prodeſſe quia citra abominationem aſſumuntur, quinimmo appetuntur vt plurimum. Quapropter recte in ventriculo ad actum reducuntur, et per totum diſtribuũtur corpus. Vnde quadam naturali & conſueta naturæ corporis actione, ſuũ opus agunt. Quare multo commodius id quod noxium eſt educunt. Contrarium euenit ijs quæ cum violentia operantur pharmacis, naturæ corporis vim inferẽtibus, quadam præter naturali commotione, bonum ſimul cũ malo educentibus. In ea autem commotione noxij contactu bonum poſſe affici certum eſt. Vnde fomentum

dari recidiuæ. Quare habita occaſione ijs quæ citra commotionem educunt vtere.

CAP. XIX.

MAlitia morbi quã græci κακοήθειαν vocant, dupliciter dicitur, aut actionis, aut reſiſtentiç ratione. Primo modo malignum dicimus morbum, cum violẽta actione ſubſtantiam ſpiritus qui naturæ vnicum eſt inſtrumentum exoluit, aut ſanguinẽ ad eorum generationem indiſponit. Aut quia pertinaci reſiſtentia vires coquentis facultatis obtundit. Primũ malignitatis modum tetigit Gal. in expoſitione illius & refrigerata extrema. Secũdum quarto de methodo medendi aliquod vlcus cacoëthes, hoc eſt malæ morigerationis vocans. Peſtilentes febres primo modo malignæ ſunt. Vtroque autem modo febris quæ à carbunculi inflammatione originem habet. Peſtilens febris non eam quam reliquæ acutæ febres victus rationem expoſcit. Cauſa eſt quia tenuem victum in illis, ob id maxime miniſtramus, vt natura coctioni materiç morbi fortiter vacet. At in peſtilenti febre id diligenter curamus, vt duellum inter naturam & peſtilentem humorem caueamus. Nam vt plurimum ex tali certamine natura vincitur, vt ſcite a Gal. ſcriptum eſt in Apho. cum dixit, Nouimus plures ex criſibus ſanatos q̃ mortuos ni ſi peſtilens fuerit conſtitutio &c. Cum ergo hoc ita ſe habeat, ceſſat in peſtilenti febre vna tenuis victus cauſa. Quinimmo cum hæc febris ſubſtantiam ſpiritus fortiter exoluat, & materiam ad eorum generationem indiſponat, oportet vt diligẽtia omni, prudens medicus

4. de rõne victus.

& cibo & potu competentibus, materiam generationis ſpiritus ſuppeditet. Et quia ab antiquis medicis oſtenſum eſt ſpiritus vnicum eſſe ad omnes actiones inſtrumentum, cunque in nullo & ſi acutiſſimo morbo tanta fiat ſpiritus conſumptio ac in peſtilẽte febre, recte quis colliget eo cibo vtendum eſſe qui facillimę ſit coctionis. At huiuſmodi cibaria tali ſunt ſubſtantia vt prompte huc & illuc mutentur, ita vt rationabiliter verendũ ſit ne à peſtilenti corrũpantur prius contagio, q̃ à naturali calido vincantur. Craſſa vero cibaria exhibenda nõ ſunt, quia à naturali eorum calido vt pote lãguido vinci non poſſunt. Quæ cauſa eſt ut non ſolum ſpiritus materiam non miniſtrent, verum & in peſtilentem cauſam addant. Cum neceſſe ſit alterum duorum eis dominari. Quæ facillimę coctionis ſunt & mediocriter nutriunt vt oua, & carnium ſuccus, fugiẽda eſſe videntur, nam promptius à peſtilentis contagij vi, q̃ à natura vincentur. Difficile igitur nimirum eſt conuenientem cibum in peſtilenti febre reperire. Talem dico qui materiam ſpiritus abunde ſuppeditet, facillimę ſit coctionis, difficulter que peſtilenti cædat contagio, in ſimplicibus hæc inuenire raro admodum eſt. Quare in ijs quæ adinuicem miſcentur, quod conueniat reperire tentandum eſt. Iis quidem quæ ſpiritus multitudinem creant, & facilis coctionis ſunt, ea miſcere quę peſtilenti contagio obſiſtant. Ea autem ſunt, quæ natura ſunt ſicca, et in altum corporis cita penetratione ſe mergunt exiccantem facultatem toti communicantia. Quod ſi præter hæc à terguo aſtrictoria polleant vi, qua cor-

poris vias compescant, quodcunque id sit pestilenti contagio obstare recte dicetur. Sal in primis habere locum vsus ostendit, quo corpora in corrupta ad longum tempus seruamus. In eo igitur iam dicta percipimus nempe exiccationem, penetrationem, & astrictionem. Secundum locum habent omnia acetosa, ex quibus acetū in primis se offert, deinde succus arantij, & succus mali granati acidi, ab ijs amara, sed quia calida sunt, minus conueniunt. Oua recentia facillimæ sunt coctionis, & ad generationem spiritus materiam prębent. Ne ergo in pestilentem materiam cōuertantur, ea hoc modo exhibere expediet. Ouum recēs integrum immittito in aquā frigidam mixtam cum aceto, ibiq; esse sinito tribus horis, tandem ouum rumpito, & album extra mittito, succo arantij aut aceto albo capacitatem impleto, salis tantum addito, vt mediocriter salsum efficias, coquito supra cinerem calidum, miscetóque donec crassum reddatur. Vtere eodem cum succo mali citrei loco arantij aut aceti. Item perdicis carnosæ aut phasiani aut iuuenis columbæ viscera effodito, eamque sale condito, ita vt perdicem mediocriter salitam efficias, eam sic esse sinito die vna in æstate, aut duabus in hyeme. Postmodum in eam mali citrei frusta immittito & petroselini folia vt quod inane in perdice est impleatur, eamq; ad ignem lentum coquito. Cūque humor intrinsecus extra erumpat, & perdix tota humecta fiat, super eam sal vndique inspergito. Cunq; mediocriter assa fuerit, humorē qui ab ea deorsum distillauerit digito excipito, experiręque an salsus sit, quod si non, adhuc iterum

ſal inſpergito, vt tandem ſuccus mediocriter ſalſus red datur. Tandiu ad ignem perdicem eſſe ſinito quouſque humor exiccetur, poſtea ab igne amoueto, perdicem q in parua fruſta ſecato, & in lintheum demittito, duobus que in contrarium retorquentibus pro viribus totus eius ſuccus extrahatur. Quem ægrotanti miniſtrato. Multum quidem nutrit, ſpiritus ſubſtantiam auget, ventriculum roborat, & peſtilenti infectioni valde obſtit. Idem è capo aut pulla gallinacea ſi illorum non detur copia efficere poſſis, & alijs montanis paſſeribus. Neque aliquis admiretur, nos & ouum & ſuccos ex carnibus ſalſa ex conſulto efficere. Cum enim obijciens animo voluat, peſtilentem febrem naturales priuatim actiones corrumpere, nempe cordis, iocineris, & ventriculi (vt ex vomitu fluxu ventris, vrinis rubeis conturbatis, & ex inordinato pulſu, oſtenditur) peſtilentem que infectionem citius ijs partibus quæ humidiora ſunt communicari (humiditas enim peſtilentis contagij fomentum eſt) haud quaquam præter rationem eſſe ea quæ diximus exiſtimabit. Quinimmo ab ipſa rerum natura in id ducimur. Eas ſi quidem corporis partes quæ peſtilenti contagio affectæ ſunt, ſcimus præter naturam humectas eſſe, actiones que earum ob id reſolui. Quare vel cibaria ipſa natura ſicca eſſe oportet, aut ſi talia propter duram coctionem non conueniant, ſaltem cibis ea quæ exiccare valeant ſunt miſcenda. Sal autem vt diximus omnium eſt efficacisſimum aduerſus omnem corruptelam, maximeque humano generi familiare. Quare ſalſa omnia huic febri conuenire rationalis me

thodus docet. Neque ob id quod ſitim generant reij-cienda ſunt, quinimmo hoc nomine amplectenda. Nã ſaluberrimum eſt in hac febre ſitire, duplici ratione, & ſigni & cauſæ. Indicat enim actionem ſenſorię facultatis oris ventriculi incolumẽ eſſe. Sitiens præterea frigida delectatur. Potum autem aquæ frigidę ijs ſalubrem eſſe communis medicorum ſchola fatetur. Sed non deerunt qui ſalſa ijs damnent, tãquam febri & eius cauſæ incommoda. Nam ſalſa febri non ſunt contraria. Potius enim frigida & humida. Nam omnem febrem calidam & ſiccam eſſe intemperiem, medici aſſerunt. Putridus præterea humor non ſalſis, ſed ijs quę per aluum, aut vrinam, aut ſudores educere poſſunt extra corpus pellitur. Sed ſi quis accuratius cuiuſque humoralis febris remedia conſideret, inueniet, medicum vtraque artis medicæ parte vti, tum ea quæ curat, tum ea quæ præcauet. Frigidam offerens medicus, febrem præſentem curat. Exhibens pharmacum, futuram præcauet. Vomitum, ſudores, vrinas euocans, humorem putridum febrem efficientem extra corpus pellit. Poros autem corporis aperiens, aut abundantiam euacuatione minuens, perſpirationes liberas efficit. Exindéque præcauet ne vlterius putredinalis affectio grasſetur, & ſanos corruptella ne afficiat humores. Hoc autem eſt cauſam corruptionis tollere. Hoc q, eſt vltimum quod rationali deuenimus methodo. Id que primum quod opere exequimur. Nempe cum aliquis intra corpus putridus humor ſit, febrem efficiens, vt qui ſani ſunt ne eius contagio afficiantur humores in primis curare. Si

igitur in omni humorali febre id agere tenemur, multo profectò causatius impestilenti, quę efficacissima vi quibus obuiat afficit, id in primis nos agere iustum est. Quare non solum ijs quę perspirationes liberas efficiunt, nec potionibus & medicamentis quæ intro assumuntur (qđ alias in alijs febribus ob imbecillem putridi humoris vim fecisse sat est) sed & cibis id tentandum efficere, vt pro virili corruptioni exitialiter grassanti obstemus. At salsa vt diximus primum habent locum, vt experiẽtia & ratio ostendunt. Melius si quidẽ res salsis quàm acetosis seruantur. Efficatius sale quàm aceto. Neq; ideo quod febrilem calorem acuunt, ab eorum vsu cessandum est. Nam prudentis est inter damna minus eligere. Insuper præceptum est nobis à Gal. in de compli catis affectibus ad id quod vicem causæ habet, aut magis vrget, præcipuam indicationem habendam esse. Quapropter vtraq; ratione pestilenti contagio prius obstare debemus. Tanquam ei quod magis vrget, & febris futurę vicem habeat causę. Medici prȩterea cibos exiccantes ministrare iubent. Vt acetum, & multa quę potestate astringunt. Vt succus granatorum, arantij, acetosæ hærbę, & similia, quæ omnia humoris corrupti excretioni obstant. Corruptionem grassantem, magis q̃ febrem & eius causam respicientes. Ad hæc in pestilenti febre diligenter prospiciendum est ventriculo, vt id quod assumit æger retinere possit, alioquin neque virtuti opitulari, neque morbo occurrere possimus. Quare eo me hęc adduxit ratio, vt mihi ꝑsuasum sit, salitos pisces ijs fore ex vsu. Si sint ex iis qui facile coquãtur.

Hos ſi quidem ventriculum valde exiccare, roborare, appetentiam excitare, ſitim immoderatam inducere, ſubuerſum ventriculum & nauſeantem componere certum eſt, cum hæc ſcriptis mandarem, mihi relatum eſt, chirurgum ſenem in Anglia ſolitum eſſe piſcibus ſalitis quos beringhes angli vocant, peſtilentia laborantes fœliciter nutrire. Quorum ſi copia non detur eorum loco ex paruorum piſcium genere vtitor, quod ſal & fumum melius recipiat. Cæterum oportebit ab vſu ſalitorum piſcium ægrotantem admonere vt à potu hora vna abſtineat. Poſtmodum frigidam quàtum hauſtu bibere poſſit dato. Vſus huiuſmodi piſcium aduerſus humiditatem tenuem corruptam in ventriculo efficaciſſimus eſt. Quantum autem huiuſmodi ſaliti piſces ventriculum roborent, & nauſeantem reprimant, & appetentiam excitent, odor eorum declarat, quo non parũ ventriculi appetentia elicitur. Qui ergo iis aſſentit rationibus, eis vtatur aſſis in fuſis in aceto aut in ſucco acetoſæ hærbæ. Carnibus autem ſale conditis quibus borealior Hiſpaniæ pars vtitur, ob id quia duræ ſunt coctionis vti conſilium nõ eſt. Earum tamen ſucco cum decenter aſſæ ſunt vti melius erit. Spiritus abunde carnium ſuccus generat & ventriculum roborat. Proinde id ſummo opere cauendum eſt, ne eundem cibum toties offeramus vt eum faſtidiat æger. Quare oportet medicum diuerſa cibaria mente concipere, vt eorum ſingulis vtatur cum opportunum fuerit. Dulcia omnia & vnctuoſa & quæ calida ſunt & humida diligenter cauenda ſunt. Lentes cum multo aceto, & ſale croco,

& petroſelino coctæ vt ſupra diximus conueniunt. Granata acida cum voluerit laboranti dato. Soleas conditas ſalſamento ſalubriter iis miniſtrato. Quas ita parabis. Lauato & ſale eas conſpergito, & oleo coquito, poſtmodum eas refrigerari ſinito, eas tandem in acetum acerrimum infundito. Et fruſta mali citrei & limonum & folia lauri proiicito, quantum earum copia popoſcerit. Iis ad diem tertium vtere. Carnes ad hunc modum quæ ſub renibus ſunt vitulæ ſale conſpergito & in acetum acre cum origano & mali citrei aut limonum ſegmentis & alliis infundito. Ad diem quintum percoctarum ad ignem ſuccis vtere vt ſupra dictum eſt. Quod ſi æger carnes huiuſmodi ædere appetierit parum dato, & cultello minutatim incidito. Simili modo perdices, phaſianos, & montanos, paſſeres condire poſſis.

CAP. XX.

EST quidem vnus è noſtris qui cum de cibis & potibus ageret qui præſeruant ab epidimia dixit. Non abſcultetur opinio illorum qui dicunt allium valere quia falſa eſt, quia generat inquit fumoſitatem & ſuper calfaciendo adiuuat ebullitionem & ſanguinem adurit, ex quo aduſto generantur apoſtemata mortifera. Sed non ab re fuerit an allia in peſtilentia cõueniãt gratia præſeruationis iueſtigare. Et poſtmodũ an in cibis miſcẽda ſunt gratia curationis. Primũ illud quærendum an præſeruandus ijs aſſuetus ſit bona valitudine, quod ſi ſic haud dubio dimittenda non ſunt. Nam imprudentis fuerit hominis conſuetudinem in pe-

stilentiali constitutione demittere. Nam eius demissionem efficacissimam morborum causam esse à peritissimis medicis ostensum est. Aegrotandi autem occasionē dare in pestilentiali constitutione stultissimum est. Quod si ex ijs fuerit qui allijs aliquoties vtatur, & quandoq; non (vt sæpe accidit) neque capitis grauitatem, nec præter solitum se calidiorem ab eorum vsu sentiat, huic profecto ad præseruationem pestilentis contagij allia ad ministranda fore prout eis alias vsus est censeo, præsertim si hyems sit. Hoc vt ostendamus experientiam alliorum in medium adducere non ab re erit. Messores æstate feruente incalescente sole post meridiem allia cū pane vorant, vt minus ab æstu offendantur, & in sudores eorum minus soluantur corpora. Nam allij vi continentis æstui fortius obsistunt, quàm ij qui eis vsi, non fuerint. Adde quod ab externo frigore idem corpora tuetur, & ei minus obnoxia ea reddit. Hos effectus allium sola vt agat qualitate fieri non potest. Nam in symbolizantibus facilior est transitus. Necesse est ergo hoc inesse allio ob id, quia calidum roborat naturale. Quo fit vt corpori validius dominetur. Ita vt ab externa causa quæcunque sit difficilius vincatur. Fieri quidem nequit vt exterior occasio in corpus humanum suam imprimat actionem, calido naturali valido existente. Quod cum ita sit, quis negabit pro pestiferi contagij aut cuius vis impressionis præseruatione, ea fore omni diligentia quærenda auxilia, quæ natiuū calidum roborare queant. Cunque hoc insit alliis, recte ministrari ijs qui citra læsionem eis vescuntur quilibet sanæ men

tis concedet. Iis autem qui allijs vſi non ſunt, peſtilenti conſtitutione incipere eis aſſueſcere, an rectum ſit, apud me decretum non eſt. Nã calidis temperaturis & ijs qui gracili ſunt habitu, præterea pueris, & imbecillibus, in ſumma ijs quorum facile digeruntur corpora, crediderim allijs in peſtilenti conſtitutione primo vti incommodum fore. Qui autem craſſo ſunt habitu, aut frigido temperamento, & difficulter in halitus ſoluuntur, præſertim ſi hyems ſit, eos arbitror ex vſu alliorum votum conſecuturos. Iis adde allium à crapula & ebrietate optime præſeruare, vt ab Hipp. & Gal. ſcriptum eſt. Quantum autem crapula & ebrietas corpora ad quãlibet impreſſionem externam ſuſcipiendam diſponãt, declarant malæ habitudines quæ ijs exinde naſcuntur. qui ergo inordinato vtuntur victu in peſtilenti commorantes aëre, allium vorare ſanum eſſe cenſeo. Quod ſi ijs addas illud Dioſcoridis dicentis, magnæ & allio vtilitates contra aquarum mutationes, non ſolum via præſeruationis ſed gratia curationis concedenda eſſe allia recte colliges. Huic fortaſſe aſſentiens opinioni, in mentem ſi reuoces, hanc febrem adeo pernitioſam eſſe, vt noſtrorum medicorum quidam dixerit, remedia in hac febre cum temeritate eſſe ſumẽda, aliusque curationem Deo committat. Cunque medicamentis vtentes medici omnia & ſi temerarie tentare non vereantur, cur nobis idem non licebit, qui cibis tentamus. Minorique damno humani corporis ſi aliter eueniat, rem tractamus. Quod ſi eo tentemus quod longa experientia ſcimus naturale roborare calidum, appetentiam ventriculi excitare, co-

4. de rõne victus.

ctiones & reliquas naturales actiones acuere, cibumq; corrumpi non ſinere, quæ omnia in allio ſcimus eſſe, horumque omnium contrarium corpora pati à peſtilenti febre, non ne ob iam dicta allium cum cibis ei qui peſtilenti febre laborat citra temeritatem miſcere nos iudicabis. Quod ſi allium ventriculum exiccare vt de eo ſcripſit Dioſcorides conſideres, in peſtilentiali vero febre humiditatē prauam eſſe in ventriculo à qua omnes eius actiones corrumpuntur, præſertim qua cibus coquitur & ea qua retinetur, has omnes vtilitates ob id nihil faciendas eſſe rectum eſſe exiſtimabis? quod allium plus iuſto calfacit. Ego ſanè ob id ab alliorum vſu non deſiſterem, ſciens minus mali pati laborantes à caliditatis quàm à peſtilentis putredinis additione. Si enim contra aquarum mutationes magnæ ſunt allio vtilitates ob id quod naturale calidum roborat, hac ipſa de cauſa & cōtra mutationes aëris peſtilētes valere haud dubium eſt. Naturale ſi quidem calidum cum potens eſt, humido naturali validius dominatur, extranearumq; cauſarum impreſſioni fortius obſiſtit. Caliditas etiam alij in terreſtri parte non eſt, vt caliditas rei amare, ſed in parte aquoſa quę ſtatim in halitus ſoluitur, ab internis ad partes externas ſtatim migrans. quod in peſtilenti febre nō parum conducit, vt alias demonſtrabimus. Neq; te dictum Hip. turbet, allium flatum parere, caliditatemq; in thorace & capitis grauitatem & cibi faſtidium facere. Nam contraria efficere, aſſerit Gal. ipſa experientia edoctus. Quinimmo ait capitis ſoluere grauitatem ſi poſt euacuationem detur. Omnibus igitur peſtilen- In 4. de rō ne victus

ti febre laborantibus allij virtutem in cibis miſcendam vt ſaluberrimum conſulo. Vt exiccatione ſua, naturaleque calidum roborando, corruptioni exicialiter graſſanti obſtet. Et vt videlicet quod corruptum eſt aut per vias vrinæ, aut ſuo violento motu ad circunferentiales partes detrudat. Et non minus ſymptomatum ventriculi gratia, nempe vomitus, & ciborum abominationis. Cæterum ſcire oportet, omnibus nec ſimiliter nec quantitatem eandem fore exhibendam. Sed cuilibet pro conſuetudine & vehementia febrilis caloris, pro ætate, temperatura, & anni tempore. Sed vt ijs morem geramus, qui cum de aliqua re plura commoda & magni momenti audierint, ob aliquam & ſi lęuiſſimam qualitatem contrariam, eam tanquam infeſtam damnant, nõ conſiderantes difficile eſſe aliquid inuenire quod citra læſionẽ magnifice proſit, vt Gal. prudenter ſcripſit in libris de methodo medendi, libet igitur ea quibus allij caliditas refrangitur referre. quam ob rem illos ob id bona eſſe mẽte hortamur. Allij caliditas coctione plurimum euaneſcit, vt ſcripſit arabum præcipuus medicorum Auicẽna. Quare qui allio integro vti vult, citra aliam præparationem ſimul cum cibis coquat. Quod ſi frangere quis velit, in acetum aut in ſuccum acetoſę die vna infuſum ſinat, poſtmodum vtatur. Nec ſilentio prætereundum eſt, commodum quod ab allio ij qui peſtilenti febre detinentur habent. Formidinem pellere de eo proditum eſt, præcipue in decoctione oliuarum & nucis, vt tradidit dictus vir, qua vt ait vtuntur chriſtiani. Pro comperto eſt eos qui peſtilenti febri detinentur, ab hor-

rida concuti formidine quæ omnium maxime animi motuum ſpiritus abſumit. Quod inhibere modo quo poſſit curabit pius medicus. Iudico igitur allium in omnibus eduliis quæ peſtilenti febre laborantibus offeruntur commode miſceri. Opinorque non ſolum fore innoxium, ſed ex eo quàm plurima ſequi commoda. Ad natiui caloris robur, & graſſantis peſtilentis contagij inhibitionem, & ad corrupti humoris ex omni parte cutem verſus expulſionem. Vnus è noſtris medicus ſal cõmendat, dummodo tantum non ſit vt ſitim inferat. ſed paucis agendum eſt cum noſtro medico. Si ſitim inducere noxium eſt, ſimiliter ea cẽſenda ſunt noxia quę hanc nata ſunt efficere. At talia ſunt omnia quæ corpus exiccant. Cibos igitur qualitate exiccantes dãnabit. Quapropter humidos laudabit. quos & ratio & experientia in peſtilenti febre noxios eſſe monſtrãt. Cum igitur periti medici cibos exiccantes laudarunt, neceſſe eſt vt quod ex ijs neceſſario ſequitur non damnent. Quinimo ſi rem exactius tractemus inueniemus, ea fore exhibenda quæ ventriculum exiccare, & ſitim inducere valeant. Exiccatio enim quæ effatu digna eſt, & ſenſu percipitur, ſitim infert. Quæ citra hanc fit, parui aut nullius momenti eſt, vt pote ob imbecillitatem ſenſum immutare non valens. Humectum autem & nimis laxum ventriculum prout in hac febre eſt, non vt cunque exiccare oportet, neque paulatim id agere tentandum. Nam ægritudo maxime exitialis (vt hæc eſt) præſentaneum exigit remedium. Exiccandi igitur eorum ventriculi adeo ſunt, vt exiccatio ſitim valeat in-

ducere. Per hoc enim humiditates quibus peſtilens cõ tagium primo concipitur & alijs communicatur exicca buntur. Humectus præterea præter modum ventricu- lus & relaxatione laborans, & ob id cibum cito euo- mens, tali exiccatione curabitur. Melius que retinebit ea quæ ingeruntur ex cibis & potibus. quod non par- ui momenti eſt in huius febris curatione. Cuius gratia ſalitos piſces ſupra conceſſimus, vt qui maxime ad vo-
22. Conti- nentis. mitum valent. Vt ſcripſit raſis in hæc verba. Piſces in quit ſaliti calidi ſunt & ſicci, incidunt phlegma, & cõ ferunt vomitui eo quod emittunt phlegma viſcoſum de ſtomacho. Et quanto vetuſtiores tanto magis calidio- res & ſicciores. Sed laudabiles ij ſunt qui condiun- tur cum aceto hæc ille. Actio præterea facultatis quæ potum appetit ſalitorum piſcium ſiccitate acuitur. Vn de fit vt frigidam appetant, libant & retineant, quæ non parum iis prodeſt. Sunt præterea huiuſmodi exic cantia vt ſignum appetentis facultatis quæ in ventricu lo eſt, nempe ſuperſtes ſit an mortua. Si enim adhi- bitis iis quæ exiccant & ſitim valent inducere, laboran tes non ſitiant, ſignum eſt appetentem ventriculi facul tatem mortuam eſſe. Quod in peſtilenti febre non raro contingit. Vanum ergo eſt ſitim vereri in hac febre, ob id quod aliis in febribus ægrotãtibus ſitire noceat. Neque ideo quod contra ſitim multa tradiderunt medi ci remedia vt Hip. in libris de ratione victus in morbis acutis, in peſtilenti febre ea prohibenda eſſe quæ ſitim inducũt opinandũ eſt. Sed neq; obſcurũ erat ex præce ptis medicorum intelligere, alia fore incurationem pe-

ſtilentis

ſtilentis febris methodum obſeruandam, ac longe diuerſam ab ea quam alijs in febribus tradiderunt. Quod ex cibis exiccãtibus, & exijs quæ aſtringunt, & ex craſſo victu, & ex eo quod in hac febre vt comedant & bibant ęgris perſuademus. Quæ omnia alijs in febribus diligenter prohibemus. Sal igitur tantum edulijs miſcendum eſt, quantũ ſano homini ſitim inducere valeat. Vnde celſo ſitim excitandam eſſe in hac febre recte viſum eſt. Sunt qui vinum prohibeant, alij qui ſuadeant, album quę conſulant, ſic temperantes. Vini pars vna, aquæ partes quinque. Qui exhibendum putant, dicũt familiare humanæ naturæ vinũ eſſe, imbecillitatibus q; ſubuenire, ſpiritus materiam abunde miniſtrans. Quapropter in peſtilẽti febre vbi magna ſit ſpirituum exolutio miniſtrandum fore. Et quia calorem & commotionem timent ob id multa aqua diluunt. Ego vero potum quem ſolummodo morbus ipſe indicat, referam. Quẽ enim ægrotantis vires, & conſuetudo indicent, abunde in ſuperioribus ſub vniuerſali ſermone tradidimus. Hic ſolum potũ curantẽ indicatione ſolũmodo ab ipſo morbo ſumpta apponemus, vt in ſingulis febrium ſpecies fecimus. Cæterum quicunque potum noſſe cupiat qui Socrati quauis febre laboranti conueniat, percepta virium diſpoſitione, & viri conſuetudine, habito ſimul potu quem in ſingulis febribus appoſuimus, ad tabellas quas ſupraſcripſimus recurrat. Ab eis iuxta ea quę ibi tradidimus documenta facile conuenientem potum quiuis eliciat. Quapropter non eſt quod hic de potu diſſeramus qui peſtilenti febre imbecillitatis virium aut cõ

ſuetudinis ratione conueniat. Curantem potum dixi-
mus eum qui morbo aut eius cauſæ contrarius ſit. Pro-
inde cum in iis quæ ſupra diximus oſtenſum ſit, cur an-
tem potum eum eſſe qui morbo aut eius cauſæ contra-
rius ſit, peſtilentem q̃ febrem immoderate calidum &
humidũ corpus humanũ reddere & ſingulas eius parti
culas potum frigidum & ſiccum conuenire huic febri
ſumpta ſolummodo indicatione ab ipſo morbo haud du
bium eſt. Non immerito igitur nonnulli aquam cum
aceto in potum peſtilente febre laborantibus conceſſe-
runt. Ego ſuccum mali granati acidi defœcatum, potũ
huic febri conuenientem eſſe arbitror. Cui ſi aquam
plantaginis aut acetoſę miſcere velis nihil nocueris. Mo
dus ſit vt aquæ partem vnam, ſucci duabus miſceas.
Quod ſi ſucci mali granati non detur copia, ſic agi-
to. Capillorum veneris aut politrici mañ. duos, berbe-
rorum tres, coquito in decẽ libris aquæ ad tertias ægro
tanti propinato. Cæterum ſcire oportet in peſtilenti fe
bre laborantium virtutes ſemper vrgere, tum ob inceſ-
ſantes vomitus, tũ maxime ob ingentem ſpiritus exolutio
nem. Hanc medicorum nonnulli reſpicientes vinum mi
niſtrandum ſuadent. Vt celſus qui vinum calidum me
ratius dare iubet. Qui uero ad morbum magis men-
tem dirigunt, vinum recte prohibent, aquam q̃ mixtam
cum aceto miniſtrant. Cæterum cum vrgentis virtutis
aut conſuetudinis ratione, vinum miniſtrare oporteat,
cum ſucco mali granati aut aqua berberorum miſcebi-
mus. Aut cũ aqua plantaginis, aut acetoſæ ſi illorũ non
detur copia. Modum iuxta rationem indicantium ex

tabellis inuenies. Cæterum quia in peſtilenti febre accidit laborantibus nauſeantem vt plurimum habere ventriculum, ita vt ſtatim quæ deuorant aut bibant vomitu eyciant, inceſſum noſtræ forēt de cibo & potu lucubrationes, niſi ea addiderimus quæ extra poſita ad retētionem ciborum & potuum iuuent. Hæc autem ſunt frigida aſtringentia, quæ non ſolum ad id, verum ad infectionem peſtilentem à ventriculo repellendam non parum proderunt. Succi cimarum tenerrimarum vitis, aut vuæ acerbæ, partes tres, ſucci ſemper viuæ maioris partes duas, aceti decoctionis abſinthij & mentæ partem vnam, & ſemis, cinamomi parum, miſceto. Apponito multoties ſpōgiam dictis ſuccis frigidis madentem ventriculo, ante cibum.

Panem aſſum vino odifero madentem modico cinamomi ſuper aſperſo, ventriculo apponito. Lintheum multipliciter plicatum ſucco vuæ acerbæ madentem deſuper imponito. Præterea aceti acerrimi partes tres, olei roſarum ex oleo immaturo partes duas, ſucci citoniorū partem vnam, miſceto tandiu donec craſſeſcat, & permixtum ſit, vtere vt ſupra, efficaciſſimū eſt. Vſum camphoræ in ijs epithematibus quæ ventriculo apponuntur non laudo. Ea ſi quidem quæ præter modum refrigerant citra aſtrictionem, principi parti apponenda non eſſe, rationalis docet methodus. Sed de his alibi. Aceti acris vntiam vnā, pulueris reubarbari toſti drachmā vnam, miſceto & ita eſſe ſinito per diem & noctē. Poſt modum vtere cum aqua roſarum vt ſupra. Nec prætermittendum eſt eiſdem epithematibus multoties vten

dum non esse. Cunque nouum epithema apponere voleueris, exiccare ventriculum linteo oportet vt vestigium præteriti non sit medicaminis.

CAP. XXI.

FEbris colliquantis victum infrigidantem & modico astringentem & crassiorem quàm pro morbi ratione esse oportet. Id sicut & reliqua ab Hip. discimus qui cum de febrium curatione ageret cũ aluo liquida absumente & contabefaciente corpus, ijs sorbitiones frigidiores & crassiores exhibẽdas docuit. Potus que vinosiores & astringentiores delirio non obstante propinare iubet. Vnde colligimus, eum esse in colliquante febre victum exhibendum, qui corporis dissolutioni valeat subuenire, & si in morbum aut eius symptomata addere videatur. In tertio cum de mulsæ agat nocumentis, signa liquefacientium febrium in hunc modum scribit. Biliosa quoque alui deiecit magis interdũ quidem bona sed interdum quam decet redundantiora, spumatioráq; quod biliosis magis, & his quibus tumefacta sunt viscera contingit. Magis præterea quę dilutior est sputum educit, magis que pulmonem lenit. Meratior vero spumosa excrementa atque plusquam conuenit valde biliosa calidioráque quam dilutior agit magis. Deiectiones autem huiusmodi habẽt quidem & alias quæ graues sunt offensas neque enim hypocũdrio rum extinguunt ardorem sed excitant, inquietationem q; & membrorum iactationem faciunt, intestináq; & sedem exulcerant. Qui ergo in morbis huiusmodi relictis sorbitionibus mulsa potius alterius vice, vtetur, is

In 4. de rõne victus

ſi multa fœliciter conſequutus fuerit, nonne & multa ei ſuccedent præter animi ſententiam. Quibus in verbis Hip. duplici nomine taxauit antiquos medicos, tum quia ſorbitiones liquefacientibus in febribus demittebant, tum quia alterius potionis vice, mulſa vtebantur. Quod autem alias in huiuſmodi acutis febribus exceptis liquefacientibus ſola mulſa ad iudicationem vſque ægrotantes alat, Gal. docet in hæc verba. Significauit & nunc manifeſtiſſime ad morbi vſque iudicationem, ſola vti mulſa conſulens, nempe in ſolis qui colliquefaciũt morbis, vel in quibus hominum virtus ad morbi vſque iudicationem ſufficere non poſſit, ad ptiſanæ cremorem perueniemus. In alijs vero ſola mulſa eſt commodius. Quod autẽ fluxus ventris ſyncere bilioſus ſpumoſus q liquefacientem febrem indicet, aſſerit Gal. in expoſitione illius, quę dilutior eſt ſputum educit magis, cũ inquit. Hipp. igitur non immemor cum vel ex mulſa epota vel abſque ipſa quis ſpumoſa ſimul & ſyncere bilioſa deiecerit, febrem ſciueris eſſe quæ liquefaciat & ad tabẽ perducat &c. Quare hos tali cibo nutries. Sumpta in preſenti à ſola corporis diſſolutione indicatione. Victum vero iuxta febris acumen conueniẽtem, ex ijs quę in ſuperioribus diximus colliges. Quæ diſſolutioni corporis obſtant triplicia ſunt, nempe quæ corpus & quæ humorem reſpiciunt, & quæ vtrunque. Ad primum modum ſpectant ea quæ multum præſtant corpori nutrimentum, & facilis coctionis ſunt. Quęcunq; poteſtate infrigidant, ſecundum. Infrigidantia vero cibaria quęcunq; aſtrictoria participant vi, tertium, opti-

mus igitur in colliquantibus febribus cibus fuerit is, qui corpus nutriat infrigidet & modice astringat. Capũ igitur iuuenem crassum ita coquito. Hordei excorticati mañ. tres, vuæ acerbæ, portulacæ, plantaginis, viridis coriandri, singulorum vnum, bulliant simul, deinde collato ius, cuius accipe partes tres, succi granatorum acidorum partem vnam, sorbitionem cum pane crassam conficito. Panis infusus in succum granati acidi conuenit.

Ptisanam hordei non collatam parato in hunc modum. Duos pullos crassos coquito cum tribus hordei excorticati pugillis, portulacæ vno, modicum antequam ab igne amoueas, immittito granorum mali granati acidi pugillum vnum, finito vt coquatur tandiu quod rumpatur hordeum & tenerrimum fiat, extrahito deinde hordeum, & adiecto pauco ζucaro administretur iis quorũ virtutes ob imbecillitatẽ laborãt. Conuenientissimus cibus fuerit iis qui colliquantibus febribus laborant. Infrigidat, roborat, & facillimæ coctionis est. Aqua frigida cõmodissimus iis potus & remedium est, vtrunque respiciens & corpus & humorem. Ad quã exhibendam exiguæ coctionis signum spectandum esse nos docet Gal. quarto de ratione victus & in libris de Methodo. Mel iis aduersissimum esse ab eodem didicimus. Sciendum præterea rectam victus administrationem & frigidæ potum, præcipuum esse ad liquefacientes febres remedium, parumque auxilii præstare medicamenta. Quare diligenter obseruandum est, vt boni sint nutrimenti, & facillimę coctionis cibaria, quę

In fine 10. de Metho.

tis offeremus. Quibus cum admiſcere ea quæ refrigerare & parum aſtringere valeant vtile erit. Optimus ꝙ omnium quem ſciam, his cibus eſt, pti ſana hordei eo quo diximus modo parata. In ea ſi quidem omnia quę neceſſaria ſunt, inſunt. Boni nutrimenti eſt, facilis coctionis, infrigidat, parumque aſtringit. Quæ enim inſigniter aſtrictoria vi pollent, ex eo incommoda ſunt, quod cauſam morbificam intra corpus detinent, cum ad omnem euacuationem vias obſtruant.

CAP. XXII.

MOrbillus & variola differunt, morbillus in cute eſt inſtar morſus pulicum, à ſanguine nimis bilioſo ortum habens. Variola cutē magis in tumorē attollit, diuerſique coloris eſt. Albæ viſuntur vt plurimum, quandoque citrinæ, raro nigræ plumbeæ. Morbilli conſimiliter non vnum ſeruant colorem. Proinde variolæ à ſanguine nimis aquoſo fiunt. Inter morbillos & variolas in eo cōuenit, quod vtraque puſtula ab ebullitione ſanguinis fit, natura prauum ab eo quod purum eſt ſeparante, & ad cutem detrudente. Quapropter à tali expulſione naturā, craſſo cibo aut multo aut durę coctionis, tunc temporis diſtrahēdam non eſſe recte quis colliget. Vt vero opus melius compleat, & ab internis ad cutem verſus cōmodius noxios humores depellat, & ne in aliqua interiorum partium humor detineatur, cibum parum infrigidantem leuiter aſtringētem his miniſtrare oportet. Qui enim huiuſmodi eſt, particulas roborat, vt validius à ſe quod contriſtat depellant. Vim præterea repellendi calidū humorem habet.

Quapropter ius Hispanarum lentium cum aceto sa hæra viridi coriandro, oleo, aceto, & sale, & modico croci ijs conuenit.

Cucurbita etiam cocta cum portulaca acrestia, oleo, aceto, & sale.

Ptisana prout parauimus supra in colliquantibus febribus commodissima his sorbitio est. Fugienda omnia ea sunt quæ aut sanguinis copiam augeant, aut in eius ebullitionem addant. Quare inter initia dummodo vires consistent, gallinaceorum iura vitanda sunt, & omnia dulcia & vnctuosa. Facta euacuatione totius nisi copiose erumpant, bonum erit in cibis minuere ea quæ astringunt, & eorum quæ aperire valeant, aliquid imponere, vt folia apii, aut petroselini. At cum eruptio subsidere iam incipit, bonum est in cibis ea quæ ventrem leniunt mscere. Vt prunas, violas, borraginem & similia. Prunis autem quæ astringente participant facultate, cuiusmodi gallica sunt & Hispana, per omne tempus vti licet decoctis cum politrico plantagine aut portulaca. Potus autem ijs qui patiuntur morbillos aut variolas, sit aqua hordei cum politrico & malo granato cocta. Sunt qui lactucas decoctas in aceto, medullam citruli, & anguriæ ijs qui variolas aut morbilos patiuntur exhibeant. Sunt & qui aquam anguriæ in potum ministrent. Sed quantum sentio, huiusmodi cibaria his damno potius quàm iuuamento sunt. Quandoquidem expulsioni naturæ obstant, & eruptionem pustularum retardant sua vehementi frigiditate. Nam huiusmodi ab intro ad cutem expulsiones à natura fiunt, ma-

teria ob ebulitionem eo inclinata, vt pote iam in vaporem transeunte ob substantiæ eius tenuitatem. Quapropter sicut ijs quæ calida & fumosa sunt augenda ebulitio non est, sic nec ijs quæ valde refrigerant extinguenda. Solum igitur ea ministranda sunt quæ modicum refrigerent & astringant. Vt per hæc roboratis siue in se collectis particulis melius fiat ab intro ad extra expulsio. Quapropter ficuum aridarum exhibitionem in ijs qui morbillis aut variolis laborant, vt pluribus nostrorum medicorum visum est, ob id quod malas materias extra pellunt, nō probo. Nam ob id ipsum quod caricas commendant, ego damnarē. Aiunt earum vsu materias ab intro ad extra pelli. Cuius argumentū esse scabiē ex earū imodico vsu euenientē aiūt. Sed profectò vt opinor ipsa decipiuntur experientia. Nō enim id agunt caricæ quia malos humores ab intro ad extra pellunt, aut quia sanguinem mundificant vt opinantur, sed quia eum nimis calfacientes, ebullitionis modum ei præstant. Vnde accidit vt id quod in fumum aut fuliginem ob calfactum sanguinem versum est ad cutem à natura detrudatur. Quare non immerito vulgus fert, caricas scabiem & pruritum peculiariter inducere. Quapropter eas pueris & iuuenibus prohibent. quod autem nimis calfaciunt, docet Dioscorides qui eas sitim inducere asserit. Rasis etiā tertio Almāsoris ex multo earum vsu fieri pruritum & pediculos affirmauit. Nec id alicui admirationi sit. Nam in ipsis est occultū lacticinū vt recte sensit Auicen. Haliabas ēt 5. theoricę, cap. 19. eas i colericos mutari humoris scripsit. At 18. 3. trac. 2. cap. 12.

ſi in ventriculo humores ſuperflui fuerint, inquit ille dura fit ad digerendum carica, & ad corruptionẽ mutatur. Et inflationem ventoſitatem que generat, & peſſimum ſanguinem. Auicenna ſimiliter idem aſſeruit in hæc verba. Et ſicca quidem inquit in ſuis operationibus laudabilis eſt, verum tamen ſanguis generatus ex ea non eſt bonus. Verum id eſt, aridas ficus nimis abſtergere, aperire & incidere. Quapropter commendantur à Gal. ſecundo alimentorum cap. VII. præcipue cum nucibus & amigdalis. Vtcunque res habeat caricas ob earum ſuperfluam calfactionem vitandas eſſe in morbillis in caloris febrilis præſentia opinamur. Senibus tamen frigidis natura, vbi eruptio nimis diminuta eſt, vtiles ſunt & ſecure concedi poſſunt, præſertim in remiſſione caloris febrilis. Sua enim arida ficus apertione, ſubtiliatione, calfactione, humores adeo attenuat vt ad cutem facile ferantur. Vnde variolas tunc temporis abſque læſione euocare ſolet. Quod Petrus aponenſis vir diſertiſſimus aſſeruit, de morbillorum & variolarum curatione agens.

CAP. XXIII.

ET vt ſpeculationi huic nihil deſit, non ab re fuerit de eo victu diſſerere quo vulgus vtitur in variolis & morbilis, nempe ſalitis piſcibus. Siue enim ab ipſa experientia percepto cõmodo, ſiue ratione id oſtẽdente, apud luſitanam plebem ſalitorum piſcium vſus lõgæuus obtinuit, vt parua aut nulla medicis fidẽ adhibeatur contrarium ſuadentibus. Aliud tamen vnus è noſtris medicus natione Italus ſentit, piſcium ſalitorum

vſum in morbillis & variolis reprobans. Nam vt ille ait apud non nullos è plebe Itala aut ſcholares opinionem eſſe, in variolis recte miniſtrari. Verum ſi ab Ariſtotele recte dictum eſt, non vanam eſſe omnino famam quam vulgus ferat, non vanum vtique erit inquirere an rõne aliqua qui ſalitis piſcibus in variolis vtitur imitatur. Percipimus ex quotidiano vſu ſalitos piſces prurítum inducere. Siue id ſalitorum piſcium ſubſtantiæ cõcedas, ſiue caliditati & ſiccitati eorum, quibus ebulitionem ſanguinis excitant. In omni autem ebulitione conſtat craſſos humores in tenues ſolui, tenues in fumum digeri, fumos & fuligines ad cutem migrare. Hunc que eſſe modum quo generatim ſalita edulia prurítum ob qualitates inducant manifeſtas. Siue id eorundem ſubſtantiæ in vaporem digeſtæ, rapidæ ad cutem lationi ob ſalis inciſiuam qualitatem & acutam penetrationem tribuas. Quod non nulli caricis in eſſe firmiter credidere. Siue vtrunque ſimul in cauſa ſit. Verum eſt ſalitorum piſcium vſu, ab internis corporis partibus ad externas non nullorum excrementorum lationem fieri. Quod cum ita ſit, dubium non eſt quin aliquando in iis morbis ſalitis piſcibus locus ſit. Nempe vbi natura ſegniter opus expulſionis aggreditur. Id autem ſi præter naturæ imbecillitatẽ accidat, aut deferueſcente ebulitione fiet, qua iuuatur natura vt melius excrementa ad cutem detrudat, aut ob craſſos & lentos humores ad expulſionem talem ineptos, aut ob viarum occluſionem. Quodcunque horum trium adſit, aut omnia, piſces ſalitos prodeſſe ratio demonſtrat

& ob caliditatem & ſiccitatem ſalitorum piſcium, & non minime ob eorum inciſionem & acutam penetratio nem. Cum ergo in frigido natura corpore non ſatis va riolæ erumpant ob aliquam trium dictarum occaſionũ, febrili calore non obſtante, dandos eſſe piſces ſalitos cũ plebe ſentio. In ſucco tamen aceioſæ per diem inte gram eos prius macerare oportet. Sitque mediæ æta tis ſalitura, quanto enim antiquiores ſunt, eo calidio res & ſicciores euadunt. Vt ſupra oſtenſum eſt. Ad hæc p ſces ſaliti partes corporis ob ſalis compreſſionẽ in ſe inuicem collectas roborant. Quod ſiccis ſicubus non ineſt, quinimmo contrarium. Id vnum eſt ex iis quæ cũmulatiorem efficiunt expulſionem. Quod cibis in iſſe qui in variolis miniſtrantur, ſupra optauimus. Præterea ſi eueniat vt ſit, puſtulas intro erumpi, profectò nullo medicamine efficacius rumpes, ſaniem purgabis, exicca bis, putredinem que inde emanantem nullo alio citius caſtigabis, ne vlteriorem concipiat corruptionem, ſanas tandem particulas nullo alio quàm ex ſalitis piſcibus ci bo incolumius, ne emanantis corruptionis contagio affi ciantur, ſeruabis. Nec ab re fuerit, vt cum intro erum puntur, pro earum maturatione ficus aridas primo vo rare, deinde piſcibus vti. Meminiſſe tamen oportet in morbilis cauendum eſſe piſcium ſalitorum vſum. Et in iis qui calidi & ſicci ſunt natura. Vt igitur ſummatim dicam vbicunque eruptio incompleta eſt, ſi craſſi & lenti humores, aut viarum obſtructio in cauſa ſint, fe bre non obſtante, nec calido & ſicco hominis tempera mento, ficus aridas & ſalitos piſces audacter miniſtra

to. Nec audienda eſt illorum ſententia qui ſalitorum piſcium vſum ægris non conuenire ſcribunt. Nam abſurdum eſt putare contraria ſalitorum piſciū qualitate ægros affici non poſſe. Præterea tertio Almanſoris ſcriptum eſt ſalitos piſces nullo modo fore miniſtrandos niſi in die quo aliquis ſibi medicari voluerit, hoc eſt non cibi ſed medicinæ gratia commendandos eſſe ſalitos piſces. Quod Auicenna aſſeruit cum dixit vnum eſt quod ipſorum nutrimētum eſt malum, vnde plus via medicinæ ſunt accipiendi quam via cibi. E piſcibus ſalitis laudauit Gal. ſardam cum ait in tertio de alimentorum. Pretioſiſſima eſt ſardæ ſalitura.

CAP. XXIIII.

HEmitriteus verus, nempe quottidiana continua, & tertiana interpollata, mediæ rationis victum expoſcit. Hunc dico qui ſubtilior ſit quàm qui febribus interpollatis conuenit, craſſior vero quàm cōtinuis ab vno ſimplici humore. Cum ſingularum qualibet lōgior ſit. Cunque naturæ duobus qualitate & ſubſtantia contrarijs humoribus pugna ſit, viribus & tempore indiget vt ambos vincat. Vtriuſque igitur cauſa, nempe vt ad longum ſeruetur tempus, & vt vires contra vtrunque boſtem habeat, ampliori opus habet alimonia. Cunque in ſuperioribus in ſingulis febribus cibis ea miſcuerimus quæ peccantis humoris qualitates reprimant, oportebit in hemitriteo aut ſimul ea quæ contrariarum ſint qualitatum, miſcere, aut cibis vti temperatis. Ea quæ alterum illorum ſolū reſpiciūt adminiſtrare non licet. Nam vtriuſq; febris medicus ſit ſolicitus opor

tet. Cibum temperatum dico qui à naturali calido ſolum patitur. Hunc hemitriteo laborantibus idoneum non eſſe ex eo intelliges, quod ſanguinem qui ab eo in febribus generatur vitioſæ fore qualitatis neceſſum ſit. Nam in tertiana febre ob bilis putreſcentis calorem & acredinem, pars effectiua ſanguinis extra naturalem temperiem eſt, nempe calidior & ſiccior. Quapropter cibus temperatus ob id quod à naturali calido ſolum patitur, nec particulæ intemperiem contrarijs qualitatibus valet corrigere, eiſdem afficietur. Quare ſanguis qui ab eo generabitur calidior & ſiccior euadet, proviſceris intemperie. Qui ſtatim paulo momento in bilem vertatur. Simile iudicium in febre quæ à pituita corpus præter naturaliter humectum efficiente, ortum habet. Quapropter miſcenda ſunt in cibo, quæ contrariarum ſint qualitatum, aut id accipiendū in quo vtraq; qualitas reperiatur, quod magis probo. Quod ſi præter hæc inciſiuum id ſit, ante alia eligendum. Simpliciū medicamentorum vnum eſt acetum, quod præfatis ſit facultatibus inſigne. Vtrique enim conuenit humori, partibus inſuper tenuibus præditum eſt, quibus incidit. Quapropter ſi id cum eo quod abſtergere valeat miſcueris, habebis id quod quærimus. Moderate abſtergentium ζucarum vnum eſt, quod febricitantibus plus conuenit. Quare mixtionem ex ζucaro & acri aceto quam ſyrupum acetoſum medici nuncuparunt, hemetriteo maxime conuenientem eſſe putato. Quo vteris in hunc modum.

Thymi, petroſelini, hordei ab vno cortice exuti, ſingulo

rum manũ vnum, paſſularum enucleatarum vnum, corticem vnum raphani linguam vellicantis, ſalis parum, bulliant cum pulla craſſa quantum ſatis, huius decocti acci pito lib. vnam, ſyrupi acetoſi acris quantum tollerauerit ægrotantis palatus. Iterum bulliant quouſque miſceantur, dato vt bibat cum oportuerit, ex reliquo ſorbitionem. Hac vtere ante acceſſionem vehementiorem, & in eius inclinatione, in die vero mitiori eiſdem vtitor, pullæque extremitates ægrotanti miniſtrato.

Silueſtrem capum qui eſcam pererrans quæritet, coquito cum hordeo, radicibus apij, aceto, & ſale, fac vt ſupra. Succi violarum mediæ magnitudinis vntias tres, piperis nigri groſſo modo contuſi grana triginta, infundito in ſuccum violarum & ita eſſe ſinito quouſq; tranſeãt dies tres, poſtmodum cum iure miſceto ita vt ad vntias decem iuris, vntiam vnam ſucci imponas. Et quia violarum ſuccus omni tempore haberi non poteſt, ſuccus ſimul cum pipere coaguletur, & ad formam trociſcorum reddatur, vt ſinguli drach. vnam contineant. Mixtionẽ ex pipere & ſucco violarũ magni eſſe iuuamenti in hemitriteo in quo pituita & bilis pares habẽt vires compoſitio oſtendit. In eo enim in quo alter humorum ſuperat, nec verus, nec certus hemitriteus dici poteſt. In quo vero bilis & pituita pares ſunt robore, quem verum & certum vocamus hemitriteum, meminit Hip. in libro de morbis vulgaribus, horrificam febrem hemitriteum vocans, quia multoties in acceſſione vna febricitantes horreſcant. Nam horror medius eſt, inter rigorem quem bilis, & frigus quod pituita inducit.

Cunque alter humorum ſuperat, ita rigoris vel frigoris plus ſit horror particeps. Quod ſi humor qui prævalet in hemitriteo pituita fuerit, hoc cibo vtere. Pullam aut capum cum hordeo, radicibus apij & ciceribus, aceto & ſale coquito, fac vt ſupra. Pt ſanam cū radicibus apij coctam, pipere & oximelite optimam ijs eſſe ſorbitionem iudicato.

Quod ſi bilis ſuperior fuerit, ita vt horror plus ad rigorem accedat. Pullam aut capum cū hordeo epatica thymo petroſelino & apij radicibus ſale & aceto coquito. Aqua hordei cum radicibus apij cocta, conueniens potus eſt verum patientibus hemitriteum. Iis vero in quibus pituita ſuperior eſt, aqua decoctionis radicis apij & ſeminis fœniculi dulcis. Potus vero qui hemitriteo laborantibus ratione virium & conſuetudinis competat, ex potus tabellis quærendus eſt. Iis vero qui hemitriteum pituitoſum patiuntur, ſi temperamēto ſint frigido, non ab re erit radiculam Zinziberis in cibis & potibus addere, vt ſimul integra bulliat. Eſt vnus ex arabibus medicis qui hemitriteum patientem alit in die acceſionis cucurbitis, ſpinacijs, attriplicibus, & ſimilibus. Sed errat quantum ſentio duplici ratione. Altera ab ipſa natura corporis ſumpta, altera ab ipſo cibo. In hora in qua natura intenta ſeparationi eſt, frigida exhibenda non ſunt cibaria, ne ſeparationi naturæ obſtent, & ne expulſionem periodicam quæ ab internis partibus ad exteriores fit, ad contrarium repellant poroſque occludant. Quorum cauſa paroxiſmus longior efficiatur. Vt ijs, qui diligenter ci-

bariorum

bariorum naturas quid ſingulis horis valeant efficere ſcrutantur, manifeſtum eſt. Iis adde cibos qui ex hærbis oleribus ue parantur corruptioni ob noxios eſſe, ex eo quod aquoſum generent ſanguinem, qui promptiſſime calorem extraneum concipiat. Prudentis conſilij igitur non eſt, huiuſmodi cibos tunc miniſtrare, cum cauſa corrumpens validior eſt. Non aliter q̄ ſi ignauum & imbecillem militem ſtrenuæ inimicorum coborti obijcias. Sed de hoc abunde ſupra diximus, vbi oſtendimus cibum ex hærbis aut oleribus inutilem eſſe acute febricitantibus. Eos que in ægrotantium damnum errare, qui citra occaſionem hærbis in cibos frequenter vtuntur. Grauius que eos peccare, qui ante acceſſiones hærbas aut olera miniſtrant, putantes ſe ſcopum attigiſſe. Qua in re noſtrorum medicorum plurimi quottidie labūtur. Quando autem hærbis & oleribus in cibo vtemur infra deo inſpirante dicemus.

CAP. XXV.

FEbris in qua exteriora frigent & calent interiora, à bili putreſcente ortum habet. In qua febrili calore phlegmata craſſa in exterioribus exiſtētia diſſoluente, accidit, partes externas infrigidari, æſtuātibus internis. Subtili ideo indigent victu, quia febrilis calor multoties in ſeipſum reduplicatur trāſpiratione prohibita. Quapropter periculo non vacat hæc febris, ſicut cum à reuocatione natiui calidi exteriora frigēt. Cibus ijs conuenit refrigerans. Cui miſceantur ea quæ aperire & valenter incidere valeant. Poſt calidam & aſperam totius corporis fricationem, hunc febricitanti

cibum miniſtrato.

Ptiſanam cum radicibus apij & petroſelini & lenticu-
la aquæ parato, coquitóque ſufficienter. Et cum ſyru-
po acetoſo, aut oximelite ægrotanti ſi frigida ſit na-
tura miniſtrato.

Alium, coquito pullam eiſdem hærbis, folijs raphani,
hordeo & aceto fac potionem & tenuem ſorbitionem.
Præterea infundantur in libra vna aceti acerrimi, ficuũ
ſiccarum lib. vnius tertiam, ſinito per diem & noctem,
poſtmodum colletur. Huius aceti vntias tres accipito,
aquæ decoctionis radicis apij lẽticulę aquæ vntias quat
tuor, ſucari quantum ſufficit, coquito & fac ſyrupum
acetoſum ijs conuenientem. Cũq; hæc febris ab vno ſim
plici accidit humore, vt à pituita valde craſſa, quæ pu-
trefcens exteriora non valet calfacere, aut ſuæ craſſitiei
aut leuis putredinis occaſione, ad febres phlegmaticas
aut melancolicas aut colericas pro victu eliciendo re-
currendum eſt. A ſingulis enim prædictorum humorũ
originem poſſe habere, doctiſſimis viris placitum eſt.
Vnde bene dixit arabs, tu vero inquit non debes ad pa
roxiſmos reſpicere, nam poteſt eſſe quod ſit quottidia-
na, tertiana, & quartana, & quæ quinto, & ſeptimo
periodicant. De ijs vero quibus à reuocatione caloris
ad intro, accidit infrigidari in febribus extrema, alibi
nobis ſermo erit. Eſt alia febris in qua exteriora calẽt
& interiora frigent. Quæ ab aliquibus empiala no-
minatur, à non nullis liparia ab aliis tenedos, ſed nomi
na ſecundum Platonem conténere oportet eos, quibus
aliarum rerum incumbit inueſtigatio. Hæc accidit cum

à putrescente bile calorem'que febrilē excitāte, phlegmata crassa in interioribus concreta dissoluantur. Accidit vt iis solutis partes internæ frigefiant. Victus iis copiosioris alimoniæ exhiberi potest. Minus enim periculosa hæc ægritudo est, vt pote præternaturali calido in externas solum sçiente ptes. Miscēda igitur ea sunt quę valenter incidāt & abstergant cū mediocri calore. Quapropter ijs cibis vtere, quos hemitriteo phlegmaticæ conuenire diximus.

Gallus antiquus post lōgam dimicationem cum altero, occidatur. Coquatur'que cum hordeo, passulis enucleatis, pulegio, hyssopo, thymo, & violis, temperetur'q; cum oximelite acri, propinato quantum vno haustu sorbere possit, sorbitionem ne facias.

Præterea in aqua hordei conficito sorbitionem ex furfure & fermento vt supra docuimus in febribus phlegmaticis. Sunt qui hanc quoque febrem à simplici pituita quæ non putruit secundum totum euenire affirmēt. Sunt & qui à melancolia. Quorum victus sunt ex supradictis petendi. Hoc tñ proprium ijs febribus inest. Oia nēpe quæ aperiendo exiccant ijs febribus incōmoda ideo esse quod materiam crassiorem reddunt. Quæ magis tenues sunt partibus, in halitus digestis. Cunque febrium quæ calorem & frigus simul operantur materias, crassos humores esse medici asserant, fit, vt qui ius cicerum & mūriā ijs concedunt, febricitantibus parum salubriter consuluisse. Rectius profectò fuerit, ijs vti, quæ humida existentia, abstergere & incidere possint. Cum igitur huic febri à simplici pituita dependente ob

uiaueris, præſertim in homine frigidæ naturæ hunc ci-
bum miniſtrato.

Seneſcentem gallum prædicto modo defatigatum para
to ad hunc modum, chamemeli mañ. vnum & ſemis, fi-
cuum aridarum, paſſularum enucleatarum, ſingulorum
mañ. vnum, hordei ab vno cortice exuti mañ. tres, coqui
to ſufficienter et collato. Accipito iuris libram vnã, adi-
pis anatis recentis vntias tres, aceti albi è pulegio vn-
tiam vnam, ſalis parum, bulliant iterum donec permi-
ſceantur. Dato calidum quantum vno hauſtu ſorbere
poſſit. Efficaciſſimum eſt ad craſſos humores & lentos
febrem generantes. Idem cum capo & pulla efficere
poſſis. ſed inefficatius. Dicatur hæc ſorbitio ex adipe
Sorbitio ex adipe anatis. *anatis. Supereſt de ea in qua ſimul calor & frigus per*
totum ſentiuntur, febre ſermonẽ facere. Hæc à bile pu
treſcente ſimiliter ortum habet. Calore febrili craſſa
phlegmata partes internas & externas occupantia diſ-
ſoluente, accidit, vt ægrotantis ſenſus minimas non per-
cipiens differentias, calorem & frigus in eadem parte
eſſe iudicet. Victus ijs conueniens eſt, qui incidere, &
abſtergere, & exiccare vtcunque valeat. Phlegmata ſi
quidem in hac febre facilius diſſoluũtur q̃ in prędictis.
Signum eſt frigus intro & extra perceptum, quod latio
nem materiæ per omnes indicat partes. Latio vero, eius
liquefactionem, liquefactio obedientiam materiæ diſſol
uenti. Phlegmata igitur cum induritiem non occalue-
re, aliquali indigent exiccatione. Quapropter talem ijs
victum miniſtrato.

Gallum ſenem vt ſupra defatigatum coquito cum hor-

deo, radicibus apij, petroſelini, paſſulis enucleatis, cicerib⁹. Hora vna antequam ab igne amoueas, proijcito aceti albi è pulegio quantum ſatis, ſalis modicum, fac vt ſupra. Potus omnibus ijs ſit aqua hordei cum ſemine fœniculi & radice apij cocta. Iis vero qui intus frigent & extra callent, vinum album præditta aqua dilutum adminiſtretur.

CAP. XXVI.

SEd quos nam victus exigant ſingulæ febres, indicatione ſumpta ab affectu, & ab eius cauſa abū de quidem dictum eſt. Nūc vero quos nam victus ſymptomatum ſimul habita, ratione adhibere conueniat tempeſtiuum eſt percurramus. Nam quemadmodum ſymptomata curationis quandoque indicationem ad ſe trahunt, ſic & victus rationem. Victus enim adminiſtratio pars curationis eſt. Id etiam ſicut & reliqua ab Hip. didicimus, quem à ſymptomatum etiam natura & vehementia, victum conuenientem inueſtigare obſeruamus. Vt in eo vbi autem dolor aliquis vexauerit, oximeli bibendum dabis, hyeme calidum, æſtate frigidum. Quod ſi multa ſitis fuerit melicrato vtendū & aqua. Gal. in expoſitione ita ait. Nempe quantum ad morbū ſpectat, oximelite magis eſt vtendum. Verum ſi æger accepto multo oximelite adhuc ſitiuerit, melicratum dare oportet. Quod ſi ab ea re ſitiuerit, aquam offerendam putato. Et ſi aqua per ſe pota culpa non careat. Præterea infra ratione ſymptomatis ſuperuenientis ſorbitiōnis modum mutare iubet, cum inquit. Poſtea ſi dolor quiſpiam vel periculum comparuerit ſorbitio.

1. de ratione victus.

nem dare oportet neque multam neque craſſam &c. Sed inueſtigare diligenter oportet, qua ſymptomatis magnitudine mutare victum oporteat. Initium huius inueſtigationis ab Hip. etiam ſumendum eſt, viro ſapientiſſimo. Ille enim victus rationem in ſola effatu digna ſymptomatis magnitudine immutare videtur, vt cum dixit. ἐὰν δὲ πολλὴ δίψα ᾖ καὶ μελικράτῳ καὶ ὕδατι. Hoc eſt ſi multa ſitis fuerit melicrato & aqua. Ratio id quoque ſuadet vt non à ſymptomatum quacunque magnitudine ſed ab ea quæ effatu digna eſt, curationis ſcopus mutandus ſit. Nam cum ſymptomata, morborum effectus ſint, ablatione cauſarum euaneſcunt. Quapropter vt effectus ſunt nullius ſunt capacia indicationis. Cum vero ad effatu dignam accreſcunt magnitudinem, indicationem curationis præſtant. Proinde cum effatu digne ſymptomatum magnitudines, ſicut & cuius vis rei innumeræ ſint, ſola ipſius magnitudinis ratione differentes, niſi aliquo ſigno magnitudinem ſymptomatum diffiniamus, incompletus & omnino inutilis noſter ſermo eſſet. Sic igitur ſymptomatum magnitudo diffinienda eſt, vt eorum ratione victus mutetur. Nempe cũ alicuius præter naturalis diſpoſitionis ſunt cauſa. Quæ aut in morbum addat, aut naturæ vires exoluat. Quodcunque horum in corpore eueniat ſymptomatis magnitudinis cauſa, iuſto tunc ſymptomata victus rationem, & curatiuam indicationem ſuppeditãt. Vt pleuritico parum ſitienti oximeli aut melicratũ quę ipſæ morbus exegerit offeres. Quod ſi multa ſiti vexetur, nõ iis quæ morbũ & eius cauſam reſpiciunt, ſed

ijs quæ ſitim mitigant vteris. Nam multa ſitis ſputum exiccat, & morbum incoctibilem reddit. Febris que calorem auget. Quapropter melicratum & aquam exhibebimus à ſymptomate indicatione ſumpta. Nam aqua morbi gratia exhibenda non eſſet. Ob id quod doloris maturationi aduerſa eſt. Sic ergo ſymptomatum magnitudo diffinienda eſt, vt ab eis ratio curationis & victus indicationes ſumantur. Cæterum huiuſmodi ſymptomata cum ad dictam perueniunt magnitudinem hoc eſt vicem habent cauſæ ad morbum relata, aut vrgentis aut cauſæ ſine qua morbus curari non poſſit vicē habent. Quapropter potior eſt quæ ab eis ſumitur indicatio quam à morbo. Vt ex dogmate de complicatis affectibus colligitur. Hoc etiam manifeſtum eſt ex eo quod Hip. pleuritico valde ſitienti aquam conceſſit. Quam ſi potiorem à morbo indicationem faceret nō exhiberet. Manifeſtum igitur eſt ex doctrina Hip. vt cū ſymptomata ad eam magnitudinē perueniunt vt in morbum addant, aut vires naturæ exoluāt, ab eis potiorem ſumendam victus eſſe indicationem. Dāda nihilominus eſt opera, vt ea miniſtremus quæ aut morbo ſi fieri poſſit conueniant, aut ſaltem incommoda non ſint. 1. de rōne victus.

CAP. XXVII.

Febricitanti patienti vigilias à bilioſo humore ortum habentes hunc cibum miniſtrato.

Ex aqua hordei lac amigdalarum confecto mediocri craſſitie, cumque ſemicoctum fuerit, mān. vnum coriandri viridis in mortario conterito, addito modico croci ſimul in ollam proijcito. Zucari quantum ſatis ad-

dito. Fac vt decenter coquatur ad lentum ignem ſemper cum cocleari agitando quouſque mediocriter craſſum reddatur. Extrahito ab igne & linteis circum voluito, & tepidum miniſtrato. Hac ſorbitione vſus fui olim in Anglia. Erat Anglus dicturus coràm Henrico Angliæ Rege inuictiſſimo, & regni primoribus. Curabatque vt ſuo cum honore rem ageret. Cunque tẽpus inſtaret, paucis ante diebus in moderato ſtudio, vigilanti cura, cerebrum adeo exiccauit, vt in vigilias incideret. Cunque apud amicos de ea re quæreretur, nec diacodion, nec ſyrupo de papauere nec alijs id genus quę ei in remedium miſerant ſomnum ſibi cõciliare poſſet. Tertiusq; dies inſtaret, qua ſibi ſano capite opus erat, cunque ob imbecillitatem quam vigiliæ induxerãt parum ſibi crederet, in maxima erat ſolicitudine quid ageret. Accedens forte amicus hominem ſalutandi gratia, rem audiens, conſuluit vt mea vteretur opera. Repente ipſe veniens, hominem inueni præter modum calfactum. Cunque arteriam tangerem, conieci parum abeſſe hominem à febrili diſpoſitione. In eamque lapſurum niſi præſentaneo remedio adpropriam reuocaretur temperiem. Cunque hæc ei retuliſſem, acclamauit vt omni diligentia id præſtare voluiſſem. Cunq; hominem bono eſſe animo iuberem, abij, ſero rediens, ſole iam occumbente hominem in capaciſſimo labro aquæ tepidæ ſedere iuſſi. Ibique hora vna immorari permiſſi. Exiens lectum petyt, ibi cum parum quieſceret, homini lac ſupradictum exhibui, abijque. Pueris admonitis, vt ſtrepitum vitarent. Sequenti die mihi acce-

denti occurrerunt famuli gratias agentes quod heri vigilias & famulorum vno remedio ſanaſſem, inquietabat enim eos, referentes herum ſolidam dormiſſe noctē. Quod ſi inconficiendo lacte micam panis in aqua roſarum infuſam ſimul cum amigdalis teras, craſſiorem efficies ſorbitionem magis nutrientem & humectantem. Quod ſi craſſiori vti velis ſorbitione hoc modo conficito.

Panem puriſſimum mediocris ætatis in exiguas abrade particulas, tribus'que aquis lauato, deinde amigdalarū ſuccum ex aqua hordei extrahito, ſimul'que cum pane coquito, ad lentum ignem ſemper agitando, cunque ſemicoctum fuerit, coriandrum viridem quantum manu capi poſſit in mortario cum pauco croco conterito, & cum ſorbitione quæ ad ignem eſt diſſoluito, adiecto ꝯu caro, ſimul omnia coquito, quouſque permiſceantur, cocleari panem ad ollæ parietes atterens. Conuenies hic cibus eſt exiccato & ſuper calfacto cerebro, frigidos & humidos halitus ad caput mittit, naturæ cerebri nimium familiares. Luſitanarum quæ in ægrotantium cō modum diligentiores ſunt fœminæ, cum ſomnum conciliare ſtudent, ſorbitionem ſic parant.

Micam panis poſt ablutionem in aqua hordei coquunt, butiri recentis parum pro panis portione, aut oleum puriſſimum oliuarum eius loco injiciūt. Cūq; ferè coctū eſt. Coriandrum viride & croci parum conterunt, & in mortario cum ſorbitionis modico diſſoluunt. Oui recentis (in aqua frigida horis tribus infuſi) vitellum, cum ſorbitione quæ in mortario eſt cochlearis conquaſſatione

permiscēt, in ollam reijciunt et cū Zucaro simul coquūt, semper agitando cum cocleari donec percoctum sit. Valens hic cibus est ad conciliandū somnū. Attamen quia multi nutrimenti est, continuis febribus et acutis non cōuenit. Nisi facultatis imbecillitas id suaderet. Febribus ijs quæ periodice intermittunt & quiescunt bono temporis interuallo concedi posset.

Lactucas quæ mediæ sunt ætatis in aqua coquito, cūq; percoctę fuerint, aquam ab eis forti compressione extrahito, cultello in exiguas portiunculas percute, oleo, aceto, sale, & Zucaro pro portione inspersis, vigilias patienti dato vt cum pane deuoret. Qui vero vigilias ob doloris vehementiam patiuntur. Cibis somnum inducere ne speres, sed confestim relicta ea artis medicæ parte quæ victus rationem docet, ad vtranque & quæ de medicamentis agit, & quæ circa manus operationem versatur te confer, ab illis quo hominem à dolore leues, auxilium petas. Sciens in hora doloris cibum quēcunque culpa non vacare. Præcipue qui facile acescūt aut in fumum abeunt. Vtraque enim causa dolorem auget. Nam ptisana quæ ab Hip. vt conuenientissimus cibus acute febricitantibus receptus est, in vehementia doloris ab eodem damnatur in primo de ratione victus in morbis acutis, in hæc verba. Nisi quis inquit dolorē vel alui subductione, vel insecta vena, pro vtriusuis exigentia soluerit, ptisanam ita affectis dederit, precipitem aget in mortem. De reliquis cibis in hora doloris ita ait. Præbendunt hæc non solum si ptisana in tempestiue vtantur, verum & multo magis si quippiam

aliud quod ptiſana inconuenientius ſit, vel ederint vel biberint. Sed fortaſſe quis nobis obijciet Hip. in prædictis locis ptiſanam prohibuiſſe ſicuti & cibos alios, non doloris ſed inflammationis membranæ ſuccingentis coſtas ratione, de qua ei ſermo erat, quam dolorem appellauit. Vere ita res habet, non ob id tamē auſertur qđ diximus, nempe in hora vehementis doloris, cibum quemcunque & ſi leuiſſimum culpa non vacare. Quinimmo magno eſſe nocumento aſſero, hac ductus ratione. Dolor eſt ex ijs quæ maxime virtutem corporis proſternunt vt Gal. viſum eſt. Ita vt nec ventriculus cibū recte coquat, nec epar aut venæ hunc inſanguinem commode mutent. Nec diſtributio præterea, nec appoſitio, nec excrementorum expulſio, nec vlla naturalium actionum commode peragatur. Tum ob dolorem actiones lædentem, tum maxime ob id quod intenta natura ad id quod contriſtat, ſanguinem & ſpiritus qui commune ad omnes actiones inſtrumentum eſt ad locum doloris mittat. Vnde fit vt loca coctioni deputata indigentiam patiantur. Quæ cauſa eſt vt cibus perperam coquatur in ventriculo, epate, & venis, faciléque inde extraneum concipiat calorem. Et tandem additionis doloris cauſa fiat. Cum igitur loca coctioni deputata influentis calidi indigentiam patiantur, & obiectum in quod agunt calido extraneo obnoxium ob id (natura alio intenta) maneat, conſulte medici agunt ſanguinem in forti dolore mittere. Vt quantum natura à conſueta deficit cura, tantum ſanguinis imminuatur. Iuxta illud minori curæ minus quod curet. Nec ſolum mittendus

eſt ſanguis, vt qui in iocinere & venis eſt, ſuccum ab extraneo calore incolumẽ tueamur. Sed & cibo qui in ventriculo eſt conſulimus, vomitum prouocantes. Cunq; hæc ita ſe habeant, dementis conſilij fuerit, cibum ea hora miniſtrare, qua eius à corpore eductio doloris remedium eſt. Q ua in ſententia Gal. eſt in expoſitione illius maius quidem malum eſt &c. Vbi ad hunc modum ſcribit. Cõtra autem qui ob dolorem vel morbi acumẽ, euacuatione interdum magis quam repletione indigent. Immo qui cibum his exhibet, maximum operatur malũ etc. Cæterum cum dolorũ plures ſint differentiæ, ita vt alij alternis inuadunt temporibus & remittant. Alij perpetuo torqueant. Horum nonnulli talem conſecuti ſunt vehementiam, ut in vigilias laborantes deducant. Alij in inquietationes. Nõ vna victus ratio ab omnibus ſumenda erit. Dolores igitur quicunq; laborantes inquietant omnem cibum & potum abſcindunt. Vt in ijs quæ in primo libro diſſeruimus abunde dictum eſt. Vbi oſtendimus morbum cui continua coniuncta eſt inquietatio intra dies quattuor terminari ob cuius vehementiam. Omnimodam ei abſtinentiam conuenire. Vehementiſſimi quidem dolores ſunt, qui laborantes in inquietationem deducant. De hoc locutus eſt citato loco Gal. cum dixit qui alimentum his miniſtrat, maximum operatur malum. Q uod manifeſtum eſt ex ijs quæ in initio expoſitionis ſcripſit vbi vehementiſſimum dolorẽ ad hũc modum deſcribit. Propter dolores ſæpe quidem laborantes ſine pulſu fiunt, & animi deliquia incurrunt, & in nullo motu moueri poſſunt. Similia his ab acumine

morbi eueniunt. Sunt autem quibus non propter id virtus laborat, sed ob vasorum quomodolibet factam euacuationem. Siue igitur ob excretionem sensui manifestã. Siue ob διαφόρησιν id est in halitus digestionem, siue ob inediam, hi quidem alimento indigent & quàm celerrime refici. Contra autem qui ob dolorem, vel morbi acumen, euacuatione aliquando indigent magis, quàm additione. Immo qui alimentum his porrigit, maximum operatur malum. Validum ex verbis Gal. sumitur argumentum, laboranti vehementissimo dolore cum robore virium, nullum exhibendum fore alimentum. Cum in eos qui ob dolorem imbecilles admodum facti sunt, ita vt absque pulsu fiant & animi deliquio capiantur, maximum operari malũ scribat. Ob dolores qui proxime à vehementissimis degenerant, vnam decubitus formam seruare queunt laborantes. Somnum tamen capere non possunt. Quare talisijs victus ministrandus est, qualem morbis qui ad septimum terminantur conuenire diximus. Vigiliæ enim continuæ vt in primo libro ostendimus, vnum est ex tribus symptomatibus quæ morbum ad septimum terminant. Iis igitur qui ob dolorem perpetuas patiuntur vigilias, victus per pocula cõuenit. Sic Hip. vti vero potu oportet, si dolor aliquis affuerit, oximelite, hyeme quidem calido, æstate vero frigido. Si vero multa sitis fuerit, & melicrato & aqua. Quo in loco Hip. victus formam à ratione duorum symptomatum diffiniuit, nempe à dolore & à multa siti. Dicens. κρέεσθαι δὲ ποτῷ, ἢν ἀλγημάτι ἔχῃ, ὀξυμέλιτι, χειμῶνος μὲν θερμῷ, θέρους δὲ ψυχρῷ. ἐὰν δὲ πολλὴ δί=

φακῆ, καὶ μελικράτῳ κῷ ὕδατι. *Vbi perperam quidam in hunc modum vertit. Vbi autem dolor aliquis vexauerit oximeli bibendum dabis. Non equidem id ſolũ vult Hip. vt oximelite cũ dolor aliquis affuerit vtamur. Sed duo nos in dictis verbis docet. Nempe cum dolor aliquis affuerit victu per pocula vtendum eſſe. Secundo declarat nobis conuenientem potum oximeli eſſe. Si enim eadem fuiſſet Hip. mens ac traductor intelligit, breuius quidem ſententiam protuliſſet ad hunc modum* χρεὼν δὲ ὀξυμέλιτι ὡς ἀλγημάτι ἔχει &c. *Hoc eſt vti vero oximelite ſi dolor aliquis affuerit. Id præterea facile erat ex mediæ quietis ſigno quod dictioni* ποτῷ, *coniunctum eſt elicere. Sed quod ſemper dicere ſum ſolitus hic præterire ſilentio haud æquum cenſeo. Solius Hip. ſcripta de verbo ad verbum traſſerenda ſunt. Vt incorruptam grauiſſimi viri ſententiam habeamus. Nullo quidem breuiloquus vir ocioſo vſus eſt verbo. Quicunque igitur in vertendo Hip. curant elegantiam ſermonis, caueant ne diuinas uiri ſententias corrũpant. Ad propoſitum redeundo. Cum dolor, tali ſit vehementia vt vigilias inducat, victum per pocula indicat, ſorbitiones que tunc temporis miniſtrandas non eſſe. Sed forſan quis nobis obiciet. Hip. cum in dolore aſſiduo ſorbitiones & cibum ſubtrahit, non doloris ſed inflãmationis & acute febris ratiõe prohibet. Vt in primo de ratione victus cũ ſcribit. Ad hæc ſi adhuc lateris dolor continuus fuerit &c. Non ſolum vbi dolor acute febri coniunctus eſt, victus qui poculis ſit craſſior incommodus eſt, ſed vbi dolor abſque vlla ſit febre.*

Quod cum oſtendemus, manifeſtum erit in dolore acuto febri coniuncto, cibum & ſorbitiones Hippo. ratione ſymptomatis potius quàm morbi prohibuiſſe. Ille igitur in de victu ſanorum ita ſcribit. Quibuſcunque dolores fiũt in viſceribus vel ex exercitatione vel alia quapiam ambulatione his confert ſine cibo recreari. Potione vero vti &c. Ex ijs quę ſtatim ſubiungit & apertius ex Gal. in expoſitione manifeſtum fit, de ijs qui abſque febre fiunt doloribus locutum fuiſſe. Si igitur ſcripta Hip. vigilanti lectione percurramus, nõ ſolum cibum ijs prohibere qui cũ robore viriũ doloribus infeſtantur reperiemus, ſed in eos qui imbecilles ideo effecti ſunt, ſi quis victus formam aut quantitatem ad maius augeat, magnum operari malum affirmat. Vbi ad hunc modum ſcribit. Ingens ſi quidem malum eſt, ſi ob dolorem & acumen morbi imbecillitato porrigat quis potum vel ſorbitionis plus, vel eſculentum, imbecillitatem eam ex vaſorum inanitione contigiſſe arbitratus &c. Quo in loco potum, ſorbitionem, & eſculẽtum nõ aſſerit male ijs exhiberi qui ob dolorem aut morbi acumen imbecilles fiunt, vt quidam opinatus eſt. Sed ſolũ damnat additionem victus formæ aut quantitatis quibus ante imbecillitatem ęger vtebatur. Vt ſi tribus aquæ mulſæ cyathis Socratem acuta febre, vehementi capitis dolore, laborantem nutrias, ob dolorem autem aut morbi acumen in magnam incidat imbecillitatem, ita vt moueri nequeat & abſque pulſu fiat, caueas vt huic aut ſorbitionẽ, aut plus tribus cyathis mulſæ ni niſtres. Nã hoc quidẽ magnũ malũ eẽ affirmat. quibus

autem ſignis imbecillitatem quæ à dolore aut morbi acumine & eam quæ à vaſorum inanitione euenit diſcernere poſſimus ſupra oſtenſum eſt. Potus igitur quē ijs concedemus talis ſit vt aliquod præſtet corpori nutrimentum, & doloris etiam cauſam reſpiciat. Vt oximeli quo vtitur in lib. 1. de ratione victus ad lateris dolorē, vt quod eius cauſam reſpiciat. Et in libro de victu ſanorū ad dolores viſcerum ab ſyn febre, qui ab obſtructione ortum habent, potione vtitur cuius minimum in corpus ingrediens plurimum educat lotium. Et quia hæc inueſtigatio ad eam artis medicæ partem quæ morborum ſpeculatur remedia (θεραπευτικὴ græce dicitur) ſpectat, nō eſt quod hic longiorem faciamus ſermonem. Illuc te confer ſi quod reliquum huius ſpeculationis eſt, quæris. Nos interim reliqua proſequamur præpoſiti. Vigilia interdum ex penuria vaporoſi halitus cerebrum humectantis euenit, & ſi quando ex defectu alimenti in ventriculo accidat, vt plurimum inclinante morbo fit. Iis præcipue qui bona valitudine multum ingerere ſunt ſoliti. In morborum incrementis aut vigore, raro ob hanc ſolam cauſam vigiliæ accidunt. Difficiléque tunc id percipere, vi morbi vigiliarum magis perſpicua cauſa, illam obſcurante. Cum ergo hanc eſſe vigiliarū occaſionem intellexeris, cibū dato qui facili ſit coctionis & ſubſtantiæ, quæ dulces ex ſe emittat halitus. Vt piſces petroſi qui in hora vigeant, cocti cū aneto, petroſelino, ſale, & aceto, oleo, aut butiro recenti, & ſucco vuæ acerbæ, aut eius loco berberibus. Hūc cibum miniſtraui cum eſſem in Anglia præclariſſimo viro domino

ro domino Guilelmo cidne ſereniſſimi principis Anglo rum magno cubiculario digniſſimo. Cū enim inclinante iam morbo vigilias pateretur, multáque in huius gratiā apparata nil quicquam proficerent, rogaui hominem an vellet fluuiatiles ad cœnā piſciculos, quos gudions vulgari ſermone Angli appellant. Annuente indueſtoque coquo modum apparandi impoſui. Permiſique vt eiſdem ad libitum veſceretur. Abij, in craſtinum rediens percepi hominē nocte dulces cœpiſſe ſomnos. Ad huius cognitionē me potiſſimū induxerunt hominis habitus & eius aſſuetudo. Iis acceſſit quod inclinante iā morbo nulla videbatur ad vigilias inducendas iuxta occaſio. Quapropter diligenter oportet medicum contemplari actiones ſingularum corporis partium, quando imminuuntur, aut deficiunt, ratione indigentiæ nutrimenti, & quando acuminis morbi. Cunque primum contingit, cibus illico dandus eſt. Si ſecundùm, maxime prohibendus. Qua in re ſæpe labuntur noſtræ ætatis medici, non diſcernentes alterutram affectionū noxæ cauſam. Quod antiquis medicis prior Hip. obiecit in libro ſecundo de ratione victus in morbis acutis in hæc verba. Neque ſanè horum ita peritos video medicos qui vt oportet dignoſcant eas quæ in morbis contigunt virium infirmitates, quæ ob vaſorum quā κενεμγελίαν græci dicunt. Et quæ ob aliam quampiam irritationem, & quæ ob πόνον, id eſt laborem & quæ ob morbi acumen fiant.

DE VICTV FEBRICIT. CAP. XXVIII.

Sitis febricitantibus quandoque tali eſt vehemẽtia vt indicationem curationis ſuppeditet. Id hoc modo diſcernas. Cum igitur ſitis morbi materiæ remoratur coctionem, aut nimia ſputum exiccatione inhibet, aut ab ea corpus areſiat, rationabiliter ab ea victus ratio ſumetur. Quare tunc dare operam medicum oportet vt ſitim leuet. Id'que fiet cibo & potu qui actu & potentia frigidi & humidi ſint. Omnium maxime quæ ſitim vincunt aqua frigida eſt. Præcipue quæ à medicis probatur. Secundo loco eſt aqua hordei. Tertio ſyrupus violaceus multa aqua dilutus, quẽ ſic præparabis.

Aquam coquito in olla recenti ad vnius quartæ partis abſumptionem, ab igne amouens reſidere ſinito. Deinde aquam à ſedimine ſeparato, cuius accipito partes viginti, ſyrupi violarum depurati aut eius iulep partem vnam. Bulliant ad lentum ignem, donec permiſceãtur. Deinde ſub dio exponito ad Septentionem. Et frigidum exhibeto. Simili modo confici poteſt aqua Zucari qua noſtri recentiores multoties vtuntur. Sed conſiderare diligenter oportet ne in vehementi linguæ totius'q; corporis ſqualore vtamur ea nec abſtergente vllo. Nam talia corpus ſiccius reddunt. Vt me experiẽtia olim docuit. Cũ eſſem in Anglia, Hiſpanũ puerũ periodica febre laborantẽ inuiſi, habitu gracili & præter modum ſqualido, eius lingua præ nimio ſqualore

arida vltra modũ erat, vt vis loqui posset, indomitam q; sitim patiebatur. Frigidam puero exhibere mihi visum est. Zucarum que imposui vt aquarum crassitiem corrigeret. Cunque à potu frigidæ non leuaretur sitis, vitio aquæ illud tribuens, aquam distillationis buglosæ vt pote in qua nil crassum est cum Zucaro ministraui. Cunque à copioso & crebro illius potu siccior etiam euaderet, intellexi tandem in vehementi squalore, nimium aduersa esse quæ abstergendi facultatem habẽt. Ex eo quia corpus & humores sicciora reddunt. Nã non aliter corpori quod vehementer exiccatum est, ea quæ abstergunt adhibentur, quam si lintea sordida absque aqueo humore sapone detersorio vnguento diligenter perfrices, vt sordes detergeas. Quanto enim plus detersorij adhibueris eo nihil proficies. Nam sordes magis tenacius impinges. Oportet enim lintea aqua prius macerare vt sordities quam abstergere cupis humecta fiat. Vt cõsueuerunt fœminæ quæ doctiores in ea arte sunt, vt minores faciant expensas, diutius lintea in aqua macerare permittunt, rem illis vsu monstrante. Cum igitur hominum corpora vehemẽter exiccata sunt, cauendũ est ab vsu abstergentium. Non sunt enim eo tempore detergendi humores, sed potius humectandi. At cum humectos satis reddideris, abstergẽtibus secure vti poteris. Hoc postea ab Hipp. intellexi in primo de ratione victus in morbis acutis vbi ita scribit. Verum dandæ sorbitionis quantitas hoc obseruabitur modo, nempe si morbus siccior quam vt quispiam

existimet fuerit, non multum dare oportet sed præbibere ante sorbitionem vel mulsam vel vinum. Alterutrũ magis conueniat. Gal. in expositione signa commemorans quibus cognoscitur siccus affectus, ita scribit. Et sanè inquit superfluitatum nihil excernere, siccorum omnium morborum nota est. Non immerito igitur Hippoc. humectantium aliquod ante ptisanam adsumi iubet, &c. Nec solum ea quæ abstergunt in dicto affectu fugienda sunt, verum & quicunque cibus & sorbitio. Nam solo potu humectante vtendum est in ijs quorum linguæ totumque corpus vltra modum arida sunt. Si enim ijs cibum aut sorbitionem dederis, partes sorbitionis quæ crassioris sunt substantię ventriculi tunicis præ nimia earum siccitate adhærentes à febrili calore deurentur potius quàm coquentur. Non aliter quàm cibus ollæ adhęrens comburi solet, humore aqueo deficiente. Hęc vt arbitror fuit mens Hip. supra citato loco, cũ morbo vltra modum sicco exñte, ante sorbitionem præbibere mulsam vel vinum ægrotantes iubet. Volens in tali affectu solo potu humectante prius nutriendos esse laborantes donec ariditas soluatur. Deinde ad sorbitiones deuenire. Et hoc est quod intellexit cum dixit ἀλλὰ προπίνειν πρὸ τῶν ῥόφηματος, id est sed præbibere ante sorbitionẽ oportet. Nec ideo quod Hip. mulsam exhibere consulat, quæ mellis ratione abstergere valet, in hispani pueri affectu aquam Zucari præter rationem prohibuimus. Quæ longæ inferior est quam mulsa in abstergendo. Nam cum Hip. in mor-

bo vltra modum ſqualido nec ſorbitionem nec cibum alium quemcunque recte exhiberi ob iam dictam rationem opinaretur, potum conceſſurus magis nutrientem elegit. Sunt autem quattuor de quibus agit in libris de ratione victus. Nempe aqua hordei, mulſa, vinum, oximeli. In ſicco affectu nec oximelitis nec aquæ hordei mentionem fecit. Alterum quia nimis inciſiuum eſt ſicco affectui non conuenit. Aqua hordei prout potus eſt, parum nutrit ob tenuitatem. Mulſæ autem & vini meminit tanquam ea quæ magis nutriunt & humectant. Electionem vero alterutrius medico reliquit, ac ſi intelligat in ſicco affectu poſſe aliquando alterum lædere & eorum alterum conuenire. Si enim à bilioſo humore ob eius indomitam qualitatem ſiccus eueniat affectus vitanda magnoperæ eſt mulſa, vinum vero exhibendum quod citra abſterſionem inciſionem'ue humectat. Et vires naturæ miniſtrat. Quod ſi à nimis craſſo humore coctrici facultati repugnante, morbus ſiccior euadat, mulſa potius quàm vinum miniſtranda eſt. Tum ad humoris extenuandam craſſitiem, tum ad humectádum corpus. Plus enim humectat mulſa q̄ oximeli. Hanc fuiſſe Hip. mentē opinamur. Sed & illud certo ſcimus quod ſiccitas quæ linguæ & toto corpori aduenit ob bilis ardentis qualitatem multo validior eſt, quàm quæ à craſſitie ſola humorum prouenit. Quapropter recte ſupra additum eſt in vehementi ſiccitate vitandam eſſe aquam ζucari & quæ abſtergendi vim habeant. Potuque ſolo humectante vtendū eſſe.

Sentis ne studioſe lector q̃ dicta mea cum Hip. *conueniant ſcriptis. Quem vnum virum vnde quaque ſapientiſſimum admiror. Sed rectius mihi quis obiciet, me in curatione pueri hiſpani fuiſſe lapſum, febrem tertianã patientis cum validiſſima & linguæ & totius corporis ſiccitate, qui ei aquam ℨucari miniſtraſſem, nam manifeſtum erat vehementem illam ſiccitatem à qualitate bilis acerrime ortum traxiſſe. Quapropter vino diluto non aqua ℨucari nutriendus erat. Sed bene valeant me dicorum errores quibus à tergo moroſa coniuncta eſt pœnitentia, vt in poſterum illud caueant attentioriq; cura remediorum qualitates & affectus examinent. Ego vero vt moris eſt luſitanorum genti, errorem meum ingenue fateri pium eſſe iudico. Eundem que ſcriptis mandare. Vt poſteros rei cautos reddam. Id enim eſt à vitio virtutem, bonum à malo, ab obliquo rectum elicere. Scio enim hominis naturã talem eſſe vt facile elabi poſſit. Quod ſi cum* Homero *ſentiendum ſit, intellectum hominis in terris talem eſſe qualem pater deorum atque hominum induxit in diem, medicorum errores profectò digni ſunt venia. qui ſecretos corporum affectus rimantur. Quapropter cum erroribus maxime ſit medicus obnoxius, pij hominis officio eum vti iudico, qui* Hip. *in primo de morbis vulgaribus adimplere conatur præceptum dicẽtis. In hoc te exercẽto vt ſaltem ſi non proſis nequid noceas. Sed ad reliqua propoſiti reuertamur. In febre quæ cum validiſſima ſiccitate eſt, cibis parcẽdum eſt, ſolo humectante potu nutriendi ſunt ægrotã-*

tes. Vinum que ijs exhibendum, quod natura aquosum sit. Item pullam crassam cum epatica hordeo ab vtroq; cortice exuto, prunis passulis floribus borraginis & violis in copiosa aqua coquito, vt ius tenue fiat. Cūque per cocta fuerint, collato. Ius ægrotanti tenue exhibeto, sta tim que vinum dilutum in quo super natet frustulum panis quantum vno haustu bibere possit, dato. Ventriculo aliquid extra, qđ humectare possit apponito. quod si siccitas remissior fuerit, ijs quæ infrigidant & humectant in cibis et potibus vtemur. Cucurbita cocta cibus est qui sitim compescit. Lactuca etiam eo quo supra parauimus modo vtilis est, cruda etiam cum eisdem decorata maxime sitim reprimit. Oleum purissimum oliuarum immaturi partem vnam, aceti albi partes duas, Zucari tres, simul misce & cum pane vtitor. Ad sitim sedandam & ad alios quamplurimas vsus confert. Panis præterea refrigerans conuenit prout parauimus supra cum de victu qui tertianę purę competit ageremus, cibus est maxime aptus sitienti febricitanti. Sed & sorbitio ex pane & aqua hordei & Zucaro quam communiter panatellam vocāt, confert. Conferunt & cibaria ea quæ ex hærbis fructibus parantur. quorū omnium melones primum locum obtinent. Sunt qui ad sitim sedandam aquis distillatis endibiæ cichorij bugloſæ cū syrupo rosarum vel violarum aut iulep vtuntur. In febribus quæ à causa calida ortum habent absque pituitæ mixtione, æstate precipue communis vsus amplectendus est. Cæterum latere non oportet vbicunque crudi

humoris de pituitæ genere coctionem quærimus, vt febri medeamur, magis ledere potum aquę diſtillatę quã aquę naturalis. Illa quidem ſi frigida offeratur duplici nomine infrigidabit, actu & potentia. Magis præterea penetrat in corporis interiora ratione qualitatis igneæ. Vnde ab huiuſmodi aquis magis pati natiuũ calorem q̃. à naturali manifeſtum eſt. Quapropter in cauſa frigida & ijs qui alicuius interiorum viſcerum imbecillitatem patiuntur, vitandas eſſe diſtillationũ aquas opinamur. Sed non prætermittendũ eſt ſitim quandoq; à ventriculo, quandoq; ab iocinere & pulmone & renibus euenire poſſe. Vt à Gal. in libris de locis affectis ſcriptum eſt. Quę à pulmone ortum habet, aqua hordei cum ſyrupo violarum ſedat. Ab hepatę aquę diſtillatę frigidę. A ventriculo, potus aquæ frigidæ. A renibus, aqua decoctionis liquiritiæ compeſcit.

CAP. XXIX.

PAtiuntur febricitantes aliquando deiectionẽ appetentiæ vt eorum corpora areſcant atrophia. Cunque multiplices habeat cauſas nullus cibus ſimpliciter commendandus eſt ad inducendam appetentiam. Sed prius cauſa inueſtiganda eſt, vt quod vtile ægrotãtibus ſit inueniamus. Cæterum omiſſis primarijs cauſis appetentia deijcitur deficiente aliquo eorum quæ ad inducendam appetentiam neceſſaria ſunt. Appetimus ſe

cundum naturam homines hoc cauſarum ordine. Corpora noſtra à vi continentis in halitus perpetuo digeruntur. Huic effluxui vt remedium reſtauratio à ſingulis noſtri corpis particulis quæritur. Reſtauratur vero id quod effluxum eſt, ab ea ſubſtantia quę ſingulis partibus appoſita vnica tranſmutatione in ſubſtantiam ſimplicis mutatur. (Cambium medici vocant) hæc rurſus ab ea quæ in oſculis tenuium venarum eſt, inſtauratur. Non à rore vt aliqui opinati ſunt. Quæ in exilibus vaſis eſt, à ſanguine qui in magnis continetur vaſis renouatur. Vaſa ab iocinere, hic tandem à ventriculo per meſeraicas venulas quas manus hepatis recte quidam nuncuparunt ſugit. His trahentibus ad os ventriculi ſuccus peruenit. Hũc partium eius aliqualis conſtrictio excipit. Huius conſtrictionis ſenſus, fames eſt. Tres igitur ſummatim cauſæ conſequentes in fame naturali apparent. Attractio, conſtrictio, & ſenſus oris vẽtriculi. Appetentia igitur quocunque horum deficiente diminui & proſterni poteſt. Cæterum prima cauſa è tribus deficiente, remedium ab ea artis parte quæ morbos curat petendum eſt. Minimam ſcias vim tunc ineſſe cibis cũ naturalis totius corporis attractio deeſt. Ali quam ſed exiguam ſi tertia. Magnam vero ſi ſecũda. Non ſolum igitur intemperies oris ventriculi cibi appetentiam deijcit, ſed & humor quicunque ſit qui aut ſenſum oris hebetet, aut conſtrictionem partium eius prohibeat. Intemperies autem quæ vt in pluribus cibi faſtidium generat calida eſt, cum vtraque contrarieta-

te ſicca & humida humori coniuncta & abſque eo. Cæterum cum caliditas & humiditas cauſa ſint deiectionis appetentiæ, cappares cum aceto & conditæ oliuæ, ius lentium, proſunt. Sed cum ſiccitati coniuncta eſt caliditas, & appetentiam deijcit, aqua frigida maxime iuuat. Niſi quid prohibeat. Lactuca, cucurbita, citruli, melones, & id genus fructus maxime proſunt. Qua de cauſa æſtate his prius ad menſam vtimur, vt calorem & ſiccitatem ventriculi reprimamus. Vnde ab ijs noſmetipſos ad cibos promptiores ſentimus. Multa præterea ſunt frigida & humida cibaria huic propoſito conuenientia quorum ſupra meminimus. Sed quæ à fructibus petuntur & ad appetentiam inducendam & ad ſitim ſedandam efficaciora ſunt. Deijcitur etiam ob defectum conſtrictionis partium oris ventriculi. Huic contraria diſpoſitio eſt quam quidam recentiorum medicorum ventriculi remolitionẽ aut relaxationẽ dixerunt. Hæc non ſolum actioni facultatis appetentis ſed & reliquis uentriculi actionibus aduerſatur. Ortum habet ab humore pituitoſo diu ventriculo inſidente, & eius tunicas irrigante. Cuius meminit Gal. ſeptimo de methodo, vbi in remedium huius vitij abſinthij potionem concedit. Hæc relaxatio ſuperficiem ventriculi læuem reddit. Vnde appetentiam deijcit. Hęc.n. aut ſenſus exaſperãtis rei eſt, aut ex eo naſcitur. Quam ob rem abſinthium recte appetentiam inducere dicitur. Nam ſua ſiccitate laxum ventriculum corrigit, amaritudine & aſtrictione læuem eius ſuperficiem

exasperat. Quam ob rem cum ob relaxationem ventriculi deijciatur appetentia, absinthio vtemur. Vnde ad hunc sensum recte à Dioscoride commendatum est, ad discutienda fastidia. Sed & cappares & oliuæ hoc modo appetentiam excitant. Pisces quoque saliti efficacissimi sunt ad deiectam appetentiam suscitandam. Vnde supra cum de variolis nobis sermo esset & de pestilenti febre salitos pisces appetentiâ excitare asseruimus teste Rasi. Fit & aliquando vt humor crudus ventriculi tunicis diu inhærens fastidium inducat. Quæcunque ergo hunc excernendi & ventriculum exasperandi facultatem habent, appetentiam proprie inducere dicuntur ob id, quod vt plurimum à iam dicta causa nascuntur cibi fastidia. Talia sunt in calidis allium & cepa. Allium si quidem excernendi vim habet. Vētriculum ꝙ mordet, & exiccat vt asseruit Dioscorides. Vanum est quod de eo dicitur flatuosum esse, & cibi fastidia inducere. Nam experientia quottidiana scimus, aduersus flatum non leue remedium esse, & appetentiam excitare. Cui sententiæ astipulatur Gal. quarto de ratione victus in morbis acutis. De allio supra à nobis habitus est sermo, vbi ostendimus omnes naturales ventriculi actiones roborare. Quicunque igitur à crudis humoribus diu ventriculo insidentibus cibi fastidium patiuntur, allio in succo vuæ acerbæ aut acetosæ macerato efficacissime vtentur. Sed & cepæ expurgandi vis inest, mixta Dioscoridis sententiam, ventriculum que mordet. Qua de causa appetentiam inui

tat. Quicunque igitur ob exercitij defectum, aut ob debilem expultricem, obdormientem oris ventriculi ſenſum habẽt, hacque occaſione cibum faſtidiunt, cepa cruda vtiliter vti poſſunt. Cum aqua ſale & pipere in tenues laminas inciſa, vnde apud hæbreos in prouerbio eſt cepa abſque pane cor ſcrutatur. Sinapi etiam aceto & pane contuſum ſenſum ventriculi acriorem reddit, excrementa eius tranſferendo. Petroſelinum cum cibo coctum aut in viſceribus capi qui ad ignem coquitur immiſſum, citra eam quæ à manifeſtis ſumitur qualitatibus actionem, appetentiam excitat. Crudum item cum aceto & pane in mortario contuſum mirum in modum prodeſt. Vnde angli petroſelini carnibus aſſis infixi nidore delectantur. Recte quidam ex recentioribus de eo ſentit, calido & frigido conuenire ventriculo. Cum ergo à calore & ſiccitate proſtrata eſt appetentia aqua frigida ſummum eſt remedium. Olei immaturi partes duas, aceti partes tres, ſimul miſceto. Mixtis vtere cum pane. Cum à calore & humiditate ortum habet, oliuæ cappares vua acerba & ſimilia proſunt. Cũ vero à relaxatione partium oris vẽtriculi, ſaliti piſces, cappares, & reliqua cibaria quæ ventriculum exiccantia exaſperant. Allia vero ferue facta cum ſucco vuæ acerbæ aut acetoſæ relaxationi frigido humori coniunctæ non inutilia ſunt. Quod ſi ob hebetem ventriculi ſenſum, cibum faſtidiant ægrotantes, cepa cum aqua ſale & pipere iuuat. Sinapi præterea cũ pane aceto cõtuſum prodeſt. In ſumma omnia quæ diſcutere va-

leant, & mordendi facultatem habeant. Est vnus ex arabibus medicis qui ita scribit. Et ex eis quæ conferunt illis quorum appetitus prostratus est, propter debilitatem, sicut conualescentium aut propter materiam humidam viscosam, est vt comedant oliuas & ali quid de piscibus salitis. Sed re vera sicut oliuæ lęsioni sunt ijs, quorum ventres humido & viscoso humore abundant, ita & pisces saliti conualescentibus ijs, qui ob debilitatem cibum fastidiant. Nam iuxta huius medici sententiam propter sanguinis penuriam ijs dejcitur appetentia. Et subdit statim vt conualescentibus accidit aut ijs qui euacuantur plurima euacuatione. Vtrisque cum cibum fastidiunt, piscium salitorum vsum potius incommodo fore, quàm adiumento opinor. Sed neque oliuæ conditæ hos meliores reddent. Sed si succum perdicis ijs obtulisset, offam'que panis in vino odorifero madentem & similia, citius his appetentiam reduceret, cum à prædictis causis cibum fastidirent. Sed indistincte admodum multa postmodum connumerat quæ fastidium discutiunt adhuc modum. Ex prouocantibus appetitum sunt cappares præparatę menta cepa oliuæ piper gariophili galanga acetum acetosa almuri allea cepa opoponacũ & mel. Hæc ille, quibus in verbis multa absque vlla methodo connumerauit remedia, quibus conueniant dispositionibus ea non adaptans. Quorum allia ex eo quia exiccant & exasperant appetentiam inducunt. Vt cappares præparatę & menta. Alia ob id quod astringendo exiccant, vt ace-

tum acetoſa muria & conditæ oliuæ. Alia quia exic cando excrementa à ventriculo excernunt vt allium piper. Alia quia mordendo oris ventriculi ſenſum acutiorem reddunt, vt cepa, ſi quando ab excrementis expultricis facultatis aut coctricis vitio redundantibus hebes fiat. Hoc profectò docere eſt, remediorum nempe vnumquodque ſingulis cauſarum à quibus morbus ortum habet contrarietatem obſeruantes adaptare. Sed inter ea quæ indiſtincte numerat mellis meminit. Quod nec ratione nec experientia appetentiam poſſe inducere comperio. Niſi id melli concedas ob id quia abſtergendi vim habeat. Hoc que modo plura ſunt quæ appetentiam inducunt quàm quæ experientia oſtendat.

CAP. XXX.

TVſſis in febribus cum à caliditate & ſiccitate abſque humore ortum habet, hoc victu vtere. Aquæ hordei libram vnam, ſyrupi violarum aut eius iulep partem decimam, miſceto & vtere.

Portulaca cocta cum aqua & ſucaro confert. Valde etiam prodeſt panis in aqua frigida infuſus, mucharo violarum ſuper aſperſo.

Fiat ptiſana hoc modo. Hordei ab vtroq; cortice exuti man. quinque, violarum recentium portulacæ & prunorum ana man. vnum & ſemis, coquantur in aqua co-

pioſa cum duobus pullis craſſis paruulis, donec rumpatur hordeum & tenerrimum fiat. Colletur tandem & modico ζucaro penidiarum addito, bullire hordeũ cum decocto iterũ ſinito donec permiſceantur, vtitor cum oportuerit. Sunt qui hunc cibum hordeatum nuncupent. Multum prodeſt calidæ & ſiccæ intemperiei iocineris, & pulmonis. Multum etiam his conuenit expreſſio quattuor ſeminum frigidorum (emulſionem medici vocant) ex aqua hordei cum ζucaro penidiarum & modico coriandri viridis integri in ebullientem ſuccum proiecti. Cum vero à phlegmate craſſo ortum habet. Sorbitione furfuracea vtere. Vtere & iure galli antiqui prout ſupra parauimus.

CAP. XXXI.

AD obſtructionem iocineris ſorbitionem è furfure ad hunc modum parato, capillorum veneris recẽtis mañ. tres, aquę è fonte libras tres, coquito in teſta recenti quouſque aqua fuluum nacta ſit colorem. Collatóque & in collaturam furfuris è recenti tritico mañ. tres linteo excepti infundito, & toties exprimito donec decoctum albeſcat, fermenti trium dierum in æſtate & vnius hebdomadæ in hyeme vncias tres ſimili modo in decoctum infundito, & toties exprimito quouſque aqua candidior appareat. Cum ζucaro tandem coquito tandiu quod ad craſſitudinem ſorbi- Sorbitio furfuracea.

tionis perueniat. Obſtructionibus iocineris plurimum valet & lienis, præcipue addito ſcolopendrio vt ſimul cum capillari herba coquatur. Valet & ad alios plurimos vſus. Tuſſi à craſſa pituita ortum habenti mirum in modum prodeſt cum hyſſopo. Febribus etiam phlegmaticis & iis qui colico dolore vexantur, cum chamemelo. Aluum ciet, renes mundificat, calculos & arenas potenter pellit. Hoc vnum huic ſorbitioni incommodum eſt, quod appetentiam deijcit creber eius vſus. Confert & ius cicerum vt ſupra parauimus, adita epatica ſi hepar afficiatur, aut cæterach ſi lien. Sorbitio præterea ex capite arietis decocti cum chamemelo paſſulis & reliquis cuius ſupra meminimus maxime prodeſt ad antiquas & induratas obſtructiones.

CAP. XXXII.

Fluxus ventris ſi ſtatim inter morbi initia eueniat, ſiſtendus ideo videtur eſſe, quia eo tempore vi morbi potius quàm naturæ actione regulariter agentis euenit. Proinde cum ſpeculatio hæc ad curatiuam methodum ſpectet, ſolum ea quæ ad victus rationem attinent dicemus. Cæterum cum aluus liquida inter febris initia à ui morbi irritata natura fiat, neceſſe eſt vt ex eo labor & virium iactura ſequantur. Quarum enim natura per ſeipſa auctor eſt effluxionum

fluxionum non morbi initio ſed poſt criſim fiunt. Roborare igitur naturam à morbi violentia oppreſſam expedit cibo craſſiori, quam pro morbi acuminis ratione. Nam ſymptomati illud indulgendum eſt. Vt ſi Socratem ponas cauſo laborare cum aluo liquida, non potu ſolo (quem victum alias cauſus expoſcit) ſed ſorbitiuncula ex ptiſanæ cremore hunc nutries. Hoc voluit Hippocrates quarto de ratione victus de cauſi alio genere agens, quem nothum Gal. appellat, vbi ſorbitiones attractorias dari iubet. Idem ab eodem in tertio cum de deiectionibus bilioſis puris & ſpumoſis ageret d ſcimus. Sed de ijs ſatis in primo libro diximus. Sic ergo manifeſtum eſt ex dictis Hippocr. & Gal. quibuſcunque in febribus aluus ab initio liquida eſt, craſſiori victu febricitantes quàm morbi acumen expoſcat, alendos eſſe. Nam vt plurimum huiuſmodi uentris fluxus inter morbi initia euenientes ſi permanent, corpus abſumunt cõtabefaciunt que. quam ob rem colliquantium febrium inditia ſunt & effectus. quod à Gal. in quarto de ratione victus in expoſitione illius quibus aluus per febres &c. Scriptũ eſt in hæc verba. Nam vt cætera omittam cum aluus liquida eſſe poſſit, tum propter phlegmonem, tum propter contabefacientem colliquantem que febrem, frigidæ potus phlegmoni contrarius eſt &c. Sed forſan quis nobis illud Hippocr. ſecundo de ratione victus obiiciet. Ingens ſi quidem malum eſt, ſi ob laborem morbique acumen imbecillitato porrexerit quis potum vel ſorbitionem &c.

duplicem imbecillitatem in febribus contingere poſſe dicimus. Altera quæ ex ſola ſpiritus ſubſtantiæ reſolutione fit. De qua intellexit Gal. cum loco citato dixit, Ob dolores ſæpius ægri ſine pulſu animique deliquia incurrunt & nullo pacto queunt moueri. Altera vero ex defectu materiæ ad eorum generationem, quam tetigit loco citato ſub ijs verbis. Sunt autem inquit quibus non ob hæc virtus offenditur, ſed ob vaſorum quomodolibet factam euacuationem. De primo imbecillitatis modo intellexit Hippocr. cum dixit ingens ſi quidem malum eſt &c. Vbi oſtendimus ſecundum mentem Galeni, qui laborantibus huiuſmodi imbecillitate cibum exhibent, maximum operari malũ. Eos vero qui ob defectum materiæ ad generationem ſpiritus infirmiores fiunt, cibari quàm celerrime oportet. Immo ſi quis tenui victu hos alat, non parum lædet. In febribus autem quæ cum aluo liquida imbecillitates, fiunt, eas partim ab euacuatione illa ortum habere ſuſpicari medicum æquum eſt. quapropter quantum euacuationi occaſionis dat, eo tantum tenui victui parcendum eſt, & craſſiori indulgendum. Sed non ab re fuerit Anglæ mulieris curationẽ referre, quæ ad iam dictorum intellectum non parũ proderit. Pharmacolæ hiſpani vxor ardenti febre correpta eſt. Aluus perpetuo liquida erat, vigilias patiebatur, & ventriculi immoderatum ardorem. Deiectiones febrilẽ æſtum non extinguebant. Huic aquam hordei ſolum propinãdam fore aliqui ſuadebant, morbi nanq; acumen craſſio

rem victum non exposcere iudicabant. Alij medicaminibus peracuti morbi vim compescere melius esse. Alij immoderatum ventris profluuium, ijs quæ astringeret sistendum fore existimabant, ea de causa quia nullum ex eo ægrotans leuamen perciperet. Mea quidem prænaluit sententia, vt nec astringentibus fluxus ventris cohiberetur, nec ad nulla medicamina tunc adesse occasionem, nullóq; alio eos tempestiuius vti posse remedio, q̃ cassiori pro morbi ratione victu, laborantis naturam roborare. Posse siquidem eo modo citæ alui symptoma minori ferre incommodo. Quapropter crassa iorbitione expulla gallinacea conuenientibus herbis temperata, mulierem per aliquot dies nutriui, nullo alio vtens remedio. Sic quidem illa acutum morbum euasit, solo competenti victu. Vnde collegi in febre acuta cum immoderato ventris fluxu, saluberrimum esse id solum medicum curare, vt naturā crassiori victu roboret. Sed quando astringente cibo & potu vtendum sit, deinceps considerandum est. In acutis febribus morbi effectricem causam extra corpus pellere modis omnibus damus operam. Cum autem aliqua euacuatio sponte euenit & si intempestiue fiat, ideo sistenda non est, quia noxij humoris superabundantis excerni portionem suspicandum est. Et si in huiusmodi intempestiuis alui deiectionibus multum eius quod vtile & naturæ conueniens est euacuari certo sciamus, non ob id compescere aluum citam oportet. Nam maius ex retentione praui humoris solet incommodum sequi, aucta febre & increscentibus ob id symptomatibus ro-

bur virtutis deuorantibus, quàm ſit imbecillitatis damnum, quod contrarium operantes vereri poſſent. Quapropter cõſulentes febri & eius ſymptomatibus fluxum ventris non ſiſtimus, virium robori craſſiori victu prouidentes. Intelligendũ tamen eſt, qđ in ſolo eo qui ob liquefacientes febres fit fluxu, ſorbitiones frigidiores & craſſioris ſubſtantiæ offerimus, potus que qui aſtrictoria participant facultate. Vt liquefactiones plus obſtent, non vt aluum ſiſtant. Quod enim iam diſſolutum ex membris eſt à violento febris incendio, retinere intra corpus conſilium non eſt. Ob id diuinus Hippocrates cum in libris de ratione victus multis in locis meminiſſet fluxus alui in febribus, ſemel tantum potus aſtringentis, & craſſioris ſubſtantiæ ſorbitionis meminit. Nempe cum aluus liquida fuerit & liquefaciens. Videtur mihi inquit, ſorbitiones frigidiores & ſpiſſiores offerendas eſſe & potus qui ſiſtant vinoſiores vel etiam aſtringentiores. In reliquis autem aliquando purgationem adhibere ſuadet, tantum abeſt vt fluxus eos inhiberi conſulat. Vt in eo liquidam aluũ habenti &c. Præterea in eo ſorbitiones attractorias. Quandoque pedes calefacere iubet cęromatis & faſcijs ob voluens, ita vt reliquo corpore frigidiores non ſint. Cæterum ſcire oportet omnem ventris fluxum à duabus euenire cauſis, nempe à noxa facultatis expultricis aut retentricis. Vbi igitur aluus liquida ab irritata expultrice fit, fluxum aſtringentibus cõpeſcere haud tutum eſt, in morbis præſertim acutis. Cum vero ab imbecillitate retentricis aluus liquida fit, cibo & potu

astringentibus cohibenda est in omni febre & in omni morbo. Incolliquantibus igitur febribus ob id quod liquefactio retentricis imbecillitatem magis q̃ expultricis fortitudinem aut irritationem arguit, non immerito hip. crassiores sorbitiones frigidiores q̃ & potus qui sistant vinosiores astringentiores que mistrare iubet. Quibuscunque igitur in morbis aluus liquida ob retentricis imbecillitatem fiat, astringenti cibo & potu uti oportet. A symptomate potiore quàm a morbo sumpta indicatione. Cum iis tamẽ prius experiri oportebit, quæ moderate astringant, non penitus neglecta ea quæ à morbo sumitur indicatione. Iis igitur cibarijs potissime vtemur, quæ læuissimę sint coctionis, & bonum præstent corpori alimentum, parumque grauent ventriculum. Ob id fectũ primi, carnes bouinæ nõ cõpetunt, ob secundi, lentes, ob tertij, rũm vtile non est. Hepata gallinaceorum satis assa in vino austero infusa non inutilia sunt. Diu tamẽ in ventriculo immorantur, quapropter assa in vino infusa in sorbitiones dissoluere expediet. Sic enim efficatius retentricem facultatem roborabunt. Succus perdicis satis asse omnia quæ exegimus habet, eo tamen vti cum pane ægrotanti commodius erit. Phasianus similiter optima caro est, & magis nutrit quàm perdix, minus tamen imbecilles particulas roborat. Caro enim phasiani media est inter perdicem & pullam gallinaceam. Quæ nã victus forma & qualitas iis qui liquefacientibus detinentur febribus conueniat, supra dictũ est.

FINIS.

Series literarum.

A B C D E F G H I K L M N O P
Q R S T V X.

Omnes quaterniones, præter X *duernionem.*

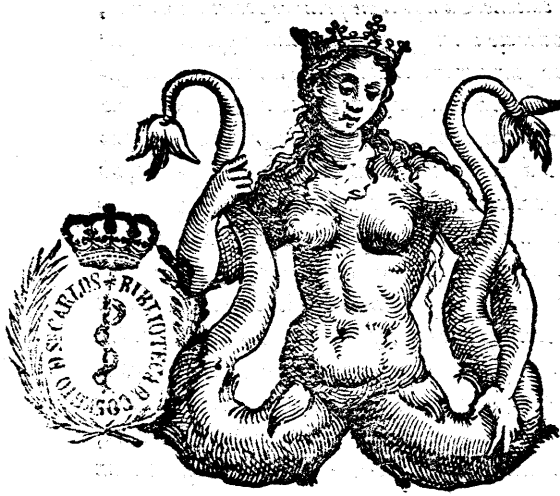

Venetijs, apud hæredes Petri Rauani & ſocios.
Menſe Aprilis. M. D. XLIIII.